

กระบวนการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรม
ทางอาญาในศาลเยาวชนและครอบครัว

โดย

นางสาวศรัณยา เลิศศาสตร์วัฒนา

คู่มือนี้พจนนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชาการบริหารกระบวนการยุติธรรม

คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ปีการศึกษา 2560

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

กระบวนการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรม
ทางอาญาในศาลเยาวชนและครอบครัว

โดย

นางสาวศรัณยา เลิศศาสตร์วัฒนา

ดุชนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชาการบริหารกระบวนการยุติธรรม

คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ปีการศึกษา 2560

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

PROCESS OF TREATMENT AND REHABILITATION
IN THE JUVENILE AND FAMILY COURT

BY

MISS SARANYA LARTSATWATTANA

A DISSERTATION SUBMITTED IN PARTIAL FULFILLMENT OF THE
REQUIREMENTS FOR THE DEGREE OF DOCTOR OF PHILOSOPHY
JUDICIAL ADMINISTRATION
FACULTY OF LAW
THAMMASAT UNIVERSITY
ACADEMIC YEAR 2017
COPYRIGHT OF THAMMASAT UNIVERSITY

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

คณะนิติศาสตร์

ดุชนินพนธ์

ของ

นางสาวศรัณยา เลิศศาสตร์วัฒนา

เรื่อง

กระบวนการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา
ในศาลเยาวชนและครอบครัว

ได้รับการตรวจสอบและอนุมัติ ให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารกระบวนการยุติธรรม

เมื่อ วันที่ 10 สิงหาคม พ.ศ. 2561

ประธานกรรมการสอบดุชนินพนธ์

(รองศาสตราจารย์ประธาน วัฒนวานิชย์)

กรรมการและอาจารย์ที่ปรึกษาดุชนินพนธ์หลัก

(ศาสตราจารย์ณรงค์ ใจหาญ)

กรรมการและอาจารย์ที่ปรึกษาดุชนินพนธ์ร่วม

(ศาสตราจารย์พิเศษ ดร. จิรนิติ หะวานนท์)

กรรมการสอบดุชนินพนธ์

(นายวัชรินทร์ ปัจเจกวิญญูสกุล)

กรรมการสอบดุชนินพนธ์

(รองศาสตราจารย์ ดร. ปกป้อง ศรีสนิท)

คณบดี

(ศาสตราจารย์ ดร. อุดม รัฐอมฤต)

หัวข้อดัชนีนิพนธ์	กระบวนการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชน ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ในศาลเยาวชนและครอบครัว
ชื่อผู้เขียน	นางสาวศรัณยา เลิศศาสตร์วัฒนา
ชื่อปริญญา	ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชา/คณะ/มหาวิทยาลัย	การบริหารกระบวนการยุติธรรม นิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
อาจารย์ที่ปรึกษาฯ ดุษฎีนิพนธ์หลัก	ศาสตราจารย์ณรงค์ ใจหาญ
อาจารย์ที่ปรึกษาฯ ดุษฎีนิพนธ์ร่วม	ศาสตราจารย์พิเศษ ดร. จิรนิติ หะวานนท์
ปีการศึกษา	2560

บทคัดย่อ

กระบวนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเป็นกระบวนการสำคัญในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา สำหรับเด็กและเยาวชน ซึ่งตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 กำหนดหลักเกณฑ์ให้อำนาจศาลเยาวชนและครอบครัวในการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนไว้ตั้งแต่เด็กและเยาวชนเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม ในชั้นเจ้าพนักงานตำรวจ เมื่อเจ้าพนักงานตำรวจนำตัวเด็กและเยาวชนมาส่งศาลเพื่อตรวจสอบการจับ ตามมาตรา 73 วรรคท้าย ในชั้นก่อนฟ้องคดีตามมาตรา 86 เมื่อผู้อำนวยการสถานพินิจเห็นควรให้มีการจัดทำแผนแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูชั้นก่อนฟ้องคดี และรายงานแผนให้ศาลเยาวชนและครอบครัวพิจารณา และในชั้นพิจารณาคดี หากศาลเยาวชนและครอบครัวเห็นว่า ควรมีการนำมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา และมาตรการพิเศษแทนการพิพากษาตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ตามมาตรา 90, 132 มาใช้ในกระบวนการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชนแทนการดำเนินคดีและแทนการพิพากษา และศาลเยาวชนและครอบครัวมีอำนาจในการเปลี่ยนแปลงคำพิพากษาหรือคำสั่งเกี่ยวกับการลงโทษหรือวิธีการสำหรับเด็กและเยาวชนตามมาตรา 137 นอกจากนั้น ประธานศาลฎีกาได้มีการออกข้อกำหนดของประธานศาลฎีกา ว่าด้วยแนวทางการพิจารณากระบวนการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูชั้นก่อนฟ้องคดี พ.ศ. 2557 ข้อบังคับของประธานศาลฎีกา ว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการกำหนดมาตรการแทนคำพิพากษา พ.ศ. 2556 และข้อบังคับของประธานศาลฎีกา ว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการจัดทำแผนแก้ไข

บำบัดฟื้นฟูหลังพ้องคดี พ.ศ. 2556 แต่เนื่องจากหลักเกณฑ์เกี่ยวกับกระบวนการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู เป็นเรื่องใหม่จึงจำเป็นที่จะต้องมีการศึกษาว่า กระบวนการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูที่ดำเนินการใน ศาลเยาวชนและครอบครัวทั่วประเทศมีมาตรฐานเดียวกัน หรือมีแนวทางในการดำเนินการเป็นไปตาม หลักการและเป็นไปตามมาตรฐานเดียวกันหรือไม่ จึงจำเป็นต้องศึกษาถึงแนวทางในการปฏิบัติงาน เพื่อให้เป็นไปตามมาตรฐานใกล้เคียงกัน และเพื่อให้สอดคล้องกับหลักกฎหมายสากล เช่น อนุสัญญา ว่าด้วยสิทธิเด็ก (Convention on the Rights of the Child) และเปรียบเทียบกับหลักการใน ประเทศอังกฤษ ประเทศสหรัฐอเมริกา และประเทศนิวซีแลนด์ เพื่อนำกระบวนการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู ที่เหมาะสมมาปรับใช้

ผู้วิจัยเห็นว่า จำเป็นต้องมีการแก้ไขพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธี พิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 กฎหมาย ข้อบังคับ หรือระเบียบที่เกี่ยวข้อง ในการปฏิบัติตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 เพื่อให้เด็กและเยาวชนได้รับโอกาสในการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูที่เท่าเทียมกัน โดยใช้กระบวนการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชนให้เป็นไปเพื่อประโยชน์สูงสุดต่อเด็กและเยาวชน ทำให้เด็กและเยาวชนสามารถกลับคืนสู่ครอบครัว และสังคมเพื่อใช้ชีวิตอย่างเป็นปกติสุขได้โดยเร็ว

คำสำคัญ: เด็กและเยาวชน, กระบวนการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู, ศาลเยาวชนและครอบครัว, อาญา

Dissertation Title	PROCESS OF TREATMENT AND REHABILITATION IN THE JUVENILE AND FAMILY COURT
Author	Miss Saranya Lartsatwattana
Degree	Doctor of Philosophy
Major Field/Faculty/University	Judicial Administration Law Thammasat University
Dissertation Advisor	Professor Narong Jaiham
Dissertation Co-Advisor	Adjunct Professor Chiranit Havanond, Ph.D.
Academic Years	2017

ABSTRACT

In the Juvenile Criminal Justice System, the main goal is rehabilitation rather than punishment. Juvenile and Family Court and Procedure for Juvenile and Family Case Act of Thailand, B.E. 2553 establishes a system of accountability and methods dealing with juvenile delinquency in junction to rehabilitative treatment to ensure safety and welfare of children. Section 73 of this Act extends courts power to countercheck lawfulness of the police investigation process, the arrest and the custody of any delinquent child. Prior to trial, section 86 also provides a director of juvenile detention an authority to evaluate whether a child or a juvenile has reached a level of moral and intellectual maturity sufficient to enable him to understand the wrongfulness of the act and has sufficient qualification to act or behave in more responsible way. If the court acknowledges the director's assessment, a child or juvenile may, instead, undergo special substitutive measures in Lieu of Criminal Case Action. During judicial process, in accordance with section 90 and 132, the juvenile and family court may also use or order special substitutive measures for supervision, correction or rehabilitation in lieu of criminal action as deemed appropriate. Moreover, the President of the Supreme Court also sets forth a guideline for juvenile justice-related rehabilitation programs prior to trial B.E. 2557, regulation relating thereto rules,

measures, and conditions in the preparation of the rehabilitation program subsequent to criminal case action, B.E. 2556.

Given the paucity of the study on rules, measure and conditions relating to rehabilitation process, assessments on existing Juvenile and Family Court's rehabilitation programs throughout the nation are needed to identify the prevailing national standard and to detect the variation of existing practice in different jurisdiction. At the same time, the compilation of good practices and identification of common difficulties from United Kingdom, United State of America and New Zealand would lead to the common criteria for the design and evaluation of juvenile rehabilitation reforms and the identification of good practices based on Convention on the Rights of the Child and other international norms and standards, in the hope that every delinquent juveniles are given an equal chance to go through appropriate and effective rehabilitation. Thus, once rehabilitated they would be able to work and function effectively in the society.

Keywords: Juvenile, Child, rehabilitation, treatment, Juvenile and Family Court, criminal

กิตติกรรมประกาศ

ดุชนิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความกรุณาจากศาสตราจารย์ณรงค์ ใจหาญ อาจารย์ที่ปรึกษา และศาสตราจารย์พิเศษ ดร. จิรนิติ หะวานนท์ อาจารย์ที่ปรึกษาร่วมที่เสียสละในการให้คำปรึกษา ให้แนวคิด และข้อเสนอแนะในการจัดทำดุชนิพนธ์ ตลอดจนช่วยในการแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ซึ่งผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณอาจารย์ที่ปรึกษาทั้งสองเป็นอย่างสูง

ขอกราบขอบพระคุณรองศาสตราจารย์ประธาน วัฒนวานิชย์ รองศาสตราจารย์ ดร. ปกป้อง ศรีสนิท และท่านอาจารย์วัชรินทร์ ปัจเจกวิญญูสกุล กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ที่เสียสละเวลาในการช่วยตรวจสอบและให้คำแนะนำ และข้อเสนอแนะเพื่อให้ดุชนิพนธ์ฉบับนี้สมบูรณ์

ขอกราบขอบพระคุณ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ที่จัดหลักสูตรนี้ขึ้น เพื่อเปิดโอกาสให้ได้ศึกษาต่อปริญญาเอกในมหาวิทยาลัยที่เป็นต้นกำเนิดของการเรียนคณะนิติศาสตร์ จนจบปริญญาตรี และได้มีโอกาสปฏิบัติหน้าที่การงานจนถึงปัจจุบัน และขอขอบคุณสำนักงานศาลยุติธรรมที่ให้การทุนการศึกษาในการศึกษาหลักสูตรนี้เพื่อให้มีโอกาสนำความรู้ที่ได้รับไปใช้เพื่อพัฒนาองค์กรต่อไป

ขอขอบพระคุณคณาจารย์ของคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และคณาจารย์ภายนอกที่เสียสละเวลาในการมาให้ความรู้ คำแนะนำ และข้อเสนอแนะในการศึกษา และขอขอบคุณเจ้าหน้าที่ของคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ที่ดูแล ประสานงานและให้ความสะดวกในการศึกษา ขอขอบคุณคุณวิโรจน์ เกียรติสินทรัพย์ที่ช่วยตรวจทาน แก้ไขและจัดรูปเล่ม และขอขอบคุณพี่ น้อง และเพื่อน ๆ ที่ให้กำลังใจและสนับสนุนในการจัดทำดุชนิพนธ์นี้

และที่ขาดไม่ได้ขอกราบขอบพระคุณมารดาที่ส่งเสียเลี้ยงดู ส่งเสริม และให้กำลังใจในการศึกษาตลอดมาจนทำให้มีโอกาสได้รับการศึกษา และได้ทำงานตามสายงานที่มุ่งหวังตามที่ได้รับการศึกษา และตามที่คาดหวังไว้ทุกประการ

ศรัณยา เลิศศาสตร์วัฒนา

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	(1)
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	(3)
กิตติกรรมประกาศ	(5)
สารบัญตาราง	(11)
สารบัญภาพ	(13)
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา	5
1.3 ขอบเขตการศึกษา	5
1.4 สมมุติฐาน	6
1.5 ประโยชน์ที่จะได้รับจากการวิจัย	6
1.6 วิธีดำเนินการศึกษา	7
1.7 คำนิยามศัพท์	8
1.8 ทบทวนวรรณกรรม	9
1.8.1 แนวคิด ทฤษฎี และความเป็นมาของหลักในการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชนทั้งต่างประเทศและในประเทศไทย	9
1.8.2 กฎหมาย	9
1.8.3 ข้อบังคับ ข้อกำหนด และระเบียบที่เกี่ยวข้อง	9
1.8.4 หลักกฎหมายต่างประเทศที่เกี่ยวข้อง	14
1.8.5 วิทยานิพนธ์ งานวิจัย บทความ และเอกสารที่เกี่ยวข้อง	15

บทที่ 2 ทฤษฎี หลักการและแนวคิดกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ในการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชน	53
2.1 แนวคิดในการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู เด็กและเยาวชน ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา	54
2.1.1 สำนักอาชญาวิทยาดั้งเดิม	54
2.1.2 สำนักอาชญาวิทยาปฏิฐานนิยม	57
2.2 หลักพื้นฐานเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาเด็กและเยาวชน	63
2.2.1 หลักการพื้นฐานที่เน้นการใช้มาตรการทางกฎหมาย	63
2.2.2 หลักการพื้นฐานที่เน้นการใช้มาตรการทางด้านสวัสดิการ	64
2.2.3 หลักการพื้นฐานที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน	66
2.3 แนวคิดในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชน ตามหลักกฎหมายต่างประเทศ	68
2.3.1 อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก	68
2.3.2 กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง	70
2.3.3 กฎอันเป็นมาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติ ว่าด้วยการบริหารงาน ยุติธรรมเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน หรือกฎกรุงปักกิ่ง	71
2.3.4 หลักพื้นฐานในการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ มาใช้ในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีอาญา	73
2.3.5 แนวทางขององค์การสหประชาชาติว่าด้วยการป้องกัน การกระทำผิดของเยาวชน หรือแนวทางริยาร์ด	74
2.3.6 กฎของสหประชาชาติว่าด้วยการคุ้มครองเยาวชนที่ถูกกลืนอิสรภาพ	75
2.3.7 ยุทธศาสตร์ต้นแบบและมาตรการเชิงปฏิบัติของสหประชาชาติ ในการยุติความรุนแรง ต่อเด็กในการป้องกันอาชญากรรม และกระบวนการยุติธรรมทางอาญา	76
2.4 หลักการและแนวคิดในการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชนในต่างประเทศ	80
2.4.1 ประเทศอังกฤษ	80
2.4.2 ประเทศสหรัฐอเมริกา	92
2.4.3 ประเทศนิวซีแลนด์	108

บทที่ 3 หลักการและแนวคิดของศาลเยาวชนและครอบครัวในประเทศไทย	123
3.1 แนวคิดในการจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวในประเทศไทย	123
3.1.1 ยุคแรก	123
3.1.2 ยุคพัฒนา	127
3.1.3 ยุคปัจจุบัน	130
3.2 แนวคิดในการนำมาตรการพิเศษแทนการฟ้อง มาตรการพิเศษ แทนการดำเนินคดีอาญาและมาตรการพิเศษแทนการพิพากษาคดี สำหรับเด็กและเยาวชนมาใช้	132
3.2.1 มาตรการพิเศษก่อนฟ้องคดี ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชน และครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 73	134
3.2.2 มาตรการพิเศษก่อนฟ้องคดี ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชน และครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 86	135
3.2.3 มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา ตามพระราชบัญญัติ ศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชน และครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 90	141
3.2.4 มาตรการพิเศษแทนการพิพากษาคดี ตามพระราชบัญญัติ ศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชน และครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 132	152
3.3 หลักการและแนวคิดในการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู เด็กและเยาวชน ในศาลเยาวชนและครอบครัวไทยในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา	159
3.3.1 ขั้นตอนการเข้าสู่กระบวนการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู	166
3.3.2 การจำแนกเด็กหรือเยาวชน และกระบวนการคัดกรองเด็ก หรือเยาวชนเข้าสู่กระบวนการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู	167
3.3.3 กระบวนการในการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชน	171
3.3.4 โครงการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชน	176
3.3.5 การประเมินผลโครงการ	185

บทที่ 4 ผลการศึกษาและวิเคราะห์	193
4.1 เปรียบเทียบหลักเกณฑ์เกี่ยวกับกระบวนการพิจารณาและเยาวชน ในศาลเยาวชนและครอบครัวของประเทศไทยกับต่างประเทศ	193
4.2 วิเคราะห์ปัญหาและแนวทางแก้ไขในการกระบวนการยุติธรรม ของประเทศไทยเปรียบเทียบกับต่างประเทศ	203
4.2.1 มาตรการเบี่ยงเบนคดีในชั้นเจ้าพนักงานตำรวจ	203
4.2.2 บุคคลหรือองค์กรที่หาข้อมูลหรือข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน	204
4.2.3 หลักเกณฑ์เกี่ยวกับเรื่องการประชุมกลุ่มครอบครัว	204
4.2.4 บุคคลหรือองค์กรที่มีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา สำหรับเด็กและเยาวชน	206
4.2.5 โครงการในการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชน	207
4.3 วิเคราะห์การนำมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา และมาตรการพิเศษแทนการพิพากษา ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชน และครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชน และครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 90 และมาตรา 132 มาใช้	209
4.4 การประเมินผลการเข้าร่วมกิจกรรมหรือโครงการของศาลเยาวชน และครอบครัว	215
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ	227
5.1 บทสรุป	227
5.2 ข้อเสนอแนะ	230
5.2.1 มาตรการเกี่ยวกับกระบวนการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชน	230
5.2.2 มาตรการเกี่ยวกับกิจกรรมหรือโครงการการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชน	235
5.2.3 มาตรการในเรื่องความร่วมมือในระหว่างหน่วยงานใน กระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน	236

5.2.4	มาตรการสนับสนุนในการดูแลเด็กและเยาวชนระหว่างพิจารณา และการติดตามดูแลเด็กและเยาวชนหลังเข้าร่วมกิจกรรม หรือโครงการต่าง ๆ หรือหลังจากศาลมีคำพิพากษา	237
5.2.5	มาตรการเกี่ยวกับการส่งเสริม อบรม เผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับ กระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชน	239
	บรรณานุกรม	241
	ภาคผนวก	251
	ภาคผนวก ก แบบสอบถาม เรื่อง กระบวนการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชน ในศาลเยาวชนและครอบครัว	252
	ประวัติผู้เขียน	258

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
2.1 แสดงการเปรียบเทียบหลักการเกี่ยวกับการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีอาญา สำหรับเด็กและเยาวชน กับหลักการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีอาญาทั่วไป ของประเทศไทย	83
2.2 แสดงจำนวนเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดที่ยังไม่ได้ตกเป็นผู้ต้องหา (ไม่รวมคดีจราจร) ในช่วงปี พ.ศ. 2538 ถึงปี พ.ศ. 2550	113
3.1 แสดงแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู	148
3.2 แสดงความแตกต่างที่สำคัญระหว่างมาตรการตามมาตรา 86, 90 และ 132 วรรคหนึ่ง	157
3.3 แสดงปริมาณคดีของศาลเยาวชนและครอบครัวทั่วราชอาณาจักร ประจำปี พ.ศ. 2556 ถึงปี พ.ศ. 2558	162
3.4 แสดงจำนวนเด็กและเยาวชนที่เข้าสู่การพิจารณาคดีของศาลเยาวชนและครอบครัว ทั่วประเทศ แยกตาม เพศ สัญชาติ และอายุ ในปี พ.ศ. 2559	164
3.5 แสดงประเภทข้อหาสูงสุด 5 อันดับในคดีอาญาที่เข้าสู่การพิจารณาของศาลเยาวชน และครอบครัวทั่วราชอาณาจักร	165
3.6 แสดงจำนวนและร้อยละของคดีเด็กและเยาวชนที่เป็นการกระทำความผิดซ้ำ เมื่อเปรียบเทียบกับ คดีที่ถูกดำเนินคดีโดยสถานพินิจฯ ทั่วประเทศตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2554 ถึงปี พ.ศ. 2558	186
3.7 แสดงจำนวนและร้อยละของคดีเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดซ้ำ เมื่อเปรียบเทียบกับคดีที่เด็ก และเยาวชนถูกดำเนินคดีทั้งหมดระหว่าง ปี พ.ศ. 2556 ถึงปี พ.ศ. 2557 แยกตามเพศชายและหญิง	186
3.8 แสดงคดีที่มีการกระทำความผิดซ้ำระหว่างปี พ.ศ. 2556 ถึงปี พ.ศ. 2557 แยกตามฐานความผิด	187
3.9 แสดงจำนวนคดีเด็กและเยาวชนที่ถูกดำเนินคดีโดยสถานพินิจฯ ทั่วประเทศ จำแนกตามฐานความผิด	190
4.1 แสดงการเปรียบเทียบหลักเกณฑ์ กฎหมาย กระบวนการ และรูปแบบ ดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีเด็กและเยาวชนในประเทศไทยกับของ ประเทศไทย อังกฤษ ประเทศสหรัฐอเมริกา และประเทศนิวซีแลนด์	194

- 4.2 แสดงสถิติคดีของศาลเยาวชนและครอบครัวกลางตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชน
และครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 90
ระหว่างปี พ.ศ. 2557 ถึงปี พ.ศ. 2559 210
- 4.3 แสดงสถิติคดีของศาลเยาวชนและครอบครัวกลางพระราชบัญญัติศาลเยาวชน
และครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ตามมาตรา 132
ระหว่างปี พ.ศ. 2557 ถึงปี พ.ศ. 2559 210
- 4.4 แสดงสถิติคดีที่เข้าสู่กระบวนการพิจารณาคดีของศาลเยาวชนและครอบครัว
ทั่วประเทศเปรียบเทียบกับคดีที่ศาลเยาวชนและครอบครัวมีคำพิพากษา
จำเลยที่ศาลมีคำสั่งหรือคำพิพากษาปล่อย และจำนวนจำเลยที่มีการนำ
มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญามาใช้ 212

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
2.1 แผนภาพแสดงกระบวนการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด ของประเทศไทย	91
2.2 แผนภาพแสดงขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชน ในชั้นเจ้าพนักงานตำรวจของมลรัฐแคลิฟอร์เนียประเทศสหรัฐอเมริกา	106
2.3 แผนภาพแสดงกระบวนการพิจารณาคดีอาญาเด็กและเยาวชนในศาลเยาวชน มลรัฐแคลิฟอร์เนีย ประเทศสหรัฐอเมริกา	107
2.4 แผนภาพแสดงขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน ในชั้นเจ้าหน้าที่ตำรวจของประเทศนิวซีแลนด์	118
2.5 แผนภาพแสดงขั้นตอนการพิจารณาในศาลเด็กและเยาวชน (Youth Court) ของประเทศนิวซีแลนด์	121
3.1 แผนภาพแสดงกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กหรือเยาวชน ในศาลเยาวชนและครอบครัว ประเทศไทย	161

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

กระบวนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเป็นหัวใจสำคัญในการดูแลเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มีบทบัญญัติให้ศาลเยาวชนและครอบครัวเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชน ตั้งแต่เด็กและเยาวชนเริ่มเข้ามาในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ในชั้นเจ้าพนักงานตำรวจ เมื่อเจ้าพนักงานตำรวจนำตัวเด็กและเยาวชนมาส่งศาลเยาวชนและครอบครัวในชั้นตรวจสอบการจับ ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 73 วรรคท้าย หากศาลเยาวชนและครอบครัวเห็นควรให้มอบตัวเด็กหรือเยาวชนให้แก่บิดา มารดา ผู้ปกครอง บุคคล หรือองค์กรซึ่งเด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ หรือบุคคล หรือองค์กรที่ศาลเยาวชนและครอบครัวเห็นสมควรเป็นผู้ดูแลเด็กหรือเยาวชน หรือในกรณีที่ศาลเยาวชนและครอบครัวมีคำสั่งปล่อยชั่วคราว ในกรณีที่ปรากฏข้อเท็จจริงต่อศาลเยาวชนและครอบครัวว่า เด็กหรือเยาวชนมีความจำเป็นต้องเข้ารับการบำบัดรักษา หรือรับคำปรึกษาแนะนำ หรือเข้าร่วมกิจกรรมบำบัด ศาลเยาวชนและครอบครัวมีอำนาจกำหนดมาตรการเพื่อให้เด็กหรือเยาวชนเข้าร่วมได้ หรือในชั้นพิจารณาของศาลเยาวชนและครอบครัว ศาลเยาวชนและครอบครัวสามารถนำมาตราการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาตามมาตรา 90 มาตรการพิเศษแทนการพิพากษาตามมาตรา 132 และศาลเยาวชนและครอบครัวมีอำนาจในการเปลี่ยนแปลงคำพิพากษาหรือคำสั่งเกี่ยวกับการลงโทษหรือวิธีการสำหรับเด็กและเยาวชนตามมาตรา 137 มาใช้บังคับ ซึ่งเป็นกรณีที่ต้องมีการนำหลักในการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูมาใช้ในการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชน ซึ่งศาลเยาวชนและครอบครัวมีโครงการในการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็ก เยาวชน และครอบครัว เพื่อให้เด็กและเยาวชนมีโอกาสกลับคืนสู่สังคม แต่เนื่องจากศาลเยาวชนและครอบครัวมีทุกจังหวัดในประเทศ จึงทำให้การใช้ดุลพินิจในการกำหนดให้เด็กหรือเยาวชนเข้ารับการบำบัด หรือการเข้าร่วมกิจกรรมแตกต่างกันไป ทั้งกิจกรรมในแต่ละศาลก็มีความแตกต่างกันออกไป ขึ้นกับผู้บริหารของศาลเยาวชนและครอบครัวในแต่ละศาล ทำให้เด็กหรือเยาวชนไม่ได้รับการปฏิบัติที่เสมอภาค หรือโอกาสเท่าเทียมกัน นอกจากเรื่องโครงการหรือกิจกรรมของศาลเยาวชนและครอบครัวแล้ว การกลั่นกรองเด็กหรือเยาวชนที่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญาเพื่อจำแนกเด็กหรือเยาวชนก็เป็นปัจจัยสำคัญในการวิเคราะห์ว่าเด็กหรือเยาวชนควรต้องได้รับการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูอย่างไร จึงจำเป็นต้องศึกษาขั้นตอนและหลักการ

ในการวิเคราะห์ หรือจำแนกเด็ก รูปแบบของการบำบัดรักษา การให้คำปรึกษาแนะนำ หรือกิจกรรมที่จำเป็นหรือสำคัญที่จะนำมาใช้ในการดูแลเด็กหรือเยาวชน เพื่อให้เป็นมาตรฐาน แนวทาง หรือข้อเสนอแนะในการปฏิบัติงานของศาลเยาวชนและครอบครัว เพื่อให้การปฏิบัติงานเป็นไปตามหลักการในการคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของเด็ก (The Best Interests of the Child) ¹ และเป็นไปตามหลักกฎหมายต่างประเทศ

ในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีสำหรับเด็กและเยาวชน มีจุดมุ่งหมายเพื่อคุ้มครองเด็กและเยาวชนควบคู่ไปกับการรักษาความสงบเรียบร้อยในสังคม โดยต้องปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดอย่างมีประสิทธิภาพ เป็นธรรม และคำนึงถึงมนุษยธรรม² เป็นการส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนมีพัฒนาการที่ดี เพื่อช่วยแก้ไขพฤติกรรม ให้เด็กและเยาวชนมีโอกาสกลับคืนสู่สังคมและส่งเสริมให้สังคมเข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลเด็กและเยาวชน เพื่อให้เด็กและเยาวชนไม่รู้สึกถูกกีดกันจากสังคม การดำเนินการให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่เด็กและเยาวชนควรกระทำในบรรยากาศของความเข้าใจกัน โดยอาจอนุญาตให้เด็กและเยาวชนมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นและความรู้สึกอย่างอิสระ³ ในการดำเนินคดีกับเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดควรเป็นไปตามมาตรฐานขั้นต่ำที่ใช้กันอยู่ตามหลักสากล และในต่างประเทศ หลักการหนึ่งที่เป็นหลักการสำคัญในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีสำหรับเด็กและเยาวชนคือ หลักการในการเบี่ยงเบนคดี (Diversion) โดยใช้แนวทางในการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด แทนการดำเนินคดีกับเด็กหรือเยาวชนในกระบวนการยุติธรรมแบบเป็นทางการ เพื่อเปิดโอกาสให้เด็ก เยาวชน ผู้ปกครอง โรงเรียน ชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการในการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชน โดยอาจมีการนำกิจกรรมของโรงเรียน หรือชุมชนมารองรับในการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กหรือเยาวชน เช่น การควบคุมดูแล การแนะนำผู้กระทำความผิด การบำบัดทั้งทางจิตใจและทางร่างกาย การฟื้นฟูเพื่อให้เด็กหรือเยาวชนสามารถกลับคืนสู่สังคม การทำกิจกรรมบริการสังคมหรือสาธารณะประโยชน์ การชดเชยค่าเสียหายแก่ผู้เสียหาย ทั้งในลักษณะที่เป็นตัวเงินและไม่ใช้ตัวเงิน ซึ่งขั้นตอนในการจัดทำแผนแก้ไข บำบัดฟื้นฟู ว่าควรมีการดำเนินการในขั้นตอนใด วิธีการในการจัดทำแผนแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูควรเป็นอย่างไร และบุคคลที่ต้องมีหน้าที่รับผิดชอบในการจัดทำแผนแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูควรเป็นใคร หรือควรมีองค์กรหรือหน่วยงานใดมาช่วยในการดูแลเด็ก หรือมีส่วนรับผิดชอบในการ

¹ Convention on the Rights of the Child, article 3

² United Nations Standard Minimum Rules for the Administration of Juvenile Justice (The Beijing Rules)

³ Convention on the Rights of the Child, article 14

ดูแลเพื่อให้มีการปฏิบัติตามแผนแก้ไข บำบัด พื้นฟูอย่างไร กระบวนการในการแก้ไข บำบัด พื้นฟูเด็ก หรือเยาวชนกรณีขั้นตอน หรือกรณีรูปแบบอย่างไร และจำเป็นต้องมีการศึกษาว่ากระบวนการที่มีอยู่ ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 นั้นสามารถปฏิบัติเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามหลักการที่มุ่งเน้นการดูแล แก้ไข บำบัด พื้นฟูเพื่อให้ โอกาสเด็กหรือเยาวชนสามารถกลับคืนสู่ครอบครัว และสังคม และต้องทำไปภายใต้บรรยากาศแห่ง ความเข้าใจ และการให้เด็กหรือเยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมและสามารถแสดงความรู้สึกได้อย่างอิสระ⁴

ในประเทศไทยมีการนำหลักการเรื่องการแย่งเบนคดี และกระบวนการแก้ไข บำบัด พื้นฟูเด็กหรือเยาวชนมาบัญญัติไว้ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและวิธีพิจารณาคดีเยาวชน และครอบครัว พ.ศ. 2534 มาตรา 63 เป็นครั้งแรก และมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องตามพระราชบัญญัติ ศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 โดยให้ศาลเยาวชน และครอบครัวมีอำนาจในการนำหลักในเรื่องกระบวนการแก้ไข บำบัด พื้นฟูเด็กหรือเยาวชนมาปรับ ใช้ตามมาตรา 73, 86, 90 และ 132 แต่เนื่องจากเป็นหลักเกณฑ์ใหม่ จึงจำเป็นต้องศึกษาถึงแนวทาง ในการปฏิบัติงานเพื่อให้เป็นไปตามมาตรฐานใกล้เคียงกัน และเพื่อให้สอดคล้องกับหลักการ ในอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (Convention on the Rights of the Child) ซึ่งประเทศไทยเข้าเป็น ภาคิของอนุสัญญาดังกล่าวเมื่อวันที่ 26 เมษายน 2535 ซึ่งในส่วนของการพิจารณาคดีเกี่ยวกับเด็ก หรือเยาวชนนั้น ศาลยุติธรรมได้ตระหนักถึงหลักการในเรื่องนี้ โดยในการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ ศาลยุติธรรมได้กำหนดยุทธศาสตร์ในเรื่องนี้ไว้ ตามแผนยุทธศาสตร์ศาลยุติธรรม พ.ศ. 2553 ถึง 2556 ในยุทธศาสตร์ที่ 1 ซึ่งกำหนดยุทธศาสตร์เกี่ยวกับการดำเนินกระบวนการพิจารณาพิพากษาคดี เยาวชนและครอบครัวไว้ การรักษาความเข้มแข็งและมุ่งสู่ความเป็นเลิศ ในการอำนวยความสะดวก และการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพ ด้วยความเสมอภาคเพื่อประโยชน์ของประชาชน โดยมีกลยุทธ์ ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งในกระบวนการพิจารณาพิพากษาคดีเยาวชนและครอบครัว และการ มีส่วนร่วมของเครือข่ายในการพิทักษ์ แก้ไข พื้นฟูเด็ก เยาวชนและครอบครัว โดยมุ่งประสงค์ให้ มีการคุ้มครองเด็ก เยาวชนและครอบครัว ภายใต้กฎหมายวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว และกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง ให้มีการพิทักษ์ แก้ไข พื้นฟูเด็ก เยาวชนและครอบครัวร่วมกับเครือข่าย เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และให้เด็กและเยาวชนผู้กระทำผิดที่เข้าสู่กระบวนการพิจารณาคดีของศาล เยาวชนและครอบครัว ซึ่งได้รับการอบรม แก้ไขบำบัดฟื้นฟูหรือวิธีการอื่น เพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรม

⁴ United Nation Standard Minimum Rules for the Administration of Juvenile Justice (The Beijing Rules), rule 14.2

ร้อยละ 70 ไม่กลับมากกระทำผิดซ้ำภายในปีงบประมาณ พ.ศ. 2556⁵ และในแผนยุทธศาสตร์ ศาลยุดิธรรม พ.ศ. 2557 ถึง 2560 ซึ่งเป็นแผนที่ใช้ในปัจจุบัน ก็ได้กำหนดหลักการเกี่ยวกับการ พิจารณาคดีเด็กและเยาวชนไว้ชัดเจนว่า “สิทธิที่ผู้กระทำผิดที่เป็นเด็กหรือเยาวชน จะได้รับการ พิจารณาโดยคำนึงถึงอายุ และวัตถุประสงค์ของการดำเนินคดีต้องเป็นไปเพื่อการแก้ไขฟื้นฟู ความประพฤติ”⁶ และ “เสริมสร้างมาตรฐานการพิจารณาพิพากษาคดีเยาวชนและครอบครัว และ ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการแก้ไข ฟื้นฟู เด็ก เยาวชนและครอบครัว”⁷ ซึ่งเห็นได้ อย่างชัดเจนว่า ศาลยุดิธรรมมุ่งประสงค์ในเรื่องการนำหลักการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู ความประพฤติของ เด็กหรือเยาวชนมาปรับใช้ในการพิจารณาคดีเด็กและเยาวชนในศาลเยาวชนและ ครอบครัว ซึ่งนับว่า เป็นการดำเนินการโดยการคำนึงถึงผลประโยชน์ของเด็กเป็นสำคัญ และเป็นไปตามหลักสากล โดย มีวัตถุประสงค์ในการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเพื่อให้เด็กและเยาวชนกลับตัวเป็นคนดี มีโอกาสในการกลับคืน เข้าสู่สังคมและใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างเป็นปกติสุข โดยไม่มีประวัติว่าเคยกระทำความผิดมาก่อน

แต่อย่างไรก็ตาม เนื่องจากกระบวนการในการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู เป็นกระบวนการที่เริ่ม นำมาใช้ตามพระราชบัญญัติจัดตั้ง ศาลเยาวชนและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 และตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและ ครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ซึ่งให้อำนาจศาลเยาวชนและครอบครัวนำกระบวนการดังกล่าวมาใช้ได้ในหลายขั้นตอน จึงจำเป็นต้องมีการศึกษาว่าหลักการและกระบวนการตามกฎหมายที่มีอยู่ มีขั้นตอน กระบวนการและ วิธีการสามารถแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชนได้เพียงใด บุคลากรที่เกี่ยวข้องในกระบวนการ ยุติธรรมมีความรู้ความเข้าใจในการปฏิบัติตามกฎหมายหรือไม่เพียงใด การดำเนินการมีมาตรฐาน สามารถนำมาปรับใช้กับศาลเยาวชนและครอบครัวทั่วประเทศได้หรือไม่เพียงใด มีปัญหา อุปสรรค ในการปฏิบัติงานหรือไม่อย่างไร กฎหมายที่มีอยู่ในปัจจุบันรองรับการปฏิบัติงานในการดูแล แก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชน ให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย และเป็นไปตามแนวคิดของ หลักสากลเพียงใด เพื่อที่จะทำให้กระบวนการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชนเป็นไปตาม เจตนารมณ์ของกฎหมาย อันจะก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่เด็กและเยาวชน และเป็นที่ยอมรับของ สังคม

⁵ แผนยุทธศาสตร์ศาลยุดิธรรม พ.ศ. 2553-2556 ยุทธศาสตร์ที่ 1 กลยุทธ์ 1.5

⁶ แผนยุทธศาสตร์ศาลยุดิธรรม พ.ศ. 2557-2560 ยุทธศาสตร์ที่ 1 (4)

⁷ แผนยุทธศาสตร์ศาลยุดิธรรม พ.ศ. 2557-2560 ยุทธศาสตร์ที่ 1 กลยุทธ์ที่ 1.8

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาแนวความคิด ทฤษฎี ความเป็นมาของการกระบวนการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู เด็กและเยาวชนตามหลักกฎหมายสากล เพื่อนำมาพัฒนาหลักกฎหมายและหลักเกณฑ์เกี่ยวกับกระบวนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนในประเทศไทย

2. เพื่อศึกษาแนวความคิด ทฤษฎี ความเป็นมาของการกระบวนการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู เด็กและเยาวชน โครงการและขั้นตอนต่าง ๆ ปัญหาและแนวทางในการนำกระบวนการแก้ไขบำบัด ฟื้นฟูตามหลักการของต่างประเทศโดยเฉพาะประเทศอังกฤษ ประเทศสหรัฐอเมริกา และประเทศ นิวซีแลนด์ เพื่อนำมาปรับใช้ในประเทศไทย

3. เพื่อศึกษาแนวความคิด ทฤษฎีความเป็นมา ของการกระบวนการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู เด็กและเยาวชนตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชน และครอบครัว พ.ศ. 2553 และศึกษาถึงหลักกฎหมายที่เกี่ยวข้อง บทบาท อำนาจ และหน้าที่ของ ศาลเยาวชนและครอบครัวของประเทศไทย

4. เพื่อศึกษาถึงปัญหาและอุปสรรค ในทางปฏิบัติงาน ในกระบวนการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู เด็กและเยาวชนตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชน และครอบครัว พ.ศ. 2553 รวมทั้งปัญหาและอุปสรรคของกฎหมายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

5. เพื่อศึกษาแนวทางในการปฏิบัติงาน การแก้ไขปัญหา และข้อเสนอแนะในการ ปฏิบัติงานเพื่อให้สามารถปฏิบัติเพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการให้มีการคุ้มครองเด็กและ เยาวชนเป็นไปตามหลักสากล

6. เพื่อศึกษากฎหมายที่เกี่ยวข้องว่ามีกฎหมายมารองรับการปฏิบัติงานในการดูแล แก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชน ให้เป็นมาตรฐานและเป็นไปตามหลักสากล เพื่อให้เป็นที่ยอมรับ ของสังคม และสามารถนำกฎหมายมาปรับใช้อันจะก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่เด็กและเยาวชน

1.3 ขอบเขตการศึกษา

ศึกษาประวัติ ความเป็นมา ทฤษฎี หลักการในกระบวนการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู เด็กและ เยาวชนตามหลักกฎหมายต่างประเทศ และศึกษากระบวนการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู เด็กและเยาวชน โครงการ กระบวนการ ข้อดี ข้อเสียของกระบวนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชน สภาพปัญหา และแนวทางในการแก้ไข ตามหลักเกณฑ์และกฎหมายของต่างประเทศโดยเฉพาะในประเทศอังกฤษ ประเทศสหรัฐอเมริกา และประเทศนิวซีแลนด์ เปรียบเทียบกับหลักเกณฑ์ตามพระราชบัญญัติ

ศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 และหลักกฎหมายระเบียบ หรือข้อบังคับที่บัญญัติหรือออกตามความในพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 เพื่อหาแนวทางในการปฏิบัติงานเกี่ยวกับกระบวนการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชน ขั้นตอน โครงการ กระบวนการ และแนวทางในการนำหลักในเรื่องกระบวนการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชนตามหลักกฎหมายต่างประเทศอื่น ๆ มาปรับใช้ในส่วนที่เหมาะสมกับประเทศไทย

1.4 สมมุติฐาน

ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 กำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการนำมาตรการพิเศษแทนการดำเนินกระบวนการพิจารณา และมาตรการพิเศษแทนการพิพากษามาใช้บังคับในกระบวนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชน โดยมีจุดมุ่งหมายในการเบี่ยงเบนคดีเด็กและเยาวชนจากการพิจารณาโดยไม่จำต้องพิพากษา เพื่อให้เด็กและเยาวชนสามารถกลับมาใช้ชีวิตในสังคมอย่างเป็นปกติ แต่การนำมาตรการพิเศษแทนการดำเนินกระบวนการพิจารณาใช้ในกระบวนการดำเนินคดีอาญาสำหรับเด็กและเยาวชนไม่มีมาตรการเบี่ยงเบนคดีในชั้นเจ้าพนักงานตำรวจ ทั้งกระบวนการในการแก้ไขบำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่ใช้ในศาลเยาวชนและครอบครัวทั่วประเทศไม่มีมาตรฐานเดียวกัน ขึ้นกับนโยบายของผู้บริหารในแต่ละศาลว่าจะจัดกิจกรรมหรือโครงการที่ใช้ในกระบวนการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชนอย่างไร ทำให้เด็กและเยาวชนไม่มีโอกาสเท่าเทียมกันในการที่จะได้รับการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู ทั้งกฎหมายและหลักเกณฑ์ที่มีในปัจจุบันไม่มีข้อกำหนดว่าหน่วยงานหรือองค์กรใดต้องเข้ามีส่วนร่วมในกระบวนการในการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู ขาดมาตรการในการติดตามผลเมื่อเด็กและเยาวชนเข้าร่วมกิจกรรมหรือโครงการของศาลเยาวชนและครอบครัว และไม่มีกฎหมายรองรับอำนาจของหน่วยงานหรือองค์กรดังกล่าว จึงจำเป็นต้องมีการศึกษาเพื่อหาแนวทางในการแก้ไขเพื่อให้มีการนำกระบวนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนไปใช้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.5 ประโยชน์ที่จะได้รับการวิจัย

1. ทำให้ทราบแนวความคิด ทฤษฎี ความเป็นมา และหลักการกระบวนการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู เด็กและเยาวชนในการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชนตามหลักกฎหมายสากล เพื่อนำเปรียบเทียบและปรับใช้เพื่อให้เหมาะสมกับประเทศไทย

2. ทำให้ทราบแนวความคิด ทฤษฎี ความเป็นมาของการกระบวนการแก้ไข บำบัดฟื้นฟู เด็กและเยาวชน โครงการ และขั้นตอนต่าง ๆ ปัญหา และแนวทางในการนำกระบวนการแก้ไข บำบัดฟื้นฟูตามหลักการของต่างประเทศโดยเฉพาะประเทศอังกฤษ ประเทศสหรัฐอเมริกา และประเทศนิวซีแลนด์ เพื่อนำมาเปรียบเทียบและปรับใช้ในประเทศไทย

3. ทำให้ทราบแนวความคิด ทฤษฎี ความเป็นมา ของกระบวนการในการแก้ไข บำบัดฟื้นฟู เด็กและเยาวชนในการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชน ในประเทศไทย และศึกษาถึงหลักกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับที่เกี่ยวข้อง บทบาท อำนาจ และหน้าที่ในกระบวนการแก้ไข บำบัดฟื้นฟู เด็กและเยาวชน

4. เพื่อให้ทราบปัญหาและอุปสรรค ในทางปฏิบัติงาน รวมทั้งปัญหาและอุปสรรคของกฎหมายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

5. เพื่อเสนอแนวทางในการปฏิบัติงาน การแก้ไขปัญหา และข้อเสนอแนะในการปฏิบัติงานเพื่อให้ผู้ปฏิบัติงานสามารถปฏิบัติเพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ของกระบวนการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชน และเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการคุ้มครองเด็กและเยาวชนเพื่อให้สอดคล้องกับหลักการตามหลักสากล

6. เพื่อเสนอแนวทางในการปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ เพื่อให้มีกฎหมายหรือระเบียบ ข้อบังคับมารองรับในการปฏิบัติงานของบุคลากร เพื่อทำให้มีหลักเกณฑ์ในการทำงาน และเพื่อให้มีมาตรฐานเป็นไปในทิศทางเดียวกัน โดยมีวัตถุประสงค์ในการดูแล แก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชน ให้เป็นไปตามหลักสากลและเป็นที่ยอมรับของสังคม และสามารถนำกฎหมายมาปรับใช้ เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่เด็กและเยาวชน (The Best Interests of the Child)

1.6 วิธีดำเนินการศึกษา

1. ศึกษาแบบวิจัยเอกสาร (Documentary Research) โดยศึกษา รวบรวมข้อมูลจากหลักกฎหมายสากลที่เกี่ยวข้อง อนุสัญญา ข้อตกลงระหว่างประเทศ กติกาว่าด้วยสิทธิทางแพ่งและพลเมือง หลักเกณฑ์ และกระบวนการต่าง ๆ เกี่ยวกับการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชน ของกฎหมายต่างประเทศ โดยเฉพาะประเทศอังกฤษ ประเทศสหรัฐอเมริกา และประเทศนิวซีแลนด์ และหลักเกณฑ์ของกฎหมายไทยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง หลักเกณฑ์ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ข้อบังคับของประธานศาลฎีกา

คำแนะนำต่าง ๆ ตำรา วารสาร บทความ งานวิจัย การสัมมนา วิทยานิพนธ์ โครงการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชน

2. ศึกษากรณีที่เกิดขึ้นจริงของศาลเยาวชนและครอบครัวโดยการสังเกต

3. ศึกษากระบวนการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู ขั้นตอนและโครงการต่าง ๆ ที่นำมาใช้ในการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชน

4. การสัมภาษณ์และทำแบบสอบถามผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู เพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ ด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา และประมวลสรุปผลการศึกษารูปเล่มฉบับสมบูรณ์

1.7 คำนิยามศัพท์

“เด็ก” หมายความว่า บุคคลซึ่งมีอายุเกินกว่าสิบปี แต่ยังไม่เกินสิบห้าปีบริบูรณ์⁸

“เยาวชน” หมายความว่า บุคคลอายุเกินกว่าสิบห้าปีบริบูรณ์ แต่ยังไม่ถึงสิบแปดปีบริบูรณ์⁹

“ศาลเยาวชนและ ครอบครัว” หมายความว่า ศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง ศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัด หรือแผนกคดีเยาวชนและครอบครัวในศาลจังหวัด¹⁰

“ผู้ประสานการประชุม” หมายความว่า ผู้ที่ศาลมีคำสั่งให้เป็นผู้ดำเนินการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู¹¹

⁸ พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2559 มาตรา 3 แก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 โดยให้ยกเลิกบทนิยามคำว่า “เด็ก” ในมาตรา 4 และให้ใช้ข้อความต่อไปนี้แทน “เด็ก หมายความว่า บุคคลซึ่งมีอายุเกินกว่าอายุที่กำหนดไว้ตามมาตรา 73 แห่งประมวลกฎหมายอาญา แต่ยังไม่เกินสิบห้าปีบริบูรณ์”

ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 73 วรรคแรก “เด็กอายุยังไม่เกินสิบปี กระทำการอันกฎหมายบัญญัติเป็นความผิดเด็กนั้นไม่ต้องรับโทษ”

⁹ พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 4

¹⁰ เพิ่งอ้าง.

¹¹ เพิ่งอ้าง.

“สถานพินิจ” หมายความว่า สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนที่จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัตินี้

“ผู้อำนวยการสถานพินิจ” หมายความว่า ผู้อำนวยการสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน¹²

“การแก้ไขบำบัดฟื้นฟู” หมายความว่า มาตรการที่กำหนดเพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมหรือสนับสนุนเด็กหรือเยาวชนให้สามารถอยู่กับครอบครัวและชุมชนได้โดยปกติสุข เช่น การรับคำปรึกษาแนะนำ การเข้าร่วมกิจกรรมบำบัด การเข้าร่วมกิจกรรมทางเลือก การศึกษา หรือการฝึกอาชีพหรือวิชาชีพ¹³

“แผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู” หมายความว่า มาตรการ แนวทาง ขั้นตอน และวิธีการแก้ไขบำบัด ฟื้นฟู ที่กำหนดโดยที่ประชุมการจัดทำแผนแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู เพื่อให้เด็กหรือเยาวชน บิดา มารดา ผู้ปกครอง บุคคล หรือองค์กรซึ่งเด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วยปฏิบัติ รวมทั้งการชดเชยเยียวยาความเสียหายแก่ผู้เสียหาย

1.8 พบทวนวรรณกรรม

1.8.1 แนวคิด ทฤษฎี และความเป็นมาของหลักในการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชนทั้งต่างประเทศและในประเทศไทย

1.8.2 กฎหมาย

1.8.2.1 พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชน พ.ศ. 2494 และพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีเด็กและเยาวชน พ.ศ. 2494

1.8.2.2 พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534

1.8.2.3 พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553

1.8.3 ข้อบังคับ ข้อกำหนด และระเบียบที่เกี่ยวข้อง

¹² เพิ่งอ้าง.

¹³ ข้อบังคับของประธานศาลฎีกา ว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการกำหนด มาตรการแทนคำพิพากษา พ.ศ. 2556 ข้อ 4

1.8.3.1 ข้อกำหนดของประธาน ศาลฎีกาว่าด้วยแนวทางการพิจารณากระบวนการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูชั้นก่อนฟ้องคดี พ.ศ. 2557

ประธานศาลฎีกาออกข้อกำหนดโดยอาศัยอำนาจตามความในมาตรา 86 วรรคสี่ แห่งพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 โดยความเห็นชอบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา เป็นการออกข้อกำหนด เกี่ยวกับแนวทางในการพิจารณากระบวนการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู ภายใต้หลักเกณฑ์ที่ว่า เด็กหรือเยาวชน กระทำความผิดซึ่งมีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกินห้าปี ไม่ว่าโทษตามกฎหมายจะมีโทษปรับหรือไม่ ในกรณีที่เป็นความผิดหลายกรรมต่างกัน หรือกรรมเดียวผิดต่อกฎหมายหลายบทให้ถือข้อหาที่มีอัตราโทษสูงสุดเป็นเกณฑ์ เด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดไม่เคยได้รับโทษจำคุกโดยมีคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่ความผิดที่ได้กระทำโดยประมาท หรือความผิดลหุโทษ เด็กหรือเยาวชนสำนึกในการกระทำความผิด ผู้เสียหายทุกคน และเด็กหรือเยาวชนเป็นรายบุคคลต้องให้ความยินยอมในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู

ในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู ผู้ที่เข้าร่วมประชุม ได้แก่ ฝ่ายเด็กหรือเยาวชน ฝ่ายผู้เสียหาย นักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์ที่เข้าร่วมประชุมในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู เมื่อจัดทำแผนแล้วให้เสนอแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูต่อพนักงานอัยการภายใน 30 วัน นับแต่วันที่เด็กหรือเยาวชนสำนึกในการกระทำความผิด แผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูต้องไม่มีลักษณะเป็นการจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของเด็กหรือเยาวชน เว้นแต่เป็นการกำหนดขึ้นเพื่อประโยชน์ของเด็กหรือเยาวชน หรือเพื่อคุ้มครองประโยชน์สาธารณะ และต้องไม่มีลักษณะเป็นการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของเด็กหรือเยาวชน ข้อกำหนดในแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูที่กำหนดให้เด็กหรือเยาวชนทำงานบริการสังคม หรือทำงานสาธารณะประโยชน์ต้องกำหนดเวลาการทำงานไม่เกิน 30 ชั่วโมง ระยะเวลาในการปฏิบัติตามแผนต้องไม่เกินหนึ่งปี ในกรณีที่มิคำร้องขอหรือศาลเห็นเองว่า กระบวนการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูอาจไม่ชอบด้วยกฎหมาย ศาลอาจเรียกบุคคลที่เกี่ยวข้องมาสอบถามหรือไต่สวน ในการพิจารณาและไต่สวน ศาลอาจเรียกผู้อำนวยการสถานพินิจ พนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ หรือบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้องมาสอบถาม หรือมีคำสั่งให้ส่งเอกสารที่เกี่ยวข้องเพื่อประกอบการพิจารณา ในการพิจารณา หากได้ความว่ากระบวนการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูไม่เป็นไปตามหลักเกณฑ์ข้อใดข้อหนึ่ง ให้ศาลมีคำสั่งว่ากระบวนการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูไม่ชอบด้วยกฎหมายและแจ้งคำสั่งพร้อมเหตุผลให้ผู้ดำเนินการสถานพินิจ เพื่อให้ส่งคดีเข้าสู่การพิจารณาตามปกติ ในกรณีที่ศาลเห็นว่าแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูอาจแก้ไขได้และเป็นประโยชน์แก่เด็กหรือเยาวชน และผู้เสียหาย ศาลอาจมีคำสั่งตามที่สมควรแล้วแจ้งคำสั่งพร้อมเหตุผลให้ผู้ดำเนินการสถานพินิจทราบและดำเนินการ เมื่อศาลมีคำสั่งอย่างใด

อย่างหนึ่งแล้ว ให้แจ้งคำสั่งให้พนักงานอัยการและผู้อำนวยการสถานพินิจทราบ เพื่อดำเนินการโดยเร็ว

1.8.3.2 ข้อบังคับของประธานศาลฎีกา ว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไข ในการกำหนดมาตรการแทนการพิพากษาคดี พ.ศ. 2556

ข้อบังคับนี้ออกตามความในมาตรา 7 และมาตรา 133 วรรคสาม แห่งพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 กำหนดให้สำนักงานศาลยุติธรรมร่วมกับศาลเยาวชนและครอบครัวกลางจัดทำและพัฒนาระบบงานธุรการและวิธีปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดมาตรการแทนการพิพากษาตามข้อบังคับ จัดทำและรายงานสถิติที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดมาตรการแทนการพิพากษตามข้อบังคับ โดยกำหนดความหมายของคำว่า

“การแก้ไขบำบัดฟื้นฟู” หมายความว่าถึง มาตรการที่กำหนดเพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรม หรือสนับสนุนเด็กหรือเยาวชนให้สามารถอยู่กับครอบครัวและชุมชนได้โดยปกติสุข เช่น การรับคำปรึกษาแนะนำ การเข้าร่วมกิจกรรมบำบัด การเข้าร่วมกิจกรรมทางเลือก การศึกษา หรือการฝึกอาชีพหรือวิชาชีพ ข้อบังคับนี้มีการกำหนดหลักเกณฑ์วิธีการและเงื่อนไขในกรณีที่ศาลเห็นสมควรที่จะมีคำสั่งตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 132 วรรคหนึ่ง โดยกำหนดหลักเกณฑ์ว่า ต้องเป็นคดีที่เสร็จการพิจารณาแล้ว หากพฤติกรรมของเด็กหรือเยาวชนในการกระทำความผิดไม่เป็นภัยร้ายแรงต่อสังคมเห็นสมควร เด็กหรือเยาวชนมีแนวโน้มที่จะปรับเปลี่ยนพฤติกรรมไปในทางที่ดี เด็กหรือเยาวชนอายุไม่เกิน 24 ปีบริบูรณ์ โดยพิจารณารายบุคคล ในการที่ศาลจะมีคำสั่งให้เด็กหรือเยาวชนเข้ารับการดำเนินการตามข้อบังคับ ศาลต้องสอบถามและทำความเข้าใจกับเด็กหรือเยาวชน เกี่ยวกับวิธีการที่ศาลจะมีคำสั่งให้เด็กหรือเยาวชนเข้ารับการดำเนินการตามข้อบังคับ และต้องสอบถามความเห็นของผู้เสียหาย โดยผู้เสียหายอาจแสดงความเห็น หรือทำความเข้าใจเป็นหนังสือเสนอต่อศาล กรณีผู้เสียหายไม่มาศาลหรือศาลไม่อาจสอบผู้เสียหายได้ ต้องบันทึกเหตุแห่งการที่ผู้เสียหายไม่มาศาลหรือไม่อาจสอบผู้เสียหายไว้ เมื่อศาลมีคำสั่งให้เด็กหรือเยาวชนเข้ารับการดำเนินการตามข้อบังคับ ให้ศาลกำหนดเงื่อนไขในการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชน ด้วยวิธีการอย่างใดอย่างหนึ่งหลายอย่างดังนี้ คือ ให้เด็กหรือเยาวชนรายงานตัวต่อพนักงานคุมประพฤติหรือเจ้าพนักงานอื่น หรือบุคคลที่ได้รับมอบหมาย หรือองค์กรด้านเด็ก ให้เด็กหรือเยาวชนเข้ารับคำปรึกษาแนะนำ เข้าร่วมกิจกรรมบำบัด เข้ารับการศึกษา หรือฝึกอาชีพหรือวิชาชีพ เข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนา เข้ารับการอบรมศีลธรรม จริยธรรมและหน้าที่พลเมือง หรือเข้าร่วมกิจกรรมทางเลือกอื่นที่มีวัตถุประสงค์เพื่อให้เด็กหรือเยาวชนสามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรม และสนับสนุนให้เด็กหรือเยาวชนสามารถกลับคืนสู่สังคมได้อย่าง

ปกติสุข การใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัยเพื่อคุ้มครองประพฤติด็กหรือเยาวชน เช่น ห้ามเด็กหรือเยาวชนเข้าไปในสถานที่ หรือท้องที่อันอาจชักนำให้เด็กหรือเยาวชนกระทำความผิด ห้ามออกนอกสถานที่ อยู่อาศัยในเวลากลางคืน ห้ามคบหาสมาคมกับบุคคลที่อาจจะนำไปสู่การกระทำความผิด หรือกำหนดเงื่อนไขอื่น ๆ ที่จำเป็นแก่การแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชน ทั้งนี้ต้องไม่เกินกว่าเด็กหรือเยาวชนมีอายุครบ 24 ปีบริบูรณ์ ในกรณีที่ศาลเห็นว่าจำเป็นต้องให้นักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ หรือบุคคลที่ศาลเห็นสมควรจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู ศาลก็มีอำนาจในการตั้งบุคคลดังกล่าวเข้าร่วมได้ การกำหนดเวลาในการดำเนินการตามแผนต้องกำหนดระยะเวลาให้ชัดเจน และต้องไม่เกินกว่าเด็กหรือเยาวชนมีอายุครบ 24 ปีบริบูรณ์ ในการปฏิบัติตามเงื่อนไขในการแก้ไขบำบัดฟื้นฟู ศาลอาจมีคำสั่งให้ปล่อยตัวเด็กหรือเยาวชนชั่วคราว แล้วมอบตัวเด็กหรือเยาวชนให้บิดา มารดา ผู้ปกครอง โดยมีประกัน ไม่มีประกัน หรือมีประกันและหลักประกันด้วยก็ได้ ในกรณีที่มีพฤติการณ์อื่นใด หรือข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเด็กหรือเยาวชนเปลี่ยนแปลง ศาลมีอำนาจที่จะเปลี่ยนแปลงวิธีดำเนินการต่อเด็กหรือเยาวชนให้เหมาะสม ทั้งนี้ให้คำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของเด็กหรือเยาวชนเป็นสำคัญ ในกรณีที่เด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดเงื่อนไขโดยไม่มีเหตุอันควร จนเป็นเหตุให้ไม่เป็นประโยชน์ต่อการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชน ให้ศาลยกคดีขึ้นพิจารณาพิพากษา ในกรณีที่เด็กหรือเยาวชนปฏิบัติตามเงื่อนไขภายในระยะเวลาที่ศาลกำหนด ให้ศาลนัดพร้อมเพื่อพิจารณาสั่งยุติคดี และจำหน่ายคดีออกจากสารบบความ และให้มีคำสั่งในเรื่องของกลาง

ในกรณีที่ศาลเห็นว่ามีความจำเป็นต้องมีการประเมินสภาพปัญหาของเด็กหรือเยาวชน ศาลอาจมีคำสั่งให้เจ้าพนักงานศาลยุติธรรม นักจิตวิทยา หรือนักสังคมสงเคราะห์ หรือขอให้บุคคล หรือองค์กรที่ศาลเห็นสมควรรายงานประเมินสภาพปัญหา พร้อมความเห็นเสนอศาล ในการประเมินสภาพปัญหาให้คำนึงถึงปัจจัยด้านร่างกาย สุขภาพจิต และครอบครัวของเด็กหรือเยาวชน รวมทั้งสังคม สิ่งแวดล้อมพฤติการณ์แห่งคดี สาเหตุแห่งการกระทำความผิด แนวโน้มแห่งการกระทำความผิด และความจำเป็นที่เด็กหรือเยาวชนต้องได้รับการแก้ไข โดยศึกษาข้อมูลจากรายงานข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเด็กหรือเยาวชน รายงานของกลุ่มงานมาตรการพิเศษแทนการพิพากษาคดีอาญาของศาลเยาวชนและครอบครัว หรือรายงานข้อเท็จจริงอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง หากศาลเห็นว่าข้อเท็จจริงไม่เพียงพอ อาจมีคำสั่งให้ผู้อำนวยการสถานพินิจดำเนินการสืบหาข้อเท็จจริง หรือมีคำสั่งให้เด็กและเยาวชน บิดา มารดา ผู้ปกครองบุคคล หรือองค์กรที่เด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ไปพบเจ้าพนักงานศาลยุติธรรม นักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ บุคคลหรือองค์กรที่ศาลเห็นสมควร เพื่อการประเมินสภาพปัญหาเพิ่มเติม หรือให้ส่งเด็กหรือเยาวชน บิดา มารดา ผู้ปกครอง บุคคลหรือองค์กรที่เด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วยเข้ารับการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน

1.8.3.3 ข้อบังคับของประธานศาลฎีกา ว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไข ในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูหลังฟ้องคดี พ.ศ. 2556

ข้อบังคับนี้อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 7 และมาตรา 91 วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ประธานศาลฎีกาออกข้อบังคับว่าด้วยหลักเกณฑ์วิธีการและเงื่อนไขในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูหลังฟ้องคดี พ.ศ. 2556 กำหนดหลักเกณฑ์ในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูโดยให้อำนาจ ศาลเยาวชนและครอบครัวนำวิธีการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูมาใช้โดยมีหลักเกณฑ์ว่า คดีที่เด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดนั้นเป็นคดีที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกิน 20 ปี ไม่ว่าจะมิโทษปรับหรือไม่ ในกรณีเป็นความผิดหลายกรรมต่างกัน หรือกรรมเดียวผิดต่อกฎหมายหลายบทให้ถือข้อหาที่มีอัตราโทษสูงสุดเป็นเกณฑ์ เด็กหรือเยาวชนไม่เคยได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุกมาก่อน เว้นแต่เป็นความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือลหุโทษ เด็กหรือเยาวชนรู้สำนึกในการกระทำความผิด ผู้เสียหายยินยอมให้จัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู โจทก์ไม่คัดค้านที่จะทำแผนแก้ไขฟื้นฟู พฤติการณ์แห่งคดีไม่เป็นภัยร้ายแรงต่อสังคมเกินสมควร เด็กหรือเยาวชนมีแนวโน้มที่จะปรับเปลี่ยนความคิดกลับตนเป็นคนดี และคดีมีแนวโน้มว่าผู้เสียหายจะได้รับการชดเชยเยียวยาความเสียหายตามสมควร ในการนำวิธีจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูตามข้อบังคับนี้มาใช้แก่เด็กหรือเยาวชนสามารถทำได้ในเวลาใดก็ได้ก่อนศาลเยาวชนและครอบครัวมีคำพิพากษา แม้แต่ในกรณีที่เด็กหรือเยาวชนเคยเข้ากระบวนการการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 86 แล้วไม่ประสบผลสำเร็จ ศาลเยาวชนและครอบครัวก็นำวิธีการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูตามข้อบังคับนี้มาใช้ได้ เกี่ยวกับการตั้งผู้ประสานการประชุม ศาลอาจมีคำสั่งตั้งผู้อำนวยการสถานพินิจ หรือบุคคลอื่นที่เห็นสมควรได้ บุคคลที่เป็นผู้ประสานการประชุมต้องมีคุณสมบัติผ่านการอบรมหลักสูตรผู้ประสานการประชุมเพื่อจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูของศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง และต้องจัดตั้งเป็นผู้ประสานการประชุมในบัญชีผู้ประสานการประชุมของศาลเยาวชนและครอบครัวของแต่ละจังหวัดที่จะเป็นผู้ประสานการประชุมนั้นโดยมีข้อยกเว้นที่ไม่ต้องผ่านการอบรมเฉพาะในกรณีที่เป็นผู้ดำเนินการสถานพินิจ

ผู้ประสานการประชุมอาจเชิญเด็กหรือเยาวชน บิดา มารดา ผู้ปกครอง บุคคลหรือองค์กรที่เด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วย ผู้เสียหาย บิดา มารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคลที่ทำหน้าที่ปกครองดูแลในกรณีผู้เสียหายเป็นผู้เยาว์หรือผู้ด้อยโอกาสยังไม่เพียงพอแก่การเข้าร่วมประชุมตามลำพัง และนักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์มาร่วมการประชุม ในกรณีมีเหตุสมควรอาจเชิญผู้แทนชุมชนหรือหน่วยงานซึ่งมีหน้าที่เกี่ยวข้องหรือที่ได้รับผลกระทบจากการกระทำความผิดของเด็กหรือเยาวชน หรือพนักงานอัยการเข้าร่วมประชุมในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู

การดำเนินการประชุมต้องดำเนินการให้เด็กหรือเยาวชนแสดงออกถึงความรู้สึกรู้สึกในการกระทำผิดและรับผิดชอบต่อการกระทำของตน เด็กหรือเยาวชนและผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายเข้าใจความรู้สึกและผลที่ผู้เสียหายได้รับ เพื่อแสวงหาแนวทางในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชน และกำหนดมาตรการในการป้องกันมิให้เด็กหรือเยาวชนกระทำความผิด โดยต้องคำนึงถึงความรู้สึกและจิตใจของผู้เสียหาย ในส่วนเรื่องการชดเชยหรือเยียวยาความเสียหายแก่ผู้เสียหายนั้นไม่ต้องคำนึงถึงตัวเงินเป็นสำคัญ ในการหาข้อมูลเบื้องต้นเพื่อใช้สำหรับการประชุม ผู้ประสานการประชุมอาจเชิญเด็กหรือเยาวชนและผู้เสียหาย บิดามารดาหรือผู้ปกครองของเด็กหรือเยาวชน หรือผู้เสียหายมาพบเพื่อสอบถามข้อมูลก็ได้

เมื่อศาลพิจารณาแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูและเห็นชอบ ให้ศาลมีคำสั่งดำเนินการตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู โดยแจ้งคำสั่งให้ผู้ประสานการประชุมทราบ และศาลจะมีคำสั่งจำหน่ายชั่วคราว ในกรณีที่ศาลเห็นว่าแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูไม่เป็นไปเพื่อประโยชน์สูงสุดของเด็กและเยาวชน ให้ศาลมีคำสั่งให้นำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูดังกล่าวเข้าสู่การพิจารณาของที่ประชุมจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูแก้ไขให้แล้วเสร็จภายในระยะเวลาที่กำหนด ในกรณีไม่เห็นชอบกับแผน ศาลจะมีคำสั่งให้พิจารณาพิพากษาคดีต่อไป โดยแจ้งคำสั่งให้ผู้ประสานการประชุมทราบ ข้อบังคับของประธานศาลฎีกานี้ยังได้กำหนดวิธีการในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู กำหนดเงื่อนไขในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู ที่ต้องเกิดจากข้อเสนอร่วมกันของผู้เข้าร่วมประชุม มาตรการต่าง ๆ ของแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูต้องสอดคล้องกับสภาพปัญหา และปัจจัยแวดล้อมเกี่ยวกับตัวเด็กหรือเยาวชนและครอบครัว มาตรการของแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูต้องเอื้อต่อการฟื้นฟูเยียวยาผู้เสียหาย ต้องได้รับความยินยอมจากเด็กหรือเยาวชนและผู้เสียหาย ระยะเวลาในการปฏิบัติตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู ต้องไม่เกินกว่าเด็กหรือเยาวชนมีอายุครบยี่สิบสี่ปีบริบูรณ์ ต้องไม่มีลักษณะเป็นการจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของเด็กหรือเยาวชน เว้นแต่เป็นการกำหนดขึ้นเพื่อประโยชน์ของเด็กหรือเยาวชนนั้น หรือเพื่อคุ้มครองประโยชน์สาธารณะ และไม่มีลักษณะเป็นการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของเด็กหรือเยาวชน แผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูอาจมีมาตรการกำหนดให้เด็กหรือเยาวชนปฏิบัติ เช่น รายงานตัวรับคำปรึกษาแนะนำ เข้าร่วมกิจกรรมบำบัด กิจกรรมทางเลือก รับการบำบัดรักษา เข้ารับการศึกษา หรือการฝึกอาชีพหรือวิชาชีพ หรือกำหนดให้เด็กหรือเยาวชนชดเชยหรือเยียวยาความเสียหาย กำหนดให้เด็กหรือเยาวชนทำงานบริการสังคมหรือทำงานสาธารณประโยชน์ไม่เกิน 30 ชั่วโมง

1.8.4 หลักกฎหมายต่างประเทศที่เกี่ยวข้อง

1.8.4.1 กฎหมายระหว่างประเทศ อนุสัญญา ข้อตกลงระหว่างประเทศ

ศึกษาอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (Convention on the Rights of the Child), กติกาว่าด้วยสิทธิทางแพ่งและพลเมือง (International Covenant on Civil and Political

Rights) หรือ ICCPR, ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิของเด็ก (U.N. Declaration on the Rights of the Child), Basic Principles on the Use of Restorative Justice Programmes in Criminal Matters, กฎของสหประชาชาติว่าด้วยการคุ้มครองเด็กและเยาวชนซึ่งถูกกีดกันเสรีภาพ (United Nations Rules for the Protection of Juvenile Deprived of their Liberty), กฎแห่งกรุงปักกิ่ง (United Nations Standard Minimum Rules for the Administration of Juvenile Justice (The Beijing Rules)), กฎแห่งสหประชาชาติว่าด้วยการคุ้มครองเด็กและเยาวชนที่ถูกกีดกันเสรีภาพ หรือข้อแนะนำแห่งกรุงริยาด (United Nations Guidelines for the Prevention of Juvenile Delinquency) และยุทธศาสตร์ต้นแบบและมาตรการเชิงปฏิบัติของสหประชาชาติในการยุติ ความรุนแรงต่อเด็กในการป้องกันอาชญากรรมและกระบวนการยุติธรรมทางอาญา (United Nations Model Strategies and Practical Measures on the Elimination of Violence against Children in the Field of Crime Prevention and Criminal Justice)

1.8.4.2 กฎหมายของประเทศต่าง ๆ

ศึกษากฎหมายของประเทศอังกฤษ ประเทศนิวซีแลนด์ และประเทศสหรัฐอเมริกา

1.8.5 วิทยานิพนธ์ งานวิจัย บทความ และเอกสารที่เกี่ยวข้อง

1.8.5.1 วิทยานิพนธ์ภาษาไทย

วิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้องมีทั้งการศึกษาก่อนที่จะมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 และวิทยานิพนธ์ที่ศึกษาหลังจากที่มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ในส่วนที่เกี่ยวข้องมีวิทยานิพนธ์แยกศึกษาออกเป็น

(1) วิทยานิพนธ์ที่ศึกษาหลังจากมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553

มีการศึกษาไว้หลายเรื่องดังนี้

นิศรา รัตนเกียรติกานต์ (2558) นำเสนอวิทยานิพนธ์ เรื่อง “มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา: ศึกษาการมีส่วนร่วม ของผู้แทนชุมชนในการจัดทำแผนแก้ไขฟื้นฟูในชั้นก่อนฟ้อง”¹⁴ โดย ศึกษาแนวคิดในการแยกเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดออกจากกระบวนการ

¹⁴ นิศรา รัตนเกียรติกานต์, “มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา: ศึกษาการมีส่วนร่วม ของผู้แทนชุมชนในการจัดทำแผนแก้ไขฟื้นฟูในชั้นก่อนฟ้อง,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ปริธี พนมยงค์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, 2558).

ยุติธรรมตั้งแต่ต้นทาง ศึกษาหลักการในเรื่องการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ซึ่งมีบทบัญญัติในเรื่องมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญามาใช้บังคับแทนพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 63 มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 เป็นมาตรการทางเลือกที่ใช้กระบวนการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูโดยนำมาใช้ในคดีที่พิจารณาแล้วเห็นว่า เด็กหรือเยาวชนอาจกลับตนเป็นคนดีได้ โดยให้อำนาจผู้อำนวยการสถานพินิจเป็นผู้มีบทบาทในการเริ่มต้นใช้ดุลพินิจในการทำความเห็นเสนอไม่ฟ้องต่อพนักงานอัยการ เพื่อให้พนักงานอัยการมีคำสั่งไม่ฟ้อง ซึ่งเป็นกระบวนการเห็นเหตุออกจากกระบวนการยุติธรรมโดยไม่ต้องนำตัวขึ้นสู่ศาลเพื่อพิจารณาคดี แต่บทบัญญัติตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ไม่ได้กำหนดรายละเอียดเกี่ยวกับเรื่องการประชุมกลุ่มครอบครัวไว้อย่างชัดเจน ไม่ระบุบุคคลที่ต้องเข้าร่วมในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชน ทำให้เกิดปัญหาในทางปฏิบัติ และการปฏิบัติงานไม่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ทั้งขาดการประสานงานในระหว่างองค์กรที่เกี่ยวข้องในการประชุมกลุ่มครอบครัว

ผลการศึกษาเสนอให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 7 ให้มีบทบัญญัติกำหนดตัวบุคคลที่จะเข้าร่วมในการประชุมกลุ่มครอบครัวให้ชัดเจน กล่าวคือ ในการประชุมกลุ่มครอบครัวต้องประกอบด้วย ฝ่ายเด็กหรือเยาวชนที่ต้องการหาว่ากระทำความผิด ได้แก่ เด็กและเยาวชน บิดามารดา ผู้ปกครอง ฝ่ายผู้เสียหาย นักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์ ผู้แทนชุมชนที่เด็กหรือเยาวชนมีถิ่นที่อยู่ปกติ ที่ปรึกษากฎหมาย และพนักงานอัยการ และในกรณีที่เห็นสมควรอาจเชิญเจ้าหน้าที่ตำรวจในท้องที่ที่เด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่มาร่วมประชุมกลุ่มครอบครัว เพื่อให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของกฎหมายที่เน้นการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชน โดยให้ชุมชนและครอบครัวเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชน โดยจำเป็นต้องคำนึงถึงหลักในการคุ้มครองสิทธิเด็ก การบรรเทาผลร้าย การชดเชยความเสียหายให้แก่ฝ่ายผู้เสียหาย และการสร้างความสงบสุขให้แก่ชุมชนและสังคม

ชัยวิทย์ ฤทธิพิชัยวัฒน์ (2557) นำเสนอวิทยานิพนธ์เรื่อง "มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา: ศึกษาบทบาทพนักงานอัยการตามมาตรา 86 ของพระราชบัญญัติ

ศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553"¹⁵ เป็นการศึกษาหลักประกันสิทธิเสรีภาพของเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรม แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชน บทบาทและอำนาจหน้าที่ของพนักงานอัยการในการดำเนินคดีเด็กและเยาวชน มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา กับอำนาจของพนักงานอัยการในการยุติคดีเด็กและเยาวชนในชั้นเจ้าพนักงาน โดยศึกษาเปรียบเทียบหลักในการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นพนักงานอัยการ ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 กับหลักในการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นพนักงานอัยการในประเทศแคนาดา และประเทศสวีเดน วิเคราะห์เปรียบเทียบการใช้ดุลพินิจของผู้อำนวยการสถานพินิจ ศึกษาเปรียบเทียบหลักเกณฑ์ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 มาตรา 63 กับพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 86 เกี่ยวกับการนำมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญากับเด็กและเยาวชน และอำนาจของพนักงานอัยการในการยุติคดีเด็กและเยาวชนในชั้นเจ้าพนักงาน

ผลการศึกษา เสนอให้มีการเพิ่มบทบาทพนักงานอัยการในการใช้ดุลพินิจในการยุติคดี และคำสั่งของพนักงานอัยการให้ถือเป็นที่สุด ตามพระราชบัญญัติจัดตั้ง ศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 มาตรา 63 โดยเสนอให้มีการแก้ไขพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 โดยแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติในมาตรา 86 เป็นให้คำสั่งของพนักงานอัยการเป็นยุติ และแก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 86 วรรคสองตอนท้าย เพิ่มเป็นว่า หากพนักงานอัยการเห็นชอบกับแผนแก้ไขบำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชน ให้สามารถดำเนินการตามแผนดังกล่าวได้ทันที พร้อมทั้งให้ผู้อำนวยการสถานพินิจเป็นผู้จัดทำรายงานเสนอให้ศาลทราบโดยให้ศาลทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษา หรือทำความเข้าใจ หรือให้คำแนะนำเกี่ยวกับกระบวนการนั่งประชุมล้อมวงในการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นพนักงานอัยการ เสนอให้แก้ไขกฎหมายเกี่ยวกับการสังกัดของพนักงานอัยการจากเดิมที่มีคำสั่งไม่ฟ้อง แก้เป็นสั่งไม่ฟ้องแบบมีเงื่อนไขแทน และเพิ่มมาตรการให้มีกระบวนการติดตามดูแล โดยคณะกรรมการติดตามสอดส่องเด็กและเยาวชน ซึ่งประกอบไปด้วยสหวิชาชีพ เสนอให้มีการแก้ไข

¹⁵ ชัยวิทย์ ฤทธิพิชัยวัฒน์, “มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา: ศึกษาบทบาทพนักงานอัยการตามมาตรา 56 ของพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ปริธี พนมยงค์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, 2557).

อัตราโทษตามกฎหมายที่กำหนดไว้ว่า กรณีที่จะใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญานั้น จากเดิมกำหนดให้ใช้ในคดีที่มีโทษจำคุกไม่เกินห้าปี ให้แก้ไขเป็นให้พนักงานอัยการใช้ดุลพินิจในการให้มีการประชุมกลุ่มครอบครัวได้ หากเห็นว่าการดำเนินการดังกล่าวจะเป็นไปเพื่อประโยชน์และสวัสดิภาพของเด็กและเยาวชน โดยไม่จำกัดอัตราโทษจำคุกว่าต้องไม่เกินห้าปี

ในส่วนข้อเสนอของวิทยานิพนธ์ในเรื่องการแก้ไขโทษจำคุกโดยไม่จำกัดอัตราโทษนี้ ผู้วิจัยเห็นว่า เป็นการเสนอให้พนักงานอัยการใช้ดุลพินิจในการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีได้กว้าง มากกว่าการใช้ดุลพินิจในการพิจารณาของศาลที่จะนำมาตราพิเศษตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัวตามมาตรา 90 และ 132 ซึ่งกำหนดอัตราโทษที่จะสามารถใช้มาตรการพิเศษได้

พิชญา เหลืองรัตนเจริญ (2555) นำเสนอดัชนีนิพนธ์ เรื่อง “กระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิด”¹⁶ เป็นการศึกษาแบบวิจัยเอกสาร โดยนำเสนอแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชนที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิด แนวคิดเกี่ยวกับการดำเนินคดีกับผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดที่เป็นเด็กและเยาวชน แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชน แนวคิดเรื่องสิทธิและเสรีภาพในการคุ้มครองเด็ก แนวคิดเรื่องกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ แนวคิดเรื่องประโยชน์สูงสุดของเด็กกับการคุ้มครองเด็กและเยาวชนที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิด โดยเน้นศึกษาหลักเกณฑ์ในการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชนของประเทศสหรัฐอเมริกา แคนาดา อังกฤษ ญี่ปุ่น ฟิลิปปินส์ และเวียดนามเปรียบเทียบกับหลักเกณฑ์ในการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชนในประเทศไทยในชั้นก่อนฟ้องคดีเรื่องการคุ้มครองสิทธิผู้ถูกกล่าวหาที่เป็นเด็กและเยาวชน การใช้อำนาจหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจในการดำเนินคดีกับผู้ถูกกล่าวหาที่เป็นเด็กและเยาวชน การนำมาตราพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา (extrajudicial sanction) มาใช้กับผู้ถูกกล่าวหาที่เป็นเด็กและเยาวชน การใช้ดุลพินิจของศาลในการโอนคดีเด็กหรือเยาวชนไปพิจารณาที่ศาลอาญา วิเคราะห์ปัญหากระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชนที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดในประเทศไทยเปรียบเทียบกับต่างประเทศ วิเคราะห์เปรียบเทียบกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชนในประเทศไทยกับต่างประเทศ โดยเปรียบเทียบกับหลักเกณฑ์ในการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชนในประเทศไทยในชั้นก่อนฟ้องคดี การใช้อำนาจหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจในการ

¹⁶ พิชญา เหลืองรัตนเจริญ, “กระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กเยาวชนที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิด,” (ดัชนีนิพนธ์ คณะนิติศาสตร์ปริทัศน์ พนมยงค์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, 2555).

ดำเนินคดีกับผู้ถูกกล่าวหาที่เป็นเด็กหรือเยาวชน ในชั้นพิจารณาคดีซึ่งผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิด เป็นเด็กหรือเยาวชน ในเรื่องการนำมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาโดยศาลมาใช้กับ ผู้ถูก กล่าวหาที่เป็นเด็กและเยาวชน และการใช้ดุลพินิจของศาลในการโอนคดีเด็กและเยาวชน

ผลการศึกษาพบว่า หลังจากพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มีผลบังคับใช้ ทำให้เกิดมิติใหม่ในการคุ้มครอง สิทธิกับเด็กหรือเยาวชนที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิด โดยมีปัญหาในส่วนของ การตีความกฎหมาย ซึ่งไม่ได้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย ไม่เป็นไปตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กในชั้นสอบสวน ในเรื่องวิธีการนำตัวผู้กระทำความผิดเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมรวมทั้งการปฏิบัติต่อเด็ก ซึ่งอาจทำให้เกิดภาวะเครียดให้แก่เด็กอย่างไม่เหมาะสม และไม่เป็นไปเพื่อประโยชน์สูงสุดของเด็ก ไม่มีกฎหมายให้อำนาจเจ้าพนักงานตำรวจในการใช้ดุลพินิจในการเปรียบเทียบปรับคดี ทำให้จำเป็นต้องส่งเด็กและ เยาวชนไปที่ศาลเยาวชนและ ครอบครัวทุกกรณี การตรวจสอบการจับกุมในชั้นสอบสวน ทำให้เกิด ความล่าช้าและไม่เป็นประโยชน์ต่อเด็ก ไม่มีกฎหมายกำหนดหลักเกณฑ์ว่าหากมีการจับไม่ชอบ แล้ว จะมีผลอย่างไรต่อการสอบสวน ดังนั้นหากมีการนำมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาใน ชั้น ก่อนฟ้องตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและ ครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและ ครอบครัว พ.ศ. 2533 มาตรา 86 มาใช้จะช่วยลดปริมาณคดีที่จะนำมาฟ้อง ซึ่งเป็นหลักการที่สำคัญใน หลาย ประเทศ และเกิดผลดีต่อการพิจารณาคดีสำหรับเด็กและเยาวชน และเป็นไปตามเจตนารมณ์ของ กฎหมาย

วิทยานิพนธ์เสนอความเห็นว่า หน่วยงานภาครัฐและเอกชนต้องมุ่งเน้น การคุ้มครองสิทธิให้กับเด็กและเยาวชนตามกฎหมาย ต้องยกระดับมาตรฐานกระบวนการยุติธรรม สำหรับเด็กและเยาวชนให้สูงขึ้น บทบัญญัติตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและ วิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มีหลักเกณฑ์ใหม่เพิ่มขึ้นซึ่งเป็นกฎหมายเฉพาะ แต่กฎหมายดังกล่าวเป็นเรื่องใหม่ ทำให้เกิดความสับสนและขาดความชัดเจนในการปฏิบัติงานของ ผู้เกี่ยวข้อง ส่งผลให้เด็กและเยาวชนที่ต้องหาว่ากระทำความผิดไม่ได้รับการคุ้มครองอย่างเหมาะสม จึงมีข้อเสนอว่าจำเป็นต้องมีการเผยแพร่ความรู้ตามพระ ราชบัญญัติศาลเยาวชนและ ครอบครัวและ วิธีพิจารณาคดีเยาวชนและ ครอบครัว พ.ศ. 2553 ให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน และกฎหมายควรมี ความชัดเจน ต้องมีเนื้อหาครอบคลุมเพื่อการคุ้มครองสิทธิเด็กและเยาวชนอย่างแท้จริง ทั้งในส่วนการ ตั้งที่ปรึกษากฎหมาย คุณสมบัติของที่ปรึกษากฎหมาย การดำเนินการในชั้นสอบสวน เมื่อมีการนำตัว เด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดมาส่งศาล การดำเนินคดีกับบุคคลที่อายุไม่ถึงเกณฑ์ที่ต้องรับโทษ ในทางกฎหมายอาญา ในส่วนเรื่องมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นก่อนฟ้องคดี ควรเพิ่ม บทบาทให้พนักงานอัยการในการนำมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาดังกล่าวมาใช้ และควรมี

บทบัญญัติให้สามารถนำมาใช้กับทุกคดี ไม่ควรกำหนดอัตราโทษขั้นสูงไว้ เพื่อไม่ให้เป็นการตัดโอกาสเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดที่ประสงค์จะกลับตัวเป็นคนดี ในการประชุมกลุ่มครอบครัวควรเปิดโอกาสให้เด็กหรือเยาวชนแสดงความคิดเห็น หรือกล่าวถึงการกระทำความผิดพร้อมวิธีการแก้ไข ตามแนวความคิดของผู้กระทำความผิด เพื่อนำมาประมวลให้เกิดความเหมาะสมในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูให้เหมาะสมกับผู้กระทำความผิด และเมื่อปฏิบัติตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูครบถ้วนแล้วต้องส่งผลให้ไม่ถูกดำเนินคดีและถือว่าไม่เคยกระทำความผิดมาก่อน ในส่วนมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นพิจารณา เป็นการนำหลักในเรื่องของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาเป็นแนวทาง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้คดีเสร็จไปจากศาลโดยเร็ว โดยใช้วิธีการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูผู้กระทำความผิด แต่หลักการดังกล่าวขาดความชัดเจนในแนวทางปฏิบัติว่าควรปฏิบัติอย่างไร จึงควรออกแนวปฏิบัติอย่างชัดเจน และเผยแพร่ให้ประชาชนทั่วไปทราบ ในส่วนเรื่องการโอนคดียังขาดความชัดเจน เพราะพิจารณาจากพฤติกรรมของผู้กระทำความผิดอย่างเดียว ควรมีการกำหนดหลักเกณฑ์อื่นเพื่อให้มีความชัดเจน เช่น อัตราโทษ ลักษณะคดี และอายุของผู้กระทำความผิด เพื่อให้เด็กและเยาวชนได้รับความคุ้มครองตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย

ดวงกมล จันทรัตน์มณี (2555) นำเสนอมหาวิทยานิพนธ์เรื่อง"การปฏิบัติที่เหมาะสมต่อเด็กและเยาวชนซึ่งกระทำความผิดฐานกระทำชำเราเด็ก"¹⁷ ศึกษาถึงปัญหาการกระทำความผิดที่เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชน ทั้งในฐานะเป็นผู้กระทำความผิด หรือเป็นผู้เสียหาย โดยเน้นศึกษาเรื่องปัญหาความผิดเกี่ยวกับเพศ การข่มขืนกระทำชำเราโดยเด็กและเยาวชน ซึ่งตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 277 มีหลักเกณฑ์ว่า ผู้ใดกระทำชำเราเด็กอายุไม่เกินสิบห้าปี ซึ่งมีใช้สามี หรือภริยาของตน โดยเด็กนั้นจะยินยอมหรือไม่ยินยอม ผู้กระทำก็เป็นความผิด ซึ่งกฎหมายในมาตรานี้เป็นความผิดอันยอมความไม่ได้ ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดของเด็กหรือเยาวชนตามมาตรานี้ บางครั้งก็เกิดขึ้นเนื่องจากเด็กหรือเยาวชนเห็นว่าการมีเพศสัมพันธ์เป็นเรื่องปกติธรรมดา ตามธรรมชาติของเด็กที่อยู่ในวัยอยากรู้ โดยไม่คำนึงถึงความเหมาะสม ปัญหาของการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร ซึ่งในบางครั้งเกิดจากการสมยอมกัน แต่ตามกฎหมายไม่สามารถยอมความได้ ทำให้เด็กหรือเยาวชนต้องตกเป็นผู้กระทำความผิด และต้องเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม โดยศึกษาแนวคิดและทฤษฎีความรับผิดชอบของเด็กและเยาวชนกรณีการกระทำความผิดฐานกระทำชำเราเด็ก สาเหตุของการกระทำความผิด ทฤษฎีการลงโทษผู้กระทำความผิด แนวทางการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดในกระบวนการยุติธรรม ตามหลักปรัชญา และมาตรการในการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนตาม

¹⁷ ดวงกมล จันทรัตน์มณี, “การปฏิบัติที่เหมาะสมต่อเด็กและเยาวชนซึ่งกระทำความผิดฐานกระทำชำเราเด็ก,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์, 2555).

กฎหมายต่างประเทศ โดยเปรียบเทียบกับหลักของประเทศอังกฤษ ประเทศสหรัฐอเมริกา และประเทศฝรั่งเศส มาตรการที่เป็นการเบี่ยงเบนคดีเด็กและเยาวชนออกจากกระบวนการยุติธรรมในต่างประเทศโดยศึกษาของประเทศฝรั่งเศส ประเทศนิวซีแลนด์ และประเทศลาว โดยนำมาวิเคราะห์เปรียบเทียบกับหลักเกณฑ์ที่มีบทบัญญัติไว้ตามกฎหมายไทย

ผลของการศึกษาพบว่า เด็กและเยาวชนไม่ควรได้รับการปฏิบัติในกระบวนการยุติธรรมเหมือนกับผู้ใหญ่โดยเฉพาะในการลงโทษ จึงจำเป็นต้องมีการแก้ไขหลักกฎหมายในเรื่องการปฏิบัติต่อเด็กที่กระทำความผิดก่อนมีคำพิพากษา มาตรการเบี่ยงเบนคดีที่เด็กและเยาวชนในความผิดฐานกระทำชำเราเด็กออกจากกระบวนการยุติธรรม โดยการนำหลักการในเรื่องมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญามาปรับใช้เพื่อให้เป็นไปตามเป้าหมายสูงสุดในกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนคือ การพิทักษ์ ปกป้อง ค้ำครอง และเพื่อสวัสดิภาพของเด็กและเยาวชน โดยมีข้อเสนอแนะว่าควรมีมาตรการพิเศษที่เหมาะสมสำหรับเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดฐานกระทำชำเราเด็กในกรณีที่ผู้เสียหายยินยอม โดยการนำเอามาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นสถานพินิจมาใช้ในชั้นพิจารณา เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด และประโยชน์ต่อเด็กหรือเยาวชนที่เป็นผู้เสียหาย

(2) วิทยานิพนธ์ก่อนมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553

ธนภมล สุญทุกซ์ (2553) นำเสนอวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การนำวิธีการประชุมกลุ่มครอบครัวมาปรับใช้กับการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชน”¹⁸ ศึกษาถึงการนำวิธีการประชุมกลุ่มครอบครัวมาปรับใช้กับการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชน การมีประสิทธิภาพของการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์โดยวิธีการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 มาตรา 63 มาใช้ เพื่อเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด โดยการหันเหเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดต่อจากกระบวนการยุติธรรม โดยเปรียบเทียบกับสภาพปัญหาข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นในประเทศไทยกับประเทศนิวซีแลนด์ และประเทศออสเตรเลีย จากการเปรียบเทียบพบว่า การนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ เป็นการเบี่ยงเบนคดีออกจากศาล และเป็นแนวทางที่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อทุกฝ่าย การประชุมกลุ่มครอบครัวเป็นรูปแบบหนึ่งของ Restorative justice ซึ่งในประเทศนิวซีแลนด์ ประเทศออสเตรเลีย และประเทศสหรัฐอเมริกามีการ

¹⁸ ธนภมล สุญทุกซ์, “การนำวิธีการประชุมกลุ่มครอบครัวมาปรับใช้กับการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชน,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, 2553).

นำมาใช้อย่างมีประสิทธิภาพ การนำหลักการดังกล่าวมาใช้จะเป็นการเสริมกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็ก โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อไม่ให้เด็กหรือเยาวชนกลับมากระทำความผิดซ้ำ การประชุมกลุ่มครอบครัวเป็นกระบวนการที่ทำให้เด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิด บุคคลที่ใกล้ชิดกับเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิด หรือสมาชิกในครอบครัวผู้เสียหาย และตัวแทนจากกระบวนการยุติธรรม หรือวิชาชีพจากสาขาต่าง ๆ มาร่วมประชุมกัน เพื่อหาข้อตกลงในการแก้ไขปัญหา ข้อตกลงที่ได้จากการประชุมกลุ่มครอบครัวดังกล่าวส่วนมากจะเป็นการให้เด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดขอโทษฝ่ายผู้เสียหาย การให้เด็กหรือเยาวชนทำงานเพื่อประโยชน์สาธารณะ การชดใช้ในทางแพ่ง หรือให้ครอบครัวของเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดเป็นผู้ลงโทษเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิด แทนการลงโทษตามกฎหมาย โดยมีจุดมุ่งหมายเป็นกระบวนการสมานฉันท์ระหว่างเด็กหรือเยาวชนผู้กระทำความผิดและฝ่ายผู้เสียหาย มีหลักการที่สำคัญในการดำเนินการคือผู้เสียหายต้องยินยอมด้วยความบริสุทธิ์ใจ

จากการศึกษาพบว่า ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 มาตรา 53 เป็นการนำหลักการในเรื่อง กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ ซึ่งเป็นขั้นตอนก่อนฟ้องคดี แต่การดำเนินการมีปัญหาข้อจำกัดเกี่ยวกับความผิดที่สามารถจะนำหลักการตามมาตรา 63 มาใช้บังคับ ต้องเป็นคดีที่มีอัตราโทษอย่างสูงไม่เกิน 5 ปี โดยไม่มีการพิจารณาถึงพฤติการณ์ในการกระทำความผิดของเด็กหรือเยาวชน ผู้วิจัยเสนอว่าในส่วนอัตราโทษในการนำเรื่องการประชุมกลุ่มครอบครัวมาใช้บังคับ ควรกำหนดให้นำมาใช้ได้กับคดีทุกประเภท โดยไม่กำหนดอัตราโทษ และควรนำมาใช้ในทุกขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรม ควรกำหนดให้ผู้พิพากษามีอำนาจในการสั่งให้มีการประชุมกลุ่มครอบครัวได้ในกรณีที่ศาลเห็นว่าตามพฤติการณ์แห่งคดียังไม่สมควรที่จะมีคำพิพากษา เพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่ต้องการให้มีการแก้ไข ปรับปรุง พื้นฟูให้เด็กหรือเยาวชนกลับตัวเป็นคนดี และเพื่อเป็นการป้องกันไม่ให้เด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดซ้ำ ในส่วนที่เกี่ยวกับการประชุมกลุ่มครอบครัวนี้ไม่มีบทบัญญัติโดยตรงไว้อย่างชัดเจนในกฎหมาย ทำให้ในการปฏิบัติงานไม่มีรูปแบบที่เป็นแบบแผน จึงควรมีการกำหนดเรื่องการประชุมกลุ่มครอบครัวไว้ในกฎหมายอย่างชัดเจน และบัญญัติให้นำมาใช้ได้ทั้งก่อนฟ้องคดีและภายหลังจากมีการฟ้องคดี และให้นำมาใช้กับคดีทุกประเภทโดยไม่จำกัดว่าใช้เฉพาะคดีที่มีอัตราโทษไม่เกินกว่า 5 ปี การนำหลักการในเรื่องการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนมาใช้นอกจากจะเป็นการเบี่ยงเบนคดีที่เด็กและเยาวชนกระทำความผิดออกจากกระบวนการยุติธรรมแล้ว การนำมาใช้ยังต้องคำนึงถึงการก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่เด็กและเยาวชนด้วย

ลัดตะนา อินทพล (2553) นำเสนอมหาวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การหันเหเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดออกจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายไทย-ลาว”¹⁹ เป็นการศึกษาวิจัยเอกสารโดยศึกษาค้นคว้าจากเอกสารภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ รวมทั้งการสัมภาษณ์เพื่อเก็บข้อมูลภาคสนาม มาใช้เป็นแนวทางในการศึกษาและวิเคราะห์ปัญหาโดยศึกษาแนวคิด และการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด สาเหตุของการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชน การปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด รูปแบบในการแก้ไขฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด การปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรม การแก้ไขการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด ศึกษาถึงหลักสากลในการหันเหคดีเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดออกจากกระบวนการยุติธรรม ศึกษาหลักการของสหประชาชาติเกี่ยวกับ ความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ศึกษาหลักการของกระบวนการยุติธรรมทางเลือกที่นำมาใช้เพื่อหันเหคดีเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดออกจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญา การไกล่เกลี่ยระหว่างผู้เสียหายและผู้กระทำความผิด การประชุม กลุ่มครอบครัว คณะกรรมการฟื้นฟูชุมชน การพิจารณาแบบล้อมวง ศึกษากระบวนการหันเหคดีเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดออกจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศนิวซีแลนด์ ประเทศแคนาดา และประเทศสวีเดน แล้วนำมาวิเคราะห์เปรียบเทียบกับ การหันเหคดีเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด ออกจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ของประเทศไทยและประเทศลาว ในแง่การคุ้มครองสิทธิเด็กตามกฎหมายภายในของประเทศไทยและประเทศลาว แนวความคิดและหลักเกณฑ์ในการทำให้เด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดออกจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญา การนำวิธีการประชุมกลุ่มครอบครัวมาใช้ในกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน

ผลการศึกษาพบว่า กระบวนการในการเข้าสู่การไกล่เกลี่ยของไทยแตกต่างจากของประเทศลาว กระบวนการในประเทศไทยเริ่มขึ้นเมื่อเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิด เจ้าหน้าที่ตำรวจเข้าจับกุม แล้วส่งเด็กหรือเยาวชนไปสถานพินิจเพื่อให้ผู้อำนวยการสถานพินิจใช้ดุลพินิจว่าจะดำเนินคดีตามกฎหมาย หรือจะใช้วิธีการสำหรับเด็ก โดยจัดให้มีการประชุมกลุ่มครอบครัวตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัว มาตรา 63 แล้วสรุปสำนวนส่งให้อัยการสั่งไม่ฟ้อง แต่สำหรับประเทศลาว กระบวนการไกล่เกลี่ยจะเริ่มขึ้นที่บ้านโดยไม่มีการจับกุม การไกล่เกลี่ยจะจัดขึ้นโดยคณะกรรมการไกล่เกลี่ยของบ้าน ในกรณีที่มีการจับกุมเด็ก โดยเจ้าหน้าที่

¹⁹ ลัดตะนา อินทพล, “การหันเหเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดออกจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายไทย-ลาว,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2553).

ตำรวจหรือคดีที่อยู่ในความรับผิดชอบของพนักงานอัยการ การไกล่เกลี่ยจะมีขึ้นโดยเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบคดี หรือมีการส่งคดีกลับไปไกล่เกลี่ยที่บ้าน ซึ่งเห็นได้ว่ากระบวนการหันเหคดีเด็กและเยาวชนของประเทศไทยมีกระบวนการในการกลั่นกรองการเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมมากกว่าของประเทศไทย ในส่วนของผู้ร่วมกระบวนการไกล่เกลี่ย ก็แตกต่างกัน เนื่องจากตามกฎหมายไทย ได้แก่ บิดา มารดาหรือผู้ปกครองของเด็กที่กระทำความผิด และผู้เสียหาย ตัวแทนที่มาจากสหวิชาชีพ กระบวนการไกล่เกลี่ยจัดให้มีขึ้นในสถานพินิจ แตกต่างจากของประเทศไทยซึ่งกระบวนการไกล่เกลี่ยจะเริ่มจากที่บ้าน ผู้เข้าร่วมไกล่เกลี่ยนั้นนอกจากมีเด็กและเยาวชนผู้กระทำความผิด ผู้เสียหาย บิดา มารดาของทั้งสองฝ่าย ในกรณีที่ผู้เสียหายเป็นเด็กหรือเยาวชนแล้ว ต้องมีตัวแทนองค์กรจัดตั้งของสังคม หรือหน่วยงานดูแลความประพฤติในหมู่บ้าน อันได้แก่ ตัวแทนของสตรีสภาผู้เฒ่าและวัยหนุ่มของบ้านเข้าร่วมด้วย ในส่วนของผู้เสียหายนั้นอาจจะเข้าร่วมหรือไม่ก็ได้ เมื่อได้รับแจ้ง ส่วนในขั้นตอนการยุติคดีของกระบวนการไกล่เกลี่ยของประเทศไทย เกิดจากข้อตกลงของคู่กรณีทั้งสองฝ่าย แต่สำหรับกฎหมายประเทศไทยการไกล่เกลี่ยจะยุติได้จาก 2 กรณี คือ หากผู้เสียหายไม่เข้าร่วมในการไกล่เกลี่ย การไกล่เกลี่ยจะยุติลงด้วยการตกลงระหว่างคณะไกล่เกลี่ยกับเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิด ในกรณีที่ผู้เสียหายเข้าร่วมการไกล่เกลี่ย นอกจากจะมีการตกลงระหว่างเด็กหรือเยาวชน กับคณะไกล่เกลี่ยแล้ว ยังต้องมีการตกลงกับผู้เสียหายเรื่องการชดเชยค่าเสียหายให้แก่ผู้เสียหายด้วย หากไม่สามารถตกลงกันได้ ผู้เสียหายอาจยื่นคำร้องได้เฉพาะในส่วนของค่าเสียหายเท่านั้น ผู้เสียหายไม่มีสิทธิยื่นฟ้องคดีอาญาที่เด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดโดยตรงต่อศาล เกี่ยวกับหลักเกณฑ์ในการที่จะนำการเบี่ยงเบนคดีเด็กหรือเยาวชนออกจากกระบวนการยุติธรรมมาใช้ในส่วนประเทศไทยต้องเป็นคดีที่มีอัตราโทษจำคุกไม่เกินห้าปี ส่วนในประเทศไทยกำหนดไว้ว่าต้องเป็นคดีที่มีอัตราโทษจำคุกไม่เกินสามปี ในส่วนการลงโทษกฎหมายของประเทศไทยให้เปลี่ยนโทษจำคุกเป็นส่งตัวไปที่สถานพินิจ เพื่อแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิด ส่วนกฎหมายของประเทศไทยการลงโทษใช้วิธีการแก้ไข ฟื้นฟูโดยชุมชน

เทพ สามงามยา (2550) นำเสนอมติวิทยานิพนธ์ เรื่อง “หลักการพื้นฐานที่เหมาะสมในการดำเนินคดีอาญาเด็กและเยาวชนในชั้นศาล”²⁰ เป็นการวิจัยเอกสารโดยนำเสนอแนวคิดในการดำเนินคดีอาญากับเด็กและเยาวชน สาเหตุของการกระทำความผิด หลักในการดำเนินคดีอาญา มาตรฐานสากลในการดำเนินคดีอาญากับเด็กและเยาวชน ทฤษฎีการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชน การดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีอาญาเด็กและเยาวชนในประเทศ

²⁰ เทพ สามงามยา, “หลักการพื้นฐานที่เหมาะสมในการดำเนินคดีอาญาเด็กและเยาวชนในชั้นศาล,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2550).

สหรัฐอเมริกา ประเทศฝรั่งเศส ประเทศเยอรมนี และประเทศญี่ปุ่นเปรียบเทียบกับ การดำเนิน คดีอาญากับเด็กและเยาวชนในประเทศไทย ศึกษาถึงการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีอาญาในศาลเด็กและเยาวชนไทย วิธีการที่ศาลเยาวชนและครอบครัวนำมาใช้กับเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดอาญา

ผลการศึกษาพบว่า ระบบกฎหมายและระบบกระบวนการดำเนินคดีอาญาเด็กและเยาวชนในชั้นศาลของต่างประเทศ มีลักษณะพิเศษและแตกต่างจากการพิจารณาคดีในศาลธรรมดา กระบวนการพิจารณาไม่เคร่งครัด ไม่มีพิธีรีตอง และการพิจารณาเป็นการลับ เพื่อให้ศาลเยาวชนและครอบครัวสามารถหาวิธีการสำหรับเด็กและเยาวชน ที่จะนำมาแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูให้เหมาะสมกับเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด และเป็นการคุ้มครองเด็กและเยาวชน เพื่อให้เด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดกลับตนเป็นพลเมืองดีของสังคม ส่วนการดำเนินคดีอาญากับเด็กและเยาวชนในประเทศไทยนั้นจากการศึกษาพบว่า มีข้อบกพร่องบางประการ เนื่องจากตามกฎหมายไม่มีการคุ้มครองเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดอย่างแท้จริง ทั้งในเรื่องการแต่งตั้งที่ปรึกษากฎหมายให้แก่เด็กและเยาวชน ที่ตามกฎหมายแต่งตั้งที่ปรึกษาให้เด็กและเยาวชนเฉพาะเมื่อเด็กและเยาวชนอยู่ในชั้นศาลแล้ว แต่ไม่มีการแต่งตั้งที่ปรึกษากฎหมายให้กับเด็กและเยาวชนในชั้นอื่น ๆ ซึ่งแตกต่างกับกฎหมายต่างประเทศ และในเรื่ององค์กรที่เข้ามาช่วยเหลือศาลเยาวชนและครอบครัว หรือองค์กรที่เข้ามาสนับสนุนศาลเยาวชนและครอบครัว เช่น สถานพินิจ และสำนักงานคุมประพฤติมีหน้าที่คล้ายคลึงกัน ซึ่งแต่ละหน่วยงานประสบปัญหาขาดแคลนเจ้าหน้าที่ในการทำหน้าที่สืบเสาะภูมิหลังประวัติ สาเหตุของการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชน และครอบครัวของเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด ซึ่งทำให้เกิดความเสียหายต่อกระบวนการคุ้มครองเด็กและเยาวชน โดยมีข้อเสนอแนะว่า กระบวนการสืบเสาะภูมิหลัง ประวัติ สาเหตุของการกระทำความผิด และครอบครัวของเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดควรอยู่ในความรับผิดชอบของศาลเยาวชนและครอบครัว ซึ่งจะก่อให้เกิดประโยชน์ และเป็นการคุ้มครองเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดได้ดีกว่าให้องค์กรอื่นทำหน้าที่แทน เนื่องจากศาลเยาวชนและครอบครัวได้รับการยอมรับ และเป็นที่น่าเชื่อถือมากกว่าองค์กรอื่น

วิทยานิพนธ์นี้เป็นการศึกษาก่อนที่จะมีการแก้ไขพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ที่มีการแก้ไขในเรื่องการแต่งตั้งที่ปรึกษากฎหมายแล้ว

ณัฐสา ฉัตรไพฑูรย์ (2550) นำเสนอวิทยานิพนธ์ ซึ่งแปลเป็นภาษาไทย เรื่อง “กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์: ทฤษฎีสู่ทางปฏิบัติในนานาชาติ”²¹ เป็นการวิจัยโดยศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ รูปแบบของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ซึ่งประกอบด้วยการประนีประนอมข้อพิพาทระหว่างผู้เสียหายและผู้กระทำความผิด (Victim Offender Mediation) การประชุมกลุ่มครอบครัว (Family Group Conference) การเตือนแบบ Wagga Wagga และการลงโทษโดยที่ประชุม (Circle Sentencing) ซึ่งนำมาใช้ในกระบวนการพิจารณาคดีสำหรับเด็กและเยาวชน ปัญหาและข้อวิพากษ์เกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ปัญหา ข้อจำกัดในการนำหลักการกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ ผลกระทบต่อความคาดหวังของคนในชุมชนในการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในกระบวนการยุติธรรม ซึ่งนักวิชาการที่สนับสนุนแนวคิดนี้มีความเห็นว่า การนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้น่าจะมีผลในเชิงปรับปรุงผู้กระทำความผิดให้เป็นคนดี เนื่องจากมุ่งเน้นให้ผู้กระทำผิดตระหนักถึงผลจากการกระทำ สร้างความรับผิดชอบต่อผู้เสียหายและชุมชน เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการกระทำผิดซ้ำ โดยได้ศึกษาถึงแนวปฏิบัติเรื่องกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในประเทศยุโรป โดยเน้นศึกษาประเทศสหราชอาณาจักร ประเทศในทวีปอเมริกาเหนือ ได้แก่ ประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศแคนาดา ประเทศในทวีปออสเตรเลีย ได้แก่ ประเทศออสเตรเลียและประเทศนิวซีแลนด์ ประเทศในทวีปเอเชีย ศึกษาประเทศญี่ปุ่น และประเทศในทวีปแอฟริกา ศึกษาประเทศสาธารณรัฐแอฟริกาใต้ ซึ่งจากการศึกษามีการนำหลักการในเรื่องกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้กับผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กและเยาวชน

ผลการศึกษาพบว่า การนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้สามารถนำมาใช้ได้ในทุกขั้นตอนตั้งแต่ขั้นก่อนฟ้อง ก่อนศาลมีคำพิพากษา หรือหลังจากศาลมีคำพิพากษาแล้ว การระงับข้อพิพาทตามแบบของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มีหลักการให้ฝ่ายที่กระทำความผิดรับผิดชอบ และชดเชยในผลของการกระทำความผิด อาจจะเป็นค่าเสียหายที่เป็นตัวเงิน หรือไม่ใช่ว่าตัวเงิน โดยเป็นการชดเชยต่อผู้เสียหาย ต่อครอบครัวของผู้เสียหาย และชุมชนที่ได้รับความเสียหายจากการกระทำความผิด ในการนำหลักในเรื่องกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาปฏิบัติในแต่ละประเทศจะแตกต่างกันไป มีหลายรูปแบบ และในแต่ละประเทศประสบความสำเร็จค่อนข้างมาก โดยเฉพาะในประเทศสหรัฐอเมริกา และประเทศแคนาดา ผู้เสียหายและผู้กระทำความผิดได้รับความพึงพอใจอย่างมาก จากโครงการประนีประนอมข้อพิพาทระหว่างผู้เสียหายและผู้กระทำ

²¹ ณัฐสา ฉัตรไพฑูรย์, กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์: ทฤษฎีสู่ทางปฏิบัติในนานาชาติ, (กรุงเทพมหานคร, 2550)

ความผิด (Victim Offender Mediation) โครงการการลงโทษโดยที่ประชุม (Circle Sentencing) ซึ่งนับว่าเป็นทางเลือกของผู้กระทำความผิดแทนการรับโทษจำคุก เป็นการให้โอกาสผู้กระทำความผิดทำความดีเพื่อแก้ตัว และกลับคืนเข้าสู่ชุมชน และมีผลให้เป็นการลดการกระทำความผิดซ้ำ ซึ่งการลงโทษโดยที่ประชุมเป็นการลงโทษที่ได้ผลในประเทศแคนาดา ส่วนโครงการประชุมกลุ่มครอบครัว (Family Group Conference) ประสบผลสำเร็จในประเทศนิวซีแลนด์ ผู้เสียหายที่เข้าร่วมโครงการมีความพึงพอใจ และพบการกระทำความผิดซ้ำเพียงหนึ่งในสามถึงครึ่งหนึ่ง ในประเทศออสเตรเลียในการนำโครงการเตือนแบบ Wagga Wagga มาทดลองใช้ พบว่าโครงการนี้สามารถลดปริมาณคดีที่เด็กและเยาวชนกระทำความผิดขึ้นก่อนฟ้องลดลงครึ่งหนึ่ง เด็กและเยาวชนปฏิบัติตามข้อตกลงมากถึงร้อยละ 93 โดยได้รับความร่วมมือและความพึงพอใจจากผู้เสียหายและผู้กระทำความผิดจำนวนมาก การนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ นอกจากจะเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพของระบบกระบวนการยุติธรรมทางอาญา โดยเป็นการลดปริมาณคดีที่เข้าสู่ศาล และลดจำนวนนักโทษแล้ว ในส่วนของผู้เสียหายก็ได้รับการชดเชยและการดูแลมากขึ้น โดยเฉพาะการใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์โดยการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม ซึ่งพบว่า ผู้กระทำความผิดและผู้เสียหายมีความพึงพอใจและรู้สึกว่าได้รับความเป็นธรรม และการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้กับผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กหรือเยาวชนเป็นการลดตราบาป และเปิดโอกาสให้เด็กและเยาวชนแก้ตัวทำความดีเพื่อให้เป็นที่ยอมรับของผู้เสียหายและคนในชุมชน และทำให้คนในชุมชนอยู่ร่วมกันอย่างปกติสุข

ประกายรัตน์ ตันธีระวงศ์ (2550) นำเสนอภาคินพนธ์ เรื่อง “การใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการจัดการความขัดแย้งทางอาญาในศาลเยาวชนและครอบครัว”²² เป็นการศึกษาวิจัยเชิงเอกสารและการสัมภาษณ์ นำเสนอแนวคิดและหลักการของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาผสมผสานกับแนวคิดและหลักการใกล้เคียง โดยนำมาใช้เป็นมาตรการเสริมกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชนโดยการใช้วิธีประชุมกลุ่มย่อย ซึ่งเป็นแนวคิดในการดำเนินการที่จะทำให้ทุกฝ่ายที่ได้รับผลกระทบจากการกระทำความผิดได้รับการฟื้นฟูให้กลับสู่สภาพปกติให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ เป็นกระบวนการที่ให้โอกาสเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดได้แก้ตัว แก้ไขความเสียหายที่เกิดจากการกระทำความผิด หรือแสดงออกซึ่งความรู้สึกรับผิดชอบอย่างจริงใจ และให้ความสำคัญต่อความรู้สึก และความเสียหายของผู้เสียหาย

²² ประกายรัตน์ ตันธีระวงศ์, “การใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการจัดการความขัดแย้งทางอาญาในศาลเยาวชนและครอบครัว,” (ภาคินพนธ์มหาบัณฑิต คณะศิลปศาสตรมหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ราชูปถัมภ์, 2550).

ให้โอกาสทั้งเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด และผู้เสียหายมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น เสนอแนะแนวทางที่เหมาะสมในการแก้ไข ฟันฟู และเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายที่มีส่วนได้เสีย เช่น บิดา มารดา ครูอาจารย์ ญาติพี่น้อง เพื่อนของทั้งสองฝ่าย รวมถึงชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากการกระทำความผิดของจำเลย ได้เข้ามีส่วนร่วมในการกำหนดแผนอนาคตเพื่อแก้ไข ฟันฟูจำเลย

ผลการศึกษาพบว่า การนำแนวคิดและวิธีการของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ผสมผสานกับรูปแบบของการประชุมกลุ่มเยาวชน และการไกล่เกลี่ยเพื่อฟันฟูสัมพันธ์ภาพ และเยียวยาความรู้สึก การออกแบบการจัดการความขัดแย้ง สามารถแก้ไขปัญห ความขัดแย้งที่เกิดจากการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชนในคดีอาญาของศาลเยาวชนและครอบครัวได้ การเปิดโอกาสให้ผู้เสียหาย ชุมชนและสังคมเข้ามามีส่วนร่วมในการประชุมกลุ่มเยาวชน และร่วมวางแผนในการแก้ไขเด็กและเยาวชน หรือการเยียวยาความเสียหาย ทำให้เป็นการฟันฟูสัมพันธ์ภาพระหว่างเด็ก ชุมชน สังคม และทำให้ผู้เสียหายได้รับการเยียวยา และพอใจในผลของการร่วมวางแผนแก้ไขเด็กและเยาวชน ร่วมกันหามาตรการในการแก้ไขบำบัดฟันฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด รวมทั้งการบรรเทาความเสียหายให้แก่ผู้เสียหาย เพื่อนำมาพัฒนาเป็นมาตรการในการแก้ไขบำบัดฟันฟูเด็กและเยาวชน อันเป็นการป้องกันการกระทำความผิดซ้ำของเด็กและเยาวชน การศึกษาวิเคราะห์ความพึงพอใจของเด็กและเยาวชน ผู้เสียหาย และบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรม โดยการนำแนวคิดและวิธีการของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในการแก้ไขปัญห ความขัดแย้งทางอาญาที่เกิดในศาลเยาวชนและครอบครัว

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นการศึกษาตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534

ณัฐพร โตประยูร (2550) นำเสนอวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน”²³ เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ โดยการศึกษาจากเอกสารและการศึกษาโดยวิธีการสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงคุณภาพ จากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรม คือ พนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ ผู้พิพากษา พนักงานคุมประพฤติ และเจ้าหน้าที่สถานพินิจ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบของกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด ในปัจจุบัน ศึกษาการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในหน่วยงานของกระบวนการยุติธรรม

²³ ณัฐพร โตประยูร, “การนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน,” (สารนิพนธ์มหาบัณฑิต คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2550).

สำหรับเด็กและเยาวชน เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในงานยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน เพื่อหาแนวทางแก้ไขปัญหา และอุปสรรคในการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้สำหรับเด็กและเยาวชน โดยการศึกษาแนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชน แนวคิดเกี่ยวกับการลงโทษ การนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในกรณีเด็กและเยาวชนเป็นผู้กระทำความผิด โดยการศึกษาหลักเกณฑ์ของประเทศไทยตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 ก่อนที่จะมีการแก้ไขพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553

ผลการศึกษาพบว่า รูปแบบกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนในหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ในชั้นเจ้าหน้าที่ตำรวจ พนักงานอัยการ ศาล สถานพินิจ กรมคุมประพฤติ ต่างมีรูปแบบของกระบวนการยุติธรรมแต่ละหน่วยงานที่ไม่เหมือนกัน แต่มีความสอดคล้องและเชื่อมโยงกัน ขั้นตอนและกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ของแต่ละหน่วยงาน ไม่มีความซับซ้อน โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะแก้ไข ฟื้นฟูเด็ก และการนำพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 มาตรา 63 มาใช้เกี่ยวกับกระบวนการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน ปัญหาและอุปสรรคของกระบวนการยุติธรรมที่ใช้ในปัจจุบันคือ ในเรื่องของบุคลากรและงบประมาณที่มีไม่เพียงพอ ทำให้การทำงานเกิดความล่าช้า หน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมยังขาดการประสานงานกัน ปัญหาเรื่องการขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ เด็กและเยาวชนไม่สำนึก ผู้ปกครองไม่ยินยอมจ่ายค่าเสียหาย เด็กหรือเยาวชนมีฐานะยากจนไม่สามารถชดเชยค่าเสียหายได้ เด็กหรือเยาวชน และครอบครัวไม่มาเข้าร่วมประชุมกลุ่ม หรือไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขตามข้อตกลงที่ทำไว้ หรือไม่เห็นความสำคัญของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ปัญหาเกี่ยวกับผู้เสียหาย เช่น ผู้เสียหายไม่ได้รับค่าเสียหายจึงไม่มาเจรจาตามนัด ผู้เสียหายไม่ยินยอมที่จะทำข้อตกลง ผู้เสียหายไม่ให้ความสำคัญของกระบวนการ วิทยานิพนธ์มีข้อเสนอแนะว่า ควรให้ความรู้ความเข้าใจในเรื่องกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์แก่บุคลากรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชน รณรงค์ประชาสัมพันธ์ให้ความรู้แก่ประชาชนและสังคมเพื่อให้รับทราบเข้าใจและเห็นความสำคัญของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ แก้ไขปรับปรุงกฎหมาย หรือระเบียบ หรือรูปแบบวิธีการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนให้สอดคล้องกับบริบทของสังคม พัฒนาบุคลากรของหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมให้มีความรู้ความสามารถ และมีประสบการณ์ในการแก้ไขฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด

จิตฤดี วีระเวสส์ (2549) นำเสนอวิทยานิพนธ์เรื่อง “ความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในศาลยุติธรรมไทย: การศึกษาตัวแบบที่เหมาะสมเกี่ยวกับความรุนแรงในครอบครัว”²⁴ เป็นการศึกษาถึงการนำความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในคดีความรุนแรงในครอบครัวเฉพาะที่สามีหรือภริยาทำร้ายอีกฝ่ายหนึ่ง เพื่อหารูปแบบที่เหมาะสมในการพิจารณาคดีความรุนแรงในครอบครัวของศาลไทย รวมทั้งหามาตรการทางกฎหมายเพื่อป้องกันมิให้จำเลยกลับมาใช้ความรุนแรงในครอบครัวซ้ำอีกโดยเป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ รวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ การสังเกตการณ์และการวิจัยเอกสาร ประชากร ที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ ผู้พิพากษา ผู้นำชุมชน ผู้เสียหาย และจำเลยที่มีคดีความรุนแรงในครอบครัวอยู่ระหว่างการพิจารณาของศาล

ผลการศึกษาพบว่า คดีความรุนแรงในครอบครัวควรเป็นความผิดอันยอมความได้ ลักษณะการใช้ความรุนแรงต้องเป็นกรณีที่มีสามีหรือภริยาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเจตนากระทำต่ออีกฝ่ายหนึ่ง จนเป็นเหตุให้เกิดอันตรายแก่ร่างกายจิตใจหรือสุขภาพ หรือการใช้กำลังอำนาจที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายบังคับ จนอีกฝ่ายหนึ่งต้องจำยอม การพิจารณาคดีความรุนแรงในครอบครัวควรอนุญาตให้มีบุคคลอื่นเข้ามามีส่วนร่วมในการพิจารณา เพื่อให้คำแนะนำและช่วยเหลือผู้พิพากษาในการพิจารณาคดี การไกล่เกลี่ย และการพิพากษาลงโทษจำเลยตามความเหมาะสม ควรมีมาตรการทางกฎหมายในการป้องกันมิให้จำเลยกลับมากระทำความผิดซ้ำอีก ได้แก่ การรอการลงโทษ การรอกำหนดโทษ การทำทัณฑ์บน การคุมความประพฤติ และการให้จำเลยจ่ายค่าชดเชยเพื่อช่วยเหลือผู้เสียหาย โดยมีข้อเสนอแนะว่าศาลที่มีความเหมาะสมในการพิจารณาและพิพากษาคดีความรุนแรงในครอบครัว ควรเป็นศาลเยาวชนและครอบครัวเนื่องจากศาลเยาวชนและครอบครัวมีวิธีพิจารณาคดีแบบพิเศษ มีลักษณะยืดหยุ่นแตกต่างจากศาลธรรมดา ทั้งยังมีผู้พิพากษาสมทบซึ่งเป็นผู้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสภาพปัญหาในสถาบันครอบครัวร่วมในการพิจารณาและพิพากษาคดี

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นการศึกษาก่อนที่จะมีการแก้ไขพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ซึ่งตามกฎหมายที่แก้ไขใหม่นี้ ศาลที่พิจารณาคดีความรุนแรงในครอบครัวเปลี่ยนเป็นศาลเยาวชนและครอบครัวแล้ว

²⁴ จิตฤดี วีระเวสส์, “ความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในศาลยุติธรรมไทย: การศึกษาตัวแบบที่เหมาะสมเกี่ยวกับความรุนแรงในครอบครัว,” (ดุชนิพนธ์ คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล, 2549).

จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย (2548) นำเสนอวิทยานิพนธ์ เรื่อง “กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์: การปรับกระบวนการทศน์กระบวนการยุติธรรมไทย”²⁵ ศึกษาลักษณะสำคัญในทางวิชาการและทางปฏิบัติของ กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ และศึกษาการเปลี่ยนแปลงกระบวนการทศน์และวิธีปฏิบัติว่าด้วยกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในสังคมและกระบวนการยุติธรรมของไทย โดยการเก็บข้อมูลโดยการศึกษาเอกสาร และการสัมภาษณ์ โดยอธิบายถึงกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในมิติต่าง ๆ ศึกษาถึงความหมายและความเป็นมาของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในสังคมโลกและสังคมไทย ศึกษาถึงแนวคิดเชิงคุณค่า ซึ่งประกอบด้วยปรัชญา แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องทั้งในแนวคิดแบบสหวิทยาการ แนวคิดแบบตะวันตก แนวคิดแบบตะวันออก อธิบายกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในเชิงปฏิบัติการ หลักการสำคัญ องค์ประกอบ ขั้นตอนการทำงาน กระบวนวิธีเชิงสมานฉันท์ รูปแบบที่ใช้ และผลการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในสังคมโลก ศึกษาถึงวิกฤตกระบวนการยุติธรรมไทยกับท่าทีของรัฐบาลในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น

ผลการศึกษาพบว่า กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ เป็นปรากฏการณ์ทางสังคม มีลักษณะของปรัชญา แนวคิด และทฤษฎี และกระบวนการวิธีปฏิบัติต่อความขัดแย้ง พฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ และอาชญากรรมโดยคำนึงถึงเหยื่ออาชญากรรมและชุมชนผู้ที่ได้รับผลกระทบเป็นศูนย์กลาง กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์จะสร้างความตระหนักต่อความขัดแย้ง ความเสียหาย การเยียวยาความเสียหายทั้งทางร่างกาย ทรัพย์สินและความสัมพันธ์ สร้างแผนความรับผิดชอบหรือข้อตกลงเชิงป้องกันที่จะนำไปสู่ความสมานฉันท์ของสังคม การเปลี่ยนแปลงกระบวนการทศน์และวิธีปฏิบัติว่าด้วยกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เกิดจากปัจจัยภายนอกและปัจจัยภายใน ในส่วนของปัจจัยภายนอกได้รับอิทธิพลของโลกาภิวัตน์ว่าด้วยความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ที่มีผลต่อสังคมผ่านทางเครือข่ายของระบบความสัมพันธ์ข้ามชาติระหว่างเอกชนด้านเหยื่ออาชญากรรม และผ่านทางเครือข่ายของระบบระหว่างประเทศหรือระบบ รัฐที่มีอิทธิพลต่อรัฐและอำนาจรัฐ ในด้านการจัดการกับปัญหาสังคมและปัญหาอาชญากรรมไปสู่ทิศทางที่สอดคล้องกับกระแสสังคมโลก ส่วนการเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากปัจจัยภายใน เกิดจากความเสื่อมของกระบวนการยุติธรรม การเคลื่อนไหวทางสังคม การรับมาใช้ และขยายผลของผู้ดำเนินการเปลี่ยนแปลงจากการศึกษาพบว่า นับแต่มีการเปลี่ยนแปลงระบบกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมไทยเมื่อปี พ.ศ. 2435 กระบวนการยุติธรรมไทยประสบปัญหากระบวนการทศน์ที่เปลี่ยนแปลงไป จากการนำ

²⁵จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย, “กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์: การปรับกระบวนการทศน์กระบวนการยุติธรรมไทย,” (ดุขนิพนธ์ คณะบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2548).

กระบวนการทัศน์ของกระบวนการยุติธรรมตะวันตกมาใช้ในบริบทสังคม และวัฒนธรรมไทยที่มีรากฐานความคิดเรื่องกระบวนการยุติธรรมตะวันออก ทำให้ต้องมีการปรับตัว การเคลื่อนไหวทางสังคม และการรับมาใช้ของผู้ประกอบการเปลี่ยนแปลง อันมีผลต่อการเกิดขึ้นของกระแสความนิยมของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ จนทำให้มีการปรับกระบวนการทัศน์กระบวนการยุติธรรมไทย ในด้านหลักการ แนวความคิด กฎหมายที่เกี่ยวข้อง รูปแบบของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ และการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในสังคมไทย

ศิริชัย จันทรสว่าง (2544) นำเสนอวิทยานิพนธ์เรื่อง “การปรับปรุงและพัฒนาทางเลือกของศาลในการแก้ไขฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด”²⁶ วิทยานิพนธ์ หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (การบริหารงานยุติธรรม) คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เป็นการศึกษาเชิงเอกสารและจากการสอบถามจากกลุ่มประชากรและกลุ่มตัวอย่าง เพื่อนำมาวิเคราะห์ โดยศึกษาถึงแนวคิด ทฤษฎีและเจตนารมณ์ของกฎหมายเกี่ยวกับการแก้ไข ฟื้นฟูเด็กและเยาวชน ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชนของสำนักต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลต่อทางเลือกในการแก้ไข ฟื้นฟูเด็กและเยาวชน ศึกษาทฤษฎีเกี่ยวกับการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชน ศึกษาพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 มาตรา 104 และมาตรา 106 ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 56 มาตรา 74 มาตรา 75 และมาตรา 76 ศึกษารูปแบบที่ใช้ในการแก้ไข ฟื้นฟูเด็กและเยาวชน ทัศนคติของผู้พิพากษาที่พิจารณาคดีในเรื่องการเลือกใช้กระบวนการแก้ไขฟื้นฟูเด็กและเยาวชน ศึกษาวิเคราะห์ปัญหาของกระบวนการแก้ไข ฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด เพื่อหาแนวทางพัฒนากระบวนการแก้ไขฟื้นฟู เด็กและเยาวชนภายในกรอบของกฎหมาย โดยเน้นตามแนวคิดและทิศทางของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8

ผลการศึกษา พบว่าแนวคิดในการแก้ไข ฟื้นฟูเด็กและเยาวชนในประเทศไทยมีบทบัญญัติหลักเกณฑ์ไว้ในกฎหมาย แต่ทัศนคติของผู้พิพากษาในการปฏิบัติงานมีความแตกต่างกัน แนวคิดหนึ่งเห็นว่ากฎหมายควรมีความแน่นอนชัดเจน หลักเกณฑ์ในกระบวนการยุติธรรมควรแน่นอน การลงโทษควรให้เหมาะสมกับการกระทำความผิดที่เด็กและเยาวชนกระทำความผิด และทุกคนควรเท่าเทียมกันในลักษณะของกฎหมาย แต่อีกแนวคิดหนึ่งเห็นว่า เด็กและเยาวชนกระทำความผิดเพราะมีสิ่งอื่นมาชักจูงหรือบีบบังคับ เด็กและเยาวชนจึงไม่ควรรับผิดชอบ

²⁶ ศิริชัย จันทรสว่าง, “การปรับปรุงและพัฒนาทางเลือกของศาลในการแก้ไขฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2544).

ในการกระทำความผิดทั้งหมด เพราะไม่มีทางเลือก สังคมและสิ่งแวดล้อมมีส่วนทำให้เด็กและเยาวชนกระทำความผิด จึงควรมีส่วนรับผิดชอบและร่วมแก้ไข โดยเน้นเรื่องการแก้ไข พื้นฟูเด็กและเยาวชนผู้กระทำความผิด การพิจารณาจึงควรเลือกปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดเฉพาะรายตามความเหมาะสม และความร้ายแรงของการกระทำ โดยมีข้อเสนอแนะว่า ควรมีการเผยแพร่แนวคิดในการแก้ไข พื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดด้วยทางเลือกที่หลากหลาย ควรมีการเผยแพร่ให้สังคมเห็นถึงความสำคัญของการแก้ไขพื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด ไม่ควรแยกเด็กและเยาวชนจากการปกครองดูแลของผู้ปกครอง และควรใช้วิธีการของสถานฝึกอบรมแบบปิดให้น้อยที่สุด ควรมีบทบัญญัติของกฎหมายเกี่ยวกับการแก้ไข พื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดด้วยทางเลือกที่หลากหลาย การสร้างมาตรการในการวางข้อกำหนดต่าง ๆ และควรมีบทบัญญัติเกี่ยวกับการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดโดยชุมชน ควรมีการจำแนกประเภทของเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดเพื่อคัดแยกประเภทให้ชัดเจนแล้วหาสาเหตุของการกระทำความผิด และหาแนวทางแก้ไขให้เหมาะสม ถูกต้องตามสาเหตุของแต่ละบุคคล การสร้างทางเลือกของการคุมประพฤติ โดยการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนแตกต่างกันเฉพาะบุคคล หากกรณีเป็นความผิดเล็กน้อยไม่รุนแรง ก็ใช้การคุมประพฤติขั้นพื้นฐาน แต่ถ้าเป็นกรณีที่ค่อนข้างรุนแรงหรือเป็นการละเมิดเงื่อนไขการคุมประพฤติขั้นพื้นฐานก็ต้องใช้การคุมประพฤติแบบเข้มงวด ทางเลือกในการคุมประพฤติ ต้องมีการควบคุมโดยศูนย์คัดแยกเพื่อคัดแยกประเภทให้เหมาะสมเป็นรายบุคคลไป ควรจัดตั้งให้มีศูนย์ให้คำปรึกษาสำหรับเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด จัดให้มีบุคลากรด้านนักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ในการให้คำปรึกษาแนะนำเด็กและเยาวชน เพื่อให้เด็กและเยาวชนสามารถใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างปกติสุข

ในปัจจุบัน พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ได้มีการแก้ไขกฎหมายแล้ว และศาลเยาวชนและครอบครัวได้จัดตั้งศูนย์ให้คำปรึกษาแนะนำและประสานการประชุมครบทุกศาลแล้ว

1.8.5.2 เอกสารวิจัย บทความ รายงานการประชุม และงานวิชาการภาษาไทยที่เกี่ยวข้อง

ในส่วนที่มีการศึกษาเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนนั้น มีนักวิจัยได้ศึกษาไว้หลายเรื่อง แต่ส่วนใหญ่เป็นการศึกษาเกี่ยวกับหลักการต่าง ๆ ที่นำมาใช้ในกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน การนำหลักในเรื่องกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ โดยไม่มีการศึกษาในทางทฤษฎี และทางปฏิบัติเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของศาลเยาวชนและครอบครัวในการนำกระบวนการแก้ไข บำบัด พื้นฟูเด็กหรือเยาวชน รวมถึง บิดามารดา ผู้ปกครองหรือบุคคลที่เด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่

ในส่วนเอกสารวิจัย บทความ รายงานการประชุม และงานวิชาการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องมีดังนี้

สุนนทิพย์ จิตสว่าง และ ปิยะพร ตันณีกุล (2558) ศึกษาเรื่อง “การประเมินผลการดำเนินงานของกระบวนการยุติธรรมตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553”²⁷ เป็นการวิจัยแบบเอกสารและการศึกษาภาคสนาม ประกอบด้วยการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยคุณภาพ โดยการใช้แบบสอบถามและการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกเป็นเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูล และการจัดประชุมเชิงสัมมนาเชิงปฏิบัติการจากหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมที่ปฏิบัติงานเกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรค การประเมินประสิทธิภาพในการดำเนินคดีของหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 และศึกษาแนวทางการหันเหคดีเด็กและเยาวชนออกจากกระบวนการยุติธรรม

ผลการศึกษาพบว่า หน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมที่ปฏิบัติงานเกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชนประสบปัญหาในแต่ละขั้นตอนของการปฏิบัติงาน เริ่มตั้งแต่ชั้นเจ้าพนักงานตำรวจ ในการจับกุม การสืบสวน การสอบสวนมีปัญหาในการทำงาน การขาดแคลนที่ปรึกษากฎหมายในชั้นเจ้าพนักงานตำรวจ การนำเด็กและเยาวชนไปส่งศาลเพื่อตรวจสอบการจับชั้นพนักงานอัยการที่ต้องฟ้องคดีเด็กและเยาวชน ชั้นศาลการใช้ดุลพินิจในการพิจารณาคดีเด็กและเยาวชน การหันเหคดีเด็กและเยาวชน การดำเนินการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชน ปัญหาความเข้าใจ หลักการและเจตนารมณ์ของกฎหมายที่เกี่ยวกับเด็กและเยาวชน ปัญหาการขาดแคลนบุคลากรและงบประมาณในการปฏิบัติงาน การขาดการบูรณาการจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อำนาจตุลาการและอำนาจบริหารที่มีความสัมพันธ์และส่งผลกระทบต่อความเป็นอิสระในการปฏิบัติงาน และการบำบัด แก้ไข ฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด เด็กและเยาวชนส่วนหนึ่งไม่ได้เข้าสู่กระบวนการบำบัด แก้ไข ฟื้นฟูที่เหมาะสม ส่งผลกระทบต่อการกระทำความผิดซ้ำของเด็กและเยาวชน

²⁷ สุนนทิพย์ จิตสว่าง และ ปิยะพร ตันณีกุล, การประเมินผลการดำเนินงานของกระบวนการยุติธรรมตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553, รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ สนับสนุนโดยสำนักงานกิจการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม, (กรุงเทพมหานคร, 2558).

สมชาย เจริญเรือง (2555) นำเสนอเอกสารวิชาการส่วนบุคคล เรื่อง “ข้อเสนอแนะต่อทิศทางการกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนที่เปลี่ยนแปลงไป: ศึกษาเปรียบเทียบพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 กับพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534”²⁸ เป็นการวิจัยเอกสาร ศึกษาสาระสำคัญของพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 เปรียบเทียบกับพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 ว่ามีข้อเหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร ศึกษาในส่วนที่มีการแก้ไขเพิ่มเติมในเรื่องต่าง ๆ โดยเน้นเรื่องการนำมาตรการพิเศษตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 86 การนำหลักการในเรื่องกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice) มาประยุกต์ใช้ในกระบวนการพิจารณาคดีอาญาสำหรับเด็กและเยาวชน ซึ่งเดิมบัญญัติไว้ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 มาตรา 63 ศึกษารูปแบบและวิธีการประชุมกลุ่มครอบครัวของประเทศนิวซีแลนด์ ศึกษาถึงหลักการในการประชุมกลุ่มครอบครัว แนวทาง ขั้นตอน องค์ประกอบ วัตถุประสงค์ของการประชุมกลุ่มครอบครัว การจัดการประชุมกลุ่มครอบครัวของสถานพินิจ การนำการประชุมกลุ่มครอบครัวมาใช้เป็นมาตรการเสริมในกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน เพื่อให้โอกาสเด็กและเยาวชนได้รับโอกาสในการเยียวยาความเสียหายให้แก่ผู้เสียหาย และผู้เสียหายได้รับการชดเชยที่เป็นธรรม การนำมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีหลังฟ้องซึ่งเป็นหลักการใหม่มาใช้บังคับ และบทบาทหน้าที่ของผู้พิพากษาสมทบ

ผลการศึกษาพบว่า พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มีบทบัญญัติเพิ่มเติมหลายประการ ในเรื่องการคุ้มครองสิทธิเด็กและเยาวชนมากขึ้น ทั้งในชั้นเจ้าพนักงานตำรวจ ในขั้นตอนการจับกุม การสอบสวน การแจ้งข้อหา การตรวจสอบการจับกุมโดยศาล การพิจารณาและพิพากษา ในส่วนที่สำคัญคือหลักการในเรื่องการนำมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญามาใช้ โดยกำหนดให้มีสหวิชาชีพมา

²⁸ สมชาย เจริญเรือง, “ข้อเสนอแนะต่อทิศทางการกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนที่เปลี่ยนแปลงไป: ศึกษาเปรียบเทียบพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 กับพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534,” (เอกสารวิชาการส่วนบุคคล หลักสูตรผู้บริหารกระบวนการยุติธรรมระดับสูง รุ่นที่ 16 วิทยาลัยการยุติธรรม สำนักงานศาลยุติธรรม, 2555).

เป็นกลไกในการปฏิบัติตามกฎหมาย การที่กลุ่มสหวิชาชีพเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาให้กับเด็กและเยาวชน โดยมีข้อเสนอแนะว่า บทบัญญัติในเรื่องการนำมาตรการพิเศษตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาใช้เป็นเรื่องใหม่จึงจำเป็นต้องศึกษาว่าเหมาะสมหรือไม่ เพียงใด และต้องมีการศึกษาติดตามเมื่อมีการใช้บังคับกฎหมาย ต้องจัดทำสถิติคดี จำนวนเด็กและเยาวชน ประเภท รวมทั้งสถิติของการกระทำความผิดซ้ำของเด็กและเยาวชนที่เข้าสู่กระบวนการในการนำมาตรการพิเศษมาใช้ เพื่อเป็นฐานข้อมูลในการปฏิบัติงานของบุคลากรที่เกี่ยวข้อง การปรับปรุงแก้ไขกฎหมายที่เกี่ยวข้อง และการออกกฎหมายลำดับรอง เพื่อให้การบังคับใช้พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

ดวงใจ นาคินทร์ ใจจันทร์เดือน (2555) นำเสนอผลงานส่วนบุคคลเรื่อง “บทบาทหน้าที่ของนักจิตวิทยาและผู้ให้คำปรึกษาแนะนำและผู้ประสานการประชุมกับการพัฒนาศูนย์ให้คำปรึกษาแนะนำและประสานการประชุมเพื่อแก้ไข บำบัด และฟื้นฟูเด็ก เยาวชน และครอบครัว”²⁹ เป็นการวิจัยเชิงเอกสารโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงแนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับการบวนการยุติธรรมทางเลือก ซึ่งประกอบไปด้วยกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ยุติธรรมชุมชน มาตรการลงโทษระดับกลาง กระบวนทัศน์ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา โดยศึกษาหลักการตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 เกี่ยวกับศูนย์ให้คำปรึกษาแนะนำและประสานการประชุมเพื่อแก้ไข บำบัด และฟื้นฟูเด็ก เยาวชน และครอบครัว หลักการ โครงสร้าง บุคลากร อำนาจ และหน้าที่ของศูนย์ให้คำปรึกษาแนะนำและประสานการประชุม เพื่อแก้ไข บำบัด และฟื้นฟูเด็ก เยาวชน และครอบครัว คุณสมบัติของนักจิตวิทยา ผู้ให้คำปรึกษาแนะนำ และผู้ประสานการประชุม ลักษณะการดำเนินงานของศูนย์ให้คำปรึกษาแนะนำและประสานการประชุม เพื่อแก้ไข บำบัด และฟื้นฟูเด็ก เยาวชนและครอบครัว แนวทางในการปฏิบัติงานของศูนย์ บทบาทของนักจิตวิทยา ผู้ให้คำปรึกษาแนะนำ และผู้ประสานการประชุม กับหลักในการดำเนินงานของศูนย์ให้คำปรึกษาแนะนำ และประสานการประชุมเพื่อแก้ไข บำบัด และฟื้นฟูเด็ก เยาวชนและครอบครัว

²⁹ ดวงใจ นาคินทร์ ใจจันทร์เดือน, “บทบาทหน้าที่ของนักจิตวิทยาและผู้ให้คำปรึกษาแนะนำและผู้ประสานการประชุม กับการพัฒนาศูนย์ให้คำปรึกษาแนะนำและประสานการประชุมเพื่อแก้ไข บำบัดและฟื้นฟูเด็กเยาวชนและครอบครัว,” (ผลงานส่วนบุคคล หลักสูตรผู้พิพากษาผู้บริหารในศาลชั้นต้นรุ่นที่ 10 สถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรมสำนักงานศาลยุติธรรม, 2555).

ผลการศึกษาพบว่า พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 เป็นกฎหมายซึ่งนำแนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมทางเลือก กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในหลายรูปแบบ การนำหลักยุติธรรมชุมชน โดยการสร้างเครือข่าย และดึงสังคมชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิด โดยการจัดตั้งศูนย์ให้คำปรึกษาแนะนำและประสานการประชุม เพื่อแก้ไข บำบัดและฟื้นฟูเด็ก เยาวชน และครอบครัว ในศาลเยาวชนและครอบครัว เพื่อเป็นกลไกในการดำเนินงาน เพื่อให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 โดยมีนักจิตวิทยา ผู้ให้คำปรึกษาแนะนำ และผู้ประสานการประชุม เป็นบุคลากรผู้ทำหน้าที่ดำเนินงานอย่างแท้จริงในการนำกระบวนการยุติธรรมทางเลือก หรือกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้เป็นรูปธรรมและมีความชัดเจน จึงจำเป็นที่บุคลากรที่ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องต้องมีความรู้ ความเข้าใจในแนวคิดของกระบวนการยุติธรรม ทั้งกระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก และกระบวนการยุติธรรมทางเลือกหรือกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ โดยมีข้อเสนอแนะว่า ในการกำหนดนโยบายของศาลเยาวชนและครอบครัว ต้องกำหนดให้สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 โดยสนับสนุนการดำเนินงานและการพัฒนาบุคลากรของศูนย์ให้คำปรึกษาแนะนำและประสานการประชุม และผู้พิพากษาผู้ปฏิบัติงานในศาลเยาวชนและครอบครัวเพื่อให้มีความรู้ ความเข้าใจในเจตนารมณ์ของการนำหลักการเรื่องกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาบัญญัติไว้ในกฎหมาย และการนำหลักการดังกล่าวมาใช้ในการดำเนินงานของศูนย์ให้คำปรึกษาแนะนำและประสานการประชุม ต้องมีการกำหนดภารกิจหน้าที่ของนักจิตวิทยาให้ชัดเจนว่ามีหน้าที่อย่างไร และนักจิตวิทยาควรมีความรู้พื้นฐานด้านจิตวิทยาเพียงใด ทั้งต้องเป็นผู้มีความรู้ความเข้าใจที่จำเป็นในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชน เนื่องจากนักจิตวิทยาเป็นผู้มีหน้าที่สำคัญในการกลั่นกรองเด็กและเยาวชนเบื้องต้น และเป็นผู้ที่มีความสำคัญในด้านการให้คำปรึกษา แนะนำหรือประสานการประชุม รวมทั้งต้องมีการสนับสนุนให้นักจิตวิทยามีโอกาสใช้ความรู้ความสามารถ มีโอกาสเข้ารับการศึกษาอบรมอย่างต่อเนื่อง เพื่อพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในวิชาชีพอย่างแท้จริง ควรมีการกำหนดคุณสมบัติพื้นฐานของผู้ให้คำปรึกษาแนะนำและผู้ประสานการประชุม เน้นการเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจที่ ขอบกฎหมายที่เกี่ยวข้องในส่วนที่จำเป็นในการใช้ในการปฏิบัติงาน และควรมีการศึกษากิจการปฏิบัติงาน และติดตามผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องและแท้จริง

วิจิตร ชาตกิจเจริญ (2554) นำเสนอบทความเรื่อง “การพัฒนาประสิทธิภาพกระบวนการยุติธรรมทางเลือกสำหรับเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดในคดีอาญา”³⁰ นำเสนอแนวคิดในการศึกษาหาปัจจัยที่เป็นปัญหา อุปสรรค และเสนอแนวทางในการพัฒนาประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรมทางเลือกตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 มาตรา 63 โดยการวิจัยเชิงคุณภาพจากการสอบถามผู้อำนวยการสถานพินิจทางโทรศัพท์ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามปลายเปิด ทำการตรวจสอบข้อมูลด้วยวิธีการ Methodological Triangulation และการวิจัยเชิงปริมาณ โดยใช้แบบสอบถามในการเก็บรวบรวมข้อมูลทางไปรษณีย์ ประชากรที่ศึกษา คือ พนักงานคุมประพฤติ นักสังคมสงเคราะห์ และนักจิตวิทยาซึ่งทำหน้าที่เป็นผู้ประสานการประชุม บทความนี้เป็นการศึกษาก่อนที่จะมีการแก้ไขพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553

ผลการวิจัยพบว่า ผู้อำนวยการสถานพินิจและผู้ประสานการประชุม มีความเห็นตรงกันว่า วิธีการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน เป็นกระบวนการยุติธรรมทางเลือกที่มีประสิทธิภาพทางสังคมและเศรษฐกิจมาก ในการประชุมกลุ่มครอบครัวมีปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับเรื่องการเบี่ยงเบนเด็กและเยาวชนออกจากกระบวนการยุติธรรมได้จำนวนน้อย ปัญหาในการจัดแบ่งหน่วยงานที่เป็นผู้รับผิดชอบในการประชุมกลุ่มครอบครัว สืบเนื่องจากปัจจัยแนวคิดด้านกระบวนการยุติธรรม ปัจจัยด้านนโยบายของแต่ละหน่วยงานในภาครัฐที่ไม่สอดคล้องกับปรัชญาการให้ความสำคัญกับเด็กและเยาวชน และปัญหาในการจัดการระบบที่ไม่เชื่อมโยงประสานกัน ปัจจัยด้านกฎหมายและกฎระเบียบที่เกี่ยวข้องกับวิธีการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน ปัจจัยด้านการฝึกอบรมและพัฒนาบุคลากร ปัญหาการจัดระบบและวิธีการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน ปัจจัยเกี่ยวกับเรื่องการกระทำความผิดซ้ำของเด็กและเยาวชน ซึ่งเกิดจากตัวเด็กและเยาวชน เด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดครั้งแรกไม่ได้รับการแก้ไข การกำหนดเงื่อนไขข้อตกลงไม่เหมาะสมกับเด็กและเยาวชน กิจกรรมบำบัด แก้ไข พื้นฟูที่จัดให้ไม่ตอบสนองต่อการบำบัด แก้ไข พื้นฟูเด็กและเยาวชน ทำให้เด็กและเยาวชนไม่สำนึกผิด ไม่กลัวและไม่เข็ดหลาบ ไม่ปรับปรุงแก้ไขพฤติกรรม ส่งผลให้เด็กและเยาวชนมีการกระทำความผิดซ้ำ

³⁰ วิจิตร ชาตกิจเจริญ, “การพัฒนาประสิทธิภาพกระบวนการยุติธรรมทางเลือกสำหรับเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดในคดีอาญา,” วารสารวิชาการ บัณฑิตวิทยาลัยสวนดุสิต, เล่มที่ 1, ปีที่ 7, น.55-65. (มกราคม – เมษายน 2554)

สถาบันวิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (2553) รองศาสตราจารย์ณรงค์ ใจหาญ หัวหน้าโครงการวิจัย รายงานผลการศึกษาวิจัยฉบับสมบูรณ์ โครงการวิจัยเรื่อง “กระบวนการสร้างความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในศาลยุติธรรม”³¹ เป็นการวิจัยทางเอกสารทั้งเอกสารภาษาไทยและภาษาต่างประเทศตำรา บทความ รายงานการวิจัย หนังสือวารสารทางกฎหมาย ข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต เพื่อทราบแนวคิด เทคนิค หลักการและกระบวนการในการดำเนินการกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ดำเนินการเก็บข้อมูลภาคสนามโดยการสัมภาษณ์โดยใช้แบบสอบถามและสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการดำเนินการกระบวนการพิจารณาในศาล เช่น พนักงานอัยการ ผู้พิพากษา พนักงานคุมประพฤติ แล้วนำมาประมวลผลการศึกษา โดยมีวัตถุประสงค์หลักในการศึกษาและวิเคราะห์เปรียบเทียบแนวคิดรูปแบบกระบวนการ และเทคนิคของการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในศาลยุติธรรม โดยเฉพาะที่เกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญา และเน้นการนำมาใช้กับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของเด็กและเยาวชน ในการดำเนินคดีเกี่ยวกับกระทำความรุนแรงในครอบครัว การดำเนินคดีและการกำหนดโทษในทางอาญา โดยศึกษาถึงความหมาย แนวคิด และรูปแบบกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ซึ่งใช้ในระดับสากล การประนีประนอมข้อพิพาทระหว่างผู้เสียหายกับผู้กระทำความผิด การประชุมกลุ่มครอบครัว การเตือนแบบ Wagga Wagga การลงโทษในที่ประชุม ข้อโต้แย้งและข้อสนับสนุนในการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ โดยวิเคราะห์รูปแบบของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ของประเทศที่ประสบความสำเร็จในการใช้กระบวนการดังกล่าว และมีการพัฒนาการทางเทคนิคที่ก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการดำเนินการ โดยศึกษาแนวคิดในประเทศสหราชอาณาจักร ประเทศนิวซีแลนด์ ประเทศออสเตรเลีย ประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศแคนาดา ประเทศฝรั่งเศส ประเทศญี่ปุ่น และแนวทางของสหประชาชาติทั้งในแง่รูปแบบ หน่วยงานที่รับผิดชอบกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในคดีอาญา ในคดีความรุนแรงในครอบครัว ในคดีเด็กและเยาวชน โดยเปรียบเทียบกับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ของประเทศไทยกับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ของต่างประเทศ และแนวทางที่นำมาใช้ในกฎหมายไทย แนวทางการพัฒนากระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในศาลยุติธรรม

³¹ สถาบันวิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. ณรงค์ ใจหาญ และคณะ, รายงานผลการวิจัยฉบับสมบูรณ์ โครงการวิจัยเรื่อง กระบวนการสร้างความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในศาลยุติธรรม, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เดือนตุลา, 2553).

ผลการวิจัย นำเสนอแนวทางการพัฒนากระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในศาลยุติธรรมในด้านนโยบาย โดยเสนอความเห็นที่ ศาลยุติธรรมควรมีนโยบายที่ชัดเจนเกี่ยวกับการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในศาลยุติธรรม โดยเฉพาะในการในดำเนินคดีอาญาต่อเด็กและเยาวชนในศาลเยาวชนและครอบครัว และผู้กระทำความผิดที่เป็นผู้ใหญ่ในศาลอาญา ศาลแขวง หรือศาลจังหวัด ศาลยุติธรรมควรมีนโยบายที่ชัดเจน และเป็นมาตรฐานเดียวกันในเรื่องการพัฒนาเทคนิคในการดำเนินการให้สอดคล้องกับมาตรฐานการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ ต้องให้ผู้เสียหายหรือผู้กระทำความผิด สังคม ชุมชน ครอบครัว เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการให้มากที่สุด การดำเนินการต้องดำเนินการแบบให้ความเคารพต่อกัน และหาทางออกร่วมกัน โดยการประสานงานของกลุ่มวิชาชีพ และผู้ประสานงานกลุ่ม ต้องมีการติดตามการดำเนินการ และการแก้ไขปรับปรุงเงื่อนไขในข้อตกลง ซึ่งในส่วนการดำเนินคดีของคดีเยาวชนและครอบครัวนั้น มีการพัฒนาโดยการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ มีการจัดทำคู่มือที่มีมาตรฐานในการปฏิบัติงานแล้ว แต่ยังไม่มีการฝึกอบรมบุคลากรที่เกี่ยวข้องให้มีความเข้าใจอย่างเพียงพอ

ในด้านการประสานงาน เสนอแนะให้มีการพัฒนากระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในศาลยุติธรรม โดยเห็นว่า ควรมีคณะกรรมการในระดับศาลฎีกาหรือสำนักงานศาลยุติธรรม ร่วมกับกระทรวงยุติธรรมเพื่อทำหน้าที่พัฒนา และส่งเสริมการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในศาลยุติธรรมก่อนและหลังกระบวนการพิจารณาคดี เพื่อทำหน้าที่ส่งเสริมการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาปรับใช้ให้เหมาะสมกับศาลยุติธรรม เสนอแนะให้มีการแก้ไขกฎหมายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง และพัฒนาเทคนิค วิธีการที่จะทำให้มีการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้อย่างเป็นระบบ และมีประสิทธิภาพ รวมถึงการประเมินผลการดำเนินงานด้วย

ในส่วนแผนงานการพัฒนา ควรมีแผนงานพัฒนาความพร้อมของบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ผู้ที่ทำหน้าที่ที่ดำเนินการในกระบวนการยุติธรรม เช่น เจ้าหน้าที่ตำรวจ พนักงานอัยการ ผู้พิพากษา พนักงานคุมประพฤติ ผู้มีวิชาชีพที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์อื่น เช่น นักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ แพทย์ และผู้เกี่ยวข้องหรือบุคคลที่ได้รับผลกระทบจากการกระทำความผิด ชุมชน ที่จะมีส่วนร่วมในการเข้าเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการที่จะนำไปสู่การบรรลุข้อตกลงของที่ประชุม และการดำเนินการให้เป็นไปตามข้อตกลงในการเยียวยาแก้ไอนั้น จำเป็นต้องเข้าใจในหลักการของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ เพื่อที่จะทำให้สามารถบรรลุเป้าหมายของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ที่ต้องการเยียวยาความเสียหายให้แก่ผู้เสียหาย และสังคม จึงควรมีการฝึกอบรมและสร้างบุคลากรให้มีความเชี่ยวชาญเป็นกลุ่มเฉพาะ และทำหน้าที่ได้ทั่วราชอาณาจักร โดยมีมาตรฐานการทำงานอย่างเดียวกัน

ในส่วนแผนงานด้านการปรับปรุงกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้อง ในศาลเยาวชนและครอบครัวไม่มีหลักเกณฑ์กำหนดไว้ว่าต้องใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ทั้งในชั้นก่อนฟ้อง และก่อนศาลพิพากษา แต่ในทางปฏิบัติศาลเยาวชนและครอบครัวนำมาตรการดังกล่าวมาใช้ในรูปแบบของการไกล่เกลี่ย เยียวยา แก้ไข ส่วนในศาลอาญาไม่มีหลักเกณฑ์กำหนดให้นำมาใช้ อย่างชัดเจน เพียงแต่เป็นระเบียบของศาลอาญาว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาที่มีแน่วคิดดังกล่าว จึงมีข้อจำกัด และไม่มีหลักเกณฑ์ของกฎหมายในการนำมาตรการดังกล่าวมาใช้ จึงควรมีการปรับปรุงกฎหมายทั้งในระดับพระราชบัญญัติและในลำดับรอง

ในส่วนกลไกในการพัฒนากระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในศาลยุติธรรม ควรจัดตั้งคณะกรรมการส่งเสริมและสนับสนุนกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในศาลยุติธรรม โดยประกอบด้วยผู้ทำหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรมได้แก่ศาล อัยการ ตำรวจ ราชทัณฑ์ กรมประพฤติ กรมพินิจและสืบเสาะ ผู้แทนของประชาชน ผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ นักสังคมสงเคราะห์ นักจิตวิทยา องค์กรเอกชนที่ทำงานด้านกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ เพื่อทำหน้าที่ในการส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในทุกขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรม โดยมีการกิจหลักในการให้ความรู้ทางวิชาการ การประเมินผลการดำเนินงาน และนำเสนอหลักเกณฑ์และเทคนิคในการดำเนินการเกี่ยวกับการพัฒนากระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ การพัฒนาองค์ความรู้ เทคนิคและวิธีการแก่เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้สามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับมาตรฐานสากล ควรจัดฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ที่ทำหน้าที่ในการประชุมเยี่ยวยา และฟื้นฟูความสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง รวมถึงการประชุมบุคลากรในกระบวนการยุติธรรม เพื่อประเมินผลการดำเนินงาน และศึกษาปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงาน การจัดทำคู่มือปฏิบัติงาน เพื่อให้ผู้เกี่ยวข้องใช้เป็นคู่มือในการดำเนินงาน การทำวิจัยเกี่ยวกับการประเมินผลการดำเนินงานเกี่ยวกับการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ และประสิทธิผลในการลดจำนวนอาชญากรรม เสริมสร้างความเข้าใจ และผลของการดำเนินการให้แก่ผู้เสียหาย ผู้กระทำความผิด บุคลากรในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา เช่น ผู้พิพากษา พนักงานอัยการ พนักงานสอบสวน และประชาชน เพื่อให้เข้าใจและเห็นประโยชน์ของการนำกระบวนการยุติธรรมสมานฉันท์มาใช้เพื่อเยียวยาความเสียหาย เยียวยาความสัมพันธ์ระหว่างคู่กรณี และความเข้าใจของสังคม และประโยชน์ในการลดการกระทำความผิดซ้ำ

อภิลิธิ โพธิ์พร้อม (2553) นำเสนอบทความ เรื่อง “การเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนหนทางสู่ความเป็นธรรมทางสังคมอย่างยั่งยืน”³² โดยมีวัตถุประสงค์ในการวิเคราะห์และนำเสนอสภาพปัญหากระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน การเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน โดยศึกษาถึงประวัติ ความเป็นมาของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชนตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน โดยนำเสนอแนวคิดของกระบวนการที่ยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน ที่ปัจจุบันนำแนวคิดในเรื่องกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ และกระบวนการยุติธรรมชุมชนมาใช้ โดยเชื่อว่าการนำเหยื่อเข้ามาร่วมในกระบวนการยุติธรรม จะสามารถสร้างความเป็นธรรมให้แก่คู่กรณี การให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไข ฟื้นฟูและพัฒนาเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด จะทำให้กระบวนการแก้ปัญหาเด็กและเยาวชนมีประสิทธิภาพมากขึ้น ทั้งเป็นการเตรียมความพร้อมสำหรับเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดในการกลับคืนสู่ชุมชน ภายหลังจากรับการแก้ไข ฟื้นฟูแล้ว ซึ่งแนวคิดดังกล่าวปรับเปลี่ยนเพื่อให้สอดคล้องกับกฎของสหประชาชาติ ข้อตกลงระหว่างประเทศที่มีเจตจำนงในการปกป้องคุ้มครองเด็กและเยาวชน เช่น ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก กฎแห่งกรุงปักกิ่ง กฎแห่งสหประชาชาติว่าด้วยการคุ้มครองเด็กและเยาวชนที่ถูกกลืนรอยสิทธิเสรีภาพ โดยบทความมุ่งประสงค์นำเสนอการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน เพื่อรองรับแนวคิดของสังคมที่มองว่าเด็กเป็นทุนทางสังคม เป็นผู้กำหนดอนาคตของสังคม โดยมีวัตถุประสงค์ในการศึกษาปรับปรุงและพัฒนาเครื่องมือในการดูแลแก้ไขความประพฤติของเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรม เพื่อให้สอดคล้องกับแนวคิดตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ศึกษาเกี่ยวกับเครื่องมือคัดกรองเด็กและเยาวชนออกจากกระบวนการยุติธรรม ศึกษามาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีคืออาญา ก่อนฟ้อง มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นพิจารณา มาตรการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูก่อนมีคำพิพากษา เครื่องมือแก้ไขความประพฤติเด็กและเยาวชนโดยคำพิพากษา โดยแยกพิจารณาเป็นการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูโดยไม่จำกัดอิสรภาพ หรือการแก้ไข ฟื้นฟูโดยจำกัดอิสรภาพ หรือการฝึกอบรม เครื่องมือประสานเครือข่ายในการทำงานด้านการแก้ไข ฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชน ในการประสานความร่วมมือกับ

³²อภิลิธิ โพธิ์พร้อม, “การเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนหนทางสู่ความเป็นธรรมทางสังคมอย่างยั่งยืน,” วารสารศาลยุติธรรมปริทัศน์, ปีที่ 5, ฉบับที่ 6, น.16-54 (สิงหาคม – กันยายน 2553).

สถาบันครอบครัว สถานศึกษา สถานพยาบาล หน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง องค์กรพัฒนาเอกชน ภาคประชาสังคม ชุมชน เครือข่ายในการทำงานด้านการฝึกอบรมโดย สถานพินิจและคุ้มครองเด็ก

บทความสรุปว่า จากการสำรวจสภาพปัญหาของหน่วยงานที่รองรับภารกิจตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 แล้ว เห็นว่า มีปัญหาทั้งด้านบุคลากรที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับทัศนคติ และองค์ความรู้ ปัญหาเกี่ยวกับระบบซึ่งเชื่อมโยงกับโครงสร้างองค์กร และมีความสัมพันธ์โดยตรงต่อนโยบายระดับสูงของรัฐบาล โดยมีข้อเสนอว่าหนทางสู่การสร้างความเป็นธรรมทางสังคมอย่างยั่งยืน ไม่ใช่เพียงการปรับปรุงหรือสะสางปัญหาในระบบกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนเท่านั้น แต่ต้องสะสางไปถึงกลไกในระบบการดูแลเด็กและเยาวชนที่ถูกสร้างขึ้น เพื่อทำงานคู่ขนานไปกับระบบกระบวนการยุติธรรม เพื่อปกป้องกลไกในการดูแลเด็กและเยาวชนให้สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ และมีข้อเสนอว่าต้องจัดให้มีองค์กรในรูปแบบของสถาบันวิจัย และพัฒนาด้านกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน และในอนาคตควรจัดให้องค์กรนี้เข้าไปมีความเชื่อมโยงเป็นส่วนหนึ่งของคณะกรรมการปฏิรูปกระบวนการยุติธรรม อันเป็นกลไกที่มีอยู่ในรัฐธรรมนูญ เพื่อทำหน้าที่เป็นตัวกลางในการประสานความร่วมมือให้เกิดกระบวนการจัดการปัญหาที่เป็นอุปสรรคต่อการขับเคลื่อนกลไกในการปฏิบัติงาน ทั้งระบบยุติธรรมและระบบการดูแลเด็ก เพื่อให้สามารถทำงานเชื่อมโยงกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่งผลดีต่อการดำเนินงานด้านการขัดเกลาเด็กและเยาวชนให้กลับคืนไปใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างปกติ

1.8.5.3 วิทยานิพนธ์ งานวิจัยและเอกสารต่างประเทศ

Ziyad Hopkins (2015) นำเสนอรายงานวิจัยเรื่อง “Diverted from Counsel: Filling the Rights Gap in New Zealand.”³³ ซึ่งเป็นการศึกษากระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนในประเทศนิวซีแลนด์ ตาม The Children, Young Persons and Their Families Act 1989 (CYPEA) ศึกษาหลักการและวัตถุประสงค์ของ CYPEA การประชุมกลุ่มครอบครัว (The Family Group Conference) กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice) ขั้นตอน กระบวนการ และการพิจารณาพิพากษาคดีในศาลเยาวชน (Youth Court) กระบวนการในการเบี่ยงเบนคดี และกระบวนการยุติธรรมทางเลือก (Warning and Alternative Actions)

³³Ziyad Hopkins, “Diverted from Counsel: Filling the Rights Gap in New Zealand, August 2015” Retrieved on April 30, 2018, from <http://www.fullbright.org.nz>

ผลการศึกษาสรุปว่า ในประเทศนิวซีแลนด์มีการนำหลักการในเรื่องกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice) มาใช้ในระบบกฎหมายที่เป็นทางการ ในการดำเนินกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนตามหลักใน CYPEA โดยกระบวนการของรัฐ ซึ่งสามารถทำได้ตั้งแต่ชั้นเจ้าพนักงานตำรวจ และสามารถใช้กับเด็ก เยาวชนและครอบครัว ควรมีการสนับสนุนเพื่อให้มีการนำหลักเรื่องการเบี่ยงเบนคดี การประชุมกลุ่มครอบครัว การทำกิจกรรมบริการสังคมมาใช้ในกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนมากกว่าการที่จะลงโทษ การเผยแพร่หลักการเกี่ยวกับเรื่องกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ให้กับเจ้าหน้าที่ตำรวจ ทนายความและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เพื่อให้ทราบหลักการเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ แต่อย่างไรก็ดี ในการนำหลักการในเรื่องกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ จะต้องมีการสร้างวัฒนธรรมและการเรียนรู้เกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ให้กับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรม ซึ่งหลักการนี้สามารถนำมาใช้ทั้งในรูปแบบที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ เพื่อลดการนำเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมที่เป็นทางการ โดยต้องมีการดำเนินการอย่างจริงจังเพื่อเป็นทางเลือกให้เด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดและมีความสนใจที่จะเข้าร่วมโปรแกรมในการเบี่ยงเบนคดี

Andrew Becroft (2015) นำเสนอรายงานเพื่อเสนอในการประชุมเรื่อง It's All Relative: the Absolute Importance of the Family in Youth Justice (a New Zealand Perspective) ³⁴ รายงานฉบับนี้จัดทำขึ้นเพื่อเสนอในการประชุม World Congress on Juvenile Justice ที่กรุงเจนีวา ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ เมื่อระหว่างวันที่ 26 ถึง 30 มกราคม 2558 โดยกล่าวถึงความสำคัญของครอบครัวที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชน ตามบทบัญญัติของ Young Persons and their Family Act 1989 การเข้ามามีส่วนร่วมของครอบครัวในกรณีที่เกิดและเยาวชนถูกดำเนินคดีอาญา ตั้งแต่ก่อนการกระทำความผิด หรือหลังจากที่เด็กและเยาวชนกระทำความผิด การเข้ามามีส่วนร่วมในการประชุมกลุ่มครอบครัว รูปแบบของการประชุมกลุ่มครอบครัวในกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ การที่ครอบครัวเข้ามามีส่วนร่วมในการพิจารณาคดีของศาล การเข้ามามีส่วนร่วมตามคำสั่งของศาล ในการเข้าร่วมในโครงการอย่างใดอย่างหนึ่งที่จัดไว้สำหรับเด็กและเยาวชนกับครอบครัว เช่น การเข้าร่วมในโครงการเพื่อแก้ปัญหาหรือข้อขัดแย้งที่เกิดขึ้น การเข้าร่วมกิจกรรมการสร้างความรู้ ทักษะความเชี่ยวชาญให้กับผู้ปกครอง

³⁴ Andrew Becroft, "It's All Relative: The Absolute Importance of the Family in Youth Justice (A New Zealand Perspective), January 2015," Retrieved on April 30, 2018, from <http://www.courtsofnz.govt.nz>

กิจกรรมเกี่ยวกับการติดต่อสื่อสารระหว่างครอบครัวกับเด็กและเยาวชน การเสริมสร้างความสัมพันธ์ในทางบวกให้กับเด็กและเยาวชนกับผู้ปกครองหรือครอบครัว การพัฒนาครอบครัวเกี่ยวกับการเรียนรู้และทักษะในการทำงาน ซึ่งดำเนินการไปตามทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

รายงานมีข้อสรุปว่า ครอบครัวมีหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน ซึ่งเป็นการยากที่จะระบุว่ามีหน้าที่อย่างไร แม้จะมีข้อโต้แย้งกันเกี่ยวกับหน้าที่หลายอย่างของครอบครัว ประสบการณ์ของครอบครัวที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินกระบวนการพิจารณาในคดีอาญากับเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด หรือการที่ครอบครัวเป็นพื้นฐานที่สำคัญในการดำเนินกระบวนการพิจารณากับเด็กและเยาวชน อาจกล่าวได้ว่าครอบครัวเป็นหนึ่งในความเสี่ยงของการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชน และมีหลักการที่เชื่อได้ว่า ถ้ามีการแก้ไขครอบครัว หรือครอบครัวได้รับการแก้ไข จะส่งผลในการป้องกันไม่ให้เกิดเด็กและเยาวชนกระทำความผิด ครอบครัวเป็นศูนย์กลางที่ส่งผลกระทบต่อการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชน ครอบครัวจึงจำเป็นต้องเข้ามาเกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชน

Lauren Margaret Iona Lacey (2012) นำเสนอดัชนีนิพนธ์ เรื่อง “Youth Justice in England and Wales: Exploring Young Offenders’ Perceptions of Restorative and Procedural Justice in the Referral Order Process”³⁵ เป็นการศึกษาวิจัยเชิงเอกสาร และการสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชนในประเทศอังกฤษ และเวลส์เกี่ยวกับความเข้าใจต่อกระบวนการพิจารณาคดีอาญา และการนำหลักการในเรื่องกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice) ตามคำสั่งของศาล (Referral Order Process) มาใช้โดยศึกษาถึงหลักการ หลักปรัชญา ประวัติในการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ สถานการณ์ในการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในการพิจารณาพิจารณาคดีอาญาสำหรับเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด โดยการใช้วิธีวิจัยจากการสอบถามเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิด เจ้าหน้าที่ตำรวจ ครูฝึก เจ้าหน้าที่ที่เป็นผู้ประชุมกลุ่ม Youth Offending Team ประสบการณ์ของเด็กและเยาวชนในชั้นจับกุมและถูกควบคุมไว้ที่สถานีตำรวจ ประสบการณ์ของเด็กและเยาวชนในการประชุมกลุ่ม (Youth Offender Panel Meeting) โดย Youth Offending Team โดยมีจุดมุ่งหมายในการวิจัยว่าเด็กและเยาวชนได้รับประสบการณ์ใน

³⁵ Lauren Margaret Iona Lacey, “Youth Justice in England and Wales: Exploring Young Offenders’ Perception of Restorative and Procedural Justice in the Referral Order Process,” (London School of Economics and Political Science Thesis, 2012).

กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์จากคำสั่ง Reference Order แตกต่างจากประสบการณ์ของเด็กและเยาวชนที่ได้รับการพิจารณา และพิพากษาโดยศาลในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาแบบเป็นทางการหรือไม่ อย่างไร แล้วนำมาประมวลผล

ผลการศึกษา จากการสำรวจเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดเกี่ยวกับประสบการณ์ในกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ เปรียบเทียบกับประสบการณ์ของเด็กในการดำเนินกระบวนการพิจารณาอย่างเป็นทางการในศาลแล้ว พบว่า เด็กและเยาวชนมีความเห็นเกี่ยวกับการดำเนินกระบวนการพิจารณาอาญาสำหรับเด็กและเยาวชน เปรียบเทียบกับการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน ว่าสิ่งที่สำคัญที่สุดในการดำเนินกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน คือการนำรูปแบบของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ การดำเนินการที่จะทำให้เด็กหรือเยาวชนยอมรับกฎหมาย การให้เด็กหรือเยาวชนยอมรับว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิด โดยมุ่งเน้นถึง การแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเพื่อให้เด็กและเยาวชนกลับสู่สภาพปกติ และเป็นการเปิดโอกาสให้เด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดมีความรับผิดชอบซึ่งเป็นขั้นตอนของคำสั่ง Reference Order เพื่อให้มีการประชุมกลุ่มร่วมกัน การทำให้เด็กหรือเยาวชน มีความกล้าหาญที่จะแสดงความรับผิดชอบในการกระทำความผิดของตน การให้เด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดเข้าร่วมกิจกรรมและแสดงออกถึงความรู้สึกที่เกิดขึ้น การให้ผู้เสียหายเข้ามามีส่วนร่วม หรือเข้ามาเกี่ยวข้องกับการประชุมกลุ่ม Panel Meeting หากไม่มีผู้เสียหายจากการกระทำความผิดมาเข้าร่วมในการประชุม จะไม่อาจกล่าวได้ว่าเป็นกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์อย่างเต็มรูปแบบ ตามทฤษฎีเกี่ยวกับการกระทำความผิด ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิด ซึ่งประกอบไปด้วยผู้กระทำความผิด ผู้เสียหาย ครอบครัว และสังคมต้องร่วมกันตัดสินใจว่าจะดำเนินการอย่างไรกับความผิดนั้น กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มุ่งเน้นในเรื่องการแก้ไขเยียวยาความรับผิดชอบของเด็กและเยาวชนจากการกระทำความผิด โดยอาจอยู่ในรูปของการจ่ายค่าชดเชยให้แก่สังคม การเผชิญกับปัญหา และพฤติกรรมของเด็กและเยาวชน เพื่อให้เด็กหรือเยาวชนและครอบครัวของเด็กหรือเยาวชนมีความรับผิดชอบ และเป็นการป้องกันไม่ให้เกิดการกระทำความผิดซ้ำอีก

Kaye McLaren (2011) นำเสนองานวิจัยเรื่อง Alternative Action that Work: A Review of the Research on the Police Warnings and Alternative Action

with Children and Young People³⁶ กระบวนการยุติธรรมทางเลือกการวิจัยเกี่ยวกับการเตือนของเจ้าหน้าที่ตำรวจและทางเลือกสำหรับเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด เป็นการวิจัยเกี่ยวกับกระบวนการเบี่ยงเบนเด็กและเยาวชนออกจากกระบวนการพิจารณาที่เป็นทางการของศาล ซึ่งเป็นจุดมุ่งหมายของระบบกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนในประเทศตะวันตก ภายใต้กระบวนการของระหว่างประเทศ หน้าที่พิเศษของเจ้าหน้าที่ที่ดูแลด้านเด็ก และเจ้าหน้าที่ของกระทรวงพัฒนาการในประเทศนิวซีแลนด์ของเจ้าหน้าที่ตำรวจ ตามบทบัญญัติของ The Children, Young Persons and Their Families Act 1989 ซึ่งมีบทบัญญัติเกี่ยวกับการเบี่ยงเบนคดีเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด เป็นการวิจัยเกี่ยวกับการใช้กระบวนการเบี่ยงเบนคดีเด็ก โดยเจ้าหน้าที่ตำรวจของประเทศนิวซีแลนด์ ซึ่งมีความรู้ ความเชี่ยวชาญ หรือชำนาญงาน ในการใช้วิธีการทางเลือกเพื่อเบี่ยงเบนคดีเด็กและเยาวชนออกจากกระบวนการยุติธรรมในศาลสำหรับเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด มีทีมงานที่เข้มแข็งที่จะสามารถปฏิบัติงานได้อย่างดีที่สุด

ผลการวิจัยมีความเห็นว่า กระบวนการเบี่ยงเบนคดีเป็นพื้นฐานของกระบวนการยุติธรรม การเตือนหรือคำสั่งเตือนของเจ้าหน้าที่ตำรวจ และการเบี่ยงเบนคดีจะใช้ในคดีที่เด็กและเยาวชนกระทำความผิดทุกประเภท แม้ว่าเด็กหรือเยาวชนนั้นจะมีความเสี่ยงสูงที่จะกระทำความผิดซ้ำ และกระบวนการยุติธรรมทางเลือกสามารถที่จะพัฒนาการดำเนินการโดยมีพื้นฐานบนความรู้สึที่ดีต่อเด็กหรือเยาวชน การใช้กระบวนการยุติธรรมทางเลือกโดยหน่วยงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจจะมุ่งเน้นไปที่กระบวนการยุติธรรมทางเลือกที่จะแก้ปัญหาการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชน งานวิจัยนี้จัดทำขึ้นภายใต้หลักการของกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็ก โดยผู้วิจัยมีจุดมุ่งหมายเพื่อที่จะให้เป็นประโยชน์ในการปฏิบัติงาน และเป็นเอกสารเกี่ยวกับทางปฏิบัติเฉพาะบุคคล และเฉพาะกลุ่มซึ่งสามารถที่จะเข้าถึงได้ เพื่อให้สามารถนำไปพัฒนาและปรับปรุงต่อกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนในประเทศ และเป็นแนวทางให้กับประเทศอื่น ๆ นำไปพัฒนา โดยเชื่อว่าการนำหลักการนี้ไปใช้จะทำให้เป็นสิ่งที่ประโยชน์สูงสุดสำหรับเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด และเป็นประโยชน์ต่อสังคมส่วนรวม

³⁶ Kaye McLaren, “Alternative Action that Work: A Review of the Research on the Police Warnings and Alternative Action with Children and Young People, January 2011,” Retrieved on December 29, 2017, from <http://www.police.govt.nz>

Carolyn Hamilton (2011) นำเสนอเอกสารแนะนำเรื่อง Guidance for Legislative Reform on Juvenile Justice³⁷ เป็นเอกสารแนะนำเกี่ยวกับการปฏิบัติงาน ตามกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมเด็กและเยาวชน ซึ่งจัดทำขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์ในการเป็นคู่มือในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ The Children 's Legal Center และ UNICEF เกี่ยวกับมาตรฐานและบรรทัดฐานของกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน

เอกสารกล่าวถึงการแยกกระบวนการพิจารณาคดีสำหรับเด็กและเยาวชน ออกจากกระบวนการพิจารณาธรรมดา การตรวจสอบและการประเมินผลของกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน บุคคลที่ใช้กระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน หลักการทั่วไปของ United Nation Convention on the Right of the Child หลักในเรื่องประโยชน์สูงสุดสำหรับเด็ก การไม่เลือกปฏิบัติ สิทธิที่จะมีชีวิตและได้รับการพัฒนา หลักการทั่วไปของกระบวนการยุติธรรมในระบบกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน สิทธิขั้นพื้นฐานของเด็กและเยาวชนในระหว่างการพิจารณาคดี สิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ สิทธิที่จะไม่ได้รับการทรมานที่โหดร้ายและไร้มนุษยธรรม สิทธิที่จะได้รับทราบเหตุผลในการถูกจับกุมหรือการตั้งข้อหา สิทธิในการมีผู้ปกครองหรือที่ปรึกษาในทันทีเมื่อถูกจับกุม สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาโดยศาล หรือหน่วยงานอื่นที่มีอำนาจ สิทธิที่จะไม่ถูกควบคุมหรือการควบคุมต้องทำอย่างเหมาะสม และเป็นระยะเวลาที่น้อยที่สุด ศึกษาถึงกระบวนการยุติธรรมทางเลือก การเบี่ยงเบนคดี (Diversion) โดยการเตือน โดยการใช้กระบวนการดูแลหรือการดูแลแบบสวัสดิการ กระบวนการในการเบี่ยงเบนคดีตามกฎหมาย หลักการเกี่ยวกับบุคคลซึ่งสามารถที่จะใช้กระบวนการเบี่ยงเบนคดีได้ ชนิดของโปรแกรมหรือโครงการ การเบี่ยงเบนคดี สิทธิที่จะรับการพิจารณาโดยความเป็นธรรม ในเรื่องต่าง ๆ เช่น สิทธิที่จะมีผู้แทนโดยชอบธรรมในการดำเนินคดีตามกฎหมาย สิทธิที่จะได้พบกับผู้ปกครอง สิทธิในความเป็นส่วนตัว สิทธิในการอุทธรณ์ สิทธิที่จะได้รับคำพิพากษา โดยการไม่ถูกควบคุมตัวถูกควบคุมตัวหรือการคุมประพฤติ สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาที่เป็นธรรม สิทธิที่จะไม่ถูกบังคับในการให้การ หรือให้การรับสารภาพ ในการควบคุมตัวเด็กและเยาวชนต้องมีมาตรฐาน โดยมีวัตถุประสงค์ในเรื่องการถูกลิดรอนเสรีภาพ กระบวนการพิจารณาที่แตกต่างหากจากการกระทำความผิดของผู้ใหญ่ เงื่อนไขและการดูแลเด็กและเยาวชนที่ถูกควบคุม การดูแลเด็กและเยาวชนให้สามารถกลับคืนสู่สังคม โดยการศึกษาหลักการนโยบาย และโครงการที่เกี่ยวข้อง

³⁷ Carolyn Hamilton, “Guidance for Legislative Reform on Juvenile Justice, May 2011,” Retrieved on February 1, 2018, from <http://www.unicef.org>

ในประเทศอังกฤษ The Children 's Legal Center เป็นหน่วยงานที่ให้ข้อมูล คำแนะนำ และเป็นตัวแทนของเด็ก เยาวชน และผู้ปกครอง โดยผู้ที่มีความเชี่ยวชาญ

Ian Blakeman นำเสนอบทความเรื่อง The Youth Justice System of England and Wales³⁸ บทความกล่าวถึง ระบบกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน ในประเทศอังกฤษและเวลส์ โดยการศึกษาถึงกระบวนการที่จัดขึ้นนอกศาลเยาวชน (Youth Court) ซึ่งทำในลักษณะป้องกันก่อนที่จะมีการกระทำความผิดเกิดขึ้น ก่อนที่จะส่งเด็กและเยาวชน มาที่ ศาลเยาวชน (Youth Court) โดยการสืบเสาะถึงภูมิหลังของของเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดใน ประเทศอังกฤษและเวลส์ ลักษณะของการกระทำความผิด รวมถึงการใช้การควบคุมเด็กและเยาวชน ที่กระทำความผิด และการเปรียบเทียบกับกระบวนการกระทำความผิด หรือการใช้วิธีการในการควบคุม ตัว เด็กและเยาวชนในต่างประเทศ ศึกษาถึงการทำงานของหน่วยงานที่ดูแลเด็กและเยาวชนที่ถูกควบคุม เพื่อตรวจสอบว่าเด็กและ เยาวชนได้รับการคุ้มครองโดยปลอดภัยและเป็นไปตามเงื่อนไขที่กำหนดไว้ หรือไม่ ศึกษาถึงการทำงานเพื่อลดความเสี่ยงของเด็กและเยาวชนในการกระทำความผิดซ้ำ และการ ทำงานของ Youth Offending Team ซึ่งทำงานร่วมกับผู้ที่ดูแลเด็กและ เยาวชนที่กระทำความผิด และศึกษาถึงอนาคตในความเป็นไปได้ที่จะมีการพัฒนาระบบกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็ก และ เยาวชน

ระบบการพิจารณาของศาล ศาลที่มีอำนาจพิจารณาและพิพากษาคดีที่ เด็กและเยาวชนกระทำความผิด คือ ศาลเยาวชน (Youth Court) ซึ่งเป็นแผนกหนึ่งในศาลแขวง (Magistrates Court) ศาลเยาวชนจะพิจารณาคดีเกือบทั้งหมดที่เด็กหรือเยาวชนอายุต่ำกว่า 18 ปี กระทำความผิด และมีอำนาจในการตัดสินหรือมีคำสั่งให้ควบคุม หรือให้ฝึกเด็กและเยาวชนได้มากถึง 24 เดือน เมื่อเด็กและเยาวชนถูกดำเนินคดีและตั้งข้อหา ศาลเยาวชน จะเป็นผู้พิจารณาว่าเด็กและ เยาวชนจะถูกควบคุมหรือไม่ ศาลเยาวชน จะสอบคำให้การของเด็กและเยาวชน ถ้าเด็กและเยาวชน ให้การปฏิเสธ ศาลเยาวชน จะพิจารณาจากพยานหลักฐานว่าเด็กและเยาวชนกระทำความผิดหรือไม่ ถ้าเด็กหรือเยาวชนให้การรับสารภาพ ศาลเยาวชนจะเป็นผู้พิจารณาว่าจะดำเนินการอย่างไร ถ้า ในกรณีที่ เป็นคดีร้ายแรง ศาลเยาวชนอาจจะส่งเรื่องไปที่ศาลแขวงเพื่อให้พิจารณาและพิพากษา การพิจารณาคดีในศาลเยาวชนจะมีลักษณะที่เป็นทางนอกระบบน้อยกว่าศาลแขวง

³⁸ Ian Blakeman, "The Youth Justice System of England and Wales," Retrieved on April 2, 2018, from <http://www.unafei.or.jp>

บทความได้กล่าวถึงระบบกระบวนการพิจารณาในศาลเยาวชน ขั้นตอนหรือกระบวนการก่อนที่เด็กและเยาวชนจะเข้ามาอยู่ในกระบวนการพิจารณาของศาลเยาวชน สิทธิของเด็กและเยาวชนตามกฎหมายเมื่อเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม เช่น สิทธิที่จะมีที่ปรึกษาทางกฎหมาย หลักการในการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice) มาใช้ในการแก้ไขปัญหา หลักในเรื่องการเบี่ยงเบนคดี (Diversion) ซึ่งในขั้นตอนนี้มีหน่วยงานที่เข้ามาเกี่ยวข้อง ได้แก่ นักจิตวิทยา เจ้าหน้าที่ตำรวจ หรือเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นที่มีอำนาจในการดูแลเด็กและเยาวชน ในขั้นตอนนี้การดำเนินการอาจมีวิธีการหลายอย่าง เช่น การเตือน (Reprimand) หรือการเตือนครั้งสุดท้าย (Final Warning) และการทำข้อตกลง ซึ่งจะ使得เด็กและเยาวชนไม่ต้องเข้าสู่ระบบกระบวนการยุติธรรมในชั้นศาลเยาวชน ขณะเดียวกันก็เป็นการช่วยเหลือและสนับสนุนให้เด็กและเยาวชนไม่กระทำความผิด หรือหยุดการกระทำความผิด หรือไม่กระทำความผิดซ้ำ การนำกระบวนการทางสังคมโดยให้ชุมชน โรงเรียนเข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลเด็กและเยาวชน เช่น คำสั่งของชุมชนให้แก้ไข พื้นฟู เด็กและเยาวชน การให้เด็กเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน การให้เด็กหรือเยาวชนจ่ายค่าชดเชย ค่าทดแทนหรือค่าปรับ การจัดทำแผน (Action Plan Order) เพื่อให้เด็กและเยาวชน รวมทั้งครอบครัวปฏิบัติ การให้เด็กและเยาวชนทำกิจกรรมบริการสังคม หรือการปล่อยตัวเด็กและเยาวชนโดยมีเงื่อนไข

นอกจากนั้น บทความกล่าวถึงโปรแกรม หรือโครงการในการดูแลเด็กและเยาวชนที่มีอายุระหว่าง 8 ปี ถึง 17 ปี เช่น โครงการในการป้องกันพฤติกรรมในการต่อต้านสังคมของเด็กอายุ 8 ปี ถึง 13 ปี ซึ่งพิจารณาแล้วว่ามีความเสี่ยงสูงที่จะกระทำความผิด โดยการจัดประชุมกลุ่ม ซึ่งประกอบไปด้วยสมาชิกของตัวแทนของหน่วยงานต่าง ๆ เช่น ตำรวจ โรงเรียน เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพและการพัฒนาสังคม โครงการที่เกี่ยวกับผู้ปกครองของเด็กและเยาวชน เพื่อการพัฒนาทักษะในการทำงาน เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดและเยาวชนมีความเสี่ยงที่จะกระทำความผิด การจัดให้ผู้ปกครองของเด็กและเยาวชนได้รับคำแนะนำเกี่ยวกับพฤติกรรมและนิสัยของเด็กและเยาวชน การพัฒนาการติดต่อสื่อสารระหว่างเด็กและ เยาวชนกับครอบครัว เนื่องจากเห็นว่าครอบครัวเป็นปัจจัยเสี่ยงที่สำคัญเกี่ยวกับความเสี่ยงในการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชน โปรแกรมต่าง ๆ ของโรงเรียนที่ให้เด็กและเยาวชน รวมถึงครอบครัวเข้าไปมีส่วนร่วม เพื่อลดพฤติกรรมหรือความเสี่ยงในการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชน การให้โรงเรียนเข้ามามีส่วนร่วมเพื่อให้เด็กและเยาวชนเข้าร่วมกิจกรรมของโรงเรียน หรือการให้โรงเรียนเข้ามามีส่วนร่วมในการสร้างสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยสำหรับเด็กและเยาวชน

Stephen J. O’Driscoll นำเสนอบทความเรื่อง “Youth Justice in New Zealand: A Restorative Justice Approach to Reduce Youth Offending”³⁹ บทความนี้ศึกษาถึงกระบวนการยุติธรรมเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนในประเทศนิวซีแลนด์ การนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้เพื่อลดการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชนของประเทศนิวซีแลนด์ กระบวนการเบี่ยงเบนคดีเด็กและเยาวชน ศึกษาถึงการประชุมกลุ่มครอบครัว ซึ่งเป็นการประชุมที่ประกอบไปด้วย เด็กและเยาวชนผู้กระทำความผิด เหื่อจากอาชญากรรม เจ้าหน้าที่ตำรวจ เจ้าหน้าที่หรือตัวแทนของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับเด็ก เยาวชน และครอบครัว ทนายความ และตัวแทนของชุมชน การประชุมกลุ่มครอบครัวมีวัตถุประสงค์ในการเข้าถึงเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด เพื่อพยายามที่จะลดความเสี่ยงในการกระทำความผิดซ้ำของเด็กและเยาวชนโดยการใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ในประเทศนิวซีแลนด์จะเริ่มใช้การประชุมกลุ่มครอบครัว ตั้งแต่ในชั้นเจ้าพนักงานตำรวจ เมื่อเจ้าพนักงานตำรวจเชื่อว่าเด็กและเยาวชนกระทำความผิด และจำเป็นที่เด็กและเยาวชนจะได้รับการดูแลและการคุ้มครองในชั้นตอนที่เจ้าพนักงานตำรวจมีความตั้งใจที่จะแจ้งข้อหาแก่เด็กและเยาวชน หรือในชั้นตอนที่เด็กและเยาวชนให้การปฏิเสธในชั้นสอบสวน ส่วนในชั้นศาล เมื่อเด็กและเยาวชนมาปรากฏตัวต่อศาล หากเด็กและเยาวชนให้การรับสารภาพ ศาลจะมีคำสั่งให้มีการประชุมกลุ่มครอบครัว และในการพิจารณาคดีในศาล หรือมีการพิสูจน์ในศาลว่าเด็กและเยาวชนกระทำความผิด ในกรณีนี้ศาลอาจจะมีการประชุมกลุ่มครอบครัวได้ และมีการศึกษาถึงแผนการประชุมกลุ่มครอบครัว บุคคลที่ต้องเข้าร่วมในการประชุมกลุ่มครอบครัว การปฏิบัติตามแผน และศึกษาเกี่ยวกับการดูแลเด็กและเยาวชนของ Youth Offending Team

ผลการศึกษาสรุปได้ว่า ในประเทศนิวซีแลนด์มีการใช้กระบวนการยุติธรรมที่เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชนหลายมาตรการ ในการพยายามที่จะเข้าไปช่วยเหลือดูแลเด็กและเยาวชน มีการใช้ระบบการเบี่ยงเบนคดี โดยใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ซึ่งมีผลดีกว่าการพิจารณาคดีและการลงโทษเด็กและเยาวชน จากการศึกษาจะพบว่า มีเด็กและเยาวชนคิดเป็นจำนวนน้อยมากที่คดีจะไปสิ้นสุดที่ศาลเยาวชน (Youth Court) โดยการนำกระบวนการดังกล่าวมาใช้ต้องคำนึงถึงผู้ได้รับความเสียหายจากการกระทำความผิด โดยผ่านกระบวนการการประชุมกลุ่มครอบครัว เพื่อให้เด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดยอมรับในการกระทำความผิดของตน และสมัครใจเข้าร่วมในการแก้ไขการกระทำความผิด เพื่อไม่ให้มีการกระทำความผิดซ้ำอีก โดย

³⁹ Stephen J. O’Driscoll, “Youth Justice in New Zealand: A Restorative Justice Approach to Reduce Youth Offending,” Retrieved on January 24, 2018, from <http://www.unafei.or.jp>

มีจุดมุ่งหมายให้กระบวนการยุติธรรมของประเทศนิวซีแลนด์เป็นประโยชน์และเป็นแบบอย่าง เพื่อให้ประเทศอื่นเห็นถึงประโยชน์ของการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ไปปรับใช้ และนำไปพัฒนาปรับปรุงระบบกระบวนการยุติธรรมที่เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชนต่อไป

บทที่ 2

ทฤษฎี หลักการและแนวคิดกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ในการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชน

ทฤษฎี หลักการ และแนวคิดในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชน ตามหลักกฎหมายต่างประเทศ

แนวคิดในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชน เริ่มมีพัฒนาการมา ตั้งแต่ปลายศตวรรษที่ 18 โดยก่อนหน้านี้ไม่มีแนวคิดในการแยกกระบวนการพิจารณาคดีเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดอาญาออกจากกระบวนการพิจารณาคดีอาญาผู้ใหญ่ จนกระทั่งในช่วงนี้จึงเริ่มมีแนวคิดในการพิจารณาคดีและการลงโทษผู้กระทำความผิด โดยมีหลักในการพิจารณาว่า บุคคล ต้องได้รับโทษในการกระทำความผิดตามผลของการกระทำความผิดที่เกิดขึ้น หากเด็กและเยาวชน กระทำความผิดอาญา ก็ต้องพิจารณาว่าการกระทำความผิดนั้นเกิดจากเจตจำนงที่จะกระทำความผิด ของผู้กระทำความผิด หรือเกิดจากเหตุปัจจัยอื่นเพื่อนำมาประกอบการพิจารณาในการกระทำความผิด และการลงโทษเด็กและเยาวชน ซึ่งนับว่าเป็นแนวคิดแรกที่เริ่มมีแนวคิดในเรื่องการ แยก การพิจารณาคดีเด็กและเยาวชนจากการพิจารณาคดีผู้ใหญ่ แนวคิดในเรื่องกระบวนการยุติธรรม สำหรับเด็กและเยาวชนเริ่มเห็นเด่นชัดขึ้นในสมัยศตวรรษที่ 19 ซึ่งเริ่มให้ความสำคัญเกี่ยวกับการ แก้ไข บำบัด ฟื้นฟูผู้กระทำความผิด โดยนำหลักในเรื่องการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูมาใช้กับผู้กระทำความผิดมากกว่าการนำหลักเรื่องการลงโทษเพื่อป้องกันสังคม โดยการแยกผู้กระทำความผิดออกจาก สังคมมาใช้แต่เพียงอย่างเดียว

ในบทนี้จะได้ศึกษาถึงพัฒนาการของ กระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็ก และเยาวชนของสำนักคิดทางอาชญาวิทยา ทฤษฎีทางอาชญาวิทยาที่เกี่ยวข้อง หลักพื้นฐานเกี่ยวกับ กระบวนการยุติธรรมทางอาญาเด็กและเยาวชน หลักการตามหลักกฎหมายที่นานาประเทศร่วมกัน ประชุม และร่างหลักเกณฑ์จนออกเป็นอนุสัญญา กฎเกณฑ์ ยุทธศาสตร์ รวมถึงแนวปฏิบัติต่อเด็กและ เยาวชนในรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งเป็นหลักการที่สำคัญ โดยมีแนวความคิดที่ว่า เด็กและเยาวชนควร จะได้รับการคุ้มครอง การดูแล และได้รับการปฏิบัติให้เป็นไปตามมาตรฐานขั้นต่ำใกล้เคียงกัน เพื่อให้ เป็นไปตามแนวคิดของหลักกฎหมายต่างประเทศ และหลักกฎหมายเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมทาง อาญาของเด็กและเยาวชน ซึ่งประเทศต่าง ๆ ให้การรับรองและยอมรับเข้าเป็นภาคีในอนุสัญญาหรือ หลักเกณฑ์ต่าง ๆ รวมถึงประเทศไทย และจะศึกษาหลักการที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมทาง อาญาของเด็กและเยาวชนในกฎหมายของประเทศต่าง ๆ โดยเฉพาะประเทศอังกฤษ ประเทศ สหรัฐอเมริกา และประเทศนิวซีแลนด์ ที่มีการวางหลักเกณฑ์ในเรื่องกระบวนการยุติธรรมทาง อาญา

ของเด็กและเยาวชนไว้แตกต่างกัน จึงจำเป็นต้องศึกษากฎหมาย และหลักการต่าง ๆ นี้เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการพัฒนา และนำมาปรับใช้ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชนในศาลเยาวชนและครอบครัวของไทยต่อไป

ในการพิจารณาแยกการพิจารณาตามสำนักคิดทางอาชญวิทยา ทฤษฎีทางอาชญวิทยาที่เกี่ยวข้อง แนวคิดของนักอาชญวิทยา หลักการตามหลักกฎหมายต่างประเทศ หลักพื้นฐานเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาเด็กและเยาวชน และหลักการของกฎหมายเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของเด็กและเยาวชนในประเทศนิวซีแลนด์ ประเทศอังกฤษ และประเทศสหรัฐอเมริกาในหลักการที่สำคัญได้ดังนี้

2.1 แนวคิดในการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู เด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

แนวคิดในเรื่องการกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในปัจจุบันได้รับอิทธิพลมาจากสำนักความคิดทางอาชญวิทยาสองสำนัก คือ สำนักอาชญวิทยาดั้งเดิม (The Classical School of Criminology) และสำนักอาชญวิทยาปฏิฐานนิยม (The Positive School of Criminology หรือ Italian School)

2.1.1 สำนักอาชญวิทยาดั้งเดิม (The Classic School of Criminology)

ในยุคกลางตอนปลาย ศาสนจักรค่อย ๆ เสื่อมอำนาจลงเพราะการพิจารณาคดีไม่มีความโปร่งใส การบังคับใช้กฎหมายอาญามีลักษณะคลุมเครือและเปิดโอกาสให้ผู้พิพากษาใช้อำนาจและใช้ดุลพินิจในการพิจารณาพิพากษาอย่างปราศจากขอบเขต การลงโทษมุ่งเน้นการลงโทษเพื่อให้ผู้กระทำความผิดเข็ดหลาบ หากผู้กระทำความผิดไม่สามารถแก้ไขได้ จะมีบทลงโทษที่รุนแรง โดยตัดออกจากสังคม ด้วยการลงโทษจำคุกตลอดชีวิต และการลงโทษประหารชีวิต

จนกระทั่งในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 18 นักปราชญ์ชาวอิตาลีกลุ่มหนึ่งรวมตัวกันเพื่อต่อต้านการกระทำดังกล่าว บุคคลที่ได้รับการยกย่องว่าเป็นผู้ก่อตั้ง สำนักอาชญวิทยาดั้งเดิม คือ ซีซาร์ แบ็คคาเรีย (Cesare Bonesana, Marchese de Beccaria, ค.ศ. 1738 - 1794) ชาวอิตาลี

ซีซาร์ แบ็คคาเรีย กล่าวว่า “บุคคลทุกคนมีสิทธิเท่าเทียมกันภายใต้กฎหมาย” แบ็คคาเรีย มีความเห็นว่า หากบุคคลใดกระทำความผิดอย่างเดียวกันบุคคลนั้นควรได้รับการลงโทษเหมือนกัน โดยไม่คำนึงถึงอายุ จิตใจ หรือปัจจัยอื่น ๆ แนวความคิดของ แบ็คคาเรีย มีผลก่อให้เกิดการปฏิรูปกฎหมายอาญา และแนวทางในการปฏิบัติทางด้านกฎหมายอาญาหลายประการ โดยเฉพาะหลักการเรื่อง “การลงโทษควรให้เหมาะสมกับอาชญากรรม” (Punishment should be fit the crime)

เบ็คคาเรีย ได้เสนอผลงานทางวิชาการเกี่ยวกับการต่อต้านกระบวนการยุติธรรมในสมัยนั้นอย่างรุนแรงและต่อเนื่องจนเป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวางก่อให้เกิดแนวคิดในการปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในยุโรป โดยนำไปสู่ปรัชญาในการลงโทษผู้กระทำความผิดทางอาญาที่ชัดเจนแน่นอน เป็นธรรม และไม่เลือกปฏิบัติ หลักปรัชญาสำคัญของ เบ็คคาเรีย มุ่งเน้นหลักในเรื่อง “เจตจำนงเสรี (Free Will)” โดยเชื่อว่าหลักเจตจำนงเสรีเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมของมนุษย์ “มนุษย์เป็นผู้มีเหตุผลในการมุ่งแสวงหาเพื่อให้ได้มาซึ่งผลประโยชน์สูงสุดทางด้านวัตถุ และในการตัดสินใจเลือกกระทำการหรืองดเว้นการกระทำการใด ๆ มนุษย์จะพิจารณาทางเลือกต่าง ๆ ที่มีอยู่อย่างมีเหตุผล เพื่อพิจารณาและคำนวณถึงผลประโยชน์หรือผลเสียที่จะรับจากการกระทำนั้น ๆ หลังจากนั้นจึงเลือกหรืองดเว้นพฤติกรรมนั้น”¹ แนวคิดของ เบ็คคาเรีย ที่สำคัญเน้นหลักการว่า การบัญญัติกฎหมายต้องยึดถือหลักการพื้นฐานที่สอดคล้องกับปรัชญาประโยชน์นิยม (Utilitarian Philosophy) ที่ว่า “ประโยชน์สูงสุดสำหรับปวงชนจำนวนมากที่สุด” โดยกำหนดนิยามของคำว่า “อาชญากรรม” จะต้องพิจารณาจากองค์ประกอบเกี่ยวกับภัยอันตรายต่อสังคมเป็นประการสำคัญ กล่าวอีกนัยหนึ่ง อาชญากรรมย่อมหมายความว่า พฤติกรรมที่ก่อให้เกิดภัยอันตรายหรือความสูญเสียต่อสังคมโดยรวม² เบ็คคาเรียมีความเห็นเกี่ยวกับการลงโทษว่าการลงโทษเป็นสิ่งจำเป็นโดยนำมาใช้ในการข่มขู่ อาจเป็นการลงโทษเฉพาะตัว เพื่อป้องกันไม่ให้กระทำความผิดซ้ำอีก หรือการข่มขู่ยับยั้งทั่วไป เพื่อเป็นตัวอย่างให้คนในสังคมเกรงกลัวผลของการกระทำความผิดนั้น ไม่กระทำความผิดแบบเดียวกัน การลงโทษควรมีไว้เพื่อป้องกันสังคมส่วนรวม เบ็คคาเรียเชื่อว่าการกระทำของมนุษย์เกิดจากเจตจำนงเสรี เมื่อกระทำความผิดจึงต้องได้รับโทษตามความเหมาะสมและโทษที่จะลงแก่ผู้กระทำความผิดในเรื่องการกระทำความผิดเดียวกันต้องเท่ากัน “Equal punishment for the same crime” เบ็คคาเรียได้รับการยกย่องว่าเป็นบิดาแห่ง “ทฤษฎีการข่มขู่ยับยั้ง” (Deterrence Theory)

¹ พรชัย ชันดี, รัชชัย ปิตะนิละบุตร, และอัศวิน วัฒนะวิบูลย์, ทฤษฎีและงานวิจัยทางอาชญาวิทยา (CRIMINOLOGY: THEORIES AND RESEARCH), (กรุงเทพมหานคร: บริษัทบุ๊คเน็ท จำกัด, 2543), น.16.

² วิชัย ช่างหัวหน้า และคณะ, “รายงานฉบับสมบูรณ์ (Final Report) เรื่อง การนำหลักความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ไปใช้ในการระดมข้อพิพาทในคดีอาญา: ศึกษากรณีของศาลอาญา” สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนการวิจัย (สกว.), น.11. สืบค้นเมื่อวันที่ 19 ธันวาคม 2560, จาก <http://www.djop.go.th>

อย่างไรก็ตามในยุคนี้เมื่อมีแนวคิดในการที่จะลงโทษทุกคนที่กระทำความผิดให้เหมาะสม จึงยังไม่มีแบ่งแยกความแตกต่างระหว่างการลงโทษผู้กระทำความผิดที่เป็นผู้ใหญ่กับผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กและเยาวชน

ยุคที่เริ่มแนวคิดเกี่ยวกับการลงโทษเด็กและเยาวชน คือ สำนักอาชญาวิทยาแก๊งดั้งเดิม (Neo-Classical School) สำนักอาชญาวิทยาดั้งเดิมมองข้ามความแตกต่างระหว่างบุคคล จึงส่งผลให้เกิดความเคร่งครัดตายตัวในการบังคับใช้กฎหมาย และนำไปสู่ความไม่ยุติธรรมการลงโทษผู้กระทำความผิด นักปราชญ์ในสำนักอาชญาวิทยาแก๊งดั้งเดิมเสนอแนวคิดเกี่ยวกับการลงโทษผู้กระทำความผิดให้สอดคล้องกับเหตุปัจจัยในการกระทำความผิด โดยเป็นผู้ริเริ่มให้ความสนใจกับความแตกต่างระหว่างบุคคล สถานการณ์ในขณะกระทำความผิดสถานะของผู้กระทำความผิด เช่น ความอ่อนวัย หรือคนวิกลจริต หรือจิตบกพร่องไม่สมบูรณ์ โดยเห็นว่าบุคคลธรรมดาามีเจตจำนงเสรี (Free Will) ที่จะกระทำการใด ๆ จึงต้องรับผิดชอบในผลของการกระทำนั้น แตกต่างจากเด็กหรือเยาวชนที่ไม่มีเจตจำนงเสรี (Free Will) ที่จะกระทำการใดได้ตามอิสระ แต่เด็กหรือเยาวชนอ่อนประสบการณ์ มีความยับยั้งชั่งใจน้อย อาจถูกชักจูง หรือใช้เป็นเครื่องมือ จึงควรได้รับการลดหย่อนผ่อนโทษ หรือได้รับการปอาน นอกจากนั้นการลงโทษผู้กระทำความผิดต้องคำนึงถึงพฤติการณ์แวดล้อมแห่งคดี รวมถึงเปิดโอกาสให้สามารถรับฟังความเห็นจากผู้เชี่ยวชาญในสาขานั้น ๆ เพื่อประกอบในการชั่งน้ำหนักและพิจารณาพิพากษาคดีว่า ขณะกระทำความผิดผู้กระทำความผิดรู้ผิดชอบชั่วดีหรือไม่ ผู้กระทำความผิดแม้กระทำความผิดเดียวกันก็อาจจะได้รับโทษไม่เท่าเทียมกันในทุกกรณี จึงถือได้ว่าแนวคิดนี้เป็นแนวคิดที่มีการริเริ่มในเรื่องกระบวนการแยกการดำเนินคดีอาญา และลงโทษในกรณีที่ผู้กระทำความผิดเป็นเด็กและเยาวชนให้แตกต่างออกจากการกระทำความผิดของผู้ใหญ่ โดยมีการนำเรื่องความเห็นของผู้เชี่ยวชาญ ประวัติและภูมิหลังของผู้กระทำความผิดนำมาใช้ประกอบการพิจารณาคดี และการบำบัดรักษาผู้ที่ถูกตัดสินว่ากระทำความผิด

สรุปแนวคิดของสำนักอาชญาวิทยาแก๊งดั้งเดิม มีแนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรม 4 ประการคือ

1. แนะนำให้มีการนำพฤติการณ์แห่งคดีมาใช้เพื่อประกอบการพิจารณาคดี ซึ่งจะทำให้กระบวนการยุติธรรมให้ความสนใจต่อสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ และทางสังคมที่ผู้กระทำความผิดประสบอยู่
2. แนะนำให้กระบวนการยุติธรรมตระหนักถึงความสำคัญในการพิจารณาถึงประวัติหรือภูมิหลังของผู้กระทำความผิด
3. เสนอแนะให้กระบวนการยุติธรรมยอมรับฟังคำให้การของผู้เชี่ยวชาญ หรือผู้ชำนาญการในทางสาขาวิชา เช่น แพทย์ศาสตร์ นิติเวชวิทยา จิตเวชวิทยา เพื่อประกอบในการพิจารณาคดี

4. เสนอให้กระบวนการยุติธรรมคำนึงถึงลักษณะเฉพาะส่วนบุคคล ซึ่งอาจแตกต่างกันเฉพาะตัวแต่ละบุคคล ทำให้ไม่สามารถกำหนดเจตจำนงเสรีได้เท่าเทียมกับผู้อื่น ดังนั้น จำเป็นต้องมีข้อยกเว้นให้บุคคลเหล่านี้บ้าง เช่น มีการผ่อนปรนในการลงโทษ

อนึ่ง แม้แนวความคิดที่เกี่ยวกับการลงโทษผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กและเยาวชนในยุคนี้ ยังไม่มีกระบวนการแบ่งแยกอย่างชัดเจน แต่ถือได้ว่าเป็นก้าวแรกและก้าวสำคัญของการเปลี่ยนแปลงในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่มีแนวคิดแตกต่างจากเดิม ซึ่งการเปลี่ยนแปลงในครั้งนี้เป็นจุดเริ่มต้นของการเปลี่ยนแปลงในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา และแนวคิดในการบำบัดฟื้นฟูผู้กระทำความผิด และเป็นแนวทางให้กับแนวคิดของสำนักอาชญาวิทยาปฏิฐานนิยมในเวลาต่อมา

2.1.2 สำนักอาชญาวิทยาปฏิฐานนิยม (The Positive School of Criminology)

เกิดขึ้นในต้นคริสต์ศตวรรษที่ 19 ผู้ที่ได้รับการยกย่องว่าเป็นผู้ก่อตั้งแนวคิดนี้คือ ออกุสต์ ก็องต์ (Auguste Comte, 1798 - 1857) ในยุคนี้เป็นยุคที่เริ่มมีการนำวิทยาศาสตร์มาใช้ในการศึกษาธรรมชาติและสังคม การศึกษาวิจัยเปลี่ยนจากการศึกษาเกี่ยวกับอาชญากรรม มาเป็นการศึกษาที่ตัวอาชญากร สำนักนี้ได้นำปัญหาเรื่อง “การรับผิดชอบ” หรือ “การรับผิดชอบ” (Responsible) ต่อพฤติกรรมอาชญากรรมที่เกิดขึ้นมาประกอบกับสภาพแวดล้อม และปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องมาใช้ในการพิจารณาพิพากษาโทษด้วย สำนักอาชญาวิทยาปฏิฐานนิยม (The Positive School of Criminology) ให้ความสำคัญกับตัวผู้กระทำความผิด คือ การแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดให้สามารถเปลี่ยนพฤติกรรมเป็นคนดีกลับคืนสู่สังคมได้เหมือนเดิม เพราะมีความเชื่อว่า คนกระทำความผิดต้องมีสาเหตุจากปัจจัยแวดล้อมต่าง ๆ กดดันให้คนกระทำความผิด สำนักนี้ได้ก่อตั้งศาลเยาวชนในการตัดสินคดีเด็กและเยาวชน ซึ่งเกิดจากความเชื่อที่ว่าเด็กยังขาดความรู้ ความเท่าทัน ความรับผิดชอบ การเข้าใจในเหตุผล สรุพบว่าเด็กมีวุฒิภาวะที่ไม่สมบูรณ์ในด้าน การป้องกันอาชญากรรม สำนักนี้มองว่าการแก้ไขพฤติกรรมของอาชญากรให้กลับตัวเป็นคนดี ยอมรับและสามารถปฏิบัติตามกฎเกณฑ์สังคมเหมือนคนปกติทั่ว ๆ ไป และไม่หวนกลับไปกระทำความผิดอีกก็เท่ากับเป็นการป้องกันสังคมจากอาชญากรรม³

นักอาชญาวิทยาที่สำคัญคือ

เซซาร์ ลอมโบรโซ (Cesare Lombroso, 1835-1909) ลอมโบรโซ จบการศึกษาด้านแพทย มีความเชี่ยวชาญด้านจิตแพทย์ ชีวภาพ กายภาพ และมนุษยวิทยา ลอมโบรโซทำการวิจัยจากทหารในกองทัพ และชาวอิตาลีที่ถูกขังในเรือนจำ ผลการวิจัยทำให้ลอมโบรโซมีความเชื่อว่า

³ สุตสงวน สุธีสร, อาชญาวิทยา, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2547), น.103.

“อาชญากรคือเผ่าพันธุ์ของมนุษย์ที่ด้อยคุณภาพกว่ามนุษย์ทั่วไป” ลอมโบรโซจึงเสนอว่า กฎหมายไม่ควรกำหนดบทลงโทษตายตัว แต่ควรพิจารณาโทษให้เหมาะสมแก่ผู้กระทำความผิดเป็นรายบุคคล” ลอมโบรโซได้ชื่อว่าเป็นนักอาชญาวิทยาคนแรกที่น่าจะเบี่ยงวิสัยมาใช้ในการศึกษาพฤติกรรมอาชญากรรม⁴ ลอมโบรโซมองว่าผู้กระทำความผิดเป็นผู้ป่วย การกระทำความผิดเกิดจากปัจจัยภายนอก การลงโทษควรเป็นไปเพื่อการอบรมแก้ไข เพื่อให้ผู้กระทำความผิดปรับตัวกลับเข้าสู่สังคมโดยใช้หลัก B.B.B. (Bring, Back, Beast) การลงโทษไม่ควรกำหนดตายตัว แต่ต้องพิจารณาจากปัจจัยในการกระทำความผิดของแต่ละบุคคล เช่น อายุ เพศ สภาพแวดล้อม บุคคลที่กระทำความผิดเหมือนกันอาจได้รับโทษแตกต่างกัน⁵

สำนักอาชญาวิทยาปฏิฐานนิยมมีแนวทางเชื่อว่า การกระทำของมนุษย์เกิดขึ้นจากปัจจัยภายนอก หรือปัจจัยภายในร่างกายมนุษย์เอง แนวคิดของสำนักนี้ คือ การค้นหาวិธีการในการลงโทษที่เหมาะสมกับผู้กระทำความผิดแต่ละราย เพื่อให้บุคคลเหล่านั้นสามารถกลับตนเป็นคนดี และกลับคืนสู่สังคมได้อย่างปกติสุข สำนักคิดนี้มีความเชื่อว่า ผู้กระทำความผิดเปรียบเสมือนผู้ป่วยที่ต้องการบำบัดรักษาและแก้ไขฟื้นฟูมากกว่าการลงโทษแต่เพียงอย่างเดียว การกระทำความผิดควรต้องได้รับการแก้ไขปรับปรุง โดยเน้นการแก้ไขฟื้นฟูให้เหมาะสมกับผู้กระทำความผิดแต่ละราย โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ผู้กระทำความผิดสามารถกลับตัวเข้ามาอยู่ในสังคม ในยุคนี้แนวความคิดที่เกี่ยวกับการลงโทษเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดทางอาญาได้ปรากฏตัวขึ้นอย่างชัดเจน และเป็นยุครุ่งเรืองของแนวคิดในการลงโทษเด็กและเยาวชน

วิวัฒนาการเกี่ยวกับการลงโทษผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กและเยาวชน เป็นการเปลี่ยนแปลงการลงโทษจากการลงโทษแบบการทรมาน การลงโทษจำคุก หรือการจำกัดสิทธิเสรีภาพไปสู่การลงโทษทางสังคม การให้สังคมเข้ามามีส่วนร่วมในการลงโทษ การเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับการลงโทษนี้ส่งผลให้แนวคิดในการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดเปลี่ยนแปลงไป ซึ่งนับว่าเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาแนวทางในการดำเนินการและการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนอย่างเหมาะสม

ทฤษฎีที่สำคัญเกี่ยวกับการกระทำความผิดทางอาญาของเด็กและเยาวชนในยุคนี้คือ ทฤษฎีติดตรา

ทฤษฎีติดตรา (Labeling Theory) หรือ ทฤษฎีปฏิกิริยาโต้ตอบทางสังคม (Social Reaction Theory) ทฤษฎีติดตรานี้เสนอ แนวคิดใหม่ในการวิเคราะห์สาเหตุของการกระทำความผิดซึ่งต่างจากแนวคิดเดิม ในกรณีที่เกิดการกระทำความผิดจะวิเคราะห์การกระทำจากตัวผู้กระทำความผิดหรืออาชญากร ทฤษฎีติดตรามีแนวคิดที่ว่า หากเกิดการกระทำความผิดต้องหาสาเหตุ

⁴ พรชัย ชันดี, รัชชัย ปิตะนีละบุตร, และอัศวิน วัฒนะวิบูลย์, *อ้าวแล้ว เชิงอรรถที่ 1*, น.35.

⁵ สุตสงวน สุธีสร, *อ้าวแล้ว เชิงอรรถที่ 3*, น.51.

ของการกระทำความผิดจากสังคมที่แวดล้อม ได้แก่ การดำเนินคดีอาญากับผู้กระทำความผิด และปฏิกิริยาของประชาชนในสังคมที่มีต่อผู้กระทำความผิด แนวคิดของทฤษฎีนี้มีรากฐานมาจากแนวคิดด้านการปฏิสัมพันธ์โดยสัญลักษณ์ โดยเชื่อว่ามนุษย์มีพฤติกรรม และความเห็นคล้อยตามสิ่งที่คนในสังคมกำหนดขึ้น สังคมจะเป็นตัวกำหนดว่าบุคคลใดเป็นผู้กระทำความผิด แล้วทำการติดต่อสื่อสารความเห็นนั้นโดยผ่านกระบวนการทางสังคม อาชญากรรมเกิดจากการที่คนในสังคมกำหนดว่าพฤติกรรมของบุคคลใดเป็นอาชญากรรมโดยผ่านกระบวนการอย่างเป็นทางการ (กระบวนการยุติธรรม) และกระบวนการอย่างไม่เป็นทางการ (การลงโทษทางสังคม) นักอาชญวิทยาตามทฤษฎีนี้สรุปว่า กระบวนการลงโทษที่มุ่งเน้นหลักปรัชญาด้านการไม่ละเมิดสิทธิมนุษยชนได้รับอิทธิพลของทฤษฎีนี้ เนื่องจากไม่ต้องการการลงโทษ ที่มีผลทำให้พฤติกรรมอาชญากรรมหรือเบี่ยงเบนในอนาคตของผู้ที่ถูกลงโทษเพิ่มมากขึ้น

ทาร์ด (Gabriel Tarde, 1843) นักอาชญวิทยาและนักสังคมสงเคราะห์ชาวฝรั่งเศสที่เป็นผู้นำเสนอทฤษฎีนี้หรือทฤษฎีตราบาปขึ้นเป็นคนแรก ทาร์ดมีแนวคิดที่อาชญากรรมเกิดขึ้นเพราะสังคมเป็นผู้ตราบาป การตราบาปจะเกิดขึ้นเมื่อมีการกระทำความผิดครั้งแรก และมีหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมและหน่วยงานอื่นในสังคมเป็นผู้กำหนดว่าผู้กระทำความผิดเป็นอาชญากร ผู้กระทำผิดก็จะได้รับการตีตราหรือตราบาป แนวคิดนี้เห็นว่า อาชญากรรมเกิดขึ้นเพราะปฏิกิริยาระหว่างบุคคลกับสังคม⁶

แมทซา (Matza, 1969) เรียกลักษณะของทฤษฎีนี้ว่า เป็นแนวคิดของมหาวิทยาลัยชิคาโกยุคใหม่ (Non- Chicagoans)

ฮาเวิร์ด เบคเกอร์ (Howard Saul Becker) นักสังคมวิทยาชาวอเมริกัน เป็นผู้มีส่วนก่อตั้งทฤษฎีนี้ในปี ค.ศ. 1963 เบคเกอร์เรียกทฤษฎีนี้ว่า ทฤษฎีปฏิสัมพันธ์ของพฤติกรรมเบี่ยงเบน (Interactionist Theory of Deviance)⁷ เบคเกอร์เห็นว่า บุคคลทุกคนในสังคมไม่ว่าในเวลาใดก็อาจถูกตีตราว่าเป็นผู้เบี่ยงเบนได้ โดยกลุ่มทางสังคมเป็นตัวการสำคัญในการสร้างพฤติกรรมเบี่ยงเบน การสร้างกฎเกณฑ์ (Rule) ขึ้นมา เป็นผลทำให้ผู้ที่ฝ่าฝืนกฎเกณฑ์นั้นต้องกลายเป็นผู้มีพฤติกรรมเบี่ยงเบน⁸

ทฤษฎีนี้ตีตรามีอิทธิพลต่อกระบวนการยุติธรรม และนโยบายเกี่ยวกับการลงโทษผู้กระทำความผิดแนวใหม่ดังนี้

⁶ อัจฉริยา ชูตินันท์, อาชญวิทยาและทัณฑวิทยา, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพมหานคร: วิทยุชน, 2557), น. 98.

⁷ พรชัย ชันดี, ธัชชัย ปิตะนีละบุตร, และอัศวิน วัฒนะวิบูลย์, อ้าวแล้ว เชิงอรรถที่ 1, น.138.

⁸ เฟิงอ้าว.

1. การยกเลิกการกระทำที่เป็นความผิดอาญา (Decriminalization)

ทฤษฎีนี้เชื่อว่า การที่อาชญากรรมเกิดขึ้นมากในสังคม เนื่องจากกระบวนการยุติธรรมกำหนดว่า พฤติกรรมใดเป็นอาชญากรรม การกำหนดให้พฤติกรรมบางประเภทที่ไม่รุนแรง เช่น การเสพยาเสพติด การเล่นการพนัน หรือเมาสุรา เป็นอาชญากรรม หรือการกำหนดการกระทำ ความผิดของเด็กหรือเยาวชนว่าการกระทำใดเป็นความผิด หากมีการกำหนดว่าการกระทำใดเป็นความผิดโดยกำหนดจากการกระทำความผิดหรือผลจากการกระทำความผิด โดยไม่คำนึงถึงพฤติกรรม หรือเจตจำนงในการกระทำความผิดว่าเกิดจากพฤติกรรมหรือเจตนาในการกระทำที่รุนแรง และมีการนำผู้กระทำความผิดประเภทนี้เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมโดยมีบทลงโทษจำคุก จะทำให้บุคคลดังกล่าวได้รับการประทับตราจากสังคม หรือการตีตราจากสังคม ซึ่งจะทำให้ผู้กระทำความผิดประเภทนี้ถูกตราหน้าว่าเป็นอาชญากร ถูกแยกออกจากสังคม ทั้ง ๆ ที่เป็นการกระทำความผิดเพียงเล็กน้อย ซึ่งอาจก่อให้เกิดบุคคลเหล่านั้นไม่สามารถอยู่ร่วมกับคนในสังคม ส่งผลให้บุคคลนั้นอาจกระทำความผิดซ้ำจนกลายเป็นผู้กระทำความผิดติดนิสัย หรือกระทำความผิดที่รุนแรงมากขึ้น จึงควรมีการกำหนดให้ความผิดบางประเภท หรือการกระทำความผิดของคนบางประเภท เช่น การกระทำความผิดของเด็กหรือเยาวชน ไม่เป็นความผิด หรือมีความผิดแต่ไม่ต้องรับโทษ หรือได้รับโทษปรับ หรือมีโทษที่ไม่รุนแรงถึงจำคุก และในบางกรณีหากกระทำความผิดที่ไม่ร้ายแรง บุคคลเหล่านั้นอาจไม่ต้องเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม โดยสามารถลงโทษเพียงการว่ากล่าวตักเตือน หรือลงโทษเปรียบเทียบปรับได้

2. การเบี่ยงเบนผู้กระทำความผิดออกจากกระบวนการยุติธรรม (Diversion)

การเบี่ยงเบนผู้กระทำความผิดออกจากกระบวนการยุติธรรม หมายถึง กระบวนการที่มีหลักการในการนำผู้กระทำความผิดออกจากกระบวนการที่ทำอย่างเป็นทางการ โดยการแนะนำบุคคลเหล่านี้เข้าสู่กระบวนการปรับปรุงแก้ไข เพื่อเป็นการป้องกันมิให้บุคคลเหล่านี้ถูกตราหน้าหรือประจานจากสังคมว่าเป็นผู้กระทำความผิดหรือคนเลว แนวคิดเรื่องการเบี่ยงเบนผู้กระทำความผิดออกจากกระบวนการยุติธรรม (Diversion) เกิดขึ้นในช่วงปี ค.ศ. 1960 เป็นการดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดให้มีลักษณะคำนึงถึงหลักสิทธิมนุษยชนและหาทางแก้ไขผู้กระทำความผิด เช่น การบำบัดฟื้นฟู การฝึกวิชาชีพ การหางาน การส่งเสริมให้ประกอบอาชีพ หากผู้กระทำความผิดกระทำได้ตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ก็จะไม่มีการดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดต่อไป⁹

วัตถุประสงค์หลักของแนวคิดเรื่องการเบี่ยงเบนผู้กระทำความผิดออกจากกระบวนการยุติธรรม (Diversion) เป็นแนวคิดในการเบี่ยงเบนผู้กระทำความผิด หรือการนำตัวผู้กระทำความผิด

⁹ พรชัย ชันดี, ทฤษฎีอาชญาวิทยา: หลักการ งานวิจัย และนโยบายประยุกต์ (Criminological Theory: Principle, Research and Policy Implication), พิมพ์ครั้งที่ 1, (กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด สุนทรฟิล์ม, 2553), น.289.

ออกจากกระบวนการยุติธรรมให้เร็วที่สุดเพื่อป้องกันผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นกับผู้กระทำความผิด และอาจทำให้ผู้กระทำความผิดไม่สามารถกลับไปใช้ชีวิตในสังคมได้ตามปกติ แนวคิดเรื่องการเบี่ยงเบนผู้กระทำความผิดในปัจจุบัน มีรูปแบบการเบี่ยงเบนหลายรูปแบบ เริ่มตั้งแต่การเบี่ยงเบนผู้กระทำความผิดตั้งแต่ในชั้นเจ้าหน้าที่ตำรวจ เมื่อผู้กระทำความผิดถูกนำตัวมาส่งพนักงานสอบสวน ชั้นก่อนมีการฟ้องคดีในชั้นพนักงานอัยการ ชั้นการพิจารณาของศาล จนถึงก่อนมีคำพิพากษา รวมไปถึงหลังจากที่ศาลมีคำพิพากษา และผู้กระทำความผิดถูกส่งตัวไปคุมขังที่เรือนจำ¹⁰ ในแต่ละขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมก็นำหลักการในเรื่องการเบี่ยงเบนผู้กระทำความผิดออกจากกระบวนการยุติธรรมมาปรับใช้ ซึ่งรวมทั้งการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชนด้วย เช่น การนำเรื่องการว่ากล่าวตักเตือนผู้กระทำความผิด การเจรจา หรือการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทระหว่างผู้กระทำความผิดกับผู้ที่ได้รับ ความเสียหาย จากการกระทำความผิด การยอมความ การต่อรองข้อกล่าวหา การต่อรองคำรับสารภาพ การลงโทษปรับ หรือการรอการโทษอาญา การให้ทำงานชดใช้สังคมแทนการลงโทษกักขังหรือการเปรียบเทียบปรับ การกำหนดให้มีการชดใช้ค่าเสียหาย หรือการว่ากล่าวตักเตือน ซึ่งเป็นการเบี่ยงเบนการลงโทษ เป็นแนวทางที่สำคัญในการดำเนินการตามทฤษฎียุติธรรม เพื่อให้ผู้กระทำความผิดที่ถูกดำเนินคดีและศาลมีคำพิพากษาลงโทษว่ากระทำความผิด ได้มีโอกาสในการเบี่ยงเบนคดีออกจากกระบวนการยุติธรรมโดยไม่ต้องได้รับโทษจำคุก และไม่ถูกตีตราหรือมีตราบาปว่าเป็นผู้กระทำความผิด ไม่ถูกแยกออกจากสังคม ทำให้ผู้กระทำความผิดไม่มีความคิดว่าถูกสังคมประณาม หรือถูกกีดกัน สามารถกลับมาใช้ชีวิตร่วมกับสังคม ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทั้งต่อตัวผู้กระทำความผิดและต่อสังคมส่วนรวม ซึ่งจำเป็นต้องมีการพัฒนารูปแบบและกระบวนการในการเบี่ยงเบนผู้กระทำความผิดออกจากกระบวนการยุติธรรม (Diversion) ในหลายรูปแบบให้มากขึ้น ซึ่งนับว่าเป็นกระบวนการที่เกิดประโยชน์มาก

3. การลงโทษโดยหลีกเลี่ยงการจำคุกหรือกักขัง

ทฤษฎียุติธรรมเสนอแนวทางว่า การลงโทษจำคุกหรือกักขังผู้กระทำความผิด จะทำให้ผู้กระทำความผิดมีความคิดว่าตนเป็นอาชญากรร้ายแรง และไม่มีทางกลับตัวได้ ในการลงโทษผู้กระทำความผิดจึงควรใช้แนวทางการลงโทษที่จะไม่ทำให้ผู้กระทำความผิดเกิดความรู้สึกว่าตนเป็นอาชญากร ไม่เกิดความรู้สึกว่าผู้กระทำความผิดถูกประณามจากสังคมหรืออย่างน้อยที่สุดก็รู้สึกว่าได้รับการประณามน้อยที่สุด แนวคิดนี้มีความเห็นว่าการลงโทษผู้กระทำความผิดนอกจากการลงโทษกักขังในเรือนจำแล้ว ยังมีการกักขังแบบอื่นนอกเรือนจำ เช่น การกักขังในสถานที่อื่นที่กำหนดไว้ การกักขังภายในบ้านพักผู้กระทำความผิดเอง หรือในชุมชนตามสถานที่ที่กำหนดไว้โดยเฉพาะ การกักอาณาบริเวณห้ามออกนอกพื้นที่ที่กำหนดเขตไว้ การลงโทษรูปแบบนี้ได้รับการพัฒนาจนเป็นที่ยอมรับว่า เป็นแนวทางหนึ่งในการลงโทษผู้กระทำความผิดให้สำนึกในพฤติกรรมของตนเอง ทำให้ผู้กระทำ

¹⁰ เฟิงอ้วง, น.290.

ความผิดไม่ถูกกักขังปะปนกับผู้ที่กระทำความผิดร้ายแรง และไม่ทำให้ผู้กระทำความผิดคิดว่าถูกกีดกันออกจากสังคม ไม่ถูกตีตราจากสังคมว่าเป็นผู้กระทำความผิด หรือสังคมไม่ยอมรับหากจะกลับตัวเป็นคนดี นอกจากนี้ยังเป็นการลดภาระค่าใช้จ่ายของกระบวนการยุติธรรม และเป็นการลดปริมาณผู้ต้องขังในเรือนจำด้วย¹¹

4. กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice)

จอห์น เบรทเวท (John Braithwait) อธิบายว่า กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice) หมายถึง การบรรเทาความเสียหายแก่เหยื่ออาชญากรให้กลับสู่สภาพดีดังเดิมโดยเยียวยาสมานฉันท์ให้เหยื่ออาชญากรรมรู้สึกว่ามีคามั่นคงปลอดภัยกลับคืนมาอีกครั้ง โดยทำให้เหยื่ออาชญากรรมเป็นศูนย์กลางของกระบวนการยุติธรรม ขณะเดียวกันก็บูรณาการผู้กระทำความผิดและสังคมเข้าด้วยกัน¹² เบรทเวทนำเสนอแนวทางการลงโทษผู้กระทำความผิดในลักษณะที่เป็นการประณามหรือตีตราผู้กระทำความผิด แต่มีลักษณะที่ทำให้ผู้กระทำความผิดรู้สึกสำนึกต่อพฤติกรรมของตนเอง และได้มีการพัฒนาการลงโทษแนวนี้ จนเป็นกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ที่เป็นกระบวนการยุติธรรมทางเลือกสำหรับความผิดที่ไม่รุนแรง หรือความผิดที่เกิดจากความประมาท หรือการกระทำความผิดโดยเด็กหรือเยาวชน ที่มุ่งเน้นถึงผลประโยชน์ของสังคมเป็นหลัก โดยแสวงหาความสมดุลระหว่างการลงโทษผู้กระทำความผิดกับผลประโยชน์ของสังคม และเหยื่ออาชญากรรม นอกจากนี้ยังไม่มุ่งเน้นการลงโทษผู้กระทำความผิด ในทางตรงข้ามได้มุ่งเน้นสร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้กระทำความผิดกับเหยื่อ และสังคมให้กลับคืนสู่สภาพปกติ เพื่อให้เหยื่อได้รับการชดเชยและรับค่าทดแทน ผู้กระทำความผิดสามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรม และกลับมาใช้ชีวิตได้ตามปกติ ในที่สุดสังคมก็มีความสุขเกิดขึ้น¹³

Mark S. Umbreit อธิบายว่า กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice) เป็นแนวคิดที่ให้เหยื่ออาชญากรรมเป็นศูนย์กลาง การจัดการกับอาชญากรรมจะกระทำได้โดยผู้ที่ได้รับผลกระทบโดยตรงจากการกระทำความผิด ได้แก่ เหยื่ออาชญากรรม ผู้กระทำความผิด ครอบครัว และตัวแทนของชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการกับความเสียหายที่เกิดขึ้นจากอาชญากรรม โดยให้ความสำคัญในการเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการให้ความช่วยเหลือเหยื่ออาชญากรรม และกระตุ้นให้ผู้กระทำความผิดได้แสดงความรักชอบต่อบุคคลหรือชุมชน ที่ฟื้นฟู

¹¹ เฟื่องอ้วน.

¹² บัณฑิต ใต้ทองดี, “กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์: ศึกษาการเปี่ยงเบนคดีความรุนแรงในครอบครัว,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ปริธี พนมยงค์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์, 2555), น.45.

¹³ อ่างแล้ว เชิงอรรถที่ 9.

ความเสียหายที่เกิดขึ้นทั้งทางด้านวัตถุ และจิตใจ และสนับสนุนให้ผู้กระทำความผิดมีโอกาสกลับตัว และกลับคืนเป็นคนดีของสังคม รวมทั้งให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง¹⁴

จากทฤษฎีและแนวคิดของสำนักกฎหมายข้างต้นเห็นได้ว่า แนวคิดในการดำเนินกระบวนการพิจารณาเด็กและเยาวชนนั้นมีพัฒนาการมาตั้งแต่กระบวนการพิจารณาที่เน้นการดำเนินกระบวนการพิจารณาโดยเน้นกฎหมายเป็นหลัก โดยไม่แยกกระบวนการพิจารณาเด็กออกจากการดำเนินกระบวนการพิจารณาของผู้ใหญ่ ซึ่งเป็นกระบวนการพิจารณาในช่วงแรก ๆ ซึ่งต่อมามีการพัฒนากระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนมาเป็นแบบที่เห็นว่ารัฐต้องเข้ามามีบทบาทในการดูแลเด็กและเยาวชน จนพัฒนามาถึงรูปแบบกระบวนการยุติธรรมในปัจจุบันที่มีแนวคิดว่าการดำเนินกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนต้องเป็นกระบวนการยุติธรรมที่เน้นการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกระบวนการพิจารณาเด็กและเยาวชน ซึ่งแยกพิจารณารูปแบบได้ดังนี้

2.2 หลักพื้นฐานเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาเด็กและเยาวชน

ในการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญากับเด็กและเยาวชน มีการพัฒนาหลักการพื้นฐานในการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญาเด็กและเยาวชน คล้ายคลึงกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของผู้ใหญ่โดยในสมัยแรกเน้นกระบวนการยุติธรรมที่ถือตามหลักเกณฑ์ของกฎหมาย จากนั้นจึงมีการพัฒนาตามแนวคิดและทฤษฎีใหม่ ๆ ที่มีการพัฒนา ทำให้หลักการพื้นฐานในกระบวนการยุติธรรมทางอาญามีการเปลี่ยนแปลง รัฐเข้ามามีบทบาทในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา และมีการพัฒนาหลักการพื้นฐานตามแนวคิดที่ใช้ในปัจจุบันที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนในการเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูผู้กระทำความผิด เพื่อให้ผู้กระทำความผิดสามารถแก้ไขปรับปรุงตัวเพื่อกลับคืนสู่สังคม ซึ่งในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชนในปัจจุบันนี้ยอมรับและเห็นความสำคัญในหลักการพื้นฐานของการมีส่วนร่วมของชุมชนว่าสามารถช่วยแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

หลักการพื้นฐานในการดำเนินกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กแยกพิจารณาได้ดังนี้

2.2.1 หลักการพื้นฐานที่เน้นการใช้มาตรการทางกฎหมาย (Legal Base หรือ Legalistic Model)

หลักการพื้นฐานที่เน้นการใช้มาตรการทางกฎหมายเป็นหลักการพื้นฐานที่นำมาใช้เมื่อมีผู้กระทำความผิดและเกิดการกระทำความผิดขึ้น ตามแนวคิดและทฤษฎีทางกฎหมายที่ได้ศึกษา

¹⁴ บัณฑิต ไต้ทองดี อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 12.

ไปข้างต้น ซึ่งเป็นแนวคิดในยุควิทยาศาสตร์แบบดั้งเดิมที่เห็นว่า หากมีการกระทำความผิด ผู้กระทำความผิดต้องได้รับโทษตามกฎหมาย เพราะกฎหมายมีการระบุไว้ชัดเจนว่า พฤติกรรมหรือการกระทำใดเป็นการกระทำที่ผิดกฎหมาย และมีการกำหนดบทลงโทษไว้อย่างชัดเจน จึงให้ความสำคัญในการบังคับให้เป็นไปตามกฎหมายอย่างเคร่งครัด ในยุคนี้ยึดหลักกฎหมายเป็นหลักสำคัญ โดยไม่ได้คำนึงถึงตัวผู้กระทำความผิด สภาพแวดล้อม หรือมูลเหตุจูงใจในการกระทำความผิด โดยมีแนวคิดที่ว่าผู้กระทำความผิดอย่างเดียวกันจะต้องได้รับโทษเท่าเทียมกัน (Equal punishment for equal crime) และการลงโทษต้องเป็นไปอย่างรวดเร็ว แน่นนอน โทษที่จะลงแก่ผู้กระทำความผิดต้องเหมาะสมกับความผิดที่ทำความผิดไป (Let the punishment fit the crime) ¹⁵

แต่การใช้กฎหมายเพียงอย่างเดียวโดยไม่คำนึงถึงเหตุแห่งการกระทำความผิด มูลเหตุจูงใจในการกระทำความผิด ความสามารถหรือเจตจำนงหรือความรู้สึกผิดชอบของผู้กระทำความผิดนั้น ทำให้แม้จะมีการใช้กฎหมายในการลงโทษผู้กระทำความผิดอย่างเคร่งครัด แต่การลงโทษอาจไม่ทำให้เกิดอาชญากรรมลดลง ซึ่งเป็นแนวคิดของสำนักอาชญาวิทยาดั้งเดิม ซึ่งแนวคิดนี้ได้มีผู้โต้แย้งว่าการลงโทษไม่ใช่หนทางของการแก้ปัญหา และมีการเสนอแนวคิดใหม่ ในช่วงนี้เกี่ยวกับการบังคับใช้กฎหมายกับผู้กระทำความผิด ไม่มีการแบ่งแยกการกระทำความผิดของเด็กหรือเยาวชน ออกจากการกระทำความผิดของผู้ใหญ่ จึงทำให้มีการพัฒนาหลักการเพื่อใช้ในกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนต่อมา

2.2.2 หลักการพื้นฐานที่เน้นการใช้มาตรการทางด้านสวัสดิการ (Social Welfare Base หรือ Welfare Model)

Social Welfare สวัสดิการสังคม เป็นคำที่มีความหมายกว้าง ครอบคลุมถึงการดำเนินการต่าง ๆ ของรัฐบาลและเอกชนในการดำเนินการด้านสวัสดิการให้กับประชาชนหรือสังคม ในการศึกษาความหมายของคำว่า Social Welfare สวัสดิการสังคม ในความหมายนี้จะหมายความเฉพาะถึงในส่วนที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมเด็กและเยาวชน

แนวคิดเรื่องสวัสดิการสังคม Social Welfare เริ่มต้นจากในช่วงเวลานั้น เกิดปัญหาจากการเจริญเติบโต ทางเศรษฐกิจ และภาคอุตสาหกรรมซึ่งเจริญเติบโตขึ้นอย่างรวดเร็ว ทำให้เกิดปัญหาการว่างงาน ทำให้เกิดปัญหาทางสังคมตามมาหลายประการ ก่อให้เกิดปัญหาอาชญากรรม ทำให้รัฐต้องเข้ามามีบทบาท ในการดูแลสวัสดิการทางสังคมให้แก่ประชาชน ในปี ค.ศ. 1883 ได้มีการออกพระราชบัญญัติประกันสุขภาพ Health Insurance Act ขึ้น ซึ่งประเทศเยอรมันเป็นประเทศแรก ที่มีระบบประกันสังคม ระบบสวัสดิการสังคมของเยอรมันแยกเป็น 3 ประเภท คือ สังคมสงเคราะห์ ประกันสังคม และบริการสังคม แนวคิดนี้เห็นว่ารัฐมีหน้าที่ในการจัดสวัสดิการสังคมให้แก่ประชาชน

¹⁵ สุดสงวน สุธีสร อ่างแล้ว เชิงอรรถที่ 3.

ทุกคน แนวคิดนี้แพร่หลาย เข้ามาในกลุ่มประเทศสแกนดิเนเวีย ได้แก่ ประเทศสวีเดน ประเทศนอร์เวย์ ประเทศเดนมาร์ก ประเทศฟินแลนด์ โดยมีหลักการว่า รัฐต้องดำเนินการส่งเสริมการบริการประชาชน ในด้านต่าง ๆ เช่น ด้านการสาธารณสุข ด้านความมั่นคง ด้านความปลอดภัย ด้านเสรีภาพ และต้องให้บริการแก่ประชาชนในทุกชุมชน

ในส่วนแนวคิดพื้นฐานในเรื่องสวัสดิการ Social welfare base สำหรับเด็กมีวิวัฒนาการ เริ่มจากฝ่ายศาสนาเป็นผู้ริเริ่ม ในเริ่มแรกจำกัดอยู่ในวงแคบ โดยมุ่งเน้นการช่วยเหลือทางด้านร่างกาย เช่น การช่วยเหลือเด็กกำพร้า เด็กอนาถา ยากจน เด็กไร้ที่พึ่ง เด็กที่ได้รับความเจ็บป่วย ต่อมาจึงได้มีการพัฒนาจนถึงปัจจุบัน

คำว่า “สวัสดิการเด็ก” หมายความว่า ความรวมถึง การให้ความช่วยเหลือ โดยเน้นการให้บริการทางด้านจิตใจ การจัดกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อเด็ก ทั้งทางด้านการส่งเสริมสุขภาพ ความเป็นอยู่ด้านสังคม ความเป็นอยู่ด้านเศรษฐกิจโดยมุ่งเน้นการพัฒนาทางด้านจิตใจของเด็กและเยาวชน โดยมีแนวคิดที่ว่าเด็กมีความต้องการที่จะได้รับการดูแล หรือความใส่ใจมากกว่าผู้ใหญ่ การดูแลทางการศึกษาและการฝึกอบรม

ในประเทศไทยมีวิวัฒนาการเกี่ยวกับสวัสดิการเด็ก ในสมัยรัชกาลที่ 5 ในช่วงปี พ.ศ. 2411 ถึง พ.ศ. 2453 ประเทศไทยมีการสงเคราะห์ หรือช่วยเหลือเด็กในลักษณะของโครงการแบบเป็นทางการ และในยุคนี้มีการออกกฎหมายลักษณะอาญา พ.ศ. 2451 วางแนวทางในการปฏิบัติต่อเด็กที่กระทำความผิดให้แตกต่างจากการกระทำความผิดของผู้ใหญ่ ตามกฎหมายนี้ริเริ่มแนวคิดเรื่องการแก้ไขผู้กระทำความผิด โดยให้กรมราชทัณฑ์เป็นผู้รับผิดชอบ ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 7 ได้มีการประกาศใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับเด็ก คือ พระราชบัญญัติว่าด้วยการควบคุมนักเรียน พ.ศ. 2481 ซึ่งถือว่าเป็นกฎหมายที่มีหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการคุ้มครองเด็กเป็นฉบับแรกของประเทศไทย โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อช่วยแก้ไขปัญหาและช่วยเหลือเด็กกำพร้า เด็กยากจนเด็กอนาถา ในปี พ.ศ. 2483 มีการจัดตั้งกรมประชาสงเคราะห์ขึ้น โดยจอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นอธิบดีคนแรกของกรมประชาสงเคราะห์ ซึ่งต่อมาได้โอนการดำเนินงานไปขึ้นกับกระทรวงสาธารณสุข และในปี พ.ศ. 2487 จึงโอนไปอยู่สังกัดกระทรวงมหาดไทย ต่อมามีการเปลี่ยนแปลงโดยมีการโอนงานบางส่วนไปขึ้นกับกระทรวงสาธารณสุข กระทรวงอุตสาหกรรม และกระทรวงเศรษฐกิจ (กระทรวงพาณิชย์ในปัจจุบัน)

หลักการในการสงเคราะห์เด็กที่กระทำความผิด นอกจากจะหมายถึงความถึงเด็กที่กระทำความผิดต่อกฎหมายแล้ว ยังรวมไปถึงเด็กซึ่งประพฤติตนไม่สมควร ไม่อยู่ในโอวาทของบิดามารดาหรือผู้ปกครอง หรือ บิดา มารดาหรือผู้ปกครองไม่สามารถที่จะปกครองหรือเลี้ยงดูเด็กได้ เช่น เด็กเถร เด็กหนีโรงเรียน จากแนวคิดในสมัยใหม่นี้มีความเห็นว่า การกระทำความผิดของเด็กสืบเนื่องมาจากสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ เช่น ปัญหาความยากจนครอบครัวแตกแยก หรือครอบครัวขาดความอบอุ่น หลักการนี้พยายามหาสาเหตุของการกระทำความผิดที่แท้จริง เพื่อให้มีการแก้ไขเด็ก

ให้ตรงกับสาเหตุ มีหลักการในการปฏิบัติต่อเด็กแตกต่างไปจากการกระทำความผิดของผู้ใหญ่ โดยจัดให้มีหน่วยงานเฉพาะในการดูแลเด็กและเยาวชน เช่น ศาลเด็ก ที่กำหนดขั้นตอนและกระบวนการพิจารณาแตกต่างจากศาลที่พิจารณาคดีผู้ใหญ่ การให้คำปรึกษา การดูแลเด็ก สถานที่ควบคุมหรือดูแลเด็กหรือเยาวชนโดยเฉพาะ แยกจากสถานที่ที่ควบคุมผู้ใหญ่ มาตรการต่าง ๆ ในการดำเนินการกับเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิด การคุมประพฤติ การตั้งโรงเรียนฝึกและอบรมเด็ก การดำเนินการดำเนินการโดยคำนึงถึงการกระทำเพื่อสวัสดิภาพของเด็ก และเพื่อประโยชน์ของเด็กเป็นสำคัญ ในกรณีที่เด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดเพียงเล็กน้อยหรือไม่รุนแรงก็จะไม่ควบคุมเด็กหรือเยาวชน แต่อาจจะอนุญาตให้เด็กหรือเยาวชนกลับไปอยู่กับบิดา มารดา หรือผู้ปกครอง การกำหนดเงื่อนไขเกี่ยวกับการศึกษา การส่งตัวเด็กหรือเยาวชนไปฝึกและอบรมที่สถานฝึกและอบรม ซึ่งนับว่าเป็นแนวคิดใหม่ที่น่าสนใจในปัจจุบันโดยมุ่งเน้นถึงประโยชน์ของเด็กและเยาวชนเป็นสำคัญ

ในปัจจุบันประเทศไทยได้นำหลักพื้นฐานเรื่องสวัสดิการ (Social Welfare Base) มาปรับใช้ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาเด็กและเยาวชน โดยมีการจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวในทุกจังหวัดของประเทศไทย มีกฎหมายที่ใช้กับเด็กและเยาวชนโดยเฉพาะตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ซึ่งมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 22 กุมภาพันธ์ 2554 ซึ่งมีการนำหลักการพื้นฐานในเรื่องสวัสดิการ (Social Welfare Base) มาบัญญัติไว้ในหลายเรื่อง รวมทั้งการให้อำนาจศาลเยาวชนและครอบครัวในการให้คำปรึกษา การจัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้เด็กหรือเยาวชน บิดา มารดา ผู้ปกครองของเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดได้รับคำปรึกษา และเข้าร่วมกิจกรรม หรือให้คำแนะนำในการอบรมเลี้ยงดูเด็กและเยาวชน

2.2.3 หลักการพื้นฐานที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน (Community Base)

แนวคิดในการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชนตามหลักการ Community Base เป็นหลักการที่ให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชน แนวคิดนี้เป็นแนวคิดแบบใหม่ที่เริ่มใช้ และเป็นแนวทางที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน โดยมีแนวคิดที่ว่าเด็กหรือเยาวชนเป็นผลผลิตของสังคม ครอบครัว และชุมชนต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการดูแล แก้ไขเด็ก เพื่อให้เด็กและเยาวชนกลับเข้ามาใช้ชีวิตอย่างเป็นปกติสุขในสังคมได้ ชุมชน หมายถึง ครอบครัว โรงเรียน คนในชุมชน เนื่องจากมีความเห็นว่าเด็กและเยาวชนอยู่ใกล้ชิดกับชุมชนมากกว่า จึงมีความสำคัญที่ชุมชนต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลเด็กและเยาวชน ตัวอย่างที่สำคัญของการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู เด็กและเยาวชน การป้องกันไม่ให้เด็กและเยาวชนกระทำความผิด คือ Halfway Houses (บ้านกึ่งวิถี) ซึ่งได้รับความนิยมในการป้องกันและแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กและ

เยาวชน สถานที่ที่เป็นที่ตั้งบ้านกึ่งวิถีเป็นสิ่งสำคัญ บ้านกึ่งวิถีอาจตั้งอยู่ในเมือง ชุมชน ใกล้กับเพื่อนบ้านที่ยอมรับโครงการในการแก้ไข บำบัด พื้นฟูเด็กและเยาวชน แต่จะไม่ตั้งในที่ที่ชุมชนไม่ยอมรับ¹⁶

Community Based หลักการพื้นฐานที่ใช้ชุมชนเป็นพื้นฐานในกระบวนการ ยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน ตามหลักการนี้มีหลักให้ครอบครัว โรงเรียนและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลเด็กและเยาวชน ซึ่งเป็นหนึ่งในวิธีการที่ศาลเยาวชนและครอบครัวใช้ในปัจจุบัน เช่น ในกรณีเด็กและเยาวชนถูกจับเกี่ยวกับการแข่งรถจักรยานยนต์ในที่สาธารณะ ศาลเยาวชน และครอบครัวจะรับเด็กและเยาวชนไว้ในสถานแรกรับหรือค่ายเยาวชนประมาณ 7 - 15 วัน หลังจากนั้นจะปล่อยให้เด็กและเยาวชนกลับไปให้ครอบครัวดูแลโดยอาจมีข้อกำหนดห้ามมิให้เด็กและเยาวชนออกนอกบ้านในเวลากลางคืน ห้ามขับรถจักรยานยนต์หรือห้ามกระทำความผิดอื่น ๆ และอาจให้เด็กและเยาวชนเข้ามารับคำแนะนำหรือคำปรึกษาจากศูนย์ให้คำปรึกษาและประสานการประชุมซึ่งจะมีผู้ให้คำปรึกษาคอยแนะนำและดูแลความประพฤติ รวมถึงการให้คำแนะนำแก่บิดา มารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคลซึ่งเด็กและเยาวชนอาศัยอยู่ด้วย หรืออาจเป็นกรณีให้เด็กและเยาวชนทำกิจกรรม หรือเข้าโครงการต่าง ๆ ของศาลเยาวชนและครอบครัวเพื่อให้เด็กและเยาวชนได้รับการดูแลได้รับคำแนะนำ รวมทั้งการฝึกอาชีพ หรือได้รับการฟื้นฟูทางทั้งทางร่างกายและจิตใจ อาจมีข้อกำหนดให้เด็กและเยาวชนทำงานบริการสังคม การให้เด็กและเยาวชนต้องมารายงานตัว หรือเข้ารับคำปรึกษาตามระยะเวลาที่กำหนด

การให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไข บำบัด พื้นฟู เป็นการดำเนินการโดยอาศัยชุมชนเป็นพื้นฐานในการดูแลแก้ไข บำบัด พื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดแนวทางที่สำคัญอีกอย่างหนึ่ง คือ วิธีการชุมชนบำบัด (Therapeutic Community) ลักษณะของชุมชนบำบัด คล้ายกับการสร้างชุมชนใหม่ที่สร้างครอบครัวใหม่ให้กับผู้เข้ารับการบำบัด โดยมีหลักปรัชญาว่า ต้องการให้รู้จักตัวตนที่แท้จริงของตนเอง ไม่ว่าจะเป็นคำพูด การกระทำ ความต้องการทางด้านจิตใจ รวมทั้งความสัมพันธ์ระหว่างกายและใจ เพื่อให้รู้จักเหตุผล ไม่ใช่อารมณ์ในการตัดสินใจ การช่วยเหลือผู้อื่น การเห็นคุณค่าในตัวเอง ซึ่งจะทำให้เห็นว่าตนเองเป็นผู้มีคุณค่า และสามารถกลับคืนสู่สังคมและอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างเป็นปกติสุข¹⁷

¹⁶ Robert C. Trojanowicz and Merry Morash, Juvenile Delinquency Concepts and Control, 5thed. (The United States of America: Prentice-Hall, Englewood Cliffs, New Jersey, 1992), pp338-339.

¹⁷ วิชา มหาคุณ, ชุมชนบำบัด (Therapeutic Community) กับการป้องกันแก้ไขปัญหายาเสพติดและการกระทำความผิดของเด็ก เยาวชน, (กรุงเทพมหานคร: ศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง, 2546), น.23.

การนำชุมชนเข้ามาเป็นพื้นฐานหรือมีส่วนร่วมในการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชนต้องอาศัยความร่วมมือจากชุมชน สถานศึกษา ที่ทำงานและครอบครัวซึ่งต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขเด็กและเยาวชน โดยต้องมีความสัมพันธ์กันในการร่วมมือกันในการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชนเพื่อให้เด็กหรือเยาวชนที่ได้รับการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู สามารถกลับคืนเข้าสู่สังคมและใช้ชีวิตได้ตามปกติ

2.3 แนวคิดในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชน ตามหลักกฎหมายต่างประเทศ

แนวคิดในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชน มีการบัญญัติหลักเกณฑ์เกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชนในศาลเยาวชนไว้ ตามหลักกฎหมายที่นานาประเทศร่วมกันประชุมและร่างหลักเกณฑ์จนออกเป็นอนุสัญญา กฎเกณฑ์ ยุทธศาสตร์ รวมถึงแนวปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนในรูปแบบต่าง ๆ โดยมีแนวความคิดที่ว่าเด็กและเยาวชนควรจะได้รับ การคุ้มครอง การดูแล และได้รับการปฏิบัติให้เป็นไปตามมาตรฐานขั้นต่ำใกล้เคียงกัน ซึ่งเป็นแนวคิดตามหลักกฎหมายต่างประเทศ และประเทศต่าง ๆ ให้การรับรองและยอมรับเข้าเป็นภาคีในอนุสัญญาหรือหลักเกณฑ์ต่าง ๆ และในกฎหมายของประเทศต่าง ๆ ก็มีการวางหลักเกณฑ์ไว้แตกต่างกัน จึงจำเป็นต้องศึกษาหลักการต่าง ๆ นี้เพื่อนำมาเป็นแนวทาง และนำมาปรับใช้ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชนในศาลเยาวชนและครอบครัวของ ไทยให้เป็นไปตามหลักการของต่างประเทศ และหลักกฎหมายของประเทศอื่น ๆ โดยแยกการพิจารณาหลักการที่สำคัญได้ดังนี้

2.3.1 อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (Convention on the Rights of the Child)

แนวคิดในเรื่องการคุ้มครองดูแลเด็กและเยาวชนเริ่มปรากฏชัดเจนตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (Convention on the Rights of the Child) มีที่มาจากการคำนึงถึงหลักสิทธิพลเมือง การเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม สำหรับเรื่องสวัสดิภาพ และการคุ้มครองพิทักษ์สิทธิเด็กที่กำหนดไว้ในปฏิญญาเจนีวา ในปี ค.ศ. 1923 (พ.ศ. 2466) โดยเริ่มมีการจัดตั้งสหภาพกองทุนช่วยเหลือเด็กระหว่างประเทศ อันเป็นความพยายามที่จะรวบรวมเงื่อนไขต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับสิทธิเด็กมารวมอยู่ภายใต้เอกสารฉบับเดียวกัน และต่อมาได้มีการนำหลักการที่เกี่ยวกับสิทธิเด็กดังกล่าวมาเพิ่มเติมในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ในปี ค.ศ. 1948 (พ.ศ. 2491) และกลายเป็นพื้นฐานของหลักการในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิเด็ก ซึ่งสมัชชาใหญ่องค์การสหประชาชาติลงมติเป็นเอกฉันท์เห็นชอบ เมื่อวันที่ 20 พฤศจิกายน ค.ศ. 1959 (พ.ศ. 2502) ต่อมาประเทศโปแลนด์

ได้เสนอร่างอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก เมื่อปี ค.ศ.1978 (พ.ศ. 2521) และคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ ได้จัดตั้งคณะทำงานซึ่งประกอบไปด้วยผู้แทนจากประเทศสมาชิกของคณะกรรมการด้านสิทธิมนุษยชนจาก 43 ประเทศ ผู้แทนจากประเทศอื่น ๆ ที่เป็นภาคีองค์การสหประชาชาติ ที่เข้าร่วมประชุมในฐานะผู้สังเกตการณ์ในการร่างอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ซึ่งอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กผ่านการพิจารณาของคณะทำงานขององค์การสหประชาชาติ และได้รับการรับรองจากประเทศต่าง ๆ ในการประชุมสมัชชาใหญ่สหประชาชาติในเดือนพฤศจิกายน ค.ศ. 1989 (พ.ศ. 2532) โดยประเทศไทยเข้าเป็นภาคีของอนุสัญญาดังกล่าวเมื่อวันที่ 26 เมษายน พ.ศ. 2535

อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก มุ่งประสงค์ที่จะให้เด็กได้รับโอกาสที่จะมีสิทธิมีเสียงในกระบวนการพิจารณาทางตุลาการที่มีผลกระทบต่อเด็ก ไม่ว่าโดยตรง หรือผ่านผู้แทน หรือองค์กรที่เหมาะสม¹⁸ โดยมีหลักว่า เด็กจะต้องไม่ได้รับการทรมาน หรือถูกปฏิบัติ หรือการลงโทษที่โหดร้าย เด็กที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปี จะต้องไม่รับการลงโทษประหารชีวิต หรือจำคุกตลอดชีวิตที่ไม่มีโอกาสได้รับการปล่อยตัวสำหรับความผิดที่กระทำ เด็กทุกคนที่ถูกลิดรอนเสรีภาพจะต้องได้รับการปฏิบัติด้วยมนุษยธรรม และด้วยความเคารพในศักดิ์ศรี เด็กทุกคนที่ถูกลิดรอนเสรีภาพจะต้องถูกแยกที่ควบคุมต่างหากจากผู้ใหญ่ เว้นแต่พิจารณาเห็นว่าเป็นประโยชน์สูงสุดต่อเด็กที่จะไม่แยกการควบคุมเด็กออกจากผู้ใหญ่¹⁹ เด็กทุกคนที่ถูกกล่าวหา หรือตั้งข้อหาว่ากระทำการฝ่าฝืนกฎหมายจะต้องได้รับหลักประกันว่าจะได้รับการตัดสินโดยไม่ชักช้า โดยหน่วยงานหรือองค์กรทางตุลาการที่มีอำนาจที่เป็นอิสระ และเป็นกลางในการพิจารณาอย่างยุติธรรมตามกฎหมาย รัฐต้องจัดให้มีการช่วยเหลือทางกฎหมายหรือทางอื่นที่เหมาะสมแก่เด็ก เว้นแต่พิจารณาแล้วเห็นว่าไม่เป็นประโยชน์สูงสุดต่อเด็ก เมื่อคำนึงถึงอายุของเด็กหรือสถานการณ์ของบิดา มารดา หรือผู้ปกครองตามกฎหมาย หากพิจารณาว่าเด็กกระทำการอันเป็นการฝ่าฝืนกฎหมายอาญา การวินิจฉัยหรือมาตรการใดที่กำหนดโดยผลของการวินิจฉัยนั้น ต้องได้รับการทบทวนโดยหน่วยงานหรือองค์กรทางตุลาการที่มีอำนาจ เป็นอิสระ และเป็นกลาง การดำเนินการต่าง ๆ เช่น คำสั่งให้มีการดูแล แนะแนว และควบคุม การให้คำปรึกษา การภาคทัณฑ์ การอุปการะดูแล แผนงานการศึกษา และฝึกอบรมวิชาชีพ และทางอื่น ๆ นอกเหนือจากการให้สถาบันเป็นผู้ดูแลจะต้องมีไว้เพื่อประกันว่าเด็กจะได้รับการปฏิบัติในลักษณะที่เหมาะสมแก่ความเป็นอยู่ที่ดีของเด็ก และสอดคล้องกับสภาพการณ์และการกระทำความผิดของเด็ก²⁰ ซึ่งเป็นหลักการที่ทำให้รัฐต่าง ๆ ที่เข้าร่วมเป็นภาคีของอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก จำเป็นต้องออกกฎหมายภายในของแต่ละรัฐ เพื่อให้เป็นไปตามหลักการที่มุ่งคุ้มครองเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด ที่ต้องการให้มี

¹⁸ Convention on the Rights of the Child, rule 12

¹⁹ Convention on the Rights of the Child, rule 37

²⁰ Convention on the Rights of the Child, rule 40

กระบวนการพิจารณาคดีแบบพิเศษ ในทุกขั้นตอนของการพิจารณาคดีเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน เป็นจุดเริ่มต้นที่ทำให้แต่ละประเทศเริ่มพัฒนากระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่เกี่ยวกับเด็กและเยาวชน และพัฒนาศาลสำหรับเด็กและเยาวชนโดยเฉพาะ เพื่อให้มีการแยกกระบวนการยุติธรรมเด็กและเยาวชนออกจากการดำเนินกระบวนการพิจารณาสำหรับผู้ใหญ่

2.3.2 กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง

(International Covenant on Civil and Political Rights หรือ ICCPR)

ประเทศไทยเข้าเป็นภาคีโดยการภาคยานุวัติกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง เมื่อวันที่ 29 ตุลาคม พ.ศ. 2539 ซึ่งมีผลใช้บังคับกับไทยเมื่อวันที่ 29 มกราคม พ.ศ. 2540 มีผลทำให้ประเทศไทยมีพันธกรณีที่ต้องปฏิบัติตามกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองนี้

ตามกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง มีหลักเกณฑ์เกี่ยวกับเด็กและเยาวชนไว้หลายประการ ดังนี้

ข้อ 6 กล่าวถึง สิทธิของบุคคลที่จะได้รับการคุ้มครองตามกฎหมาย การยกเลิกโทษประหารชีวิตและกล่าวถึงสิทธิเด็กไว้ใน

(1) มนุษย์ทุกคนมีสิทธิที่จะมีชีวิตมาแต่กำเนิด

(5) บุคคลอายุต่ำกว่า 18 ปี กระทำความผิดจะถูกพิพากษาประหารชีวิตไม่ได้ และจะดำเนินการประหารชีวิตสตรีขณะมีครรภ์ไม่ได้

ข้อ 9

(1) บุคคลทุกคนมีสิทธิในเสรีภาพและความปลอดภัยของร่างกาย บุคคลจะถูกจับหรือควบคุมโดยอำเภอใจไม่ได้ บุคคลจะถูกทรมานหรือทรมานร่างกายของตนไม่ได้ ยกเว้นด้วยเหตุและโดยเป็นไปตามกระบวนการที่บัญญัติไว้ในกฎหมาย

(2) ในขณะที่จับกุมบุคคลใดที่ถูกจับกุมจะต้องให้รับแจ้งเหตุผลในการจับกุม และจะต้องให้รับแจ้งเหตุแห่งข้อหาที่ถูกจับกุมโดยพลัน

ข้อ 14

(2) บุคคลทุกคนซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิด ต้องมีสิทธิได้รับการสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะพิสูจน์ตามกฎหมายได้ว่ามีความผิด

(4) ในกรณีของบุคคลที่เป็นเด็กหรือเยาวชน วิธีพิจารณาความให้เป็นไปโดยคำนึงถึงอายุ และความปรารถนาที่จะส่งเสริมการแก้ไขฟื้นฟูความประพฤติของบุคคลนั้น

ข้อ 24

(1) เด็กทุกคนย่อมมีสิทธิได้รับความคุ้มครองโดยมาตรการต่าง ๆ ที่จำเป็น ตามสถานะของผู้เยาว์จากครอบครัวของตน สังคมและรัฐโดยปราศจากการเลือกปฏิบัติ อันเนื่องมาจากเชื้อชาติ ผิว เพศ ภาษา ศาสนา เผ่าพันธุ์แห่งชาติ สังคม ทรัพย์สิน หรือกำเนิด

ข้อ 26 บุคคลทั้งปวงย่อมเสมอภาคตามกฎหมาย และมีสิทธิที่จะได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน โดยปราศจากการเลือกปฏิบัติใด ๆ ในกรณีนี้ กฎหมายจะต้องห้ามการเลือกปฏิบัติ และต้องประกันการคุ้มครองบุคคลทุกคนอย่างเสมอภาคโดยไม่เลือกปฏิบัติด้วยเหตุผลใด เช่น เชื้อชาติ ผิว เพศ ภาษา ศาสนา ความคิดเห็นทางการเมือง หรือความคิดเห็นอื่นใด เผ่าพันธุ์แห่งชาติ หรือสังคม ทรัพย์สินกำเนิด หรือสถานะอื่น ๆ

ตามกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองนี้เห็นได้ชัดเจนว่ามีการคำนึงถึงสิทธิของเด็กไว้อย่างชัดเจน ทั้งในเรื่องสิทธิ เสรีภาพ การจับกุม การควบคุมสิทธิขั้นพื้นฐานที่จะได้รับการสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะพิสูจน์ตามกฎหมายได้ว่ามีความผิด สิทธิที่จะได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน โดยไม่เลือกปฏิบัติ ส่วนในการพิจารณาพิพากษาคดีที่เด็กหรือเยาวชนกระทำความผิด ก็มีหลักเกณฑ์ที่รับรองสิทธิของเด็กไว้ทั้งในเรื่องโทษที่จะลงโทษกับเด็กหรือเยาวชน (บุคคลที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปี) แม้กระทำความผิดก็จะลงโทษประหารชีวิตเด็กหรือเยาวชนไม่ได้ และกระบวนการพิจารณาคดีที่เด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดก็ต้องมีวิธีการพิเศษ โดยกำหนดไว้อย่างชัดเจนว่าการพิจารณาต้องคำนึงถึงอายุของเด็กและเยาวชน แม้จะไม่ได้กำหนดว่าจะต้องมีศาลที่พิจารณาคดีสำหรับเด็กและเยาวชนโดยเฉพาะ แต่ก็ระบุไว้อย่างชัดเจนเกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญากับเด็กและเยาวชน และกำหนดเรื่องเกี่ยวกับการพิจารณาคดีว่าต้องคำนึงถึงหลักในเรื่องการแก้ไขฟื้นฟูความประพฤติของเด็กและเยาวชน ซึ่งนับว่าเป็นแนวคิดที่สำคัญที่ทำให้มีการพัฒนากระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน ให้กับประเทศที่เป็นภาคีรวมถึงประเทศไทยให้ตระหนักถึงความสำคัญของการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีกับเด็กและเยาวชน ที่มีความจำเป็นต้องมีกระบวนการพิจารณาสำหรับเด็กและเยาวชนเป็นการเฉพาะ และนับว่าเป็นหลักการหนึ่งที่ทำให้มีการพัฒนากระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนอันนำไปสู่แนวทางการใช้มาตรการอื่นแทนการลงโทษ และการเปี่ยงเบนคดีเด็กและเยาวชนออกจากกระบวนการยุติธรรม

2.3.3 กฎอันเป็นมาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติว่าด้วยการบริหารงานยุติธรรมเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน หรือกฎกรุงปักกิ่ง (United Nations Standard Minimum Rules for the Administration of Juvenile Justice (The Beijing Rules))

ในปี ค.ศ. 1980 ในการประชุมสภาองค์การสหประชาชาติว่าด้วยการป้องกันอาชญากรรมและการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดครั้งที่ 6 ณ กรุงคาราคัส ประเทศเวเนซุเอลา ได้มีการวางหลักการขั้นพื้นฐานซึ่งพัฒนาขึ้นสำหรับการบริหารงานยุติธรรมเกี่ยวกับคดีเด็กและ

เยาวชน ในอันที่จะปกป้องสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานของเด็กและเยาวชนที่มีปัญหาในทางกฎหมาย ซึ่งถือเป็นแบบอย่างของการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดที่เป็นเด็กและเยาวชนของประเทศที่เป็นสมาชิกของสหประชาชาติ ต่อมา มีการร่างกฎเกณฑ์ขึ้น และร่างดังกล่าวได้รับความเห็นชอบในหลักการจากที่ประชุมระดับภูมิภาค โดยร่างได้รับการแก้ไขและได้รับการยอมรับจากที่ประชุมเตรียมการระหว่างภูมิภาค ณ กรุงปักกิ่ง ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน ระหว่างวันที่ 14 - 18 พฤษภาคม ค.ศ. 1984 (พ.ศ. 2527) ต่อมา ระหว่างเดือนสิงหาคม ถึงกันยายน ค.ศ. 1985 (พ.ศ. 2528) มีการประชุมสภาองเกรส ครั้งที่ 7 ที่นครมิลาโน ประเทศอิตาลี สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมได้นำเสนอ กฎอันเป็นมาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติว่าด้วยการบริหารงานยุติธรรมเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน หรือ กฎกรุงปักกิ่ง (United Nations Standard Minimum Rules for the Administration of Juvenile Justice (The Beijing Rules)) และได้รับความเห็นชอบจากที่ประชุมเมื่อวันที่ 6 กันยายน ค.ศ. 1985 และนำเสนอต่อที่ประชุมใหญ่เพื่อลงมติในวันที่ 29 พฤศจิกายน ค.ศ. 1985 สมัชชาใหญ่ให้การยอมรับ และผนวกกฎดังกล่าวไว้ในมติที่ 40/33

กฎอันเป็นมาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติว่าด้วยการบริหารงานยุติธรรมเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน (กฎกรุงปักกิ่ง) ได้วางขอบเขตของกฎและคำจำกัดความ คำว่า

“Juvenile” หมายถึง เด็กหรือเยาวชนซึ่งอยู่ภายใต้ระบบกฎหมายจะต้องได้รับการปฏิบัติที่แตกต่างจากผู้ใหญ่เมื่อเข้าไปเกี่ยวข้องกับกระทำความผิดอาญา

“Offence” หมายถึง พฤติกรรมใด ๆ ไม่ว่าจะเป็นการกระทำหรือละเว้นการกระทำซึ่งจะต้องถูกลงโทษตามกฎหมายของระบบกฎหมายของประเทศนั้น ๆ

“Juvenile Offender” หมายถึง เด็กและเยาวชนซึ่งถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดหรือบุคคลที่ถูกพบว่ากระทำความผิดอาญา²¹

ในส่วนที่เกี่ยวกับเขตอำนาจของศาล ต้องจัดทำกฎหมายหรือบทบัญญัติพิเศษที่ใช้เฉพาะกับผู้กระทำผิดที่เป็นเด็กหรือเยาวชน²²

²¹ United Nations Standard Minimum Rules for the Administration of Juvenile Justice (The Beijing Rules), rule 2.2

²² United Nations Standard Minimum Rules for the Administration of Juvenile Justice (The Beijing Rules), rule 2.3

2.3.4 หลักพื้นฐานในการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีอาญา (Basic Principles on the Use of Restorative Justice Programmes in Criminal Matters)

หลักพื้นฐานนี้วางหลักการที่เป็นพื้นฐานสำคัญที่นำมาใช้ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาทั่วไป และนำมาใช้ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชนเพื่อให้การดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชนสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ในการคุ้มครองเด็ก การให้เด็ก เยาวชน บิดา มารดา ผู้ปกครอง ผู้เสียหาย และชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู รวมถึงการเยียวยาแก้ไขความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการกระทำความผิดของเด็กหรือเยาวชน เพื่อให้เด็กหรือเยาวชน และผู้เสียหายสามารถกลับคืนสู่สังคมไปใช้ชีวิตอย่างเป็นปกติ

หลักพื้นฐานในการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีอาญา ให้คำจำกัดความของหลักการในส่วนที่เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชนไว้ดังนี้

“Restorative Justice Programme” หมายถึง โครงการใด ๆ ที่ใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์หรือมีจุดมุ่งหมายที่จะให้บรรลุผลในทางสมานฉันท์

“Restorative Outcome” หมายถึง ข้อตกลงที่บรรลุถึงผลของกระบวนการสมานฉันท์ ตัวอย่างของผลของการสมานฉันท์รวมถึงการฟื้นฟูเยียวยา การทำงานบริการสังคม โครงการต่าง ๆ หรือการตอบสนองอื่นใดที่ออกแบบเพื่อให้บรรลุถึงการเยียวยาผู้เสียหายและชุมชน การทำให้ผู้เสียหายและผู้กระทำความผิดกลับมามีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน

“Restorative Process” หมายถึง กระบวนการใด ๆ ที่ผู้เสียหาย ผู้กระทำความผิด หรือบุคคลอื่น ๆ หรือสมาชิกของชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากอาชญากรรม ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจากอาชญากรรม โดยอาจได้รับความช่วยเหลือจากบุคคลที่สามที่มีความยุติธรรมและเป็นกลาง ตัวอย่างของกระบวนการสมานฉันท์รวมถึงการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท การประชุมกลุ่ม การพิพากษาหรือการตัดสินโดยการประชุมล้อมวง

“Parties” หมายถึง ผู้เสียหาย ผู้กระทำความผิด หรือบุคคลอื่น ๆ หรือสมาชิกของชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากอาชญากรรม ซึ่งอาจเกี่ยวข้องหรือมีส่วนร่วมในโครงการกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์²³

²³ Basic Principles on the Use of Restorative Justice Programmes in Criminal Matters, (I) 1

2.3.5 แนวทางขององค์การสหประชาชาติว่าด้วยการป้องกันการกระทำผิดของเยาวชน หรือแนวทางริยาร์ด (United Nations Guidelines for the Prevention of Juvenile Delinquency หรือ The Riyadh Guidelines)

แนวทางริยาร์ด มีหลักการพื้นฐานเกี่ยวกับการหลีกเลี่ยงการนำเด็กและเยาวชนเข้าสู่กระบวนการทางอาญาและการลงโทษทางอาญา ถ้าการกระทำนั้นไม่ได้ก่อให้เกิดความเสียหายอย่างร้ายแรงต่อผู้อื่น หรือต่อการพัฒนาของเด็กและเยาวชน²⁴ ซึ่งเป็นหลักการที่มีแนวคิดสำคัญในเรื่องการเบี่ยงเบนคดีเด็กหรือเยาวชนออกจากกระบวนการพิจารณาและการพิพากษา และเป็นการกำหนดหลักเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับแนวคิดในเรื่องการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชนโดยการนำหลักการในเรื่องการให้โอกาสเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นโดยความสมัครใจ เพื่อหลีกเลี่ยงการนำเด็กหรือเยาวชนเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมแบบเป็นทางการ การนำแนวทาง หรือมาตรการพิเศษต่าง ๆ มาใช้กับเด็กหรือเยาวชน โดยให้อำนาจกับเจ้าหน้าที่หรือบุคคลที่เกี่ยวข้องนำมาตราการที่จะเป็นประโยชน์กับเด็กหรือเยาวชนมาใช้เพื่อคุ้มครอง ประโยชน์เด็กหรือเยาวชน การเสนอให้มีการพัฒนากิจกรรมต่าง ๆ เพื่อนำมาใช้กับเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิด การให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการป้องกันการกระทำความผิดของเด็กหรือเยาวชน ซึ่งแนวทางริยาร์ดมีหลักการที่เกี่ยวข้องกับการพิจารณาพิพากษาเด็กหรือเยาวชนไว้ เช่น

ในข้อ 5. ความจำเป็นและความสำคัญของนโยบายการป้องกันการกระทำความผิดของเยาวชนอย่างจริงจัง การศึกษาอย่างเป็นระบบและมาตรการต่าง ๆ นั้นเป็นเรื่องที่พึงตระหนัก ควรหลีกเลี่ยงการนำเยาวชน การดำเนินกระบวนการทางอาญา และการลงโทษทางอาญาในการกระทำของเยาวชน ถ้าหากว่าการกระทำนั้นเป็นเรื่องที่ไม่ได้ก่อความเสียหายอย่างร้ายแรงต่อผู้อื่น หรือต่อการพัฒนาของเยาวชนนั่นเอง นโยบายและมาตรการดังกล่าวรวมถึง

ข. แนวความคิดและวิธีการพิเศษในการป้องกันการกระทำความผิดของเยาวชน ต้องอยู่บนพื้นฐานของกฎหมาย กระบวนการ องค์กร ปัจจัยและโครงข่ายการทำงานที่มุ่งหมายในทิศทางที่ลดเหตุจูงใจ ความจำเป็นและโอกาส หรือเงื่อนไขที่เกิดขึ้นอันจะทำให้เกิดการกระทำความผิดของเยาวชนนั้น

ค. การแทรกแซงของเจ้าหน้าที่เพื่อให้เยาวชนได้รับการคุ้มครองประโยชน์อย่างเสมอภาคและได้รับความยุติธรรม

ข้อ 6 ควรมีการพัฒนากิจกรรมและโครงการที่ให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการป้องกันการกระทำความผิดของเยาวชน โดยเฉพาะในงานที่ไม่มีหน่วยงานใดเข้าไปจัดการ หน่วยงาน

²⁴ United Nations Guideline for the Prevention of Juveniles Delinquency (The Riyadh Guidelines)

ของรัฐและสังคมที่เป็นทางการควรเข้าไปจัดการกับปัญหาของเยาวชนเป็นหนทางสุดท้ายเมื่อไม่มีทางเลือกอื่นแล้ว

ข้อ 32 ควรมีการพัฒนา และส่งเสริมโครงการและกิจกรรมการมีส่วนร่วมของชุมชนที่ตอบสนองต่อความต้องการพิเศษ ปัญหา ประโยชน์และความสนใจของเยาวชน ตลอดจนการบริการด้านให้คำปรึกษาและแนะแนวแก่เยาวชนและครอบครัว

ข้อ 50 โดยปกติการมีส่วนร่วมของเยาวชนในแผนงาน และโครงการต่าง ๆ เพื่อเยาวชนนั้น ควรเป็นไปโดยสมัครใจ เยาวชนควรเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดรูปแบบการพัฒนา และการปฏิบัติสำหรับแผนงานและโครงการดังกล่าว

ข้อ 52 รัฐควรออกกฎหมาย และบังคับใช้กฎหมาย รวมทั้งวิธีพิจารณาคดีเป็นการเฉพาะ เพื่อส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิ และสวัสดิภาพของเยาวชนทุกคนเป็นการเฉพาะ

ข้อ 56 เพื่อป้องกันการถูกประณาม การตกเป็นเหยื่อ หรือการมีประวัติอาชญากรรม ควรออกกฎหมายเพื่อเป็นหลักประกันว่า หากการกระทำใดที่ผู้ใหญ่กระทำแล้วไม่มีความผิดหรือถูกลงโทษ การกระทำความผิดของเยาวชนนั้นย่อมไม่มีความผิดหรือถูกลงโทษเช่นกัน

ข้อ 58 ควรฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ทั้งชายและหญิงที่มีอำนาจหน้าที่บังคับใช้กฎหมาย และเจ้าหน้าที่อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องให้มีความเข้าใจต่อความต้องการพิเศษของเยาวชน และควรทำความเข้าใจกับความคุ้นเคยกับการใช้โครงการและวิธีการทุกประการเท่าที่จะกระทำได้ เพื่อเบี่ยงเบนคดีเยาวชนออกจากกระบวนการยุติธรรม²⁵

2.3.6 กฎของสหประชาชาติว่าด้วยการคุ้มครองเยาวชนที่ถูกลิดรอนอิสรภาพ

(United Nations Rules for the Protection of Juvenile Deprived of their Liberty)

กฎนี้มีหลักเกณฑ์ที่คุ้มครองเด็กและเยาวชนเกี่ยวกับการลิดรอนเสรีภาพของเด็ก และเยาวชน โดยยึดหลักว่า การลิดรอนเสรีภาพของเด็กและเยาวชนเป็นวิธีการสุดท้ายที่จะใช้ และต้องมีการใช้อย่างจำกัด เฉพาะกรณีจำเป็นอย่างยิ่งและภายในระยะเวลาที่จำกัดที่ได้รับการพิจารณาจากศาล และคำนึงถึงการปล่อยตัวเด็กและเยาวชนโดยเร็ว²⁶ ซึ่งตามกฎหมายของสหประชาชาติว่าด้วยการคุ้มครองเด็กและเยาวชน ซึ่งถูกลิดรอนเสรีภาพนี้ให้คำจำกัดความเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนไว้ว่า

²⁵ Ibid.

²⁶ United Nations Rules for the Protection of Juveniles Deprived of their Liberty, rule 2

“Juvenile” หมายถึง บุคคลที่มีอายุต่ำกว่า 18 แต่กฎหมายอาจกำหนดอายุขั้นต่ำกว่านี้สำหรับการห้ามมิให้ลิดรอนเสรีภาพของเด็ก

2.3.7 ยุทธศาสตร์ต้นแบบและมาตรการเชิงปฏิบัติของสหประชาชาติในการยุติความรุนแรง ต่อเด็กในการป้องกันอาชญากรรมและกระบวนการยุติธรรมทางอาญา (United Nation Model Strategies and Practical Measures on the Elimination of Violence against Children in the Field of Crime Prevention and Criminal Justice)

ในปี พ.ศ. 2549 สหประชาชาติดำเนินการศึกษาเกี่ยวกับการเกิดความรุนแรงต่อเด็ก Violence against Children (VAC) ซึ่งรู้จักในนามความรุนแรงต่อเด็กซึ่งแพร่กระจายและส่งผลกระทบต่อเด็กมากกว่า 1,000,000 คนทั่วโลก การศึกษานี้มุ่งเน้นไปที่จุดที่เสี่ยงที่สุดในการสร้างความรุนแรงกับกลุ่มของเด็กซึ่งรวมถึงเด็กซึ่งเกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรม ในฐานะเป็นเหยื่อเป็นพยาน หรือเป็นผู้กระทำความผิด การศึกษาแนะนำว่าสถาบันเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมจะต้องมีบทบาทหน้าที่ในการป้องกันเพื่อให้เกิดการกระทำความรุนแรงต่อเด็ก

ในปี พ.ศ. 2555 จากรายงานของ VAC, the Office of the High Commissioner for Human Rights สำนักงานข้าหลวงใหญ่สิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ, United Nation Office on Drugs and Crime (UNODC) and the Special Representative of the Secretary-General on Violence against Children ได้ทำรายงานเสนอ Human Rights Council ซึ่งมุ่งเน้นโดยเฉพาะเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความรุนแรงต่อเด็กในกระบวนการยุติธรรม รายงานนี้แสดงถึงปัจจัยเสี่ยงและเหตุที่ทำให้เกิดความรุนแรงต่อเด็ก ซึ่งเกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรม และเสนอคำแนะนำในการป้องกัน ซึ่งรายงานฉบับนี้เป็นก้าวแรกในการที่จะพัฒนากระบวนการ หรือเครื่องมือในการดำเนินการเรื่องนี้ ในปี พ.ศ. 2556 The General Assembly of the United Nation เรียกร้องให้ UNODC พัฒนาและพิจารณาจัดทำยุทธศาสตร์ต้นแบบเพื่อให้ชาติสมาชิกพิจารณา โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะป้องกันอาชญากรรม และกระบวนการยุติธรรมทางอาญา โดยรัฐบาลไทยเป็นเจ้าภาพในการจัดประชุมผู้เชี่ยวชาญในการจัดทำร่างรูปแบบ เมื่อวันที่ 18 ถึง 21 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2557 ที่กรุงเทพมหานคร ร่างนี้ได้จัดทำขึ้นโดยสมาชิกและได้รับการรับรองจากที่ประชุมของสหประชาชาติ เมื่อวันที่ 18 ธันวาคม ค.ศ. 2557 หลักการนี้ได้กำหนดต้นแบบมาตรฐานในการปฏิบัติงานเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนไว้ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีอาญาที่เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชน โดยมีจุดมุ่งหมายที่สำคัญ คือ

1. เพื่อพัฒนากระบวนการยุติธรรมทางอาญาในการป้องกันและเพื่อไม่ให้เกิดความรุนแรงต่อเด็กและเยาวชน

2. ป้องกันเด็กจากความรุนแรง และผลจากการที่เด็กเข้ามาเกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรม มาตรการที่สำคัญที่จะทำให้ลดจำนวนเด็กที่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรม คือการ

ใช้มาตรการทางเลือกในกระบวนการพิจารณา (การเบี่ยงเบนคดี) ซึ่งรวมถึงการใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์

ตามยุทธศาสตร์นี้ได้กำหนดคำนิยามไว้ในข้อ 6 ซึ่งจะกล่าวถึงเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีอาญาที่เกี่ยวข้องกับเด็ก ดังนี้

(เอ) Child “เด็ก” หมายถึงตามที่กำหนดไว้ในข้อ 1 แห่งอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก) มนุษย์ทุกคนที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปีเว้นแต่ตามกฎหมายที่ใช้กับเด็กนั้นกำหนดอายุสำหรับการบรรลุนิติภาวะไว้ต่ำกว่านั้น

(บี) A Child Protection System “ระบบการคุ้มครองเด็ก” หมายถึงกรอบตามกฎหมายภายใน โครงสร้าง หน้าที่ และศักยภาพอย่างเป็นทางการ และไม่เป็นทางการในการป้องกันและแก้ปัญหาคาความรุนแรง และการใช้อำนาจผิดคลองธรรม การแสวงหาประโยชน์ การละเลยที่ต่อเด็ก

(ซี) Children in Contract with the Justice System “เด็กที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรม” หมายถึง เด็กที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมในฐานะผู้เสียหาย พยาน เด็กที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิด หรือที่ถูกตั้งข้อหาว่ากระทำความผิดกฎหมายอาญา หรือเด็กซึ่งอยู่ในสถานการณ์อื่นที่ต้องการกระบวนการตามกฎหมาย เช่น เด็กที่ต้องการการดูแล อำนาจปกครอง หรือการปกป้องคุ้มครอง รวมทั้งคดีที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับเด็กที่บิดา มารดาถูกคุมขัง

(อี) Child Victims “ผู้เสียหายที่เป็นเด็ก” หมายถึง เด็กที่ตกเป็นเหยื่อของอาชญากรรมโดยไม่คำนึงว่าเด็กจะมีส่วนร่วมหรือมีบทบาทในการกระทำความผิดอาญา หรือถูกตั้งข้อหาว่าเป็นผู้กระทำความผิดอาญา หรืออยู่ในกลุ่มผู้กระทำความผิดอาญา

(จี) Criminal Justice System “กระบวนการยุติธรรมทางอาญา” หมายความว่า กฎหมาย หรือ กระบวนการพิจารณา ผู้ประกอบวิชาชีพ ผู้มีอำนาจ หรือสถาบันที่มีอำนาจซึ่งเข้าถึงผู้เสียหาย พยาน หรือบุคคลที่ถูกตั้งข้อหาหรือผู้กระทำความผิดกฎหมายอาญา

(ไอ) Diversion “การเบี่ยงเบนคดี” หมายถึงกระบวนการใดใดที่เกี่ยวข้องกับเด็กที่ถูกตั้งข้อหา หรือตกเป็นผู้ต้องหา หรือถือว่าได้กระทำความผิดอาญา โดยเป็นทางเลือกในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีในศาล ด้วยความยินยอมของเด็ก บิดามารดา หรือผู้ปกครองของเด็ก

(เอ) Informal Justice System “กระบวนการยุติธรรมอย่างไม่เป็นทางการ” หมายถึง การระงับข้อพิพาท หรือการจัดการความประพฤติของผู้กระทำความผิด โดยผู้มีหน้าที่ตัดสิน หรือด้วยความช่วยเหลือจากบุคคลที่สามซึ่งเป็นกลาง ที่ไม่ได้พูดภาษา และหรือการตั้งกฎวิธีพิจารณาความ หรือโครงสร้างที่ไม่ได้กำหนดไว้ ตามกฎหมายอาญา

(เค) A Juvenile Justice System “ระบบกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน” ประกอบด้วย กฎหมาย นโยบาย แนวทางบรรทัดฐานตามประเพณี ระบบ ผู้ประกอบ

วิชาชีพ สถาบัน และการดูแลที่ใช้โดยเฉพาะกับเด็กที่ถูกกล่าวหา เด็กที่เป็นผู้ต้องหา หรือเด็กที่ถือว่าได้กระทำความผิดกฎหมายอาญา

(เอ็น) Restorative Justice Programme “โครงการกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์” หมายความว่าโครงการใด ๆ ซึ่งใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์และมุ่งหมายที่จะให้ผลในทางสมานฉันท์

(โอ) Restorative Process “กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์” หมายความว่า กระบวนการใด ๆ ซึ่งผู้เสียหายและผู้กระทำความผิด และในกรณีที่เหมาะสมอาจมีบุคคลอื่นใด หรือสมาชิกของชุมชนที่รับผลกระทบจากอาชญากรรมนั้นเข้ามามีส่วนร่วมอย่างจริงจัง ในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจากอาชญากรรมโดยทั่วไป โดยอาจมีการช่วยเหลือโดยผู้ประสานงาน กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ อาจรวมถึงการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท การประชุมกลุ่ม การล้อมวงประชุม และการล้อมวงประชุมเพื่อพิพากษา²⁷

ในส่วนของ 7 การอำนวยความสะดวกความร่วมมือระหว่างภาคส่วน

23. (ซี) จัดตั้งเครือข่ายความเชื่อมโยงที่เข้มแข็งระหว่างกระบวนการยุติธรรมที่ไม่เป็นทางการ และสถาบันเกี่ยวกับการยุติธรรมและการคุ้มครองเด็ก

หมวดที่ 3 การป้องกันและแก้ปัญหาความรุนแรงต่อเด็กในกระบวนการยุติธรรม
ส่วนที่ 11 การลดจำนวนเด็กที่เข้ามาเกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรม

29. ด้วยความตระหนักในความสำคัญของการหลีกเลี่ยงการลงโทษ หรือการดำเนินคดีอาญาต่อเด็กที่ไม่จำเป็น ประเทศสมาชิกจึงควรต้องประกันว่าการกระทำใด ๆ ที่ไม่ถือเป็น การกระทำความผิดอาญาหรือไม่มีโทษหากเป็นกระทำโดยผู้ใหญ่ จะไม่ถือว่าเป็นความผิดอาญา และไม่มีโทษหากเป็นกระทำโดยเด็ก เพื่อปกป้องเด็กจากการถูกสังคมประณาม การตกเป็นผู้ถูกกระทำ และการกระทำความผิดอาญา ทั้งนี้ตามสมควรและโดยคำนึงถึงตรัสสารระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิมนุษยชนที่เกี่ยวข้อง

30. ในการนี้ประเทศสมาชิกควรพิจารณาไม่กำหนดอายุขั้นต่ำของผู้ที่กระทำความผิดอาญาที่ต้องรับผิดดำเนินไป โดยคำนึงถึงวุฒิภาวะทางอารมณ์ จิตใจ และสติปัญญาของเด็ก และในการนี้ให้ข้อเสนอแนะของคณะกรรมการว่าด้วยสิทธิมนุษยชนเด็กที่ให้อายุขั้นต่ำของความรับผิดชอบทางอาญาของเด็กโดยไม่มีข้อยกเว้น เป็นอายุขั้นต่ำ 12 ปี เป็นอย่างน้อย และให้เพิ่มระดับอายุให้สูงขึ้นต่อไป

²⁷ United Nation Model Strategies and Practical Measures on the Elimination of Violence against Children in the Field of Crime Prevention and Criminal Justice, rule 6

31. ตระหนักว่าสิ่งที่สำคัญ และวิธีการที่มีประสิทธิภาพสูงที่จะช่วยลดจำนวนของเด็กที่จะเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม คือ การใช้มาตรการเบี่ยงเบนคดี โครงการกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ และการเข้าโครงการศึกษา และการรักษาแบบไม่บังคับ เป็นมาตรการทางเลือกแทนการดำเนินคดีในศาล และการได้รับการสนับสนุนจากครอบครัวประเทศสมาชิก จึงควรต้องดำเนินการตามสมควรดังต่อไปนี้ โดยคำนึงถึงตราสารระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิมนุษยชน

(เอ) พิจารณาการเบี่ยงเบนคดี โดยใช้โครงการทำกิจกรรมในชุมชน และเพื่อให้ทางเลือกแก่ตำรวจหรือเจ้าหน้าที่บังคับใช้กฎหมายอื่น ๆ พนักงานอัยการ ผู้พิพากษา ในการเบี่ยงเบนคดีเด็กออกจากกระบวนการยุติธรรม รวมถึงการว่ากล่าวตักเตือน การทำงานบริการสังคมเพื่อใช้ร่วมกับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์

(บี) เพื่อส่งเสริมการพัฒนาความร่วมมืออย่างใกล้ชิดในกระบวนการยุติธรรม การคุ้มครองเด็ก สวัสดิการทางสังคม สุขภาพ และการศึกษา เพื่อส่งเสริมการใช้มาตรการทางเลือกแทนการดำเนินคดีในศาล และแทนการควบคุมตัว

(ซี) เพื่อพิจารณาออกแบบ และนำโครงการกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์สำหรับเด็กเป็นมาตรการทางเลือกแทนการพิจารณา

(ดี) เพื่อพิจารณาการใช้วิธีการรักษาแบบไม่บังคับ การศึกษาหรือโครงการความช่วยเหลือเป็นมาตรการทางเลือกแทนการดำเนินคดีในศาล และการพัฒนามาตรการทางเลือกเพื่อแทรกแซงแทนการควบคุมตัว และโครงการกลับคืนเข้าสู่สังคมอย่างมีประสิทธิภาพ

ส่วนที่ 13 ประกันว่าการทำให้เด็กขาดอิสรภาพนั้น จะใช้เป็นมาตรการสุดท้าย และเป็นช่วงเวลาสั้นที่สุด เท่าที่เหมาะสมเท่านั้น

35. ตระหนักว่า การจำกัดการควบคุมตัวตามคำพิพากษา และการสนับสนุนให้ใช้มาตรการทางเลือกแทนการควบคุมตัวนั้น สามารถลดความเสี่ยงในการเกิดความรุนแรงต่อเด็กในกระบวนการยุติธรรม ประเทศสมาชิกจึงควรต้องดำเนินการดังต่อไปนี้ตามสมควร โดยคำนึงถึงตราสารระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิมนุษยชนที่เกี่ยวข้อง

(เอ) ไม่ทำให้เด็กต้องขาดอิสรภาพอย่างไม่ถูกต้องตามกฎหมาย หรือตามอำเภอใจ และในกรณีที่มีการทำให้เด็กขาดอิสรภาพ ต้องประกันว่าการกระทำนั้นถูกต้องตามกฎหมาย และใช้เป็นทางเลือกสุดท้าย และเป็นเวลาสั้นที่สุดเท่าที่เหมาะสมเท่านั้น

(บี) ประกันว่าเด็กมีช่องทางที่จะได้รับความช่วยเหลือทางกฎหมาย ที่สนับสนุนโดยรัฐอย่างต่อเนื่องในทุกขั้นตอนในกระบวนการยุติธรรม

(ดี) จัดให้มีความเป็นไปได้ในการปล่อยตัวก่อนเวลา มีบริการ และโครงการดูแลภายหลังการปล่อยตัวและการกลับคืนเข้าสู่สังคม

(อี) เพื่ออำนวยความสะดวกในการมีวิชาชีพเฉพาะ หรืออย่างน้อยที่สุดต้องมีการฝึกเป็นพิเศษ สำหรับผู้ประกอบวิชาชีพในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่เกี่ยวข้องกับเด็กที่ถูกตั้งข้อหา เด็กที่เป็นผู้ต้องหา หรือเด็กที่ถือว่าได้กระทำความผิดกฎหมายอาญา²⁸

2.4 หลักการและแนวคิดในการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชนในต่างประเทศ

ในหัวข้อนี้จะได้ศึกษาถึงหลักการ และทฤษฎีต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนของศาลเด็กและเยาวชนในต่างประเทศ แนวคิดในเรื่องการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชน ความเป็นมา หลักการหรือหลักกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการพิจารณาคดีเด็กและเยาวชน ศาลที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีเด็กและเยาวชน ขั้นตอน กระบวนการ และแนวทางในการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนของต่างประเทศมีอย่างไร แนวคิดเรื่องกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice) หลักการเกี่ยวกับการเบี่ยงเบนคดีเด็กและเยาวชน (Diversion) แนวทางในการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู รวมถึงขั้นตอน กระบวนการ วิธีการ ตลอดจนโครงการ หรือ โปรแกรมต่าง ๆ ที่นำมาใช้กับเด็กและเยาวชน โดยเฉพาะในประเทศอังกฤษ ประเทศสหรัฐอเมริกา และประเทศนิวซีแลนด์ เพื่อนำมาใช้ในการเปรียบเทียบกับหลักการ และทฤษฎีต่าง ๆ ที่นำมาใช้กับเด็กและเยาวชนในศาลเยาวชนและครอบครัวของประเทศไทยในบทที่ 3 ต่อไป

2.4.1 ประเทศอังกฤษ

ความเป็นมาและประวัติศาสตร์ของศาลเยาวชน (Youth Court) ในประเทศอังกฤษ

แนวคิดเรื่องการจัดตั้งศาลเด็กและเยาวชนเริ่มขึ้นในศตวรรษที่ 18 เมื่อเกิดวิกฤตการณ์เกี่ยวกับคนว่างงาน คนจน และ คนไร้ที่อยู่ในประเทศอังกฤษ ทำให้มีการเคลื่อนย้ายแรงงานเข้ามาทำงานในเมืองใหญ่โดยเฉพาะในลอนดอน ทำให้เกิดปัญหาอาชญากรรม มีคนขอทานจำนวนมาก ทำให้เด็กซึ่งขาดไร้ผู้อุปการะประกอบอาชญากรรมมากขึ้น จึงมีการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีอาญาสำหรับเด็กมากขึ้น ในช่วงต้นของศตวรรษที่ 18 นี้ในการดำเนินกระบวนการพิจารณา ยังไม่มีการแบ่งแยกการดำเนินกระบวนการพิจารณาในการกระทำความผิดของเด็กออกจากกระบวนการพิจารณาคดีของผู้ใหญ่ เด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดยังคงต้องได้รับการพิจารณาและต้องรับโทษ

²⁸ United Nation Model Strategies and Practical Measures on the Elimination of Violence against Children in the Field of Crime Prevention and Criminal Justice, rule 29, 30, 31, 35

เดียวกับการกระทำความผิดของผู้ใหญ่ แม้กระทั่งเด็กที่อายุขั้นต่ำ 7 ปี ก็ต้องได้รับการลงโทษจำคุก และโทษประหารชีวิตเหมือนกับผู้ใหญ่ ในช่วงปี ค.ศ. 1833 (พ.ศ. 2376) มีเด็กอายุ 9 ปี ถูกพิพากษาให้ลงโทษประหารชีวิตโดยการแขวนคอในการกระทำความผิดฐานโจรกรรม

ในยุคต่อมา กฎหมายวางหลักการเกี่ยวกับการกระทำความผิดไว้ว่า ถ้าเด็กอายุไม่เกิน 7 ปี กระทำความผิดอาญา ถือว่าเด็กไม่มีเจตนากระทำความผิดหรือไม่สามารถมีเจตนาแสดงเจตนาได้ ส่วนเด็กอายุ 7 ปี ถึง 14 ปี กระทำความผิดอาญา กฎหมายถือว่าสามารถมีเจตนากระทำความผิดได้ แต่ในชั้นพิจารณาในศาล พนักงานอัยการอาจแสดงให้เห็นเฉพาะกรณีได้ว่า เด็กไม่สามารถรู้ผิดชอบชั่วดี เพื่อไม่ให้ต้องรับผิดได้ ส่วนในกรณีที่เด็กอายุมากกว่า 14 ปี กระทำความผิดอาญา ถือว่าเป็นผู้ใหญ่แล้ว ในการพิจารณาคดีจะได้รับการปฏิบัติเหมือนกับผู้ใหญ่

ในช่วงกลางศตวรรษที่ 18 มีความเคลื่อนไหวเกี่ยวกับการนำหลักการเรื่องการแก้ไขบำบัดฟื้นฟู (Rehabilitation) และ Ragged schools ซึ่งพัฒนาในเรื่องการศึกษาสำหรับเด็ก แต่ไม่รวมการศึกษาทางสังคมหรือทางเศรษฐกิจ แต่มีการจัดการศึกษาในเรื่องการอ่าน การเขียนและมีการพบว่ามีการสอนเกี่ยวกับศาสนาโดยพบคัมภีร์ไบเบิลในโรงเรียนประเภทนี้ด้วย²⁹

ในช่วงต้นของศตวรรษที่ 19 มีแนวคิดว่าการกระทำความผิดของเด็กเป็นผลผลิตของปัญหาสังคมและครอบครัวมากกว่าความเสื่อมโทรมของศีลธรรม โดยเห็นว่าต้องมีการพัฒนาระบบการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชนโดยเฉพาะ ในยุคนี้เริ่มมีแนวคิดในการให้ความสำคัญกับการศึกษาและเริ่มที่จะมีการสอนหนังสือฟรีให้กับเด็กที่ยากจน ผู้ที่สนับสนุนแนวคิดในการจัดตั้งโรงเรียนประเภทนี้รวมทั้ง John Pound และ Mary Carpenter³⁰ ซึ่งต่อมารัฐสภาประเทศอังกฤษได้ผ่านกฎหมาย The Juvenile Offenders Act of 1847, The Youthful Offenders Act 1854 และ Industrial Schools Act of 1857 จนกระทั่งในปี ค.ศ. 1905 จึงมีการจัดตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชนขึ้นเป็นครั้งแรก เพื่อพิจารณาคดีอาญาเกี่ยวกับเด็กเกเร เด็กหนีโรงเรียน และเด็กที่ต้องได้รับการคุ้มครองเป็นกรณีพิเศษ ในการพิจารณาคดีจะคำนึงถึงสวัสดิภาพของเด็กเป็นสำคัญ และในกรณีจำเป็นจะต้องมีการแยกเด็กออกจากสภาพแวดล้อมเดิม ซึ่งนับว่าเป็นจุดเริ่มต้นของศาลคดีเด็กและเยาวชนในประเทศอังกฤษ

²⁹ David Hirschel, Wikkiam Wakefield and Scott Sasse, Criminal Justice in England and United States, 2nd ed. (Massachusetts: Jones and Bartlett Publishers, 2008), p.323.

³⁰ *Ibid*, p.234.

ในปัจจุบัน กำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับอายุของเด็กและเยาวชนที่ต้องรับโทษตามกฎหมายไว้ว่า เด็กที่มีอายุต่ำกว่า 10 ปี กระทำการใด ๆ ถือว่าไม่เป็นความผิด³¹

ตาม The Crime and Disorder Act 1998 กำหนดว่า

“Child” หมายถึงบุคคลที่มีอายุต่ำกว่า 14 ปี

“Young Person” หมายถึงบุคคลที่มีอายุ 14 ปี และไม่เกิน 18 ปี³²

แต่ตาม The Children Acts 1989 กำหนดว่า

“Child” หมายถึง บุคคลที่มีอายุไม่ถึง 18 ปีบริบูรณ์

“Juvenile” มีความหมายอย่างกว้างโดยให้หมายถึงบุคคล (Young Person) ที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปี

“Young Offender” หมายถึง เด็กและเยาวชนที่มีอายุตั้งแต่ 10 ปี บริบูรณ์แต่ไม่เกิน 18 ปีบริบูรณ์

“Juvenile Offender” หมายถึงเยาวชนที่มีอายุตั้งแต่ 18 ปีบริบูรณ์ แต่ไม่เกิน 21 ปีบริบูรณ์

ศาลที่มีอำนาจในการพิจารณาคดีเด็กหรือเยาวชนในประเทศอังกฤษ เรียกว่า “Youth Court” การพิจารณาคดีในศาลจะมีรูปแบบที่ไม่เป็นทางการ ไม่มีคณะลูกขุน (Jury) และเป็นการพิจารณาลับ ศาลจะอนุญาตให้เฉพาะบุคคลที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการพิจารณาคดีอยู่ในห้องพิจารณาเท่านั้น ในกรณีที่เด็กหรือเยาวชนที่ตกเป็นผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิด มีอายุต่ำกว่า 16 ปี จะต้องมียุติมา หรือผู้ปกครองอยู่ด้วยในขณะที่มีการพิจารณาคดี ซึ่งแตกต่างจากระบบพิจารณาของศาลผู้ใหญ่ที่การพิจารณาจะทำโดยเปิดเผย บุคคลทั่วไปสามารถเข้าฟังการพิจารณาได้ แต่ในกรณีที่เด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดในคดีร้ายแรง เช่น ความผิดฐานฆ่าคนตาย ความผิดฐานข่มขืน แม้คดีที่เด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดจะเริ่มต้นที่ Youth Court แต่จะมีการโอนคดีไปที่ Crown Court ในการพิจารณาคดีใน Crown Court จะแตกต่างจากการพิจารณาคดีใน Youth Court ซึ่งจะมีคณะลูกขุน เป็นผู้พิจารณาว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดหรือไม่ และผู้พิพากษาจะเป็นผู้พิพากษาว่าจะลงโทษอย่างไร

³¹ The Children and Young Person Act 1993, section 50

³² The Crime and Disorder Act 1998, section 117

ตารางที่ 2.1

แสดงการเปรียบเทียบหลักการเกี่ยวกับการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีอาญาสำหรับเด็กและเยาวชน
กับหลักการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีอาญาทั่วไปของประเทศไทย³³

กระบวนการพิจารณาคดีอาญา เด็กและเยาวชน	หลักการที่มีความเหมือนกัน	กระบวนการพิจารณาคดีอาญา ทั่วไป
หลักการเบื้องต้น		
-พฤติกรรมของเด็กหรือเยาวชน สามารถเปลี่ยนแปลงได้ -การแก้ไขบำบัดฟื้นฟู เป็นจุดมุ่งหมายในการแก้ไข เด็กหรือเยาวชน -เด็กหรือเยาวชนอยู่ในครอบครัว และไม่มีความเป็นอิสระ	-การป้องกันการกระทำ ความผิด โดยสังคมเป็น จุดมุ่งหมายแรก -การฝ่าฝืนกฎหมายต้องมี จำนวนน้อย -ต้องเป็นไปตามสิทธิที่กำหนด ไว้ในรัฐธรรมนูญ	-มีจุดมุ่งหมายในการลงโทษ ผู้กระทำความผิด -ต้องการยับยั้งให้ไม่มีการ กระทำความผิด -การแก้ไขบำบัดฟื้นฟูไม่ใช่ เป้าหมายหลัก
การป้องกันการกระทำความผิด		
-มีกิจกรรมต่าง ๆ ในการ ป้องกันมิให้เกิดการกระทำ ความผิด เช่น กิจกรรมของ โรงเรียน โบสถ์ -การป้องกันการกระทำ ความผิดมีจุดมุ่งหมายเพื่อ เปลี่ยนแปลงพฤติกรรม เฉพาะตัวบุคคล โดยมุ่งหมาย เพื่อลดปัจจัยที่ก่อให้เกิด เกิดความเสี่ยงในการกระทำ ความผิดซ้ำ และเพิ่มปัจจัยใน การป้องกันมิให้กระทำ	-การให้ความรู้เพื่อ เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมบาง พฤติกรรมเป็นการเฉพาะ เช่น การขับรถขณะเมาสุรา การใช้ยาเสพติด	-กิจกรรมในการป้องกัน มีจุดมุ่งหมายในการป้องปราม ไม่ให้มีการกระทำความผิด

³³ Barry Krisberg, Juvenile Justice Redeeming Our Children, (London United Kingdom: Sage Publications Ltd, 2005), pp.65-67.

กระบวนการพิจารณาคดีอาญา เด็กและเยาวชน	หลักการที่มีความเหมือนกัน	กระบวนการพิจารณาคดีอาญา ทั่วไป
ความผิดอีก เฉพาะตัว ครอบครัว หรือชุมชน		

ตารางที่ 2.1

แสดงการเปรียบเทียบหลักการเกี่ยวกับการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีอาญาสำหรับเด็กและเยาวชน
กับหลักการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีอาญาทั่วไปของประเทศอังกฤษ (ต่อ)

กระบวนการพิจารณาคดีอาญา เด็กและเยาวชน	หลักการที่มีความเหมือนกัน	กระบวนการพิจารณาคดีอาญา ทั่วไป
การบังคับใช้กฎหมาย		
-มีการบังคับใช้กฎหมายเฉพาะต่อเด็กและ เยาวชน -การกระทำบางอย่างเป็นการกระทำความผิด เช่น การหนีโรงเรียน การออกนอกบ้าน ในเวลากลางคืน -ในบางกรณีการพิจารณาอาจเปิดเผยต่อสาธารณะชนได้ -หลักการสำคัญของกระบวนการพิจารณา คือ การเบี่ยงเบนคดีได้ก็ออกจากกระบวนการยุติธรรม และ การใช้กระบวนการทางเลือก	-การตัดสินคดีขึ้นกับพฤติกรรมของผู้กระทำความผิด -การดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีต้องเป็นไปตามรัฐธรรมนูญ -การนำเรื่องการบริการสังคมมาใช้	-กระบวนการพิจารณาเปิดเผยบุคคลทั่วไปสามารถเข้าถึงข้อมูลได้ -ในการพิจารณาสามารถใช้ดุลพินิจในการในการเบี่ยงเบนผู้กระทำความผิดออกจากกระบวนการยุติธรรม
การฟ้องคดี		
-ในบางคดีศาลเยาวชนจะเป็นผู้พิจารณาว่าจะดำเนินคดีกับเด็กและเยาวชนหรือไม่ ไม่ใช่เฉพาะพนักงานอัยการเป็นผู้พิจารณา -การเบี่ยงเบนคดีเด็กและเยาวชนออกจากกระบวนการ	-การฟ้องคดีดำเนินการโดยพนักงานอัยการของรัฐ	-ใช้กระบวนการการต่อรองคำพิพากษา (plea bargaining) เป็นกระบวนการปกติ -การตัดสินใจว่าจะฟ้องคดีหรือไม่ มีพื้นฐานจากการพิจารณาข้อกฎหมาย

พิจารณาที่เป็นทางการ เป็นกระบวนการที่ทำโดยศาลเยาวชนหรือ พนักงานอัยการหรือหน่วยงานอื่น		-พนักงานอัยการจะพิจารณาจากประวัติการกระทำความผิดของผู้กระทำความผิด
---	--	--

ตารางที่ 2.1

แสดงการเปรียบเทียบหลักการเกี่ยวกับการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีอาญาสำหรับเด็กและเยาวชนกับหลักการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีอาญาทั่วไปของประเทศอังกฤษ (ต่อ)

กระบวนการพิจารณาคดีอาญาเด็กและเยาวชน	หลักการที่มีความเหมือนกัน	กระบวนการพิจารณาคดีอาญาทั่วไป
-การพิจารณาในการตั้งข้อหา กับเด็กและเยาวชนว่าจะมีการตั้งข้อหาหรือไม่ พิจารณาจากทั้งปัจจัยทางสังคม และปัจจัยทางกฎหมาย		-ในการดำเนินคดี พนักงานอัยการจะเป็นผู้พิจารณาว่าจะมีการตั้งข้อหาผู้กระทำความผิด หรือใช้กระบวนการเบี่ยงเบนคดีออกจากกระบวนการยุติธรรม
คำตัดสิน หรือการพิพากษาลงโทษ		
-รูปแบบการดำเนินกระบวนการพิจารณาในศาลเยาวชนเป็นลักษณะกึ่งการดำเนินคดีทางแพ่ง (ไม่ใช่กระบวนการพิจารณาแบบคดีอาญา) และเป็นการพิจารณาลับ	-ใช้หลักการพิสูจน์ว่าเป็นผู้กระทำความผิดโดยปราศจากความสงสัย	-มีสิทธิตามรัฐธรรมนูญที่จะได้รับการพิจารณาคดีโดยลูกขุน
-สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาคดีโดยลูกขุนในบางเมือง	-สิทธิในการมีทนายความ	-ผู้กระทำความผิดจะได้รับโทษตามความผิดที่ได้กระทำ
-ในกรณีที่ศาลเยาวชนพิจารณาว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิด อาจจะตัดสินโดยไม่คำนึงถึงผลของการกระทำความผิด	-สิทธิในการได้รับการพิจารณาต่อหน้าพยาน และมีสิทธิที่จะไม่ให้การ	ในแต่ละกรรม
	-สิทธิในการอุทธรณ์หรือฎีกา	-กระบวนการพิจารณาคดีเป็นไปโดยเปิดเผย
	-สิทธิการที่จะได้รับการพิจารณาโดยศาลพิเศษ เช่น ศาลที่พิจารณาคดียาเสพติด (Drug Court), คดีเกี่ยวกับอาวุธปืน (Gun court)	

ตารางที่ 2.1

แสดงการเปรียบเทียบหลักการเกี่ยวกับการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีอาญาสำหรับเด็กและเยาวชน
กับหลักการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีอาญาทั่วไปของประเทศอังกฤษ (ต่อ)

กระบวนการพิจารณาคดีอาญา เด็กและเยาวชน	หลักการที่มีความเหมือนกัน	กระบวนการพิจารณาคดีอาญา ทั่วไป
การพิจารณาพิพากษา		
-กระบวนการทางเลือก หลายกระบวนการนั้น ศาลเยาวชนเป็นผู้กำหนด -คำพิพากษาของศาลอาจ สั่งบุคคลภายนอกได้ด้วย นอกจากผู้กระทำความผิด เช่น คำสั่งให้ผู้ปกครองกระทำ หรือห้ามกระทำการใด ๆ -คำพิพากษาหรือคำสั่ง อาจมีการเปลี่ยนแปลงได้ ขึ้นกับพฤติกรรมหรือ ความก้าวหน้าของพฤติกรรม เด็กหรือเยาวชน	-คำพิพากษาขึ้นกับการกระทำ ความผิดของผู้กระทำความผิด ประวัติการกระทำความผิด และปัจจัยทางสังคม -การพิจารณาและพิพากษา คำนึงถึงผลกระทบ ต่อผู้เสียหาย เช่น การทำให้กลับสภาพเดิม การชดเชยความเสียหาย	-คำพิพากษาขึ้นกับ การกระทำความผิดของ ผู้กระทำความผิด และ ประวัติการกระทำความผิด -หลักพื้นฐานของคำตัดสิน และโทษที่จะลงกับผู้กระทำ ความผิด คือ ต้องได้สัดส่วน กับการกระทำความผิด
การติดตามผลหรือการดูแลหลังคำพิพากษา		
-การติดตามผล โดยการตรวจสอบและกิจกรรม ต่าง ๆ ที่จะทำให้ผู้กระทำ ความผิดกลับคืนสู่สังคม (ติดตามครอบครัว โรงเรียน การทำงาน)	-ตรวจสอบพฤติกรรมในการ กระทำความผิดหลังจากมีการ แก้ไข -ตรวจสอบจากผลของการ กระทำความผิดซ้ำ	-ตรวจสอบว่าผู้กระทำความผิด กระทำความผิดอีกหรือไม่

จุดมุ่งหมายของกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนในประเทศอังกฤษ คือ การป้องกันการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชน³⁴ เนื่องจากจุดมุ่งหมายของกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนเป็นไปเพื่อป้องกันมิให้เด็กและเยาวชนกระทำความผิด จึงจำเป็นต้องป้องกันมิให้เด็กและเยาวชนเข้าไปในสถานที่ที่อาจทำให้มีการกระทำความผิดขึ้น จึงมีการจัดตั้งหน่วยงานของท้องถิ่นที่เรียกว่า Youth Offending Teams ซึ่งมีขอบข่ายการทำงานแบบกว้าง เพื่อป้องกันมิให้เด็กและเยาวชนกระทำความผิด รวมถึงการดูแลความเสี่ยงที่อาจจะเกิดการกระทำความผิดขึ้น สิ่งที่สำคัญอีกประการหนึ่งของการป้องกันมิให้เด็กและเยาวชนกระทำความผิด คือ การทำให้สังคมปลอดภัย ปัญหาในการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชนประการหนึ่งที่สำคัญ คือ การขาดการศึกษาของเด็กและเยาวชน ปัญหาเรื่องความสัมพันธ์ในครอบครัว การกระทำความผิดของสมาชิกในครอบครัว จึงจำเป็นที่จะต้องจัดให้มีโครงการเพื่อแก้ไขปัญหาคือ ก่อให้เกิดความเสี่ยงในการกระทำความผิด สร้างความสนใจ และเสริมสร้างความรู้ให้แก่เด็กและเยาวชน ซึ่ง Youth Offending Teams เป็นหน่วยงานที่เข้ามาดูแลและรับผิดชอบในเรื่องนี้

แนวคิดเรื่องกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice) และการเบี่ยงเบนคดี (Diversion)

กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เป็นแนวคิดและหลักการใหม่ที่น่าสนใจในกระบวนการยุติธรรม ในประเทศอังกฤษ และเวลส์ ในปี ค.ศ. 1900 หน่วยงานอาสาสมัครระดับชาติที่เรียกว่า The Family Rights Group ได้เสนอให้มีการดำเนินการประชุมกลุ่มครอบครัวในศาลเยาวชน โดยมีนำโครงการการประชุมกลุ่มครอบครัวดังกล่าวมาทดลองใช้ในปี ค.ศ. 1992 และได้ดำเนินการโครงการตลอดมา โดยมีการดำเนินการประชุมกลุ่มครอบครัวในคดีที่เด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดร้ายแรง จากการประเมิน ผลโครงการพบว่ามีประสิทธิภาพอย่างดี และได้ผลตอบรับที่ดี ผู้เสียหายมีความพึงพอใจ ทั้งมีผลต่อการลดอาชญากรรม และในการป้องกันมิให้เกิดการกระทำความผิดซ้ำ

จากการนำโครงการการดำเนินการประชุมกลุ่มครอบครัวดังกล่าวมาใช้และประสบผล จึงทำให้มีการบัญญัติกฎหมายสองฉบับโดยมีการนำหลักเกณฑ์ของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาบัญญัติไว้คือ The Crime and Disorder Act 1998 (CDA) และ The Youth Justice and Criminal Evidence Act 1999 (YJCEA)

The Crime and Disorder Act 1998 (CDA) มาตรา 65 และ 66 กำหนดหลักเกณฑ์ในเรื่องการเตือนผู้กระทำความผิดที่เป็นเยาวชน โดยถือเป็นกระบวนการที่เรียกว่า

³⁴ The Crime and Disorder Act 1998, section 37 (1)

Reprimand and Final Warning³⁵ โดยกำหนดหลักเกณฑ์ในเรื่องการเตือน (Reprimand) สำหรับเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดแทนการเตือนแบบเดิม (Caution) และกำหนดให้มีคณะทำงานเพื่อดูแลเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด Youth Offender Teams (YOTs) ซึ่งจะทำหน้าที่โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อที่จะลดความเสี่ยงในการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชน การให้คำปรึกษา การแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูผู้กระทำความผิดเพื่อมิให้กลับไปกระทำความผิดซ้ำ (Rehabilitation)³⁶ และกระบวนการในการแยกเด็กและเยาวชนออกจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญาดังแต่ต้นทาง

Youth Offender Teams (YOTs) เป็นกลุ่มสาขาวิชาชีพ ประกอบด้วย เจ้าพนักงานตำรวจ พนักงานคุมประพฤติ นักสังคมสงเคราะห์ เจ้าหน้าที่สาธารณสุข เจ้าหน้าที่ทางการศึกษา เจ้าพนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติดหรือการติ่มสุรา เจ้าหน้าที่การเคหะแห่งชาติ และเจ้าหน้าที่ในท้องถิ่น โดยมีการประสานการทำงาน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อคุ้มครองการดำเนินคดีกับเด็กและเยาวชน และเพื่อที่จะป้องกันไม่ให้ผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กและเยาวชนกระทำความผิด และมีหน้าที่หรือดำเนินการใด ๆ ในอันที่จะค้นหาปัจจัย หรือสาเหตุที่ก่อให้เกิดเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิด และกำหนดมาตรการในการป้องกันไม่ให้เด็กและเยาวชนกระทำความผิดซ้ำ Youth Offender Teams (YOTs) เป็นหน่วยงานที่อยู่ในความรับผิดชอบของทางราชการ เพื่อทำหน้าที่ดำเนินการให้เกิดการตกลง ร่วมมือ และติดตามความประพฤติของเยาวชนที่กระทำความผิด นอกจากนี้ยังมีโครงการชดใช้ ซึ่งกำหนดให้ผู้กระทำความผิดที่เป็นเยาวชนทำงานบริการสังคม เรียนหนังสือ ยอมรับการควบคุมในเขตกำหนด ร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับการศึกษา การฝึกอบรม หรือโครงการฟื้นฟูจากการติดยาเสพติด รายงานตัวในที่และเวลาที่กำหนดไว้ ห้ามเกี่ยวข้องกับผู้อื่นหรือไม่ได้เข้าไปในสถานที่ใดเป็นการเฉพาะ กำหนดให้มีมาตรการแบบใหม่ที่ใช้กับผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กและเยาวชนในชั้นศาลที่เรียกกันว่า Referral Orders ในมาตรา 1 ของ The Youth Justice and Criminal Evidence Act 1999 (YJCEA) ซึ่งกำหนดไว้ว่า ในครั้งแรก หากเยาวชนกระทำความผิดในความผิดร้ายแรง ถ้าจำเลยให้การรับสภาพ ให้ศาลส่งตัวเยาวชนที่กระทำความผิดให้กับคณะกรรมการผู้ทำความผิดที่เป็นเยาวชน หรือ A Young Offender Panel ซึ่งตั้งโดยคณะทำงานเพื่อดูแลผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กและเยาวชน Youth Offender Teams (YOTs) เป้าหมายของการดำเนินการตามโครงการนี้ เพื่อป้องกันไม่ให้เด็กและเยาวชนกระทำความผิดซ้ำอีก โดยการทำตามหลักการของกองทุนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ซึ่งจะมีการตกลงกับเด็กและเยาวชนผู้กระทำความผิด

³⁵ Malcolm Davies, Hazel Croall and Jane Tyrer, Criminal Justice: An Introduction to The Criminal Justice System in England and Wales, 3th ed. (Essex: Henryling Ltd, 2005), pp.181-186, 222-225.

³⁶ <http://www.en.wikipedia.org> Retrived on May 4, 2017

ตามมาตรา 8 (2) โดยให้แนวทางของเงื่อนไขว่า ในการทำข้อตกลงดังกล่าว เด็กและเยาวชนจะต้องปฏิบัติตามอะไรบ้าง เช่น การเยียวยาทั้งทางตรงและทางอ้อม การประนีประนอมข้อพิพาทกับผู้เสียหาย การร่วมกิจกรรมที่กำหนดไว้บางประการ สำหรับการเตือนตามหลักเกณฑ์ของ The Crime and Disorder Act 1998 (CDA) ที่มีจุดประสงค์ในการเยียวยาผู้เสียหาย การให้ผู้กระทำความผิดแสดงความรับผิดชอบ และทำให้ผู้กระทำความผิดสามารถกลับคืนสู่ชุมชนได้³⁷ ซึ่งหากมีการตกลง หรือเด็กและเยาวชนสามารถปฏิบัติตามได้ก็จะมีผลต่อคดี ความรับผิดชอบ และทำให้ผู้กระทำความผิดสามารถกลับคืนสู่ชุมชนได้³⁸ ซึ่งหากมีการตกลง หรือเด็กและเยาวชนสามารถปฏิบัติตามได้ก็จะมีผลต่อคดี

ส่วนในการชดเชยค่าเสียหายให้แก่ผู้เสียหายนั้น The Crime and Disorder Act 1998 (CDA) กำหนดให้ฝ่ายผู้กระทำความผิดมีการตกลงกับผู้เสียหาย เพื่อกำหนดค่าเสียหายโดยใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ได้ แม้ว่าจะไม่ได้กำหนดไว้อย่างชัดเจนเป็นลายลักษณ์อักษร

ในการพิจารณาการออกคำสั่งของศาลเยาวชนของประเทศอังกฤษนั้น ศาลเยาวชนมีอำนาจออกคำสั่งให้ฝึกอบรม (Referral Order) ตามที่กำหนดไว้ใน The Youth Justice and Criminal Evidence Act 1999 (YJCEA) ซึ่งจะเป็นการออกคำสั่ง หลังจากที่เยาวชนถูกฟ้องว่ากระทำความผิดเป็นครั้งที่สาม โดยในสองครั้งแรกศาลเยาวชนจะออกคำสั่งเตือนก่อน ตามมาตรา 65 ถึง 66 ของกฎหมายดังกล่าว ซึ่งออกมาแทนการ caution ตามกฎหมายเดิมเมื่อมีการฟ้องคดีต่อศาลแล้ว ยกเว้นคดีร้ายแรงศาล Magistrate จะออกคำสั่งให้ฝึกอบรม (Referral Order) ให้เยาวชนไป Youth Offender Board และนัดเยาวชนที่กระทำความผิดเพื่อกำหนดให้มีมาตรการในการ ป้องกันการกระทำความผิดซ้ำ คณะกรรมการชุดนี้จะมีคนภายนอกสองคน และเจ้าพนักงานหนึ่งคนจาก YOTs และในกระบวนการการกำหนดมาตรการเพื่อป้องกันการกระทำความผิดซ้ำนั้น คณะกรรมการชุดนี้จะเสนอให้มีการประชุมกลุ่มครอบครัว เพื่อกำหนดข้อตกลงดังกล่าวข้อตกลงที่ดำเนินการภายใต้ a referral order นี้จะมีระยะเวลาประมาณ 3 เดือน ถึง 12 เดือน และมีข้อที่ต้องปฏิบัติ เช่น การเข้าอบรมในการปรับพฤติกรรมของผู้กระทำความผิด การชดเชยค่าเสียหายอันเกิดจากการกระทำของผู้กระทำความผิด การทำงานบริการสังคม ซึ่งหากผู้กระทำความผิดปฏิบัติตามข้อตกลงครบถ้วน จะไม่มีการบันทึกประวัติว่าได้กระทำความผิด หากว่าผู้กระทำความผิดต้องถูกฟ้องเป็นคดีอีกคดีหนึ่งในศาลภายหลัง

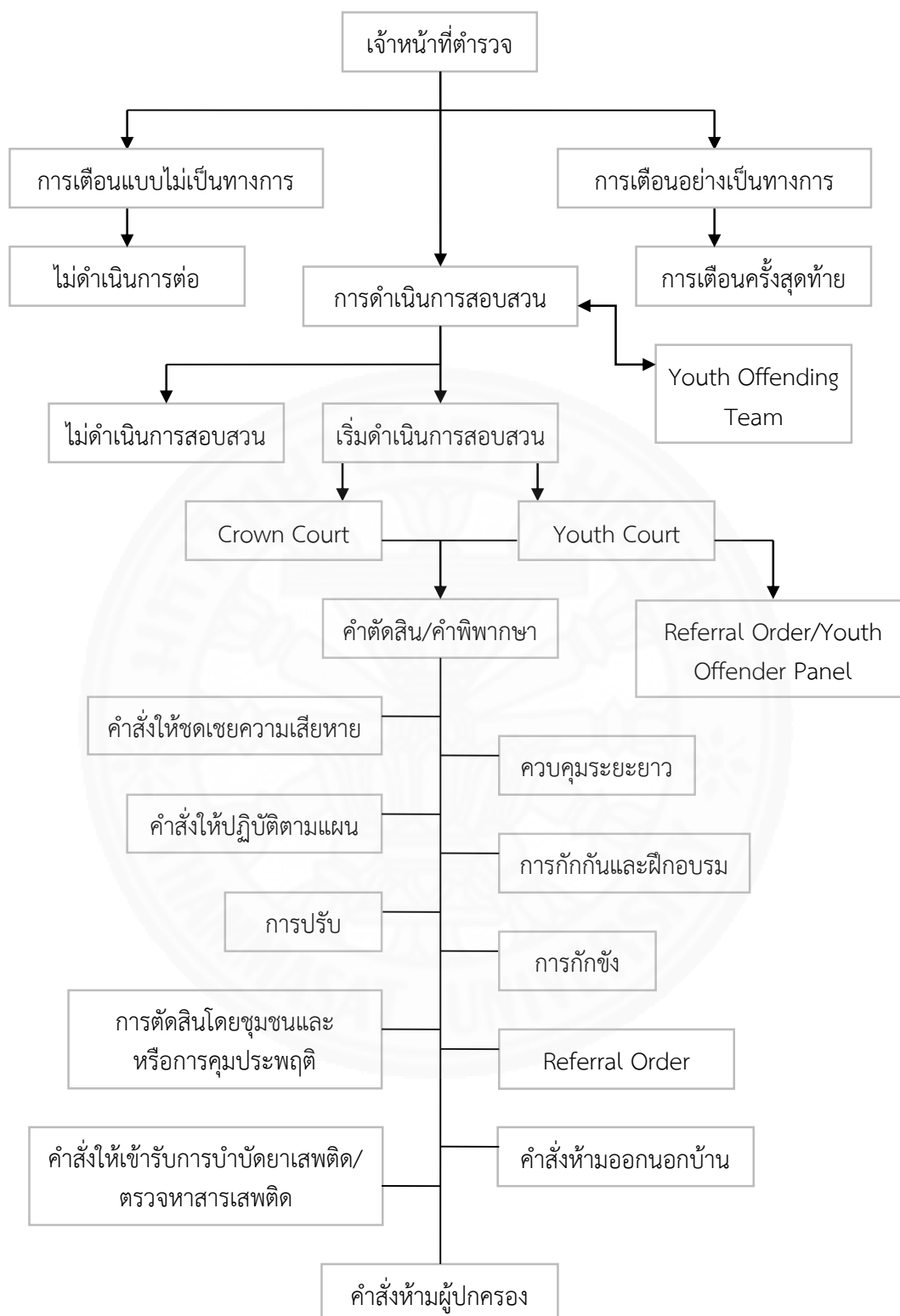
³⁷ ญัฐสา ฉัตรไพฑูรย์, กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์: จากทฤษฎีสู่ทางปฏิบัติใน นานาชาติ, (กรุงเทพมหานคร:ไม่ปรากฏสำนักพิมพ์, 2550), น.46.

³⁸ เพิ่งอ้าง.

ในการที่ศาลจะออกคำสั่ง ต้องเป็นไปตามความประสงค์ของผู้เสียหาย และเพื่อให้ผู้กระทำความผิดได้มีโอกาสขอปรับแก้ไขข้อเสนองานจากผู้เสียหายได้ เป้าหมายในการเยียวยาความเสียหายตามคำสั่งนี้ ผู้กระทำความผิดจะต้องชดใช้ให้แก่ผู้เสียหายและสังคม ในผลจากการที่ตนได้กระทำ ซึ่งอาจเป็นการขอโทษต่อผู้เสียหายโดยทำเป็นหนังสือหรือด้วยวาจา การซ่อมแซมทรัพย์สินที่เสียหายให้กลับคืนดีดังเดิม ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นคำสั่งให้เยียวยาความรู้สึกของผู้เสียหายด้านจิตใจ มากกว่าการจะเป็นคำสั่งให้ชดใช้ค่าเสียหายเป็นตัวเงิน (Compensation Order) และเจ้าหน้าที่ตำรวจจะเป็นผู้ติดตามผลการปฏิบัติตามคำสั่งนี้³⁹ ขั้นตอนกระบวนการพิจารณาปรากฏตามแผนภาพดังนี้

³⁹ ณรงค์ ใจหาญ และคณะ, “รายงานผลการวิจัยฉบับสมบูรณ์ โครงการวิจัยเรื่องกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในศาลยุติธรรม,” (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เดือนตุลา, 2553), น. 62-64.

ภาพที่ 2.1

แผนภาพแสดงกระบวนการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดของประเทศอังกฤษ

2.4.2 ประเทศสหรัฐอเมริกา

ความเป็นมา และประวัติศาสตร์ของศาลเยาวชนและครอบครัว

กระบวนการพิจารณาคดีสำหรับเด็กและเยาวชนของประเทศอังกฤษถือว่าเป็นพื้นฐานของกระบวนการพิจารณาในประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศสหรัฐอเมริกาพัฒนากระบวนการพิจารณาคดีสำหรับเด็กและเยาวชน รวมถึงระบบกระบวนการบังคับใช้กฎหมายสำหรับเด็กและเยาวชนที่ยากจนและถูกทอดทิ้ง ก่อนปี ค.ศ. 1800 ความรับผิดชอบของเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดจะคำนึงถึงอายุของเด็ก เด็กที่อายุต่ำกว่า 7 ปี ถือว่าเป็นเด็กที่ไม่รู้เตียงสา กระทำการใดไม่ถือว่าเป็นความผิดทางอาญา ส่วนเด็กที่อายุ 8 ปี ถึง 14 ปี กระทำความผิดอาจจะเป็นความผิดอาญาเนื่องจากสามารถรู้ผิดชอบชั่วดีแล้ว จึงสามารถถูกดำเนินคดีในศาลได้ และถูกตัดสินว่ามีความผิดหรือไม่จากคณะลูกขุน

ในช่วงต้นของยุคล่าอาณานิคม การควบคุมดูแลเด็กเป็นอำนาจของครอบครัว บิดาเป็นผู้อำนาจเด็ดขาดในครอบครัว กฎหมายในยุคนี้นักเด็กไม่เชื่อฟังผู้ปกครอง เด็กอาจถูกลงโทษถึงชีวิต ในปี ค.ศ. 1646 รัฐ Massachusetts ได้ผ่านกฎหมายเกี่ยวกับเด็ก The Stubborn Child ซึ่งเป็นกฎหมายที่เกิดขึ้นครั้งแรกที่มีบทบัญญัติเกี่ยวกับการกระทำความผิดของผู้เยาว์ ซึ่งเป็นรากฐานของกฎหมายที่ใช้กันมากกว่าสามร้อยปี

การพัฒนาการของศาลเยาวชนและครอบครัวในประเทศสหรัฐอเมริกา เริ่มต้นในช่วงกลางศตวรรษที่ 18 ในช่วงแรกไม่มีการแบ่งแยกกฎหมายที่ใช้ระหว่างผู้ใหญ่กับเด็กและเยาวชน เด็กจะถูกปฏิบัติเหมือนเป็นสมบัติของผู้ปกครอง เด็กอายุต่ำกว่าห้าปีอาจถูกซื้อหรือขายได้โดยผู้ปกครอง และเมื่ออายุห้าปี เด็กอาจถูกส่งไปทำงานกสิกรรม ในทุ่งนา หรือในโรงงานเหมือนกับผู้ใหญ่ การปฏิบัติและกฎเกณฑ์เกี่ยวกับการกระทำความผิดของเด็กกับผู้ใหญ่ใช้หลักเกณฑ์เดียวกัน ไม่มีการแยกหลักเกณฑ์ว่าการกระทำความผิดของเด็กแตกต่างกับการกระทำความผิดของผู้ใหญ่ ในการลงโทษกฎหมายไม่ได้กำหนดให้ขึ้นกับอายุของผู้กระทำความผิด ในยุคนี้นักเด็กอายุมากกว่า 7 ปี กระทำความผิดอาญาตามกฎหมายจะถูกดำเนินคดีแบบผู้ใหญ่ เด็กอาจถูกลงโทษเหมือนกับผู้ใหญ่ และเด็กอาจถูกลงโทษให้ประหารชีวิตได้ หากกระทำความผิดในความผิดหลายอย่าง การเปลี่ยนแปลงในเรื่องระบบการดำเนินคดีเกี่ยวกับการกระทำความผิดของเด็กเริ่มขึ้นช่วงปลายศตวรรษที่ 18 ซึ่งเป็นช่วงที่ประเทศสหรัฐอเมริกา และประเทศตะวันตกมีการเจริญเติบโตของเมืองอย่างรวดเร็ว ทำให้เกิดการย้ายถิ่นฐานเข้ามาทำงานในโรงงาน การเคลื่อนย้ายคนเข้ามาสู่เมืองใหญ่ รวมทั้งการอพยพเคลื่อนย้ายถิ่นฐานของคนยุโรปเข้ามาในสหรัฐอเมริกา ทำให้เกิดปัญหาทางเศรษฐกิจ การเจริญเติบโต และการเคลื่อนย้ายของประชากรอย่างรวดเร็วทำให้เกิดปัญหาประชาชนขาดความรู้ การไม่มีทักษะในการทำงาน ประชาชนพูดภาษาอังกฤษไม่ได้ แต่ทุกคนมีความประสงค์เดียวกันคือ ต้องการย้ายถิ่นฐานเข้ามาอยู่ในเมืองใหญ่ เพื่อแสวงหาชีวิตใหม่ โดยคาดหวังจะมีชีวิตที่ดีขึ้น ทำให้เกิดปัญหาใน

สังคมเมือง มีการใช้แรงงานเด็กในโรงงาน ก่อให้เกิดปัญหาในสังคมมากมาย รัฐจึงจำเป็นต้องเข้ามาช่วยแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้น โดยในเบื้องต้นได้มุ่งเน้นไปที่เด็กยากจน เน้นด้านการให้การศึกษา การฝึกอบรม และการฝึกทักษะในการทำงาน

ในช่วงนี้รัฐจึงเข้ามามีบทบาทในการแก้ไขปัญห ทำให้มีการก่อตั้งสถาบันต่าง ๆ โดยรัฐมีนโยบายในการช่วยเหลือคนจน มีการจัดตั้ง The House of Refuge ขึ้นครั้งแรกที่ New York เมื่อปี ค.ศ.1825 และมีการจัดตั้งสถาบันนี้ขึ้นในอีกหลายรัฐอย่างรวดเร็ว ทั้งใน Boston เมื่อปี ค.ศ. 1826 และ Philadelphia เมื่อปี ค.ศ. 1828 ในช่วงแรกของการจัดตั้งสถาบัน สถาบันเหล่านี้ทำการดูแลทั้งผู้ใหญ่และเด็กที่ต้องการความช่วยเหลือ ในการช่วยเหลือดูแลเด็กจะมุ่งเน้นในด้านการให้การศึกษา การฝึกทักษะ ความชำนาญในการทำงาน การฝึกงานเพื่อให้มีความชำนาญ การฝึกวิชาชีพ แต่เนื่องจากมีคนที่ต้องการความช่วยเหลือจำนวนมาก จึงทำให้สถาบันที่จัดตั้งขึ้นประสบปัญหาในการจัดการ และจากการที่สถาบันเหล่านี้ต้องดูแลทั้งผู้ใหญ่และเด็กปะปนกัน ทำให้เกิดการล้มเหลวในการจัดการฝึก และการให้ความช่วยเหลือแก่ประชาชนที่ประสบปัญหา

ในกลางศตวรรษที่ 18 หลังจากที่ประสบปัญหาในการจัดการซึ่งสืบเนื่องมาจากการจัดตั้ง The House of Refuge จึงมีการจัดตั้งสถาบันใหม่ ๆ ที่เรียกว่า The Reformatories ซึ่งสถาบันใหม่ที่จัดตั้งมีแนวทางและวัตถุประสงค์หลักในการจัดตั้งคล้ายกับสถาบันที่เคยจัดตั้ง The House of Refuge โดยมีแนวทางที่สำคัญสองแนวทางคือ

1. จัดตั้งขึ้นเพื่อดูแลเฉพาะเด็ก ให้การฝึกฝน และให้คำแนะนำแก่เด็ก โดยมีแนวคิดที่ว่าเด็กจะประสบความสำเร็จมากกว่าที่จะฝึกฝนผู้ใหญ่
2. การจัดทำสถาบันให้เป็นบ้านหลังเล็ก ๆ มีผู้ปกครองและเด็กจำนวนน้อย ไม่มากเพื่อต้องการให้มีลักษณะเป็นครอบครัว และเพื่อให้มีการดูแลเด็กอย่างใกล้ชิด ด้วยความรักและความเอาใจใส่

แม้จะมีการแก้ไขเพื่อพยายามหาข้อบกพร่องของ The House of Refuge โดยมีการจัดตั้ง The Reformatories โดยให้มีวัตถุประสงค์ในการดูแลเฉพาะเด็กก็ตาม แต่ The Reformatories ที่จัดตั้งขึ้นมาใหม่นี้ ก็ประสบปัญหาเช่นเดียวกับ The House of Refuge และแม้จะมีการจัดตั้งสถาบันเพื่อการดูแลเด็กและเยาวชนขึ้นโดยเฉพาะ แต่ระบบกฎหมายที่ใช้อยู่ในขณะนั้น ก็ยังไม่มีแบ่งแยกระหว่างการกระทำความผิดของเด็กและผู้ใหญ่ เมื่อเด็กกระทำความผิดก็ต้องใช้กฎหมายฉบับเดียวกับผู้ใหญ่ และต้องถูกพิจารณาและถูกลงโทษโดยศาลเดียวกับผู้ใหญ่

แนวคิดในการพัฒนาศาลเยาวชนและครอบครัว มาจากแนวคิดเกี่ยวกับการสร้างสถาบันดังกล่าว โดยมีแนวคิดที่จะแยกความช่วยเหลือ การลงโทษ หรือการบังคับใช้กฎหมาย ออกโดยเฉพาะ ศาลเยาวชนแห่งแรกของประเทศสหรัฐอเมริกาจัดตั้งขึ้นในเมือง Cook (Chicago), Illinois เมื่อ ปี ค.ศ.1899 โดยมีแนวคิดในการจัดตั้งศาลเยาวชนจากความเชื่อที่ว่า เด็กและเยาวชน

ต้องการความช่วยเหลือมากกว่าหรือแทนที่จะเป็นผลประโยชน์จากการที่พวกเด็กหรือเยาวชนต้องอยู่ในสังคม และต้องการการดูแลมากกว่าการที่จะถูกลงโทษ แนวคิดนี้มีความเชื่อว่า ปัญหาของเด็กหรือเยาวชนจะต้องได้รับการดูแลมากกว่าการที่จะถูกลงโทษในระบบกฎหมายอาญา ศาลเยาวชนที่จัดตั้งขึ้นใหม่นี้มีวัตถุประสงค์เพื่อดูแลเด็กและเยาวชนที่มีอายุ 15 ปี หรือที่มีอายุน้อยกว่า ในการดำเนินการกระบวนการพิจารณาในศาล ศาลจะดำเนินการกระบวนการพิจารณาอย่างไม่เป็นทางการ ศาลจะหลีกเลี่ยงการดำเนินการกระบวนการพิจารณาเหมือนศาลผู้ใหญ่ โดยเฉพาะการพิจารณาในศาลจะไม่มีทนายความ ไม่มีลูกขุน หรือองค์ประกอบอื่น ๆ เหมือนศาลผู้ใหญ่ ศาลเยาวชนมีวัตถุประสงค์ในการเข้าถึงเด็กและช่วยเหลือเด็กเหมือนกับเป็นบุคคลในครอบครัว หลักการอื่น ๆ ที่สำคัญของศาลเยาวชน คือ ต้องการที่จะให้มีการคุมประพฤติเด็กและเยาวชนมากกว่าที่จะมีการลงโทษ การดำเนินการกระบวนการพิจารณาและการทำงานในศาลเยาวชนที่แตกต่างจากศาลผู้ใหญ่ ส่งผลต่อผู้พิพากษาที่ปฏิบัติงานในศาลเยาวชน ทั้งในด้านความแตกต่างของบุคลิก และลักษณะการทำงานของผู้พิพากษาที่ปฏิบัติงานในศาลเยาวชน และบุคคลอื่น ๆ ที่ต้องปฏิบัติงานในศาลเยาวชน รวมถึงกระบวนการพิจารณาและวิธีปฏิบัติในศาลเยาวชน

ในปี ค.ศ. 1899 มีการตรากฎหมาย “Illinois Juvenile Court Act in 1899” และ “Act to Regulate the Treatment and Control of Dependent, Neglected and Delinquent Children” ตามกฎหมายทั้งสองฉบับมีหลักเกณฑ์กำหนดเกี่ยวกับเรื่องอายุของเด็กและเยาวชนที่จะต้องขึ้นศาลเยาวชน หลักเกณฑ์ในเรื่องการพิจารณาคดีที่ต้องแยกการพิจารณาเด็กออกจากผู้ใหญ่ สำหรับเด็กหรือเยาวชนที่มีอายุต่ำกว่า 16 ปี ในการดำเนินการกระบวนการพิจารณาคดีต้องมีหลักเกณฑ์โดยเฉพาะสำหรับเด็กและเยาวชน และมีข้อห้ามมิให้เด็กต่ำกว่า 12 ปี ถูกคุมขังในคุกหรือที่สถานเฝ้าระวัง การผ่านกฎหมายเกี่ยวกับเด็กของมลรัฐอิลลินอย (Illinois) ทำให้มีการใช้กฎหมายนี้กันทั่วประเทศสหรัฐอเมริกา ตาม Illinois Juvenile Court Act 1899 มีหลักการในการแยกเด็กและเยาวชนอายุต่ำกว่า 16 ปี ออกจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญาแบบปกติ โดยเห็นว่าเด็กและเยาวชนเป็นเหยื่อของสภาพแวดล้อม จึงไม่ต้องรับผิดชอบในความผิดที่กระทำ รัฐต้องจัดให้มีการปรับอุปนิสัยเด็กและเยาวชน และรัฐจำเป็นต้องจัดสวัสดิการสำหรับเด็กและเยาวชน (Child's Welfare)

ในประเทศสหรัฐอเมริกา กฎหมายของสหพันธรัฐมีการกำหนดหลักเกณฑ์ในเรื่องอายุของเด็กและเยาวชนที่จะเข้าสู่กระบวนการพิจารณาของศาลเยาวชนไว้ โดยกำหนดให้เด็กที่กระทำความผิดอาญาหมายถึง เด็กที่มีอายุตั้งแต่ 10 ปี ขึ้นไป⁴⁰ ส่วนเด็กหรือเยาวชน หมายถึง บุคคลที่มีอายุน้อยกว่า 18 ปี เว้นแต่เพื่อวัตถุประสงค์ในการสอบสวน หรือฟ้องร้องบุคคลที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำการฝ่าฝืนกฎหมายของรัฐ หรือสหพันธรัฐทั้งทางแพ่งและทางอาญา หรือกฎหมายท้องถิ่น และ

⁴⁰ Juvenile Justice Code 938.02 (3m)

เยาวชนจะไม่รวมถึงบุคคลที่มีอายุ 17 ปี ที่บรรลุนิติภาวะแล้ว⁴¹ นอกจากตามกฎหมายของสหพันธรัฐแล้ว ในแต่ละมลรัฐของสหรัฐอเมริกามีการกำหนดอายุขั้นต่ำและขั้นสูงของเด็กและเยาวชนแตกต่างกันออกไป รวมทั้งกรณีที่จะมีการโอนคดีไปศาลสำหรับผู้ใหญ่ ซึ่งในแต่ละมลรัฐก็มีการกำหนด และแก้ไขเปลี่ยนแปลงอายุของเด็กและเยาวชนที่จะต้องขึ้นศาลเยาวชน แตกต่างกันไปดังนี้

อายุขั้นต่ำของเด็กและเยาวชนที่กำหนดให้ขึ้นศาลเยาวชนและครอบครัวในแต่ละมลรัฐแยกพิจารณา ดังนี้

1. อายุ 6 ปี จำนวน 2 รัฐ คือ Louisiana, North Carolina
2. อายุ 7 ปี จำนวน 4 รัฐ คือ Maryland, Massachusetts, New York, North Dakota
3. อายุ 10 ปี จำนวน 10 รัฐ คือ Arizona, Colorado, Kansas, Minnesota, Mississippi, Pennsylvania, South Dakota, Texas, Vermont, Wisconsin
4. ไม่มีการกำหนดอายุขั้นต่ำไว้ มลรัฐส่วนใหญ่จำนวนมากถึง 34 รัฐ คือ Alabama, Alaska, California, Connecticut, Delaware, District of Columbia, Florida, Georgia, Hawaii, Idaho, Illinois, Indiana, Iowa, Kentucky, Maine, Michigan, Missouri, Montana, Nebraska, Nevada, New Hampshire, New Jersey, New Mexico, Ohio, Oklahoma, Oregon, Rhode Island, South Carolina, Tennessee, Utah, Virginia, Washington, West Virginia, Wyoming ไม่กำหนดอายุขั้นต่ำ

อายุขั้นสูงสำหรับเด็กและเยาวชนที่จะขึ้นศาลเยาวชนและครอบครัว

1. อายุ 15 ปี จำนวน 2 รัฐ คือ New York, North Carolina
2. อายุ 16 ปี จำนวน 10 รัฐ คือ Connecticut, Georgia, Illinois, Massachusetts, Michigan, Missouri, New Hampshire, South Carolina, Texas, Wisconsin
3. อายุ 17 ปี มลรัฐส่วนใหญ่จำนวน 38 รัฐ กำหนดขั้นสูงของเด็กและเยาวชนที่จะขึ้นศาลเยาวชนและครอบครัว คือ Alabama, Alaska, Arizona, California, Colorado, Delaware, District of Columbia, Florida, Hawaii, Idaho, Indiana, Iowa, Kansas, Kentucky, Louisiana, Maine, Maryland, Minnesota, Mississippi, Montana, Nebraska, Nevada, New Jersey, New Mexico, North Dakota, Ohio, Oklahoma, Oregon, Pennsylvania, Rhode Island, South Dakota, Tennessee, Utah, Vermont, Virginia, Washington, West Virginia, Wyoming⁴²

⁴¹ Juvenile Justice Code 938.02 (10m)

⁴² <http://www.ncjj.org/stateprofiles> Retrived on May 1, 2017.

นอกจากนี้ในกรณีที่เด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดอาญาร้ายแรงในคดีบางประเภท เช่น ฆ่าคนตายในแต่ละมลรัฐยังมีการกำหนดอายุขั้นต่ำที่สามารถโอนคดีไปยังศาลผู้ใหญ่ได้ ดังนี้ อายุ 10 ปี จำนวน 2 รัฐ อายุ 12 ปี จำนวน 3 รัฐ อายุ 13 ปี จำนวน 6 รัฐ อายุ 14 ปี จำนวน 16 รัฐ อายุ 15 ปี จำนวน 1 รัฐ มีบางรัฐที่ไม่กำหนดอายุขั้นต่ำไว้จำนวน 22 รัฐ รวมทั้ง Washington และ California ⁴³

ซึ่งจะเห็นได้ชัดว่าแม้เป็นประเทศเดียวกัน แนวคิดเกี่ยวกับเรื่องอายุเกี่ยวกับการกระทำความผิดและอายุที่เด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดและจะโอนคดีไปพิจารณาที่ศาลผู้ใหญ่ก็แตกต่างกัน

ในส่วนแนวคิดในการจัดตั้งศาลสำหรับเด็กและเยาวชนในประเทศสหรัฐอเมริกา นั้น มีผู้ให้ความเห็นในเรื่องนี้ไว้ เช่น

Schwartz กล่าวไว้ว่า การสร้างศาลเด็กและเยาวชนมีขึ้นเพื่อให้เป็นศาลพิเศษสำหรับเด็กและเยาวชน เป็นการปฏิเสธขบวนการ Due Process และกระบวนการพิจารณา ให้เปลี่ยนเป็นแบบไม่เป็นทางการ การรับฟังและการพิจารณาคดีจะคำนึงถึง “ผลประโยชน์สูงสุดของเด็ก” (The Best Interests of the Child) เป็นสิ่งสำคัญ และเป็นศาลที่มีหลักพิจารณาโดยมีหลักเกณฑ์ว่าความรับผิดชอบของจำเลยที่เป็นเด็กและเยาวชน หรือการกระทำของเด็กและเยาวชนที่เป็นการละเลย และการกระทำฝ่าฝืนกฎหมายของเด็กเป็นสิ่งที่สำคัญน้อยกว่าความต้องการขั้นพื้นฐานของเด็ก⁴⁴

Schwartz แนะนำว่า การจัดตั้งศาลเยาวชน เพื่อให้เป็นศาลพิเศษสำหรับเด็ก ซึ่งจะอยู่ในลักษณะที่เป็นระบบหน่วยงานบริการทางสังคมสวัสดิการ เด็กที่ถูกเข้ามาในการดูแลของศาลเยาวชนจะได้รับการช่วยเหลือมากกว่าที่จะถูกลงโทษ⁴⁵

แนวคิดในการทำงานของศาลเยาวชน

1. เพื่อเป็นการรักษาความสมดุลและกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์

ศาลเยาวชนและครอบครัวจะมุ่งเน้นไปที่ความสมดุลของความต้องการของเด็ก เหยื่อ และความปลอดภัยของสาธารณะ รวมถึงความสำคัญในการได้รับการเยียวยาความเสียหาย การดูแล และการแนะนำเด็ก ซึ่งหลักการนี้พบได้ใน 17 รัฐ

⁴³ Steven P. Lab, M, J, M, W and Michael E. Buerger, Criminal Justice, 2nd ed. (The United States of America: Oxford University Press, 2011), p.179.

⁴⁴ Robert W. Drowns and Karen M. Hess, Juvenile Justice, 3thed., (The United States of America: Wadsworth, 2000), pp.13-14.

⁴⁵ *Ibid*, p.14.

2. มาตรฐานของพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัว

การให้ความสำคัญในการดูแลเด็ก การให้คำแนะนำเด็ก การควบคุมเด็ก เพื่อให้แน่ใจว่าเด็กจะได้รับสวัสดิภาพ โดยเสนอให้มีการเอาใจใส่ดูแลเด็กเหมือนกับที่ผู้ปกครองดูแลเด็ก หลักการนี้พบได้ใน 9 รัฐ

3. แนวทางและข้อเสนอของกฎหมาย

การจัดให้มีการดูแล การป้องกัน และการเยียวยาแก่ไขเด็กและเยาวชน ไม่แยกเด็กออกจากครอบครัวหากเป็นไปได้ควรให้เด็กที่กระทำความผิดอยู่ในบ้าน จัดให้มีสถาบันที่ปกป้องและดูแลเด็กและเยาวชน หลักการนี้พบได้ใน 6 รัฐ

4. การลงโทษ การยับยั้งการกระทำความผิด การรับผิดชอบ และความปลอดภัยของสาธารณะ

ควรมีการจัดตั้งศาลที่พิจารณาคดีอาญาที่สอดคล้องกับแนวคิดนี้ โดยมุ่งเน้นไปที่ความปลอดภัยของสังคม และความรับผิดชอบของเด็กที่กระทำความผิด หลักการนี้พบได้ใน 6 รัฐ

5. การดูแลสวัสดิภาพเด็ก

ความสำคัญในการดูแลสวัสดิภาพของเด็ก และการคำนึงถึงผลประโยชน์สูงสุดของเด็ก (The Best Interests of Child) โดยมุ่งเน้นไปที่หลักปรัชญา *Parens Patriae* หลักการนี้พบใน 3 รัฐ⁴⁶

ในส่วนคำจำกัดความของการกระทำความผิดของเด็ก มีการให้ความหมายไว้หลายประการ เช่น รัฐ Ohio ให้ความหมายของการกระทำความผิดของเด็กไว้ว่า หมายถึง

1. การกระทำใดใดของเด็กที่เป็นการฝ่าฝืนกฎหมายของมลรัฐหรือสหพันธรัฐ หรือการฝ่าฝืนข้อบังคับของมลรัฐ ซึ่งเป็นการกระทำความผิดหากเป็นการกระทำโดยผู้ใหญ่ ยกเว้นการกระทำความผิดเกี่ยวกับการจราจร

2. การกระทำใดใดของเด็ก ที่เป็นการฝ่าฝืนคำสั่งของศาล

3. การกระทำของเด็กซึ่งเป็นการฝ่าฝืนการคุมประพฤติในความผิดฐานซื้อหรือมีอาวุธปืนไว้ในครอบครอง

4. การกระทำใดใดของเด็กซึ่งมีนิสัยหนีเรียน หรือเกเร และบุคคลซึ่งเคยถูกศาลพิจารณาว่าเป็นเด็กเกเร เด็กที่ไม่อยู่ในกฎระเบียบจนเป็นนิสัย

5. เด็กใด ๆ ซึ่งเป็นเด็กเกเรจนติดนิสัย

⁴⁶ Steven P. Lab, M, J, M, W and Michael E. Buerger, *supra* note 43.

Ohio Chapter 2151.02.2 ให้คำจำกัดความของเด็กเกรไว้ว่า หมายถึง

1. เด็กซึ่งไม่ยอมรับเหตุผล และผู้ปกครองของเด็ก ครูผู้ปกครอง หรือผู้รับผิดชอบดูแลเด็กไม่สามารถควบคุมเด็กได้ รวมถึงเด็กที่ไม่เชื่อฟัง หรือเด็กที่เกรเป็นนิสัย
2. เด็กซึ่งหนีโรงเรียนเป็นนิสัย และเคยถูกศาลตัดสินว่าเป็นเด็กเกร หรือไม่สามารถควบคุมได้จนเป็นนิสัย
3. เด็กซึ่งอาจทำอันตราย หรือทำให้เด็กคนอื่นได้รับบาดเจ็บต่อสุขภาพจิตใจ หรือร่างกายของเด็กคนอื่น ๆ
4. เด็กซึ่งกระทำการฝ่าฝืนกฎหมาย ซึ่งหลักเกณฑ์ต่าง ๆ เหล่านี้นำไปใช้เฉพาะเด็กเท่านั้น⁴⁷

แนวคิดปรัชญาของการดำเนินกระบวนการพิจารณาในศาลเยาวชนและครอบครัว

ศาลเยาวชนหรือศาลสำหรับเด็กที่จัดตั้งขึ้นมาใหม่ มีปรัชญาที่แตกต่างกับรูปแบบการดำเนินคดีอาญาสำหรับผู้ใหญ่ โดยเห็นว่าการกระทำความผิดของผู้ใหญ่เป็นการกระทำของบุคคลโดยมีเจตนาอิสระและเลือกที่จะกระทำความผิดอาญา และเป็นการกระทำที่เป็นปฏิปักษ์ต่อสังคม แต่หลักปรัชญาในการกระทำความผิดของเด็กยืนยันหลักการที่ว่า เด็กไม่มีความสามารถที่จะแสดงเจตนาที่จะกระทำความผิดอาญา แต่พฤติกรรมที่เบี่ยงเบนของเด็กมีผลมาจากการถูกบังคับและไม่ได้อยู่ภายใต้การควบคุมของเด็ก หรือเด็กที่กระทำความผิดยังเด็กเกินไปที่จะเข้าใจผลกระทบจากการกระทำ การที่จะมีกฎหมายที่เคร่งครัดเพื่อลงโทษในการประพฤติดนที่ไม่เหมาะสมของเด็ก ซึ่งรวมถึงการออกกฎหมายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับสิทธิตามรัฐธรรมนูญของเด็ก และความต้องการที่จะพิสูจน์ความผิด หรือความต้องการที่จะลงโทษในการกระทำความผิดของเด็ก อาจจะเป็นการกระทำที่ไม่สมควรและไม่ถูกกาลเทศะ คำตอบที่เหมาะสมอาจจะเป็นการให้การอบรม การป้องกัน การฝึกให้เด็กหรือเยาวชนสามารถที่จะตัดสินใจ หรือหลีกเลี่ยงปัญหา หลักปรัชญานี้รู้จักกันในนาม “*Parens Patriae*”

Parens Patriae เป็นหลักในการดูแลของรัฐในฐานะผู้ปกครองจัดตั้งขึ้นที่ English Chancery Court ศาลเด็กหรือเยาวชนแบบใหม่นี้พัฒนามาจากหลักปรัชญาที่ว่า ศาลจะกระทำตนเหมือนเป็นผู้ปกครองของเด็กที่ต้องการความช่วยเหลือ รัฐจะเข้าไปเกี่ยวข้องหรือมีส่วนร่วมในชีวิตของเด็กและครอบครัวของเด็ก ซึ่งอาจจะเป็นสิ่งที่ดีที่สุดในการเข้าไปดูแล เพื่อให้รู้สภาพปัญหา ลักษณะของการกระทำความผิด ยกตัวอย่างเช่น ในรัฐอิลลินอย (Illinois) ที่จัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวในการพิจารณาคดีอาญา⁴⁸ ทฤษฎี *Parens Patriae* มีหลักการให้รัฐใช้อำนาจปกครองแทน

⁴⁷ Ohio Revised Code (2005). Section s 2151.02.2 and 215.02.

⁴⁸ Steven P. Lab, M, J, M, W and Michael E. Buerger, *supra* note 43, p.178.

บิดา มารดา ทฤษฎีนี้ให้ความสำคัญในความต้องการของเด็กแต่ละราย มากกว่าสนใจในพฤติกรรม การกระทำความผิดของเด็ก การปฏิบัติต่อกับเด็กด้วยวิธีการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูแทนการลงโทษจำคุก หลักพื้นฐานของทฤษฎีนี้คือ ความเชื่อที่ว่าเด็ก เด็กไม่มีความจำเป็นต้องเข้าใจ หรือรับรู้ในการควบคุมการกระทำของตนเอง ศาลจำเป็นต้องกระทำหน้าที่ในฐานะผู้ปกครองของเด็กที่จะตัดสินใจว่าสิ่งใดเป็น ประโยชน์สูงสุดแก่เด็ก (The Best Interests of the Child) ศาลเยาวชนจะให้ความสำคัญในการ ดูแลสวัสดิการของเด็ก และต้องปฏิเสธการใช้รูปแบบในการลงโทษเหมือนกับการพิจารณาที่เป็น ทางการแบบคดีผู้ใหญ่⁴⁹

หลัก *Parens Patriae* นี้ไม่ใช่เรื่องที่เกิดขึ้นใหม่ในศาลเยาวชนและ ครอบครัว ความจริงในปี ค.ศ. 1838 เคยเกิดเรื่องทำนองนี้ขึ้นมาในศาลก่อนคดีนี้ ในคดีที่เด็กผู้หญิงถูกจองจำ หรือกักขังโดยไม่เป็นไปตามความประสงค์ของบิดา ในคดีนั้นมารดาได้ยื่นคำร้องขอต่อศาลให้กักขัง บุตรสาว โดยระบุในคำร้องว่า เนื่องจากมารดาไม่มีความสามารถในการที่จะดูแลบุตรสาวของตนเอง บิดาของเด็กยื่นคำคัดค้านว่า คำร้องดังกล่าวเป็นสิ่งที่ไม่ถูกกฎหมายที่จะมีการขอให้คุมขังเด็กโดย ปราศจากการพิจารณาของศาลว่าเด็กมีความผิด ศาลสูงสุดของเพนซิลวาเนียปฏิเสธข้อโต้แย้งของบิดา โดยมีความเห็นว่า เมื่อผู้ปกครองไม่มีความสามารถในการดูแลบุตร รัฐมีหน้าที่ภายใต้ หลัก *Parens Patriae* ที่จะดำเนินการใด ๆ เพื่อเป็นสิ่งที่ดีที่สุดทั้งต่อตัวเด็กและสังคม สิ่งที่สำคัญมากกว่านั้นคือ ศาลแสดงให้เห็นในคำตัดสินว่า สิทธิของบิดา มารดา หรือผู้ปกครอง จะต้องเป็นสิทธิที่เหมาะสมและ เป็นประโยชน์สูงสุดของสังคม และศาลมีสิทธิของผู้ปกครองในการกระทำตามสิทธิและปกป้อง ประโยชน์ของสังคม

หลังจากนั้นในปี ค.ศ.1905 ในคดี *Commonwealth v. Fisher* ศาลสูงสุด *The Supreme Court Pennsylvania* ตัดสินว่า เมื่อวัตถุประสงค์ของรัฐไม่ต้องการที่จะลงโทษหรือกักขัง เด็ก รัฐมีวัตถุประสงค์ที่จะจัดการดูแลและปกป้องเด็ก รัฐจึงมีสิทธิและหน้าที่ที่จะดูแลเด็กในกรณี ที่จำเป็นเพื่อช่วยเหลือเด็ก ทฤษฎี *Parents Patriae* อนุญาตให้ศาลมีคำตัดสินที่กว้างเพื่อที่จะเข้าไป แทรกแซงในชีวิตของเด็กและครอบครัวของเด็ก ทฤษฎี *Parents Patriae* ยังคงใช้อยู่จนกระทั่งในปี 1966 ในคดี *Kent v. U.S.* เมื่อ *The Supreme Court* ตัดสินว่า ไม่สามารถนำหลักการเฉพาะนี้มาใช้ ในปรัชญาในการดำเนินคดีในระบบกระบวนการยุติธรรมเด็ก ซึ่งผู้พิพากษา *Abe Fortas* ได้แย้งว่า มันเป็นเรื่องที่ตระหนักได้ว่า เด็กจะได้รับสิ่งที่เลวร้ายที่สุดในโลก ที่จะไม่ได้รับทั้งการปกป้องเหมือนกับ ผู้ใหญ่ และไม่ได้รับการดูแลตามที่จำเป็น และการดูแลอย่างเป็นพิเศษตามหลักการขั้นพื้นฐานสำหรับ เด็ก⁵⁰

⁴⁹ Robert W. Drowns and Karen M. Hess, *supra* note 44, p.5.

⁵⁰ Steven P. Lab, M, J, M, W and Michael E. Buerger, *supra* note 43.

ในปี ค.ศ. 1947 คดี Haley v. Ohio เป็นคดีแรกที่ The Supreme Court ตัดสินว่าเด็กจะต้องได้รับการปกป้องเป็นพิเศษตลอดเวลาที่ถูกควบคุม และต้องอยู่ภายใต้กระบวนการอันชอบธรรม (Due Process) ภายใต้ Fourteenth Amendment⁵¹ ในคดีนี้เจ้าหน้าที่ตำรวจจับเด็กอายุ 15 ปี กับพวกอีกสองคนโดยตั้งข้อหาว่า กระทำความผิดลักทรัพย์และฆ่าคนตาย เด็กถูกสอบปากคำอยู่ 5 ชั่วโมง ระหว่างเวลาเที่ยงคืนถึงห้านาฬิกา โดยเด็กไม่ได้รับอนุญาตให้พบกับมารดาหรือทนายความในระหว่างสอบปากคำ เด็กไม่ได้รับคำแนะนำว่ามีสิทธิที่จะปรึกษาทนายความ และมีการแจ้งกับเด็กว่าผู้กระทำความผิดคนอื่นให้การรับสารภาพ เด็กจึงให้การรับสารภาพว่ากระทำความผิด เจ้าหน้าที่ตำรวจบันทึกคำให้การรับสารภาพของเด็กและนำไปใช้เป็นพยานในศาล ภายหลังจากที่เด็กให้การรับสารภาพ เด็กถูกควบคุมอยู่ 3 วัน โดยไม่ได้พบกับทนายความซึ่งมารดาของเด็กตั้งให้เด็ก คณะลูกขุนตัดสินว่า เด็กกระทำความผิดตามคำรับสารภาพของเด็กในข้อหาฆ่าคนตายและลักทรัพย์ The Supreme Court พิพากษากลับคำพิพากษาของศาลชั้นต้นโดยให้เหตุผลว่า วิธีการสอบปากคำของเจ้าหน้าที่ได้มาโดยไม่ชอบ เมื่อพิจารณาจากอายุของเด็ก วิธีการที่เด็กเป็นเหยื่อของกฎหมาย กระบวนการพิเศษในการสอบปากคำจะต้องถูกนำมาใช้ ศาลพิจารณาแล้วมีความเห็นว่า เด็กต้องมีผู้ปกครองหรือบุคคลที่เด็กไว้วางใจอยู่ด้วยในระหว่างที่มีการสอบปากคำเพื่อไม่ให้มีการบีบบังคับเด็ก⁵²

หลักการในส่วนการดำเนินกระบวนการพิจารณากับเด็กและเยาวชนในยุคปัจจุบัน มีการจัดตั้ง Youth Court เด็กหรือเยาวชนจะเริ่มต้นเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม เมื่อมีการตั้งข้อหา กับเด็กหรือเยาวชน ในขั้นตอนนี้ มีการนำหลักการในเรื่องการเบี่ยงเบนคดี (Diversion) มาใช้ซึ่งสามารถกระทำได้ใน 3 รูปแบบ คือ

1. Police diversion การเบี่ยงเบนคดีโดยเจ้าหน้าที่ตำรวจ
2. School or other social agency diversion การเบี่ยงเบนคดีโดยโรงเรียนหรือหน่วยงานทางสังคมอื่น ๆ
3. Court diversion การเบี่ยงเบนคดีโดยผู้พิพากษา

การเบี่ยงเบนคดี (Diversion) นี้เป็นกระบวนการซึ่งเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดจะไม่ต้องถูกตั้งข้อหา โดยการเข้าสู่กระบวนการทางเลือก และเข้าสู่ศาล Youth Court

⁵¹ The Fourteenth Amendment of the United States Constitution วางหลักการว่า รัฐจะต้องไม่ลิดรอนสิทธิในชีวิต เสรีภาพหรือทรัพย์สินของบุคคลโดยปราศจากกระบวนการอันชอบธรรมทางกฎหมาย และทุกคนย่อมมีสิทธิเท่าเทียมกันตามกฎหมาย

⁵² Yekaterina Berkovich, "Protection of Juveniles' Rights," ST. John's Law Review, vol. 88:561, p.568.

แทนที่จะถูกส่งไปที่ Juvenile Court ซึ่งเป็นสิ่งที่ดีสำหรับเด็กหรือเยาวชน เนื่องจากจะทำให้ไม่มีการบันทึกประวัติว่าเด็กหรือเยาวชนเป็นผู้กระทำความผิด⁵³ นอกจากนี้ยังมี Child & Family Services ซึ่งเป็นโครงการช่วยเหลือทางด้านคดีเมื่อพบว่ามีกรกระทำผิดของเยาวชน และคดีความรุนแรงในครอบครัว โครงการนี้เริ่มขึ้นเมื่อปี ค.ศ. 2001 ตามหลักกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ เนื่องจากคดีดังกล่าวไม่สามารถแก้ไขได้ด้วยกระบวนการยุติธรรมอย่างเดียว ซึ่งเปลี่ยนแปลงซ้ำและไม่ทันต่อสถานการณ์ กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์จึงเหมาะสมกับการนำมาใช้กับผู้กระทำความผิดมากกว่า มีความยืดหยุ่นมากกว่า และมีหลายรูปแบบ เช่น โครงการเสวนาผู้กระทำความผิด และผู้เสียหาย (Victim Offender Dialogue) และโครงการประชุมผู้กระทำความผิด และผู้เสียหาย นอกจากนี้ยังมีการใช้โครงการประชุมครอบครัวใน The North Carolina Family Group Conferencing Project โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อปกป้องคุ้มครองเด็ก สมาชิกในครอบครัว ส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีในครอบครัว เพื่อนบ้าน ผู้นำ และสมาชิกในชุมชน และหน่วยงานของรัฐ มากกว่าตามหลักการของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ และ Restorative Conferencing for Youth Justice ภายใต้ The Juvenile Justice and Delinquency Act 1974 (JJDP) ซึ่งต่อมามีการแก้ไขในปี 2002 เพื่อให้ ชุมชนมีส่วนร่วมและรัฐสภาอเมริกันได้อนุมัติให้ใช้โครงการ JJDP ในมลรัฐต่าง ๆ เพื่อเป็นแนวทางการดำเนินการในการส่งเสริมระบบยุติธรรมแก่เยาวชนและครอบครัว เพื่อลดปัญหาอาชญากรรม⁵⁴

เนื่องจากในประเทศสหรัฐอเมริกามีหลายมลรัฐ แต่ละมลรัฐก็จะมีกฎหมายเฉพาะที่ใช้ในมลรัฐนั้น ๆ ในงานวิจัยนี้จึงขอลำถึงกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในศาลเยาวชนของมลรัฐแคลิฟอร์เนีย ดังนี้

กระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชนในศาลเยาวชนมลรัฐแคลิฟอร์เนีย

ในเรื่องหลักเกณฑ์เกี่ยวกับอายุของเด็กและเยาวชนที่จะเข้าสู่กระบวนการของ Juvenile court ศาลเยาวชน ในมลรัฐแคลิฟอร์เนียกำหนดไว้ว่า เด็กและเยาวชนที่จะขึ้นศาลเยาวชนต้องมีอายุในขณะกระทำความผิดต่ำกว่า 18 ปี ในกรณีที่ขณะกระทำความผิดเด็กและเยาวชนมีอายุต่ำกว่า 18 ปี เช่น 16 ปี แต่ถูกดำเนินคดีเมื่ออายุ 19 ปี ก็ต้องขึ้นศาลเยาวชน (Juvenile Court) แต่ในกรณีที่เด็กและเยาวชนกระทำความผิดในคดีร้ายแรง เด็กและเยาวชนจะถูกดำเนินคดีหรือโอนคดีไปที่ศาลผู้ใหญ่ (Adult Court) เช่น ความผิดฐานฆ่าคนตาย ความผิดเกี่ยวกับเพศ (ข่มขืนโดยใช้

⁵³ Toni Marsh, Juvenile Law, (The United States of America: Thomson Delmar Learning, 2007), p.101.

⁵⁴ อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 39, น.102.

กำลังบังคับ หรือกระทำความรุนแรง ความผิดต่อเด็กอายุต่ำกว่า 14 ปี)⁵⁵ แต่ศาลก็มีอำนาจที่จะมีคำสั่งให้ดำเนินคดีกับเด็กและเยาวชนในศาลเยาวชนได้ ในกรณีที่ศาลเห็นว่าการดำเนินกระบวนการพิจารณาในศาลเยาวชนจะเป็นการดีต่อเด็กและเยาวชนมากกว่า หรือศาลพิจารณาแล้วเห็นว่า การแก้ไข บำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนจะเป็นการดีต่อเด็กและเยาวชนมากกว่า โดยพิจารณาจากประวัติการกระทำความผิด การประสบความสำเร็จก่อนหน้านี้ในกรณีที่เด็กและเยาวชนได้รับการแก้ไข บำบัดฟื้นฟูระดับของความซับซ้อนในการกระทำความผิด⁵⁶ ส่วนการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชนซึ่งอาจถูกพิจารณาในศาลผู้ใหญ่ เช่น ความผิดฐานฆ่าคนตาย ฐานพยายามฆ่า ฐานข่มขืนโดยใช้กำลัง ฐานลักพาตัว ฐานพรากผู้เยาว์เพื่อการอนาจาร ฐานหลบหนีจากสถานที่ควบคุม สถานพินิจ หรือค่ายโดยใช้กำลังหรือความรุนแรงเป็นเหตุให้ผู้อื่นได้รับบาดเจ็บ⁵⁷

เมื่อเด็กหรือเยาวชนถูกจับกุม เจ้าพนักงานตำรวจมีอำนาจในการควบคุมตัวเด็กหรือเยาวชนได้ 6 ชั่วโมง เพื่อที่จะสอบถามเกี่ยวกับประวัติ หลังจากนั้นจะปล่อยตัวให้กับผู้ปกครองหรือบิดา มารดา หรือส่งตัวเด็กให้เจ้าหน้าที่ของศาลเยาวชน (Juvenile Court Officials หรือ Juvenile Facility) ในกรณีเมืองใหญ่ เจ้าพนักงานตำรวจจะต้องนำเด็กไปที่ศาลเยาวชน (Juvenile Court Complex) ซึ่งประกอบไปด้วย Intake Officer หรือ Detention Facilities (สำนักงานคุมประพฤติ) ซึ่งเป็นแผนกหนึ่งในศาลเยาวชน

ในกระบวนการของสำนักงานคุมประพฤติในศาลเยาวชนของมลรัฐแคลิฟอร์เนีย นั้น จุดมุ่งหมายหลักคือ พนักงานคุมประพฤติจะเป็นผู้ตัดสินใจว่าการกระทำของเด็กหรือเยาวชนควรจะถูกควบคุมตัวอยู่ที่สถานพินิจ หรือเด็กหรือเยาวชนควรจะถูกการเปี่ยงเบนคดีออกไป ในกรณีที่เด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดและถูกตั้งข้อหา ถ้าการกระทำความผิดของเด็กหรือเยาวชนสามารถที่จะเข้าไปสู่กระบวนการที่ไม่เป็นทางการ เช่น การชดเชยเงินในความเสียหาย การจัดให้มีการจัดทำแผนให้คำปรึกษา การแก้ไขบำบัดเยยวยาเด็กหรือเยาวชนที่เข้ามาอยู่ในความดูแลของศาล พนักงานคุมประพฤติจะเรียกเด็กหรือเยาวชน บิดา มารดา หรือผู้ปกครองมาสัมภาษณ์ เพื่อสอบถามเกี่ยวกับพฤติกรรมในการกระทำความผิดของเด็กหรือเยาวชน พฤติกรรมทั่วไปของเด็กหรือเยาวชนเพื่อหาความต้องการ และสภาพปัญหาเพื่อให้มีการช่วยเหลือแบบพิเศษแก่เด็กหรือเยาวชนเฉพาะราย ในศาลเยาวชนบางแห่งจะจัดโปรแกรมเพื่อช่วยในการแก้ปัญหาให้กับเด็กหรือเยาวชนและครอบครัว บางโปรแกรมหรือบางกิจกรรมจะรวมถึงการให้การศึกษาสำหรับเด็กหรือเยาวชน การให้ความรู้แก่ครอบครัวที่มีปัญหา แก้ปัญหาให้กับเด็กหรือเยาวชน การให้คำปรึกษาแก่ครอบครัว การเปิดโอกาสให้

⁵⁵ California Welfare and Institutions Code, section 602

⁵⁶ California Welfare and Institutions Code, section, 707

⁵⁷ California Welfare and Institutions Code, section 707 (b)

มีโปรแกรมอย่างกว้างเพื่อพัฒนาเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิด ในการทำกิจกรรมต่าง ๆ กิจกรรมนี้เรียกว่า In-House Diversion Program สถานพินิจในแคลิฟอร์เนียจะมีทั้งที่เป็นของมลรัฐ และเป็นของท้องถิ่น กฎหมายของมลรัฐแคลิฟอร์เนียต้องการให้ทุกเมืองจัดตั้งสถานพินิจขึ้น หรือให้มีการร่วมมือกันในระหว่างเมือง สำนักงานแก้ไขและฟื้นฟูและการคุมประพฤติ จะมีมาตรฐานในการสร้าง และการมีสถานที่ในการดูแลเด็กหรือเยาวชน สำนักงานคุมประพฤติของศาลเยาวชนจะเป็นผู้ตัดสินใจว่าควรจะทำเช่นใดต่อไป ในกรณีที่พนักงานคุมประพฤติเห็นควรที่จะดำเนินคดี เด็กหรือเยาวชนจะถูกส่งไปที่สำนักงานอัยการ โดยเด็กหรือเยาวชนจะต้องถูกส่งโดยตรงไปที่สำนักงานอัยการ ภายใน 48 ชั่วโมง เพื่อทำการตรวจสอบ ในกรณีที่พนักงานคุมประพฤติไม่ส่งเด็กหรือเยาวชนไปที่สำนักงานอัยการ เด็กหรือเยาวชนอาจจะมีคำขอโดยตรงไปที่สำนักงานอัยการได้ เพื่อที่จะตรวจสอบ และตั้งข้อหา พนักงานอัยการสามารถที่จะ

1. ตั้งข้อหากับเด็กหรือเยาวชน และส่งเด็กหรือเยาวชนไปที่ศาล หรือ
2. ส่งเด็กหรือเยาวชนกลับมาที่สำนักงานคุมประพฤติ ถ้าพนักงานอัยการเห็นว่า

การดำเนินคดีอย่างไม่เป็นทางการจะเป็นประโยชน์กับเด็กหรือเยาวชนมากกว่า

อย่างไรก็ดี ในกรณีที่เด็กหรือเยาวชนอายุ 16 ปี หรืออายุ 14 ถึง 15 ปีกระทำความผิดที่รุนแรง และเป็นความผิดตาม California Welfare and Institutions Code, section 707 พนักงานอัยการอาจร้องขอให้มีการโอนคดีที่เด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดไปศาลที่พิจารณา คดีผู้ใหญ่ ศาลเยาวชนจะเป็นผู้พิจารณาว่าจะให้โอนการพิจารณาหรือไม่ ในกรณีที่ศาลมีคำสั่งให้โอนคดี จะต้องให้เหตุผลไว้ในคำสั่ง คดีความผิดรุนแรงที่อาจขอให้มีการโอนคดีไปศาลผู้ใหญ่ เช่น ความผิดฐานฆ่าคนตาย ฐานข่มขืนโดยใช้กำลัง ฐานการลักพาตัวเพื่อเรียกค่าไถ่

หลักการเบี่ยงเบนคดี (Diversion)

สำนักงานคุมประพฤติจะเป็นผู้ตัดสินใจว่าจะส่งเด็กหรือเยาวชนเข้าในโปรแกรมการเบี่ยงเบนคดี หรือเลือกที่จะส่งเด็กหรือเยาวชนไปดำเนินคดีแบบไม่เป็นทางการอย่างอื่น ซึ่งกฎหมายวางหลักเกณฑ์ในเรื่องการเบี่ยงเบนคดีไว้ว่า การเบี่ยงเบนคดีจะนำมาใช้ในกรณีที่เด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดครั้งแรก ซึ่งเป็นการกระทำความผิดที่ไม่รุนแรง ในกรณีที่พนักงานคุมประพฤติ พนักงานอัยการมีความเห็นให้ใช้มาตรการเบี่ยงเบนคดี อาจเป็นกรณีการให้เด็กหรือเยาวชนทำกิจกรรมบริการสังคม หรือเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ย การดำเนินคดีอย่างไม่เป็นทางการจะต้องมีกำหนดไม่เกินหกเดือน ในกรณีที่เด็กหรือเยาวชนไม่ปฏิบัติตาม หรือไม่ยอมเข้าโครงการที่กำหนด ภายใน 60 วัน ก็จะมีการตั้งข้อหาเด็กหรือเยาวชน และส่งตัวเด็กหรือเยาวชนไปที่ศาลเยาวชน⁵⁸

⁵⁸ California Welfare and Institutions Code, section 654

ในเมืองลอสแอนเจลิส พนักงานอัยการจะเข้ามาดูแลโปรแกรมที่จะนำมาใช้กับเด็กหรือเยาวชน ในกรณีที่เป็นการกระทำความผิดครั้งแรก และเป็นการกระทำความผิดที่ไม่รุนแรง และผู้ปกครอง ให้ความยินยอมที่จะทำสัญญาว่า เด็กหรือเยาวชนตกลงที่จะแสดงความรับผิดชอบในการกระทำของตน ความประสงค์ที่จะชดเชย หรือเยียวยาค่าเสียหายให้แก่ผู้เสียหาย การยินยอมที่จะให้เด็กหรือเยาวชนเข้าสู่กระบวนการให้การการศึกษา หรือการทำกิจกรรมบริการสังคม รวมถึงการให้คำปรึกษากับครอบครัวหรือผู้ปกครองด้วย สำนักงานคุมประพฤติจะสืบเสาะเกี่ยวกับภูมิหลังของเด็กหรือเยาวชน รายละเอียดต่าง ๆ เกี่ยวกับการกระทำความผิด คำให้การของเด็กหรือเยาวชน และผู้เสียหาย และจะทำความเข้าใจเกี่ยวกับความเสี่ยงในการกระทำความผิดของเด็กหรือเยาวชน ทำข้อเสนอแนะ คำแนะนำ และจัดทำรายงานพร้อมความเห็นเสนอศาล โดยพนักงานคุมประพฤติจะมีอำนาจในการจับกุม การตรวจค้น และตรวจยึด และผู้ที่มีอำนาจในการแต่งตั้ง ผู้อำนวยการคุมประพฤติ (The Chief Probation Officer Administrators) คือ ผู้พิพากษาหัวหน้าคณะในศาลสูง (The Presiding Judge for the Superior Court หรือ the Board of Supervisors) ของแต่ละเมือง ซึ่งจะทำให้ศาลเข้ามามีบทบาทในการควบคุมและดูแลการปฏิบัติงานของสำนักงานคุมประพฤติได้

ในรัฐแคลิฟอร์เนียมีเมืองต่าง ๆ จำนวน 58 เมือง ที่มีสำนักงานคุมประพฤติซึ่งจะดูแลทั้งเด็กหรือเยาวชนและผู้ใหญ่รวมกัน ยกเว้นที่เมืองซานฟรานซิสโกจะมีสำนักงานคุมประพฤติแยกเฉพาะสำหรับเด็กและผู้ใหญ่⁵⁹ ซึ่งตามกฎหมายของรัฐแคลิฟอร์เนียกำหนดให้ต้องมีการจัดตั้งสำนักงานคุมประพฤติ แต่เนื่องจากในแต่ละเมืองมีสำนักงานคุมประพฤติแยกต่างหากกัน จึงทำให้มีโครงการในการดูแลเด็กหรือเยาวชนแตกต่างกันออกไป บางสำนักงานอาจจะมีกองทุนเพื่อช่วยเหลือโดยเฉพาะในการทำกิจกรรมกลุ่ม และในการทำกิจกรรมกลุ่มอาจจะทำได้หลายแนวทาง และในสถานที่ที่แตกต่างกันออกไป เช่น การจัดให้ทำกิจกรรมกลุ่มภายในชุมชน โรงเรียน หรือในสถานitäรวจ การแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู (Rehabilitation)

กระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชน ในมลรัฐแคลิฟอร์เนีย มีแนวคิดในเรื่องกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่แตกต่างจากระบบกระบวนการยุติธรรมสำหรับผู้ใหญ่ ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับผู้ใหญ่ กรณีที่ผู้ใหญ่กระทำความผิดอาญาถูกพิจารณาและถูกพิพากษาตัดสินว่ากระทำความผิด ศาลอาจมีคำพิพากษาให้ลงโทษกักขังหรือจำคุก จุดมุ่งหมายในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา คือการลงโทษผู้กระทำความผิด แต่จุดมุ่งหมายของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในระบบศาลเยาวชนของมลรัฐแคลิฟอร์เนีย ไม่มีวัตถุประสงค์ในการลงโทษ แต่จะเป็นไปเพื่อการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชน แต่ไม่ได้หมายความว่า เด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดจะไม่ถูกลงโทษ แต่การลงโทษตามจุดมุ่งหมายของศาลเยาวชนในมลรัฐแคลิฟอร์เนียนี้ ไม่ใช่มี

⁵⁹ California Welfare and Institutions Code, section 270

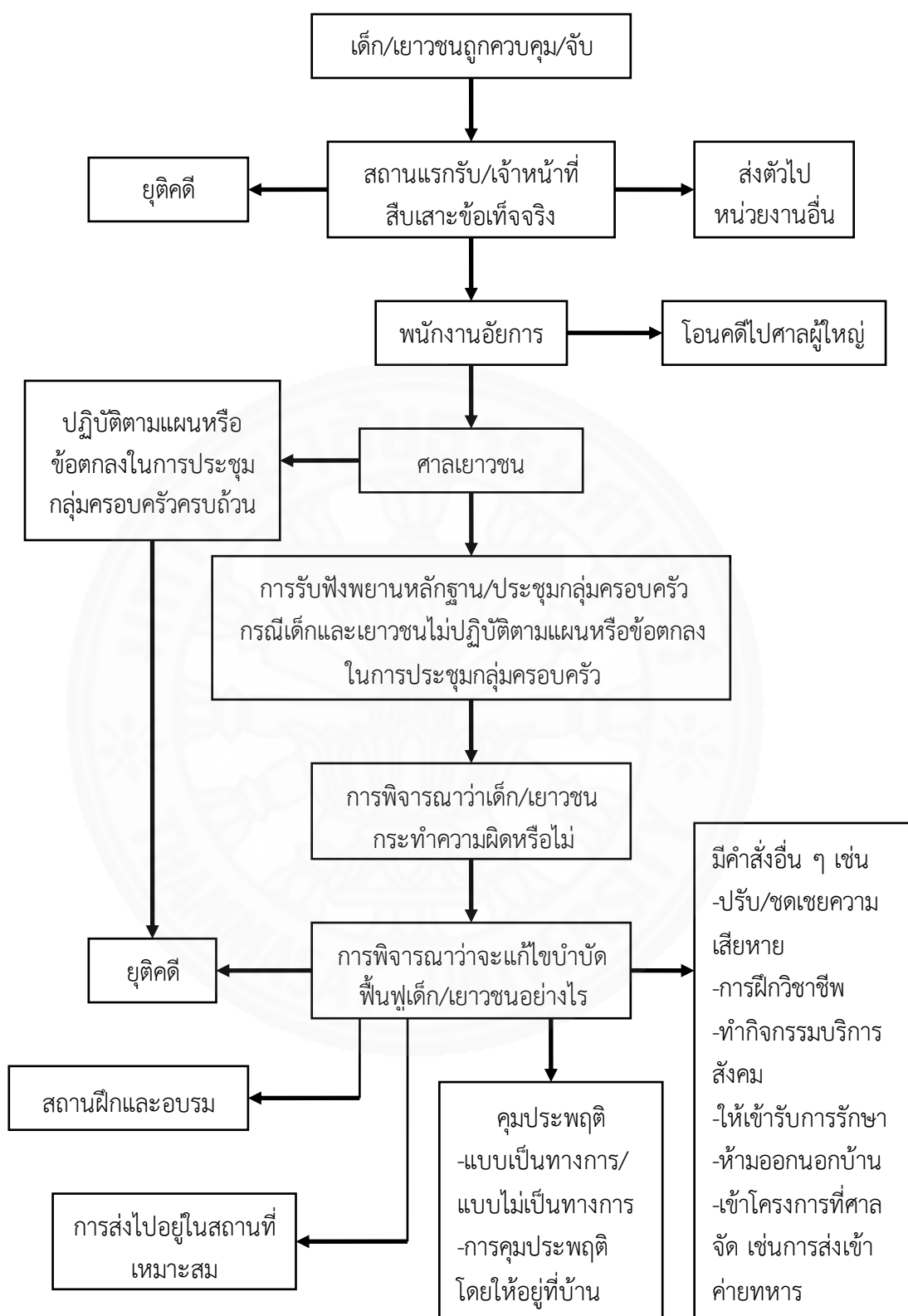
จุดมุ่งหมายเพื่อการแก้แค้นทดแทน แต่มีวัตถุประสงค์เพื่อการแก้ไข อบรมให้อยู่ในระเบียบวินัย โดยมุ่งประสงค์ที่จะให้เด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิด ต้องได้รับการศึกษา การดูแล และการแก้ไข เพื่อให้สามารถกลับไปใช้ชีวิตในครอบครัว และเป็นพลเมืองดีของสังคมต่อไป คำสั่งศาลในการลงโทษอาจรวมถึง การชดเชยค่าเสียหายและค่าปรับ การทำงานบริการสังคม การพักการลงโทษโดยมีเงื่อนไข การคุมประพฤติ การเข้าไปอยู่ในสถานดูแลเด็ก การส่งเข้าค่ายหรือสถานพินิจ ส่วนในกรณีที่ศาลมีคำสั่งให้มีการคุมความประพฤติ ศาลอาจวางข้อกำหนดเงื่อนไขในการคุมประพฤติ เช่น การห้ามออกนอกบ้าน การให้เข้ารับการปรึกษาแนะนำ การทำงานบริการสังคม การห้ามยุ่งเกี่ยวกับบุคคลบางประเภท การพักการลงโทษโดยมีเงื่อนไข

จากการศึกษาสรุปขั้นตอนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในมลรัฐแคลิฟอร์เนีย โดยเริ่มนับตั้งแต่เด็กหรือเยาวชนถูกจับหรือมาปรากฏตัวต่อศาลเยาวชนแล้ว จะเห็นได้ว่า กระบวนการนี้ให้ความสำคัญนับแต่มีการจับตัวเด็กหรือเยาวชน หรือในกรณีที่เด็กหรือเยาวชนปรากฏตัวต่อเจ้าพนักงานตำรวจ เจ้าพนักงานตำรวจมีอำนาจที่จะส่งปล่อยชั่วคราว หรืออาจจะนำตัวส่งพนักงานคุมประพฤติ ในกรณีหลังนี้พนักงานคุมประพฤติจะเป็นผู้พิจารณาตรวจสอบว่า ควรปล่อยตัวเด็กหรือเยาวชนหรือไม่ ควรจะมีการดำเนินคดีกับเด็กหรือเยาวชนหรือไม่อย่างไร หากเห็นว่าควรดำเนินคดีกับเด็กหรือเยาวชน พนักงานคุมประพฤติจะส่งเรื่องไปที่ศาลเยาวชน หรือในบางเรื่องที่เป็นคดีที่เป็นความผิดร้ายแรงก็จะโอนคดีไปศาลที่พิจารณาคดีผู้ใหญ่ ซึ่งจะมีการดำเนินคดีแตกต่างจากศาลเยาวชน จากนั้นศาลเยาวชนจะเป็นผู้พิจารณาว่าจะมีคำพิพากษาหรือคำสั่งอย่างไร ซึ่งแนวทางของคำพิพากษาหรือคำสั่งจะมุ่งเน้นไปที่การแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชนมากกว่าการลงโทษ โดยสรุปขั้นตอนในการกระบวนการพิจารณาเป็นแผนภาพได้ดังนี้

ภาพที่ 2.2

แผนภาพแสดงขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชนในชั้นเจ้าพนักงานตำรวจของมลรัฐแคลิฟอร์เนียประเทศสหรัฐอเมริกา

ภาพที่ 2.3

แผนภาพแสดงกระบวนการพิจารณาคดีอาญาเด็กและเยาวชนในศาลเยาวชนมลรัฐแคลิฟอร์เนีย
ประเทศสหรัฐอเมริกา

2.4.3 ประเทศนิวซีแลนด์

ความเป็นมา และประวัติศาสตร์ของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็ก ในประเทศนิวซีแลนด์

ความเป็นมาของศาลเยาวชนในประเทศนิวซีแลนด์เริ่มมาจาก Reform และ Industrial School ในปี ค.ศ. 1867 มีการออกพระราชบัญญัติ The Neglected and Criminal Children Act ซึ่งสร้างระบบการกระทำความผิดทางอาญาของเด็ก แยกเด็กที่ถูกทอดทิ้งหรือละเลย ในปี ค.ศ. 1905 มีการกำหนดให้มีกระบวนการพิจารณาสำหรับเด็กและเยาวชนที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดในอาญาเพื่อที่จะให้เด็กและเยาวชนออกจากกระบวนการพิจารณาสำหรับผู้ใหญ่ ในปี ค.ศ. 1925 ประเทศนิวซีแลนด์ได้แยกศาลเยาวชนและครอบครัวออกมาเรียกว่า Children's Courts โดยมีการจัดระบบสวัสดิการในการดูแลเด็กซึ่งกระทำความผิดกฎหมาย กระบวนการพิจารณาในศาลจะมีลักษณะที่ไม่เป็นทางการ นอกจากการจัดระบบในการดูแลเรื่องสวัสดิการของเด็กแล้ว ยังมีความพยายามของเจ้าหน้าที่ตำรวจและนักสังคมสงเคราะห์ในการดำเนินคดีกับเด็กและเยาวชน โดยมีจุดมุ่งหมายที่ต้องการแยกเด็กและเยาวชนออกจากกระบวนการพิจารณาที่เป็นทางการตามที่ระบุไว้ใน Police Youth Aid หลังปี ค.ศ. 1950 ภายใต้รูปแบบและชื่อที่เรียกหลายอย่าง มีการเพิ่มหลักเกณฑ์ให้เด็กและเยาวชนไปทำงานในโรงเรียน และพัฒนาวัฒนธรรมในการป้องกันเด็ก และการเบี่ยงเบนคดีเด็ก (Diversion) ซึ่งมีวัตถุประสงค์แยกเด็กหรือเยาวชนออกจากกระบวนการยุติธรรมในรูปแบบปกติที่เป็นแบบทางการ โดยให้เป็นอำนาจของเจ้าหน้าที่ตำรวจในการปฏิบัติ ในการจับ และในการตั้งข้อหา ในปี ค.ศ. 1974 มีจัดทำ The Children, Young Persons and Their Families Act 1974 ที่มีแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการเบี่ยงเบนคดี มีการจัดตั้ง Children's Boards ประกอบไปด้วยผู้เชี่ยวชาญโดยเฉพาะในการตัดสินใจในการที่จะเข้าแทรกแซง มีการออกกฎหมายในการกระทำความผิดของเด็กซึ่งมีอายุต่ำกว่า 14 ปี ในส่วนเรื่องอายุของเด็กหรือเยาวชนที่กำหนดให้ เด็กอายุ 14 ปี ถึง 16 ปี ต้องขึ้นศาลเด็กซึ่งยังคงใช้อยู่จนถึงทุกวันนี้ ความเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับกฎหมายในเรื่องนี้ ทำให้เกิดรูปแบบของกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน

แนวคิดในเรื่องการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชน เริ่มขึ้นในประเทศนิวซีแลนด์ ในหมู่ชนเผ่าเมารี ซึ่งเป็นคนท้องถิ่นของประเทศนิวซีแลนด์ โดยวิธีการประชุมกลุ่มครอบครัว (Family Group Conference) ซึ่งเริ่มครั้งแรกในปี ค.ศ. 1840 ช่วงเวลาดังกล่าวเกิดปัญหาระหว่างชนพื้นเมืองกับรัฐบาล และเกิดสนธิสัญญา Treaty of Waitangi ซึ่งเป็นสนธิสัญญาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลกลางและชาวพื้นเมือง Māori การประชุมกลุ่มเมารีหรือชุมชนเมารีเกิดขึ้นในระหว่างช่วงเวลาดังกล่าว จากประสบการณ์ในการประชุมกลุ่มของคนเมารีเกี่ยวกับการกระทำความผิดทางอาญา ได้มีการนำการประชุมกลุ่มครอบครัวมาใช้กับเด็กหรือเยาวชนเผ่าเมารี ซึ่ง

ถือได้ว่าเป็นรากฐานของพระราชบัญญัติ The Children, Young Persons and Their Families Act 1989 ซึ่งใช้กันอยู่ในปัจจุบัน

ก่อนปี ค.ศ. 1989 การดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญาแก่ผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กและเยาวชน ใช้มาตรการในการให้สวัสดิการแก่เด็กและเยาวชนในการดูแล ปกป้อง และการดำเนินคดีแก่เด็กและเยาวชน ซึ่งรวมถึงการป้องกันมิให้เด็กและเยาวชนจะต้องกระทำความผิดซ้ำ โดยอาศัยการทำงานของนักสังคมสงเคราะห์ในกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการเป็นผู้ดำเนินการ นักสังคมสงเคราะห์จะเป็นผู้เสนอความเห็นต่อศาลเยาวชน (Youth Court) เกี่ยวกับการปฏิบัติต่อเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิด ซึ่งทำให้เด็กและเยาวชนจะต้องเข้าสู่การกักและอบรม โดยแยกออกจากครอบครัวของตน⁶⁰

Moana Jackson's (1987) รายงานว่า ระบบกระบวนการยุติธรรมทางอาญาแบบเมารี เป็นกระบวนการยุติธรรมรูปแบบใหม่ ซึ่งเป็นการบังคับตามระบบการพิจารณาคดีอาญาในสังคมชุมชนเมารี ซึ่งมีข้อโต้แย้งว่ารูปแบบกฎหมายของต่างประเทศ กฎหมายของประเทศอังกฤษ แตกต่างจากการประชุมกลุ่มของชุมชนเมารี โดยเฉพาะอย่างยิ่งภายหลังจาก ค.ศ. 1950 การเคลื่อนย้ายของคนชาวเมารีจากชนบทเข้าสู่สังคมเมือง Jackson ให้ข้อสังเกตว่า ความเป็นไปได้ในการดำรงอยู่ของความไม่ยุติธรรม หรือแม้กระทั่งการปฏิบัติที่เป็นผลร้ายภายในหรือนอกกระบวนการ ไม่ใช่สิ่งที่ได้รับการพิจารณา จากรายงานดังกล่าวได้แย้งว่าขบวนการหรือกระบวนการพิจารณาแบบเมารีรูปแบบเดิมเป็นสิ่งที่เที่ยงตรงและยุติธรรมมากกว่านี้⁶¹ กระบวนการพิจารณาแบบนี้ใช้เรื่อยมาจนถึงปี ค.ศ. 1998

Puao-te-ata-tu รายงานว่าการจัดการประชุมโดยกระทรวงสังคมและสวัสดิการ ซึ่งปัจจุบันเปลี่ยนชื่อเป็นกระทรวงพัฒนาสังคม มีการจัดให้มีการประชุมกลุ่มแบบชุมชนเมารี จุดสำคัญคือผลของการประชุมกลุ่มแบบเมารี ที่มีวัตถุประสงค์สำคัญในการรับฟัง คือการดูแลและการปกป้องที่จะเข้าแทรกแซงเพื่อที่จะหาปัญหาข้อขัดแย้งของเด็กกับกฎหมาย⁶²

⁶⁰ Donald J Schmid, Restorative Justice in New Zealand: A Model for U.S. Criminal Justice, (Wellington, 2001) p11. และอ้างถึงใน ณรงค์ ใจหาญ และคณะ อ้างแล้ว *เชิงอรรถที่ 39*, น. 73-74.

⁶¹ Moana Jackson, The Maori and the Criminal Justice System, A New Perspective He Whaipaanga Hou (Wellington, New Zealand: Ministry of Justice, 1987). และอ้างถึงใน Ziyad Hopkins, *supra note 33*, pp.13- 14.

⁶² *Ibid*, p.14.

รายงานของ Michael Doolan's เรื่อง Form Welfare to Justice สรุปแนวคิดในเรื่องนี้ว่า กระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน กำลังเปลี่ยนจากรูปแบบของการจัดสวัสดิการให้กับเด็กและเยาวชนไปเป็นรูปแบบของการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม รายงานฉบับนี้โต้แย้งว่า กระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนรูปแบบนี้ยังคงมุ่งไปที่การลงโทษ Michael Doolan ต้องการให้มีการหลีกเลี่ยงในการที่เจ้าหน้าที่ราชการเข้ามาช่วยเหลือ โดยใช้การแทรกแซงเข้ามา เพื่อดูแลสวัสดิการแทนการลงโทษทางอาญา เขาอธิบายว่า ภายใต้หลักการประชุมกลุ่มเมารี ประชาชนชาวเมารีเริ่มที่จะวิจารณ์ว่า สิ่งต่าง ๆ ที่มีการทำขึ้นอาจจะเป็นสิ่งที่ดีที่สุดในโลก และการกระทำนั้นทำด้วยความตั้งใจที่ดี แต่ผลของการกระทำอาจจะเป็นการทำร้ายชาวเมารีในวงกว้าง⁶³

ต่อมามีการนำหลักการในเรื่องกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice) มาใช้กับเด็กและเยาวชน โดยมีการออกกฎหมาย The Children and Young Persons and Their Families Act 1989 ซึ่งมีผลใช้บังคับในวันที่ 1 พฤศจิกายน 1989 รูปแบบของกฎหมายได้พัฒนารูปแบบการพิจารณาคดีเด็ก มาจากกระบวนการที่ทำการประชุมกลุ่มเมารี ซึ่งแยกกระบวนการพิจารณาสำหรับเมารี แต่รัฐบาลต้องการให้มีการปกครองในรูปแบบเดียว การทำงานของกระบวนการออกกฎหมาย จึงมุ่งเน้นหรือจุดมุ่งหมายไปที่การเบี่ยงเบนคดี (Diversion) และการมีเครื่องมือที่ไม่เป็นทางการ ในหลายรัฐของนิวซีแลนด์ให้อำนาจในการตัดสินใจ ขึ้นอยู่กับผู้เชี่ยวชาญ ตำรวจ นักสังคมสงเคราะห์ นักจิตวิทยา และเด็ก กระบวนการต่าง ๆ ได้เพิ่มมากขึ้นจากการประชุมกลุ่มเมารี รวมทั้งอำนาจในการตัดสินใจ และกระบวนการ และรูปแบบของกระบวนการที่เปลี่ยนแปลงไป แต่อย่างน้อยก็มีการพัฒนาระบบการประชุมกลุ่มครอบครัว ซึ่งสร้างขึ้นเพื่อดูแลและเพื่อปกป้องกระบวนการในกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็ก ซึ่งวางหลักเกณฑ์ไว้ว่า เด็กหรือเยาวชนและครอบครัวเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาของเด็กและเยาวชน และมีบทบาทในเชิงรุก การเสนอความเห็น การแสดงความรับผิดชอบ การเข้ามามีส่วนร่วมในการพูดคุยวางแผน และเสนอแนะในสิ่งที่เหมาะสมในความรับผิดชอบจากการกระทำความผิดที่เกิดขึ้น และนำมาสู่การใช้การประชุมกลุ่มครอบครัว ในการกำหนดวิธีการที่จะปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กและเยาวชน ในการศึกษาจากผลของนักวิชาการของนิวซีแลนด์เห็นว่าแนวคิดในการนำการประชุมกลุ่มครอบครัวนี้มีที่มาจากประสบการณ์ของการระงับพิพาทของชาวเมารีและกระบวนการยุติธรรมดั้งเดิมของนิวซีแลนด์⁶⁴

ตามกฎหมาย The Children, Young Persons and Their Families Act 1984 ได้ให้คำจำกัดความ ดังนี้

⁶³ Ziyad Hopkins, *supra* note 33, p.14.

⁶⁴ *Ibid.*

Child หมายถึง เด็กชายหรือเด็กหญิง ซึ่งมีอายุต่ำกว่า 14 ปี

Young Person หมายถึง เด็กชายหรือเด็กหญิง ซึ่งมีอายุมากกว่า 14 ปี แต่ไม่เกิน 17 ปี แต่ไม่รวมถึงบุคคลที่บรรลุนิติภาวะโดยการแต่งงานหรือตามกฎหมาย⁶⁵

ในการดำเนินกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กหรือเยาวชน ในประเทศนิวซีแลนด์ กระบวนการพิจารณาจะเริ่มขึ้นที่เจ้าหน้าที่ตำรวจ กฎหมายให้อำนาจเจ้าหน้าที่ตำรวจในการพิจารณาว่าจะดำเนินคดีอาญากับเด็กหรือเยาวชนหรือไม่ เจ้าหน้าที่ตำรวจจะเป็นผู้รับผิดชอบในกระบวนการสอบสวนทั้งหมด รวมถึงในกรณีที่ผู้ใหญ่กระทำความผิดในคดีที่เด็กหรือเยาวชนกระทำความผิด เจ้าหน้าที่ตำรวจที่รับผิดชอบคือ เจ้าหน้าที่ตำรวจฝ่ายช่วยเหลือเด็กและเยาวชน (Police Youth Aid Officers) เจ้าหน้าที่ตำรวจฝ่ายช่วยเหลือเด็กและเยาวชนจะเป็นผู้ดูแลโปรแกรมในการป้องกันคดีสำหรับเด็กหรือเยาวชน

เจ้าหน้าที่ตำรวจในประเทศนิวซีแลนด์จะเป็นผู้ดำเนินการสืบสวนและรับผิดชอบในการสอบสวนการกระทำความผิดของเด็กที่กระทำผิดต่อกฎหมาย เมื่อทำการสอบสวนเสร็จ เจ้าหน้าที่ตำรวจจะโอนสำนวนการสอบสวนไปที่ Youth Aid ในการตรวจสอบสำนวนการสอบสวน จะมีรายการที่จำเป็นที่ต้องใช้ในการตรวจสอบ ที่เรียกว่า Youth Justice Checklist⁶⁶ ซึ่งเจ้าพนักงานตำรวจจะต้องนำมาวิเคราะห์เพื่อหาแนวทางในการแก้ไขเด็กและเยาวชน ในสำนวนการสอบสวนจะประกอบด้วยเอกสารต่าง ๆ หรือพยานหลักฐานต่าง ๆ ที่จำเป็นในการสอบสวนคดี เช่น บันทึกของเจ้าหน้าที่ตำรวจ คำให้การอย่างเป็นทางการของพยาน พยานหลักฐานทางนิติเวชอื่น ๆ เจ้าหน้าที่ตำรวจจะต้องส่งสำนวนการสอบสวนให้แก่ Youth Aid ภายในสองสัปดาห์ หลังจากที่ได้พบว่ามีกระทำความผิดเกิดขึ้นนั้น หรือหลังจากที่มีการตั้งข้อหา เมื่อมีการสอบสวนว่ามีกระทำความผิดเกิดขึ้น เจ้าหน้าที่ของThe Youth Aid จะตรวจสอบเอกสาร เพื่อให้แน่ใจว่าการสอบสวนเป็นไปตาม

⁶⁵ The Children, Young Persons and Their Families Act 1984, section 2

⁶⁶ Youth Justice Checklist เป็นแบบสอบถามที่เจ้าพนักงานตำรวจใช้ในการสอบถามข้อมูลทั่วไปของเด็กและเยาวชน เกี่ยวกับชื่อ อายุ เพศ สัญชาติ ลักษณะของการกระทำความผิด วันที่มีการกระทำความผิด และจุดมุ่งหมายของเด็กและเยาวชนที่ต้องการรับการแก้ไข ข้อมูลเกี่ยวกับการกระทำความผิด ปัจจัยในการกระทำความผิด รายละเอียดเกี่ยวกับการการกระทำความผิดครั้งก่อน และการพบกับเจ้าพนักงานตำรวจเกี่ยวกับการกระทำความผิดนั้น ขั้นตอนตามกฎหมายสูงสุดที่เด็กและเยาวชนเคยถูกดำเนินการ การสอบถามเกี่ยวกับการใช้ยาเสพติดและสุรา หรือมีพฤติกรรมต่อต้านสังคมหรือไม่ สอบถามถึงครอบครัวเกี่ยวกับประวัติการใช้ความรุนแรงในครอบครัว หรือสถานการณ์อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง สอบถามเกี่ยวกับบิดา มารดาผู้ปกครองหรือพี่น้องว่าเคยมีส่วนร่วมในการกระทำความผิดหรือไม่ นอกจากนั้นจะเป็นการสอบถามเกี่ยวกับความคิดเห็นอื่น ๆ

มาตรฐาน ส่วนวนการสอบสวนจะไม่สมบูรณ์ ถ้าไม่ผ่านการตรวจสอบ” evidential test” การตรวจสอบและสอบสวนจะต้องเป็นไปตามมาตรฐานขั้นสูงของการพิสูจน์หลักฐาน การกระทำความผิดทางอาญา⁶⁷ Youth Aid มีอำนาจหน้าที่ตามที่บัญญัติไว้ใน The Children, Young Persons and Their Families Act 1984 และจะเป็นผู้จัดทำแนวทางในการตัดสินใจ เพื่อให้เจ้าหน้าที่เป็นผู้พิจารณา เจ้าหน้าที่ตำรวจนิวซีแลนด์จะเป็นผู้พิจารณาว่าการกระทำความผิดนั้นร้ายแรงหรือไม่ Youth Offender Teams (YOTs) ของนิวซีแลนด์ ประกอบด้วย เจ้าหน้าที่งานตำรวจ ตัวแทนของ Iwi Social Service ตัวแทนของหน่วยงานที่ดูแลด้านสังคม หรือบุคคลอื่น ๆ ที่กฎหมายกำหนดให้เป็นผู้ดูแลเด็กหรือเยาวชน ซึ่งจะร่วมกันพิจารณาว่าจะมีการตั้งข้อหาแก่เด็กและเยาวชนหรือไม่ และดำเนินการตรวจสอบประวัติของเด็กหรือเยาวชนนั้นว่าเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดอาญาเป็นนิสัยหรือไม่ โดยใช้เครื่องมือที่เรียกว่า Youth Offending Risk Screening Tool (YORST) เป็นเครื่องมือที่ช่วยในการตัดสินใจในการดำเนินการ เมื่อมีการตรวจสอบสำนวนแล้ว จะต้องใช้หลักการในกฎหมายตาม The Children, Young Persons and Their Families Act และการตัดสินใจว่าจะมีการดำเนินการอย่างไร เช่น การเตือน การเบี่ยงเบนคดี หรือการดำเนินคดีในศาลเด็กและเยาวชน (Youth Court) หลังจากเจ้าหน้าที่ตำรวจส่งเด็กหรือเยาวชนเข้าสู่การประชุมกลุ่มครอบครัวแล้ว หากเด็กหรือเยาวชนปฏิบัติตามแผน ก็สามารถยุติคดีได้ แต่ถ้าเด็กหรือเยาวชนไม่ปฏิบัติตามข้อตกลงในการประชุมกลุ่มครอบครัว เจ้าหน้าที่ตำรวจจะตั้งข้อหาและส่งเด็กหรือเยาวชนไปที่ศาล และในกรณีที่เด็กอายุ 10 ปี ขึ้นไป หรือเด็กที่มีอายุ 12 ปี หรือ 13 ปี ถูกตั้งข้อหาว่ากระทำความผิดร้ายแรง เช่น ความผิดฐานฆ่าคนตายโดยเจตนาหรือไม่เจตนา หรือในกรณีที่เด็กและเยาวชนถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิด 3 หรือ 4 ข้อหา อาจจะมีการพิจารณาโดยคณะลูกขุน (Jury) ⁶⁸ ส่วนในขั้นตอนของเจ้าหน้าที่ตำรวจนี้ มีกระบวนการที่เจ้าหน้าที่ตำรวจสามารถดำเนินการได้ คือ การเตือน การใช้มาตรการทางเลือก การส่งเรื่องไปให้ผู้ประสานงานในกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน และการจับกุม (การดำเนินคดี)

ในการศึกษาจำนวนเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดที่ยังไม่ได้ตกเป็นผู้ต้องหา (ไม่รวมคดีจราจร) ในช่วงปี พ.ศ. 2538-2550 ที่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญาปรากฏตามตารางดังนี้

⁶⁷ Stephen J. O’Driscoll, “Youth Justice in New Zealand: A Restorative Justice Approach to Reduce Youth Offending,” Retrieved on January 24, 2018, from <http://www.unafei.or.jp>

⁶⁸ The Children, Young Persons and Their Families Act 1984, section 272, 272A, 273, 274

ตารางที่ 2.2

แสดงจำนวนเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดที่ยังไม่ได้ตกเป็นผู้ต้องหา (ไม่รวมคดีจราจร)
ในช่วงปี พ.ศ. 2538 ถึงปี พ.ศ. 2550⁶⁹

กระบวนการในชั้น เจ้าพนักงานตำรวจ	2538 ร้อยละ		2544 ร้อยละ		2550 ร้อยละ	
	10-13	14-16	10-13	14-16	10-13	14-16
ส่งต่อพนักงานอัยการ	0.5	13.2	0.8	17.1	2.1	28.1
ส่งต่อไปประชุมกลุ่ม ครอบครัว	3.1	9.3	1.8	3.9	5.5	6.6
การใช้มาตรการทางเลือก	62	54.9	63.3	54.8	44.9	37.1
การเตือน	32.2	19.5	31.4	20.9	44.1	24.8
การดำเนินการอื่น ๆ	2.2	3.2	2.7	3.4	3.5	3.3

จากตารางแสดงจำนวนเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดเห็นได้ว่า มาตรการที่นำมาใช้กับเด็กและเยาวชนมากที่สุด คือ การใช้มาตรการทางเลือก รองลงมาคือ การเตือน ซึ่งแสดงให้เห็นว่ามีการนำมาตรการในการเบี่ยงเบนคดีมาใช้กับเด็กและเยาวชน โดยแยกพิจารณาได้ดังนี้

1. การเตือน (Warnings)

ในกรณีที่เด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดครั้งแรกและในความผิดที่ไม่ร้ายแรง ส่วนใหญ่เจ้าหน้าที่ตำรวจจะมีคำเตือนทันทีไปที่เด็กหรือเยาวชน การเตือนของเจ้าหน้าที่ตำรวจอาจจะมีลักษณะไม่เป็นทางการ หรือการมีคำเตือนในลักษณะที่เป็นทางการ ซึ่งเจ้าหน้าที่ตำรวจอาจจะจับกุมเด็กหรือเยาวชนหรือไม่ก็ได้ ตามหลักการที่จะได้ศึกษาในหัวข้อต่อไปในเรื่องการจับกุมกฎหมายของนิวซีแลนด์ให้อำนาจเจ้าหน้าที่ตำรวจพิจารณาว่าจะทำการเตือนเด็กและเยาวชน หรือไม่ การเตือน จะมีประสิทธิภาพต่อเด็กและเยาวชนหรือไม่ ถ้าเห็นว่าการเตือนไม่เหมาะสม และไม่สมควรกับเด็กและเยาวชน ก็อาจจะไม่ใช่วิธีการนี้ ทั้งนี้เจ้าหน้าที่ตำรวจจะพิจารณาจากความร้ายแรงของ ความผิดของเด็กหรือเยาวชน ธรรมชาติ และจำนวนของผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กและเยาวชนที่เคย

⁶⁹ Youth Service Group: Police National Headquarters, “Alternative Action That Work National Guidelines,” Wellington, New Zealand, p.7, Retrieved on November 20, 2017, from <http://www.newzealand.govt.nz>

กระทำความผิดในข้อหาเดียวกันก่อนหน้านี้⁷⁰ ในการเตือนเด็กและเยาวชนนี้เจ้าหน้าที่ตำรวจอาจจะเตือนเอง หรือมอบหมายให้บุคคลอื่นทำการเตือนแทน⁷¹ และการเตือนอาจทำต่อเด็กหรือเยาวชน บิดามารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคลอื่นที่เป็นผู้ดูแลเด็กและเยาวชน⁷² การที่ให้เจ้าหน้าที่ตำรวจมีอำนาจในการเตือนเด็กและเยาวชน เป็นไปตามหลักการในเรื่องการเบี่ยงเบนเด็กและเยาวชนออกจากกระบวนการยุติธรรมที่เป็นทางการ เพื่อต้องการแยกเด็กและเยาวชนออกจากการพิจารณาคดีในศาลให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ แต่ในกรณีที่เจ้าหน้าที่ตำรวจไม่แน่ใจว่าเด็กหรือเยาวชนเคยมีประวัติในการกระทำความผิดมาก่อนหรือไม่ การเตือนของเจ้าหน้าที่ตำรวจอาจจะเป็นการเตือนโดยมีเงื่อนไขบางประการ หรือเจ้าหน้าที่ตำรวจอาจส่งตัวเด็กหรือเยาวชนไปที่แผนกดูแลช่วยเหลือเด็กของตำรวจ (Youth Aid Division) เพื่อพิจารณาว่าควรจะดำเนินการอย่างไรกับเด็กหรือเยาวชนต่อไป หรือเพื่อให้เจ้าหน้าที่ตำรวจใช้เป็นข้อมูลในการใช้ดุลพินิจเพื่อพิจารณาว่าเจ้าหน้าที่ตำรวจควรจะมีการจับกุมเด็กหรือเยาวชน หรือไม่

2 การใช้มาตรการทางเลือก (Alternative Action)

ในกรณีที่เจ้าหน้าที่ตำรวจเห็นว่าการเตือนจะไม่เป็นประโยชน์ต่อเด็กและเยาวชน หรือในกรณีที่เด็กและเยาวชนเคยได้รับการเตือนมาก่อนแล้ว เจ้าหน้าที่ตำรวจมีอำนาจในการพิจารณาว่าจะใช้มาตรการทางเลือกอื่นสำหรับเด็กและเยาวชน สำนักงานตำรวจของประเทศนิวซีแลนด์จะมีแผนกพิเศษที่คอยดูแลช่วยเหลือเด็ก (Youth Aid Division) ซึ่งจะมีหน้าที่ในการดูแลเด็กและเยาวชน ในการปฏิบัติงานของแผนกพิเศษนี้จะมีจุดมุ่งหมายในการทำงานร่วมกับองค์กรเครือข่ายอื่น ๆ ชุมชน และครอบครัวโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อป้องกันไม่ให้เด็กและเยาวชนกระทำความผิด เจ้าหน้าที่ของหน่วยงานนี้จะใช้เวลาและความพยายามในการพิจารณาการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชน โดยมีจุดมุ่งหมาย ในการป้องกันไม่ให้เด็กและเยาวชนกระทำความผิด เพื่อให้ผู้เสียหายได้รับการเยียวยา เพื่อให้เด็กและเยาวชนมีโอกาสในการกลับไปใช้ชีวิตในสังคมได้ตามปกติ ในการพิจารณากำหนดแผนที่จะให้เด็กและเยาวชนปฏิบัติ จะมีผลโดยตรงต่อครอบครัว และต่อชุมชนที่เด็กและเยาวชนพักอาศัยอยู่ ดังนั้นในการกำหนดแผนหรือการปฏิบัติตามแผน จึงต้องอาศัยครอบครัว ชุมชนที่เด็กและเยาวชนพักอาศัย และสมาชิกในชุมชนเป็นกำลังสำคัญในการช่วยดูแลเด็กและเยาวชน

จุดมุ่งหมายที่สำคัญในการใช้กระบวนการยุติธรรมหรือมาตรการทางเลือก คือ ต้องการแยกเด็กและเยาวชนออกจากการดำเนินกระบวนการพิจารณาในศาลเด็กและเยาวชน การให้เด็ก

⁷⁰ The Children, Young Persons and Their Families Act 1984, section 209

⁷¹ The Children, Young Persons and Their Families Act 1984, section 210

⁷² The Children, Young Persons and Their Families Act 1984, section 212

และเยาวชนที่กระทำความผิดสำนึก และรับผิดชอบในการกระทำความผิดที่ได้กระทำ เปิดโอกาสให้ผู้เสียหายได้มีโอกาสพูดคุยกับเด็กและเยาวชน และครอบครัว โดยมีจุดมุ่งหมายในการช่วยกันหาทางออกของปัญหาที่เกิดขึ้น เพื่อให้ผู้เสียหายได้รับการเยียวยาจนเป็นที่พอใจ ป้องกันมิให้เด็กและเยาวชนกระทำความผิดซ้ำ เพื่อให้เด็กและเยาวชนสามารถกลับคืนสู่ครอบครัวและสังคมได้

กระบวนการยุติธรรมหรือมาตรการทางเลือกนี้ หมายความว่ารวมถึงการพบกันอย่างไม่เป็นทางการระหว่างเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด กับครอบครัวหรือผู้ปกครองของเด็ก และเยาวชนที่กระทำความผิด เพื่อให้มีการปรับความเข้าใจ ประสานกันเกี่ยวกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น และในเรื่องต่าง ๆ ภายในครอบครัว เพื่อช่วยกันหาทางในการแก้ไขปัญหา การให้เด็กและเยาวชนมีโอกาสพบกับผู้เสียหาย เพื่อให้เด็กและเยาวชน รวมทั้งครอบครัวมีโอกาสขอโทษผู้เสียหายด้วยวาจา หรือทำเป็นหนังสือ การจ่ายค่าทดแทน หรือการเยียวยาในความเสียหายที่เกิดขึ้น รวมทั้งการกำหนดแผนหรือข้อตกลงให้เด็กและเยาวชนกระทำ เช่น การทำกิจกรรมบริการสังคม หรือสาธารณประโยชน์ ซึ่งหากมีการปฏิบัติตามแผนหรือข้อตกลงต่าง ๆ ครบถ้วน เจ้าหน้าที่ตำรวจก็จะไม่แจ้งข้อหาและไม่ดำเนินคดีกับเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด หรือถอนการแจ้งข้อหาและยุติคดีมาตรฐานที่เป็นแนวทางของเจ้าหน้าที่ตำรวจในการพิจารณาว่าเด็กหรือเยาวชนได้มีการทำตามข้อตกลง เช่น การให้เด็กและเยาวชนทำจดหมายขอโทษผู้เสียหาย การให้เด็กและเยาวชนชดเชยเงินให้แก่ผู้เสียหาย การให้เด็กและเยาวชนบริจาคเงินให้แก่มูลนิธิการกุศล การให้เด็กและเยาวชนทำงานบริการสังคม หรือสาธารณประโยชน์เป็นเวลา 20 ถึง 40 ชั่วโมง การให้เด็กและเยาวชนเข้าร่วมโครงการหรือโปรแกรมต่าง ๆ ตามที่กำหนด การกำหนดให้เด็กและเยาวชน รวมถึงครอบครัวมารับคำปรึกษา การให้เด็กและเยาวชนศึกษา หรือฝึกอาชีพตามเวลาที่กำหนด การกำหนดให้เด็กและเยาวชนเข้ารับการรักษายาเสพติด การกำหนดห้ามมิให้เด็กและเยาวชนออกจากบ้านตามเวลาที่กำหนด หรือห้ามมิให้เด็กและเยาวชนติดต่อกับบุคคลที่มีพฤติกรรมที่ไม่ดี รวมถึงข้อกำหนดไม่ให้เด็กและเยาวชนขับรถ⁷³

จากการเก็บสถิติ พบว่าเด็กและเยาวชนที่เข้าสู่กระบวนการเตือนและกระบวนการมาตรการทางเลือกมีจำนวนประมาณร้อยละ 76 ของเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด และเข้าสู่กระบวนการ ส่วนที่เหลือ ร้อยละ 8 จะถูกส่งไปที่ผู้ประสานงานในกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน (Referral to Youth Justice Co-Ordinator) และร้อยละ 16 ของเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดจะถูกจับกุมเพื่อดำเนินคดี⁷⁴

⁷³ Youth Service Group: Police National Headquarters, *supra* note 69, p.66.

⁷⁴ Stephen J. O'Driscoll, *supra* note 67, p.59.

3. การส่งเรื่องไปให้ผู้ประสานงานในกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน (Referral to Youth Justice Co-Ordinator)

ในกรณีที่ผ่านขั้นตอนการเตือน หรือใช้กระบวนการยุติธรรมทางเลือกแล้ว แต่เจ้าหน้าที่ตำรวจมีความประสงค์จะแจ้งข้อหาเด็กหรือเยาวชน ในกรณีที่เด็กหรือเยาวชนยังไม่ถูกจับหรือถูกควบคุม หรือถูกจับแล้วแต่ได้รับการปล่อยชั่วคราว เจ้าหน้าที่ตำรวจจะต้องส่งเด็กหรือเยาวชนไปที่ ผู้ประสานงานในกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็ก (Youth Justice Co-Ordinator) เพื่อจัดให้มีการประชุมร่วมกัน และจัดให้มีการประชุมกลุ่มครอบครัว⁷⁵ ในการประชุมกลุ่มครอบครัวจะพิจารณาว่าสมควรที่จะมีการตั้งข้อหาเด็กหรือเยาวชนหรือไม่ หากพิจารณาแล้วเห็นว่าจำเป็นต้องมีการตั้งข้อหาเด็กหรือเยาวชน หรือในกรณีที่เด็กหรือเยาวชนปฏิเสธว่าไม่ได้กระทำความผิด ก็จะส่งตัวเด็กหรือเยาวชนไปที่ศาลเด็กและเยาวชน (Youth Court)⁷⁶ แต่หากในการประชุมกลุ่มครอบครัว เด็กหรือเยาวชนตกลงที่จะปฏิบัติตามแผน และเด็กหรือเยาวชนสามารถปฏิบัติตามแผนได้ ก็จะไม่มีการตั้งข้อหาเด็กหรือเยาวชน ก็อาจปล่อยตัวเด็กหรือเยาวชน หรือส่งตัวเด็กหรือเยาวชนไปที่ศูนย์ช่วยเหลือเด็กและเยาวชน (Youth Aid)

4. การจับกุม (Arrest)

ตาม The Children, Young Persons and Their Families Act 1984 มีหลักเกณฑ์ในเรื่องการเบี่ยงเบนคดีเพื่อต้องการให้เด็กหรือเยาวชนออกจากกระบวนการยุติธรรมที่เป็นทางการ และหลีกเลี่ยงการนำตัวเด็กหรือเยาวชนมาศาล รวมทั้งการถูกจับกุมโดยเจ้าหน้าที่ตำรวจ ซึ่งมีข้อกำหนดว่าเจ้าหน้าที่ตำรวจจะไม่จับกุมเด็กหรือเยาวชน เว้นแต่ในกรณีที่มีเหตุจำเป็น เช่น ในกรณีที่เด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดที่ร้ายแรง และมีอัตราโทษสูง และเจ้าหน้าที่ตำรวจพิจารณาแล้วว่าการจับเด็กหรือเยาวชนนั้นเป็นประโยชน์ต่อสาธารณะ หรือในกรณีที่มีเหตุอันควรเชื่อว่าเด็กหรือเยาวชน จะไปยุ่งเกี่ยวกับพยานหลักฐาน หรือเด็กหรือเยาวชนนั้นไม่ยอมแจ้งชื่อหรือที่อยู่ต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจ⁷⁷ และเจ้าหน้าที่ตำรวจมีอำนาจในการควบคุมตัวได้ไม่เกิน 24 ชั่วโมง หลังจากนั้นเจ้าหน้าที่ตำรวจต้องนำตัวเด็กหรือเยาวชนมาส่งศาล ในการจับนั้นเจ้าหน้าที่ตำรวจอาจปล่อยเด็กหรือเยาวชนโดยไม่ตั้งข้อหา เจ้าหน้าที่ตำรวจอาจไม่ต้องดำเนินการใด ๆ หรือใช้วิธีว่ากล่าวตักเตือน ซึ่งขึ้นอยู่กับข้อหาและความร้ายแรงของการกระทำความผิด และประวัติการกระทำความผิดของเด็กหรือเยาวชนว่าเคยกระทำความผิด และเคยถูกเจ้าหน้าที่ตำรวจว่ากล่าวตักเตือนมาก่อนหรือไม่ นอกจากการว่ากล่าวตักเตือนเจ้าหน้าที่ตำรวจอาจใช้กระบวนการเบี่ยงเบน หรือกระบวนการทางเลือกอื่น ซึ่งหาก

⁷⁵ The Children, Young Persons and Their Families Act 1984, section 245

⁷⁶ The Children, Young Persons and Their Families Act 1984, section 247

⁷⁷ The Children, Young Persons and Their Families Act 1984, section 214

เด็กหรือเยาวชนสามารถปฏิบัติตามที่เจ้าหน้าที่ตำรวจกำหนดได้ ก็จะทำให้ไม่ต้องมีการดำเนินการ
 ใดๆ กับเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดต่อไป แต่หากเด็กหรือเยาวชนไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไข
 ที่เจ้าหน้าที่ตำรวจกำหนดไว้ เจ้าหน้าที่ตำรวจก็อาจจะตั้งข้อหาเกี่ยวกับเด็กหรือเยาวชน หรือดำเนินการ
 อื่น ๆ ตามที่เห็นเหมาะสม หรือตามที่กฎหมายกำหนด ในกรณีที่เจ้าหน้าที่ตำรวจแจ้งข้อหาเกี่ยวกับเด็ก
 และเยาวชน (Youth Aid Advised) เจ้าหน้าที่ตำรวจต้องส่งเด็กและเยาวชนไปที่ผู้ประสานงานใน
 กระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็ก (Youth Justice Co-Ordinator) ⁷⁸ ซึ่งเจ้าหน้าที่ตำรวจกับผู้
 ประสานงานในกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็ก ต้องปรึกษากันเกี่ยวกับวิธีการในการดูแลและ
 ดำเนินการกับเด็กและเยาวชนและเพื่อประโยชน์ของสาธารณะ ในกรณีนี้จำเป็นต้องให้มีการจัด
 ประชุมกลุ่มครอบครัว (The Family Group Conference) ในบางกรณีหากเจ้าหน้าที่ตำรวจ
 มีความเห็นว่าควรมีการตั้งข้อหาเด็กและเยาวชน และมีความเห็นในการส่งฟ้อง เด็กและเยาวชนจะถูก
 ส่งตัวไปฟ้องที่ Youth Court ในการควบคุมตัวเด็กและเยาวชนนั้น เจ้าหน้าที่ตำรวจอาจปล่อยตัว
 ชั่วคราวโดยมีเงื่อนไข หรือไม่มีเงื่อนไขก็ได้ ขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน
 ในชั้นเจ้าหน้าที่ตำรวจปรากฏตามแผนภาพดังนี้

⁷⁸ Youth Justice Co-Ordinator เป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลที่ดูแลเกี่ยวกับเด็กและครอบครัว
 และต้องมีคุณสมบัติเป็นนักสังคมสงเคราะห์

ภาพที่ 2.4

แผนภาพแสดงขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนในชั้นเจ้าหน้าที่ตำรวจของ
ประเทศนิวซีแลนด์

จากการศึกษาขั้นตอนต่าง ๆ ในการดำเนินคดีกับเด็กและเยาวชนของประเทศนิวซีแลนด์ในชั้นเจ้าหน้าที่ตำรวจแสดงให้เห็นว่า มีการนำหลักการในเรื่องมาตรการแทนการดำเนินคดีอาญา และกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice) มาใช้ตั้งแต่ในกรณีที่พบว่ามีการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชน โดยมีเจตนารมณ์ที่ต้องการเบี่ยงเบนคดี หรือแยกคดีที่เด็กและเยาวชนกระทำความผิดออกจากกระบวนการยุติธรรมตั้งแต่แรก โดยไม่ต้องให้เด็กและเยาวชนมาสู่ศาลเด็ก ซึ่งนับว่าเป็นการผสมผสานรูปแบบทั้งสองอย่างเห็นได้ชัด

ในกรณีที่ผ่านขั้นตอนและกระบวนการของเจ้าหน้าที่ตำรวจจนถึงขั้นตอนที่เด็กและเยาวชนปรากฏตัวอยู่ในศาลเด็กและเยาวชน (Youth Court) ผู้พิพากษาจะถามเด็กและเยาวชนว่าจะปฏิบัติตามแผนหรือไม่ หากจำเลยยอมรับที่จะปฏิบัติตามแผน ส่วนใหญ่ศาลเด็กและเยาวชนจะเห็นชอบกับแผน และเมื่อมีการปฏิบัติตามแผนแล้ว ศาลเด็กและเยาวชนอาจมีคำพิพากษาหรือคำสั่งอย่างหนึ่งอย่างใด หรือศาลเด็กและเยาวชนอาจจะมีคำสั่งเพิ่มเติมจากข้อเสนอที่มีการเสนอแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชน เช่น มีคำสั่ง ให้เด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดทำกิจกรรมบริการสังคมเพิ่มมากขึ้นเป็นสองเท่าจากข้อตกลงตามที่มีการประชุมกลุ่มครอบครัว หรือมีข้อกำหนดห้ามเด็กและเยาวชนออกจากบ้าน โดยผู้พิพากษาจะแจ้งให้มีการปฏิบัติตามแผน หรือศาลยอมรับแผนแต่มีข้อสังเกตให้มีการกำหนดข้อกำหนดบางอย่างเพิ่มเติม⁷⁹ หรือผู้พิพากษาอาจจะมีคำสั่งให้เด็กและเยาวชนอยู่ในความดูแลของ The Department of Child, Youth and Family Services ซึ่งเห็นได้ว่าการทำแผนมีวัตถุประสงค์ในการเจรจาต่อรอง เพื่อให้เกิดข้อตกลงกันระหว่างเด็กและเยาวชน กับฝ่ายผู้เสียหาย และการแสดงความรับผิดชอบต่อสังคม ถ้าเด็กและเยาวชนไม่ปฏิบัติตามแผน ก็จะส่งตัวเด็กและเยาวชนไปฟ้องที่ District Court เพื่อให้ผู้พิพากษาพิจารณาว่าจะดำเนินการต่ออย่างไร ในกรณีนี้ ศาลอาจจะมีคำพิพากษาอย่างหนึ่งอย่างตามพฤติการณ์ และความร้ายแรงของการกระทำความผิด ส่วนในกรณีที่เด็กและเยาวชนสามารถปฏิบัติตามแผนได้ครบถ้วน ศาลอาจมีคำสั่งให้จำหน่ายคดี

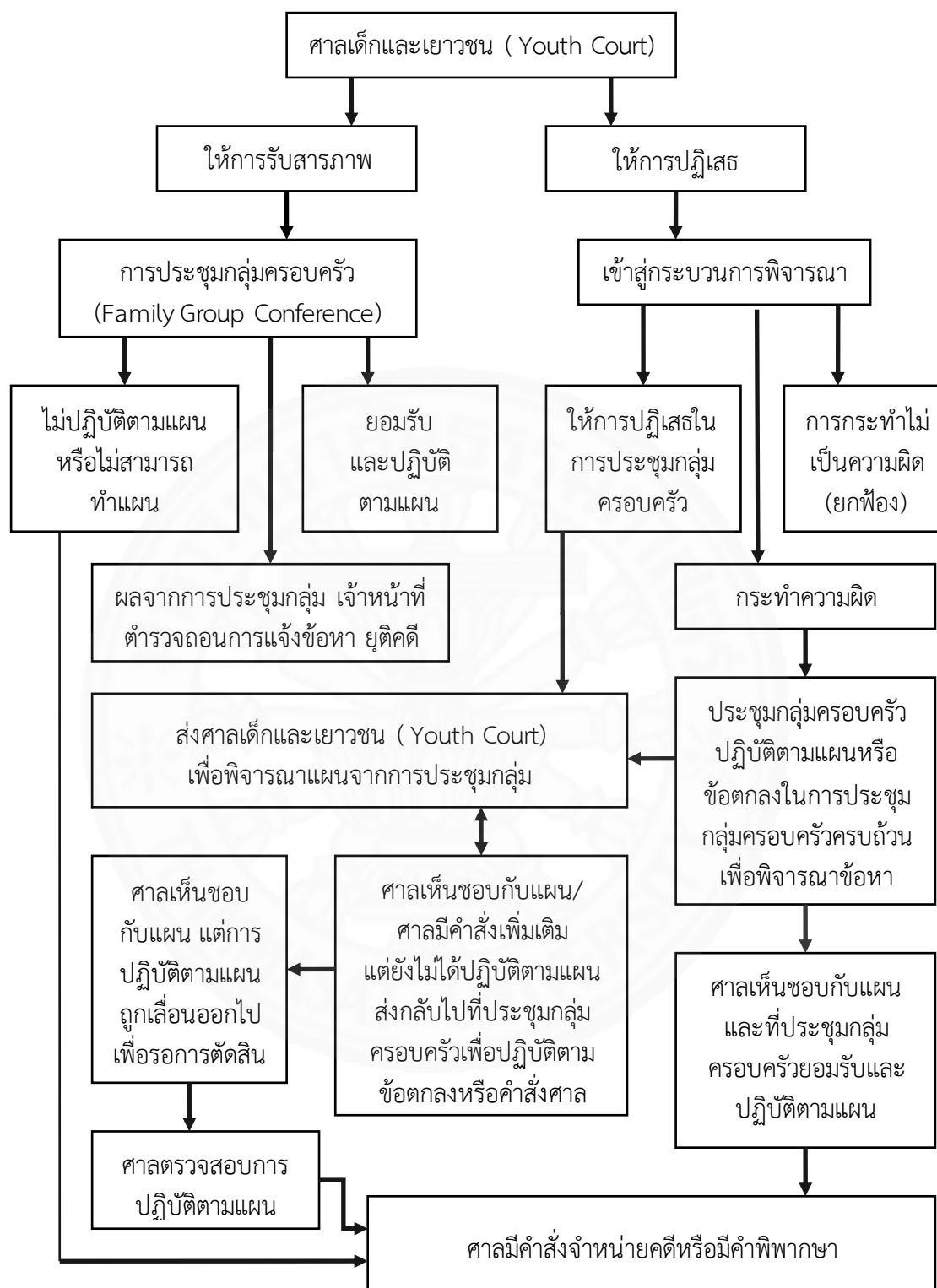
ส่วนในกรณีที่เจ้าพนักงานตำรวจเห็นควรที่จะมีการตั้งข้อหา เจ้าพนักงานตำรวจจะนำตัวเด็กและเยาวชนมาส่งศาลเด็กและเยาวชน (Youth Court) เมื่อเด็กและเยาวชนมาปรากฏตัวต่อหน้าศาลเด็กและเยาวชนแล้ว ขั้นตอนในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีในชั้นพิจารณาของศาลศาลเด็กและเยาวชน คือ ศาลจะสอบถามคำให้การของเด็กและเยาวชน ในกรณีที่เด็กและเยาวชนให้การรับสารภาพ ศาลจะส่งเด็กและเยาวชนไปเข้าร่วมการประชุมกลุ่มครอบครัวได้⁸⁰ ในการประชุมกลุ่มครอบครัวหากเด็กและเยาวชนให้การปฏิเสธ หรือในกรณีที่ประชุมของการประชุมกลุ่ม

⁷⁹ Ziyad Hopkins, *supra* note 33, p.28.

⁸⁰ The Children, Young Persons and Their Families Act 1984, section 249

ครอบครัวลงความเห็นให้เด็กและเยาวชนกระทำการ หรือไม่กระทำการใด ๆ แล้วเด็กและเยาวชนไม่ปฏิบัติตามแผนหรือตามข้อตกลงในการประชุมกลุ่มครอบครัว หรือในกรณีที่มีการประชุมกลุ่มครอบครัวแล้ว ในการประชุมกลุ่มครอบครัวมีความเห็นว่า ควรส่งตัวเด็กและเยาวชนมาให้ศาลเด็กและเยาวชนพิจารณา ศาลก็จะดำเนินการพิจารณาคดีกับเด็กและเยาวชนต่อไป แต่หากเด็กและเยาวชนปฏิบัติตามแผนหรือตามข้อตกลงตามที่ได้มีการตกลงไว้ในการประชุมกลุ่มครอบครัวครบถ้วน ในกรณีนี้เจ้าหน้าที่ตำรวจสามารถยกเลิกการตั้งข้อหา และสามารถยุติคดีได้โดยไม่ต้องส่งเด็กและเยาวชนมาที่ศาลเด็กและเยาวชน ในการดำเนินการตามขั้นตอนของเจ้าพนักงานตำรวจ หรือในกรณีที่มีการดำเนินการประชุมกลุ่มครอบครัว จนได้ข้อสรุปเกี่ยวกับการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชนแล้ว เจ้าหน้าที่จะรายงานมาที่ศาลเด็กและเยาวชน เพื่อให้พิจารณาแผนหรือข้อตกลงในการประชุมกลุ่มครอบครัว เมื่อเด็กและเยาวชนถูกส่งตัวมาที่ศาลเด็กและเยาวชน ศาลจะตรวจสอบแผนหรือข้อตกลงที่ได้จากการประชุมกลุ่มครอบครัว ในกรณีที่ศาลเห็นชอบกับแผนหรือข้อตกลงตามที่ได้มีการตกลงกันในที่ประชุมกลุ่มครอบครัว ศาลอาจมีคำสั่งยุติคดี จำหน่ายคดีจากสารบบความ หรือมีคำสั่งหรือคำพิพากษาต่อไป ส่วนในกรณีที่ศาลเด็กและเยาวชนไม่เห็นชอบกับแผน หรือมีคำสั่งอย่างอื่นเพิ่มเติม หรือเด็กและเยาวชนยังปฏิบัติตามแผนไม่ครบถ้วน ศาลเด็กและเยาวชนจะส่งตัวเด็กและเยาวชนกลับไปเพื่อให้ที่ประชุมกลุ่มครอบครัวเพื่อให้ดำเนินการตามข้อตกลงที่ที่ประชุมกลุ่มครอบครัวตกลงไว้ หรือปฏิบัติตามคำสั่งศาลต่อไป ซึ่งคดีส่วนใหญ่ในศาลเด็กและเยาวชนจะสามารถแก้ไขได้โดยการประชุมกลุ่มครอบครัว โดยไม่จำเป็นต้องมีการนำเด็กและเยาวชนเข้าสู่กระบวนการอย่างเป็นทางการของศาลเด็กและเยาวชน เช่น ในปี พ.ศ. 2556 มีจำนวนคดีเพียงร้อยละ 26 ของคดีทั้งหมดที่เข้าสู่กระบวนการอย่างเป็นทางการของศาลเด็กและเยาวชน⁸¹ แผนภาพขั้นตอนในการกระบวนการพิจารณาในศาลเด็กและเยาวชนสรุปได้ดังนี้

⁸¹ Andrew Bercrof, “It's All Relative: The Absolute Importance of the Family in Youth Justice (A New Zealand Perspective), 2015,” Retrieved on April 30, 2018, from <http://www.courtsofnz.govt.nz>

ภาพที่ 2.5

แผนภาพแสดงขั้นตอนการพิจารณาในศาลเด็กและเยาวชน (Youth Court) ของประเทศนิวซีแลนด์

ซึ่งจะเห็นได้ว่ากระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชนในประเทศนิวซีแลนด์นั้น การส่งเด็กและเยาวชนไปเข้ารับการประชุมกลุ่มครอบครัว เป็นหลักการสำคัญในกระบวนการพิจารณาคดีอาญาสำหรับเด็กและเยาวชน หลักการที่สำคัญคือสามารถส่งตัวเด็กและเยาวชนได้ทั้งในชั้นเจ้าพนักงานตำรวจ และในชั้นศาล

จากการศึกษาหลักการต่าง ๆ ในกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนในศาลเยาวชนหรือศาลเด็ก ทั้งตามหลักสากล และหลักการในประเทศอังกฤษ ประเทศสหรัฐอเมริกา และประเทศนิวซีแลนด์ที่ได้ศึกษามาในบทนี้ จะเห็นได้ว่า มีแนวคิดและหลักการในลักษณะที่คล้ายคลึงกัน คือ มุ่งเน้นการแก้ไข บำบัด พื้นฟูเด็กและเยาวชน โดยนำหลักการเบี่ยงเบนคดี (Diversion) เพื่อให้เด็กและเยาวชนออกจากกระบวนการยุติธรรมแบบเป็นทางการโดยใช้วิธีการแก้ไข บำบัดฟื้นฟู และดูแลเด็กและเยาวชน เพื่อให้สามารถกลับมาใช้ชีวิตในครอบครัว และกลับมาเป็นพลเมืองที่ดีของสังคม รวมทั้งในการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice) มาใช้เพื่อให้เด็กและเยาวชน บิดา มารดา ผู้ปกครอง ฝ่ายผู้เสียหาย ชุมชน และนักสังคมสงเคราะห์เข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไข แต่วิธีการในแต่ละประเทศก็มีทั้งความแตกต่าง และมีส่วนที่คล้ายคลึงกัน ซึ่งในบทที่ 3 จะได้ศึกษาถึงหลักการ และแนวคิด กฎหมาย ระเบียบ รวมถึงวิธีปฏิบัติในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชนในประเทศไทยว่า จะมีลักษณะที่เหมือนหรือแตกต่างกับหลักการตามหลักกฎหมายสากลและหลักกฎหมายในต่างประเทศอย่างไร

บทที่ 3

หลักการและแนวคิดของศาลเยาวชนและครอบครัวในประเทศไทย

วิวัฒนาการและแนวคิดเกี่ยวกับการดำเนินกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนในประเทศไทยในยุคแรกยังไม่มีกฎหมายที่แยกการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีที่เด็กและเยาวชนกระทำความผิดจากการกระทำความผิดของผู้ใหญ่ และศาลที่ใช้ในการพิจารณาคดีที่เด็กและเยาวชนก็ใช้ศาลเดียวกับที่ผู้ใหญ่กระทำความผิด โดยมีกฎหมายที่มีหลักการเฉพาะการกระทำความผิดของเด็กแทรกอยู่บ้าง จนกระทั่งมาถึงสมัยรัตนโกสินทร์ ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 จึงเริ่มมีการกำหนดอายุของเด็กต่ำกว่าเจ็ดปีที่กระทำความผิดว่าไม่ต้องได้รับโทษไว้ในกฎหมาย ซึ่งเป็นการกำหนดเรื่องการกระทำความผิดของเด็กไว้อย่างชัดเจน แต่ในการพิจารณาคดียังไม่มีการจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัว ในการจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวของประเทศไทยเริ่มมีแนวคิดในการจัดตั้งสมัยพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล รัชกาลที่ 8 และเริ่มพัฒนาการแนวคิดมาเรื่อย ๆ จนมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ซึ่งได้มีการแก้ไขครั้งสุดท้ายตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2559 ที่มีการแก้ไขเกี่ยวกับเรื่องอายุของเด็กที่กระทำความผิด ซึ่งจะได้พิจารณาตามลำดับดังนี้

3.1 แนวคิดในการจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวในประเทศไทย

ประเทศไทยมีแนวคิดในเรื่องการดำเนินคดีอาญากับเด็กและเยาวชน และการจัดตั้งศาลที่พิจารณาคดีเด็กและเยาวชน แยกพิจารณาได้เป็น 3 ยุค

3.1.1 ยุคแรก

ในสมัยกรุงศรีอยุธยา มีบทบัญญัติเกี่ยวกับการดำเนินกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน ในกฎหมายลักษณะวิवादราหนึ่ง มีหลักว่า “อนึ่งเด็ก 7 เข้าเฒ่า 70 หลงไหลไปตีดาท่าน ท่านมิให้ปรับไหม มีโทษ แต่ให้นายบ้านนายเมืองช่วยว่ากล่าว ให้สมครสมานนั้น โดยการ” ซึ่งแสดงให้เห็นว่าหากเด็กอายุ 7 ปี กระทำความผิด กฎหมายกำหนดไว้ว่าไม่ให้ถือว่ามิโทษ แต่ให้ดำเนินการว่ากล่าวตักเตือน ซึ่งนับว่าเป็นก้าวสำคัญในการดำเนินกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็ก

แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนในประเทศไทยในสมัยรัตนโกสินทร์ เริ่มมีขึ้นตั้งแต่สมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 พระองค์ทรงประกาศใช้กฎหมายลักษณะอาญา รศ. 127 เมื่อวันที่ 1 มิถุนายน 2451 มีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 23 กันยายน 2451 ซึ่งนับเป็นประมวลกฎหมายอาญฉบับแรกของไทย มีหลักเกณฑ์เกี่ยวกับเด็กและเยาวชน ว่า ในกรณีที่เด็กอายุไม่ถึงเจ็ดปีกระทำความผิด ห้ามไม่ให้ลงโทษโดยถือว่ายังมีรู้ผิดชอบ และมีหลักเกณฑ์ว่า เด็กอายุกว่าเจ็ดปีขึ้นไป แต่ไม่ถึงสิบสี่ปี กระทำความผิด ให้ศาลพิจารณาถึงระดับความรู้ผิดชอบของเด็กนั้น หากยังไม่รู้ผิดชอบให้ปล่อยตัวไป หากเห็นว่าเด็กรู้ผิดชอบอยู่บ้าง ศาลสามารถกำหนดวิธีการที่เหมาะสมตั้งแต่การว่ากล่าวตักเตือน ภาคทัณฑ์ แล้วปล่อยตัวไป หรือเรียกบิดามารดามาทำสัญญาว่าจะระวังเด็กในเรื่องความประพฤติในเวลาศาลกำหนด แต่ไม่เกินเวลาที่เด็กอายุครบสิบแปดปี และให้นำวิธีการสำหรับเด็กไปใช้กับเด็กอายุกว่าสิบสี่ขึ้นไป แต่ไม่ถึงสิบหกปี โดยให้ศาลพิจารณาถึงความมีสติรู้ผิดชอบของเด็ก¹ ซึ่งแสดงว่าประเทศไทยในสมัยนั้นเริ่มมีแนวคิดในการดำเนินการดำเนินคดีกับเด็กและเยาวชนแยกเป็นการเฉพาะ โดยกำหนดอายุของเด็กที่ถือว่ากระทำการอันเป็นความผิดตามกฎหมาย แต่ห้ามไม่ให้ลงโทษ และให้ศาลเข้ามามีบทบาทในการพิจารณาว่าสมควรจะดำเนินการอย่างไรกับเด็กในกรณีที่เด็กอายุเกินกว่าเจ็ดปีขึ้นไป ซึ่งนับว่าเป็นก้าวสำคัญในการพัฒนากระบวนการพิจารณาคดีสำหรับเด็กและเยาวชน แม้จะไม่ได้มีการตั้งศาลสำหรับเด็กและเยาวชนโดยเฉพาะก็ตาม หลังจากนั้นก่อนที่จะมีการจัดตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชน ประเทศไทยได้นำวิธีการพิเศษในการแก้ไข เยียวยาเด็กและเยาวชนมาใช้โดยมีการจัดตั้งโรงเรียนฝึกอาชีพตามพระราชบัญญัติประถมศึกษา พ.ศ. 2478 และพระราชบัญญัติจัดการฝึกและอบรม พ.ศ. 2479 จัดตั้งโรงเรียนฝึกอาชีพขึ้นโดยให้อยู่ในความควบคุมของกรมราชทัณฑ์ ซึ่งต่อมาได้ออนไปอยู่ในความรับผิดชอบของกรมประชาสงเคราะห์ ตามพระราชบัญญัติจัดการฝึกและอบรมเด็กบางจำพวก (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2501 ปัจจุบัน คือ เยาวชนสถานบ้านห้วยโป่ง จังหวัดระยอง

แนวคิดในการจัดตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชนเริ่มขึ้นครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ. 2482 ในสมัยรัฐบาล จอมพล ป. พิบูลสงคราม (แปลก พิบูลสงคราม) โดย พล.ร.ต.ถวัลย์ ธำรงนาวาสวัสดิ์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมในขณะนั้น ส่งหลวงจิตรปานิศรีศิริวิสุทธิ ไปดูงานศาลในทวีปเอเชียและยุโรป รวมทั้งดูงานเรื่องศาลคดีเด็กและเยาวชนเป็นครั้งแรก เมื่อกลับมาได้เสนอรายงานการดูงานในประเทศอิตาลี เยอรมัน เนเธอร์แลนด์ เบลเยียมต่อกระทรวงยุติธรรม และต่อมาพระยาลัดพลีธรรมประคัลภ์ ประธานศาลฎีกาในขณะนั้นได้มีบันทึกขอประธานศาลฎีการายงานความเห็นเรื่องศาลคดีเด็กและเยาวชนในประเทศต่าง ๆ ตลอดจนสภาพการณ์ในประเทศไทยหากจัดตั้งศาลคดีเด็ก

¹ กฎหมายลักษณะอาญา รศ. 127 มาตรา 56, 57 และ 58

และเยาวชนขึ้นเสนอต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม แต่ความดำรินี้ระงับไปเนื่องจากเกิดสงครามโลกครั้งที่สอง จนกระทั่งปี พ.ศ. 2493 จึงได้รื้อฟื้นความคิดในการจัดตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชนขึ้นอีกครั้งหนึ่ง จนกระทั่งเป็นผลสำเร็จ² ในสมัยนายเลียง ไชยกาล เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม โดยมีการจัดส่งผู้พิพากษาไปดูงานศาลเยาวชนและครอบครัว แล้วมีการเสนอคณะรัฐมนตรีแต่งตั้งคณะกรรมการพิจารณา การอบรม สงเคราะห์ และการตั้งศาลเด็ก ผลงานของคณะกรรมการได้มีการร่างพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชน พ.ศ. 2494 และพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีเด็กและเยาวชน พ.ศ. 2494 ต่อมาจึงมีการประกาศใช้เป็นกฎหมาย และมีการจัดตั้งศาลสำหรับเด็กและเยาวชนขึ้นครั้งแรกในปี พ.ศ. 2494 ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชน พ.ศ. 2494 และพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีเด็กและเยาวชน พ.ศ. 2494 ที่ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ 3 กรกฎาคม พ.ศ. 2494 ซึ่งมีหลักเกณฑ์เกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชน และเปิดดำเนินการศาลคดีเด็กและเยาวชนกลาง และสถานพินิจและคุ้มครองเด็กกลางในกรุงเทพมหานครเป็นครั้งแรกเมื่อวันที่ 28 มกราคม 2495 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อทำหน้าที่ในการพิจารณาพิพากษาคดีอาญาที่เด็กหรือเยาวชนกระทำความผิด รวมทั้งคดีที่ศาลมีคำสั่งเกี่ยวกับเด็กหรือเยาวชนตามกฎหมายว่าด้วยการประถมศึกษา กฎหมายว่าด้วยการควบคุมเด็กและนักเรียน³ ศาลคดีเด็กและเยาวชนกลางมีที่ทำการชั่วคราวอยู่ที่อาคารศาลแขวงพระนครใต้ (เดิม) ตำบลตลาดน้อย อำเภอสัมพันธวงศ์ จังหวัดพระนคร ส่วนอาคารที่ทำการถาวรครั้งแรกสร้างขึ้นใกล้ศาลหลักเมือง ถนนราชินี แขวงพระบรมราชวัง เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร ปัจจุบันย้ายที่ทำการมาตั้งอยู่ที่ถนนกำแพงเพชร แขวงจตุจักร เขตจตุจักร กรุงเทพฯ

ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชน พ.ศ. 2494 มาตรา 4 ให้คำจำกัดความไว้ว่า

“เด็ก” หมายความว่าบุคคลอายุเกินกว่าเจ็ดปีบริบูรณ์ แต่ยังไม่เกินกว่าสิบสี่ปีบริบูรณ์

“เยาวชน” หมายความว่า บุคคลอายุเกินกว่าสิบสี่ปีบริบูรณ์ แต่ยังไม่ถึงสิบแปดปีบริบูรณ์ แต่ไม่ให้ความหมายมาถึงบุคคลผู้บรรลุนิติภาวะแล้วด้วยการสมรส

รูปแบบของศาลเด็กและเยาวชนมีลักษณะพิเศษโดยแยกการปฏิบัติต่อเด็ก และเยาวชนที่กระทำความผิดออกจากผู้ใหญ่ เป็นการริเริ่มระบบการแก้ไขเยียวยา มีการกำหนดเรื่อง

² สว่าง ลีนะสมิต, กฎหมายเกี่ยวกับการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชน, พิมพ์ครั้งที่ 4 (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2522), น.109-110.

³ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชน พ.ศ. 2494 มาตรา 8

องค์คณะผู้พิพากษาในการพิจารณาและพิพากษาคดีที่ต้องมีผู้พิพากษาไม่น้อยกว่าสองคน และผู้พิพากษาสมทบอีกสองคนเป็นองค์คณะกับผู้พิพากษา ซึ่งอย่างน้อยต้องเป็นสตรีหนึ่งคน⁴ และการกำหนดคุณสมบัติผู้พิพากษาสมทบที่ปฏิบัติงานในศาลคดีเด็กและเยาวชนว่า ต้องเป็นบุคคลที่ได้รับการคัดเลือกมาจากผู้มีประสบการณ์เกี่ยวข้องในการอบรมเลี้ยงดูเด็กและผ่านการอบรม ตามหลักเกณฑ์ในเรื่องความมุ่งหมายของศาลคดีเด็กและเยาวชน และหน้าที่ตุลาการตามหลักเกณฑ์ที่กำหนด⁵ ส่วนในเรื่องการพิจารณาพิพากษาของศาล มีลักษณะพิเศษที่สำคัญคือ ห้องที่ใช้ในการพิจารณาต้องจัดห้องโดยเฉพาะ มีใช้ห้องพิจารณาคดีธรรมดา การพิจารณาให้กระทำโดยลับ⁶ และไม่ต้องดำเนินการตามกฎหมายว่าด้วยวิธีพิจารณาโดยเคร่งครัด ให้ใช้ภาษาง่าย ๆ ให้จำเลยเข้าใจ เปิดโอกาสให้จำเลย บิดามารดา ผู้ปกครองหรือบุคคลที่จำเลยอาศัยอยู่แถลงข้อเท็จจริง การพิจารณาพิพากษาต้องคำนึงถึงสวัสดิภาพและอนาคตของเด็กยิ่งกว่าการลงโทษ การลงโทษหรือใช้วิธีการลงโทษต้องเหมาะสมกับเด็กหรือเยาวชน และพฤติการณ์เฉพาะเรื่อง แม้เด็กหรือเยาวชนจะกระทำผิดร่วมกัน⁷ และศาลที่มีคำพิพากษาหรือคำสั่งสามารถเปลี่ยนแปลงคำพิพากษาหรือคำสั่งเกี่ยวกับการลงโทษ หรือใช้วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชนได้ถ้าปรากฏข้อเท็จจริงต่อศาลว่ามีพฤติการณ์เปลี่ยนแปลงไป⁸

ต่อมา มีการแก้ไขปรับปรุงหลักเกณฑ์ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชน (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2506 และพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีเด็กและเยาวชน (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2506 ซึ่งใช้บังคับเมื่อวันที่ 1 มกราคม 2507 โดยมีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงวิธีการสำหรับเด็กและเยาวชนให้เหมาะสมเป็นประโยชน์แก่เด็กและเยาวชนมากขึ้น ทำให้การดำเนินคดีอาญาซึ่งอยู่ในอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีเด็กและเยาวชนเป็นไปโดยรวดเร็ว⁹ ในปี พ.ศ. 2515 มีการแก้ไขหลักกฎหมายเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน โดยประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 163 ลงวันที่ 15 มิถุนายน 2515 ให้มีการแก้ไขมาตรา 8 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชน พ.ศ. 2494 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติม

⁴ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชน พ.ศ. 2494 มาตรา 18 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชน (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2506 มาตรา 6

⁵ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชน พ.ศ. 2494 มาตรา 20

⁶ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชน พ.ศ. 2494 มาตรา 38, 39

⁷ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชน พ.ศ. 2494 มาตรา 44, 45, 46

⁸ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชน พ.ศ. 2494 มาตรา 63

⁹ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชน พ.ศ. 2494 มาตรา 31, 32 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชน (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2506 มาตรา 9

โดยพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชน (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2506 โดยมีหลักเกณฑ์ว่า ศาลคดีเด็กและเยาวชนมีอำนาจในการพิจารณาคดีอาญาที่มีข้อหาว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำการอันกฎหมายบัญญัติเป็นความผิด เว้นแต่คดีอาญาที่มีข้อหาว่า เยาวชนซึ่งมีอายุเกินกว่าสิบหกปีบริบูรณ์กระทำความผิดตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 277 ทวิ มาตรา 277 ตริ มาตรา 280 มาตรา 288 มาตรา 289 มาตรา 313 มาตรา 314 มาตรา 315 มาตรา 339 มาตรา 339 ทวิ มาตรา 340 ทวิ มีเหตุผลระบุไว้ในเหตุผลของการประกาศใช้ประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 163 ว่า คณะปฏิวัติเห็นว่า เยาวชนที่มีอายุเกินกว่าสิบหกปีบริบูรณ์ได้กระทำความผิดอาญาในลักษณะร้ายแรงมากขึ้น และโดยที่เยาวชนประเภทนี้ มีความรู้สึกผิดชอบสมควรแล้ว เป็นการสมควรแก้ไขกฎหมายว่าด้วยการนี้ให้ ความรับผิดชอบและเยาวชนดังกล่าวได้รับการพิจารณาพิพากษาจากศาลที่มีอำนาจคดีธรรมดาเพื่อเป็นการปราบปรามและป้องกันอาชญากรรม

3.1.2 ยุคพัฒนา

ในปี พ.ศ. 2534 มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 ซึ่งประกาศในราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ 22 พฤศจิกายน 2534 ให้มีผลใช้บังคับเมื่อพ้นกำหนดหกสิบวันนับแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษา ซึ่งมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 22 มกราคม 2535 มีผลให้ยกเลิกพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชน พ.ศ. 2494 และพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีเด็กและเยาวชน พ.ศ. 2494 ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 มีหลักเกณฑ์ที่แก้ไขใหม่ เรื่องอายุของเด็กและเยาวชน ตามมาตรา 4 ที่มีหลักเกณฑ์ว่า

“เด็ก” หมายความว่า บุคคลอายุเกินเจ็ดปีบริบูรณ์ แต่ยังไม่เกินสิบสี่ปีบริบูรณ์

“เยาวชน” หมายความว่า บุคคลอายุเกินสิบสี่ปีบริบูรณ์ แต่ยังไม่เกินสิบแปดปีบริบูรณ์

นอกจากนั้นตามพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าวมีผลให้ศาลคดีเด็กและเยาวชนต่าง ๆ และศาลจังหวัดแผนกคดีเยาวชนและครอบครัว เปลี่ยนสถานะเป็น ศาลเยาวชนและครอบครัว และศาลจังหวัดแผนกคดีเยาวชนและครอบครัว¹⁰ ในส่วนองค์คณะผู้พิพากษากำหนดให้ต้องมีผู้พิพากษา ไม่น้อยกว่าสองคน และผู้พิพากษาสมทบอีกสองคนเป็นองค์คณะกับผู้พิพากษา ซึ่งอย่างน้อยคนหนึ่ง

¹⁰ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 มาตรา 8

ต้องเป็นสตรี¹¹ ในส่วนห้องพิจารณาคดีเด็กต้องไม่ใช่ห้องพิจารณาคดีธรรมดา หรือต้องไม่ปะปนกับการพิจารณาคดีธรรมดา การพิจารณาให้กระทำการเป็นการลับและเฉพาะบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการพิจารณาคดี การพิจารณาไม่ต้องดำเนินการตามกฎหมายโดยเคร่งครัด ใช้ถ้อยคำที่เข้าใจง่าย¹² ซึ่งคล้ายคลึงกับที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชน พ.ศ. 2494 และพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีเด็กและเยาวชน พ.ศ. 2494 แต่มีการเพิ่มเกี่ยวกับการนำมาตรการพิเศษใหม่มาใช้บังคับเป็นครั้งแรก ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 นี้ มีการนำหลักเกณฑ์ใหม่ในเรื่องมาตรการแทนการฟ้องคดีอาญามาใช้บังคับ ตามมาตรา 63 ซึ่งให้อำนาจผู้อำนวยการสถานพินิจในการมีความเห็นในการสั่งไม่ฟ้อง ซึ่งถือเป็นจุดเริ่มต้นของการนำการเบี่ยงเบนคดี (Diversion) มาใช้บังคับในศาลเยาวชนและครอบครัว

“มาตรา 63 ในกรณีที่เด็กหรือเยาวชนต้องหาว่ากระทำความผิด เมื่อผู้อำนวยการสถานพินิจพิจารณาโดยคำนึงถึงอายุ ประวัติ ความประพฤติ สติปัญญา การศึกษาอบรม สุขภาพ ภาวะแห่งจิต นิสัย อาชีพ ฐานะ ตลอดจนสิ่งแวดล้อมเกี่ยวกับเด็กหรือเยาวชนและพฤติการณ์ต่าง ๆ แห่งคดีแล้วเห็นว่าเด็กหรือเยาวชนอาจกลับตนเป็นคนดีได้โดยไม่ต้องฟ้อง และเด็กหรือเยาวชนนั้นยินยอมที่จะอยู่ในความควบคุมของสถานพินิจด้วยแล้ว ให้ผู้อำนวยการสถานพินิจแจ้งความเห็นไปยังพนักงานอัยการ ถ้าพนักงานอัยการเห็นชอบด้วย ให้มีอำนาจสั่งไม่ฟ้องเด็กหรือเยาวชนนั้นได้ คำสั่งไม่ฟ้องของพนักงานอัยการนั้นให้เป็นที่สุด

การควบคุมเด็กหรือเยาวชนในสถานพินิจตามวรรคหนึ่ง ให้มีกำหนดเวลาตามที่ผู้อำนวยการสถานพินิจเห็นสมควร แต่ต้องไม่เกินสองปี

บทบัญญัติมาตรานี้มิให้ใช้บังคับแก่การกระทำความผิดอาญาที่มีอัตราโทษอย่างสูงตามที่กฎหมายกำหนดไว้ให้จำคุกเกินกว่าห้าปีขึ้นไป”

¹¹ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 มาตรา 24

¹² พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 มาตรา 72, 73, 77

นอกจากนี้ยังมีเรื่องอำนาจในการฟ้อง คดีที่ห้ามมิให้ผู้เสียหายฟ้องคดีอาญาซึ่ง มีข้อหาว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดต่อศาลเยาวชนและครอบครัว เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจาก ผู้อำนวยการสถานพินิจที่เด็กหรือเยาวชนนั้นอยู่ในเขตอำนาจ¹³

ซึ่งแม้จะเป็นการให้อำนาจผู้อำนวยการสถานพินิจและพนักงานอัยการโดยไม่ต้องผ่านความเห็นชอบของศาล แต่ก็นับว่าเป็นก้าวแรกที่มีการนำมาตราการพิเศษมาใช้เป็นครั้งแรก อันเป็นพื้นฐานที่สำคัญในการแก้ไขพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว

พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 มีการแก้ไขปรับปรุงอีก 2 ครั้ง ในปี พ.ศ. 2543 และปี พ.ศ. 2548 ในปี พ.ศ. 2543 เหตุที่มีการแก้ไขเนื่องจากมีการแยกศาลยุติธรรมออกเป็นองค์กรอิสระจากกระทรวงยุติธรรม แต่สถานพินิจยังคงสังกัดกระทรวงยุติธรรม จึงต้องมีการแก้ไขเกี่ยวกับเรื่องอำนาจหน้าที่ของสถานพินิจ ส่วนในปี พ.ศ. 2548 ที่สำคัญเป็นการแก้ไขเพื่อขจัดข้อขัดข้องในการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนให้มีความเท่าเทียมกัน เนื่องจากยังไม่มีการจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวทั่วทุกจังหวัด จึงมีการกำหนดให้มีการนำหลักเกณฑ์ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 ไปใช้บังคับในศาลจังหวัดที่ยังไม่มีการจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัว เช่น การพิจารณาคดีเด็กและเยาวชนต้องพิจารณาเป็นการลับ ซึ่งแตกต่างจากคดีสำหรับผู้ใหญ่ ซึ่งในคดีทั่วไปต้องพิจารณาโดยเปิดเผย¹⁴ การห้ามใช้เครื่องพันธนาการสำหรับเด็กและเยาวชน เว้นแต่ในคดีที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงตามที่กำหนดไว้ การพิจารณามีลักษณะอย่างไม่เป็นทางการ ผู้พิพากษา พนักงานอัยการ และที่ปรึกษากฎหมายไม่สวมเสื้อครุย การให้โอกาสเด็กหรือเยาวชน บิดามารดาผู้ปกครอง บุคคลที่เด็กหรือเยาวชนอยู่ หรือบุคคลที่ให้การศึกษาหรือให้การทำงาน หรือมีความเกี่ยวข้องด้วยแถลงข้อเท็จจริง ความรู้สึก และความคิดเห็น ตลอดจนซักถามพยาน ได้ไม่ว่าในเวลาใดในระหว่างที่มีการพิจารณาคดีนั้น¹⁵ ในการพิพากษาคดี ต้องคำนึงถึงอายุ ประวัติ ความประพฤติ สติปัญญา การศึกษาอบรม สุขภาพ นิสัย อาชีพ และฐานะของจำเลย ตลอดจน

¹³ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 มาตรา 64

¹⁴ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 มาตรา 72

¹⁵ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 มาตรา 77

สิ่งแวดล้อมทั้งปวงเกี่ยวกับจำเลย บิดา มารดาผู้ปกครอง บุคคลที่เด็กหรือเยาวชนอยู่ หรือบุคคลที่ให้การศึกษาหรือให้การทำงาน และต้องคำนึงถึงบุคลิก ลักษณะ สุขภาพ และภาวะแห่งจิตของเด็กหรือเยาวชนซึ่งแตกต่างกันเป็นราย ๆ ไป การลงโทษ เปลี่ยนโทษ หรือใช้วิธีการสำหรับเด็กหรือเยาวชนให้เหมาะสมกับเด็กหรือเยาวชนและพฤติการณ์เฉพาะเรื่อง แม้เด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดร่วมกัน¹⁶

แม้จะมีการแก้ไขพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 หลายครั้ง แต่หลักการในการดำเนินคดีกับเด็กและเยาวชนตามกฎหมายของไทยก็ยังมีหลักการที่แตกต่างจากหลักการของกฎหมายสากล และหลักการของกฎหมายของประเทศอังกฤษ ประเทศสหรัฐอเมริกา และประเทศนิวซีแลนด์อีกหลายประการ ตามกฎหมายของไทยยังไม่มีให้นำหลักในเรื่องการเบี่ยงเบนคดี การนำมาตรการพิเศษมาใช้กับเด็กและเยาวชนอย่างเป็นรูปธรรม จนมีการแก้ไขกฎหมายเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนในยุคต่อมา

3.1.3 ยุคปัจจุบัน

หลังจากที่มีการแก้ไขพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 ครั้งหลังสุดในปี พ.ศ. 2548 ต่อมาในปี พ.ศ. 2553 จึงมีการแก้ไขและประกาศใช้พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ซึ่งมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 22 พฤษภาคม 2554 ซึ่งนับว่าเป็นการแก้ไขกฎหมายที่เกี่ยวกับเด็กและเยาวชนที่สำคัญ โดยมีวัตถุประสงค์ในการคุ้มครองเด็กและเยาวชน การแก้ไขเกี่ยวกับการดำเนินกระบวนการพิจารณาในศาลเยาวชนและครอบครัว การยกฐานะของศาลเยาวชนและครอบครัวทั่วประเทศจากศาลจังหวัดแผนก เป็นศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัด การเพิ่มบทบาทและอำนาจของศาลเยาวชนและครอบครัว เพื่อให้เข้ามามีบทบาทในการดูแลคุ้มครองเด็กและเยาวชน ทั้งในชั้นการจับกุม ชั้นสอบสวนและชั้นพิจารณา มีการเพิ่มหลักเกณฑ์ มาตรการต่าง ๆ เพื่อให้ศาลเยาวชนและครอบครัวนำมาใช้ในกระบวนการพิจารณาคดีสำหรับเด็กและเยาวชน ซึ่งนับว่าเป็นเรื่องใหม่ ที่จำเป็นที่จะต้องให้บุคคลที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนเข้าใจ และช่วยกันปฏิบัติงานเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์เพื่อมุ่งหวังในการปกป้องสิทธิและการคำนึงผลประโยชน์สูงสุดของเด็ก ซึ่งนอกจากบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนแล้ว เด็กหรือเยาวชน บิดา มารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคลซึ่งเด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วย ผู้เสียหาย รวมถึงบุคคลทั่วไป ชุมชน หรือสังคมควรจะต้องทราบถึงหลักการตามกฎหมาย มาตรการต่าง ๆ ที่ศาลเยาวชนและครอบครัวจะนำไปใช้ในกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน

¹⁶ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 มาตรา 78, 82

เพื่อให้การปฏิบัติงานของศาลเยาวชนและครอบครัวเป็นไปเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่มุ่งหวังในการคำนึงถึงผลประโยชน์สูงสุดของเด็กเป็นสำคัญ

ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มีหลักเกณฑ์ที่แก้ไขใหม่ เรื่องอายุของเด็กและเยาวชน ตามมาตรา 4 ที่มีหลักเกณฑ์ว่า

“เด็ก” หมายความว่า บุคคลซึ่งมีอายุเกินกว่าอายุที่กำหนดไว้ตามมาตรา 73 แห่งประมวลกฎหมายอาญา แต่ยังไม่เกินสิบห้าปีบริบูรณ์¹⁷ ซึ่งเป็นการแก้ไขครั้งล่าสุดโดยกำหนดอายุขั้นต่ำไว้เป็นสิบปี ซึ่งเดิมไม่ได้กำหนดอายุขั้นต่ำไว้ มีผลให้เด็กที่มีอายุสิบปีขึ้นไปจึงจะถือว่าเป็นเด็กที่จะอยู่ในบังคับของกฎหมายว่าเป็นผู้กระทำความผิด ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ได้ ซึ่งเป็นการกำหนดเพื่อให้สอดคล้องกับประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 73 ที่กำหนดหลักเกณฑ์ไว้ว่า เด็กอายุยังไม่เกินสิบปี กระทำการอันกฎหมายบัญญัติเป็นความผิด เด็กนั้นไม่ต้องรับโทษ และเป็นไปตามหลักกฎหมายสากล และหลักการของประเทศอื่น เช่น ประเทศอังกฤษที่กำหนดไว้ว่าเด็กที่มีอายุต่ำกว่าสิบปี กระทำการใด ๆ ถือว่าไม่เป็นความผิด

ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 กำหนดขั้นตอนในการปฏิบัติงานขององค์กรหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับ เด็กและเยาวชน ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา โดยเริ่มจากกรณีที่มีเหตุสงสัยว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิด ในกรณีที่เจ้าพนักงานตำรวจจับตัวเด็กหรือเยาวชนไว้ โดยการจับ หรือเด็กหรือเยาวชนเข้ามามอบตัว เจ้าพนักงานตำรวจต้องสอบถามชื่อ รายละเอียดต่าง ๆ เบื้องต้นเกี่ยวกับเด็กหรือเยาวชน และครอบครัว แจ้งข้อกล่าวหา แจ้งให้บิดา มารดา ผู้ปกครอง บุคคล หรือองค์กรซึ่งเด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วย พร้อมทั้งแจ้งให้ผู้อำนวยการสถานพินิจที่เด็กหรือเยาวชนนั้นอยู่ในเขตอำนาจทราบ¹⁸ ในส่วนเรื่องอำนาจในการควบคุมตัวของเจ้าพนักงานตำรวจนั้น เจ้าพนักงานตำรวจมีอำนาจควบคุมตัวเด็กหรือเยาวชน 24 ชั่วโมง หลังจากนั้นเจ้าพนักงานตำรวจจะต้องนำเด็กหรือเยาวชนมาส่งศาลเยาวชนและครอบครัวเพื่อตรวจสอบการจับ เมื่อเด็กหรือเยาวชนมาปรากฏต่อหน้าศาลเยาวชนและครอบครัว ศาลจะสอบถามเด็กหรือเยาวชนว่าเจ้าพนักงานตำรวจปฏิบัติต่อเด็กหรือ

¹⁷ ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 73 มีหลักเกณฑ์ว่า “เด็กอายุยังไม่เกิน สิบปี กระทำการอันกฎหมายบัญญัติเป็นความผิด เด็กนั้นไม่ต้องได้รับโทษ...”

¹⁸ พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 70

เยาวชนชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ ซึ่งศาลเยาวชนและครอบครัวได้เริ่มเข้ามามีบทบาทในการ แก้ไข บำบัด พื้นฟูเด็กและเยาวชน ตั้งแต่ขั้นตอนนี้ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและ ครอบครัวและ วิธี พิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553

3.2 แนวคิดในการนำมาตรการพิเศษแทนการฟ้อง มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาและ มาตรการพิเศษแทนการพิพากษาคดีสำหรับเด็กและเยาวชนมาใช้

หลักการที่นับว่าเป็นเรื่องใหม่และเป็นเรื่องที่สำคัญอย่างมาก ตามพระราชบัญญัติจัดตั้ง ศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและ ครอบครัว พ.ศ. 2553 คือ การนำเรื่อง มาตรการพิเศษในการดำเนินคดีอาญามาใช้บังคับ ซึ่งเป็นการเพิ่มบทบาทให้ศาลเยาวชนและ ครอบครัวมีอำนาจที่จะนำมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา และมาตรการพิเศษแทน การ พิจารณามาใช้บังคับกับเด็กและเยาวชน เพื่อให้มีการแก้ไข บำบัดฟื้นฟู และเป็นการคุ้มครองเด็กและ เยาวชน แต่เนื่องจากเรื่องมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาเป็นเรื่องใหม่ จึงทำให้มีปัญหา ในทางปฏิบัติมาก ทั้งการดำเนินการเพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ และหลักการที่แท้จริง จึง จำเป็นต้องมีการศึกษาเพื่อให้การปฏิบัติงานเป็นไปในทิศทางเดียวกัน จึงจำเป็นต้องมีการวาง หลักเกณฑ์ ระเบียบปฏิบัติให้ชัดเจน เพื่อให้ศาลเยาวชนและครอบครัวแต่ละศาลสามารถปฏิบัติได้ อย่างมีมาตรฐาน เป็นไปในทิศทางเดียวกัน เพื่อให้เกิดความเสมอภาคในการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชน ไม่ว่าจะถูกดำเนินกระบวนพิจารณาคดีอาญาที่ศาลใด หรือผู้ปฏิบัติงานเป็นใคร เด็กและเยาวชน จะต้องได้รับการปฏิบัติที่เท่าเทียมกันในทุกคดี จึงจำเป็นต้องมีการวางหลักเกณฑ์ กฎ ระเบียบ ข้อบังคับให้ชัดเจน เพื่อให้ผู้ปฏิบัติงานสามารถปฏิบัติงานเป็นไปตามเจตนารมณ์ของการประกาศใช้ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ที่ต้องการให้มีความคุ้มครองสิทธิ สวัสดิภาพ และวิธีปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชน เพื่อให้สอดคล้องกับ รัฐธรรมนูญ และอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (Convention on the Rights of the Child) ซึ่งนอกจาก เรื่องการนำมาตรการพิเศษในการดำเนินคดีอาญา มาใช้บังคับแล้ว ศาลเยาวชนและ ครอบครัว จำเป็นต้องเข้ามามีบทบาทในเชิงรุกเพื่อให้มีการนำหลักการในเรื่องอื่น ๆ ที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อที่จะเป็น การคุ้มครอง สิทธิ เสรีภาพ และวิธีปฏิบัติต่อเด็ก มาปรับใช้เพื่อประโยชน์สูงสุดสำหรับเด็กและ เยาวชน (The Best Interests of the Child)¹⁹

¹⁹ อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ข้อ 3

ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มีหลักเกณฑ์ใหม่ในเรื่องการนำมาตรการพิเศษก่อนฟ้องคดี มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา และมาตรการพิเศษแทนคำพิพากษา โดยให้อำนาจผู้อำนวยการสถานพินิจ พนักงานอัยการ และผู้พิพากษาสามารถเปี่ยงคดีที่เด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดออกจากการดำเนินคดีอาญาในศาลปกติ เพื่อบทบาทให้ศาลเยาวชนและครอบครัวมีเครื่องมือทางกฎหมายในการบำบัดแก้ไขและฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด ในส่วนที่เกี่ยวกับเด็กหรือเยาวชนนั้น บทบัญญัติในเรื่องนี้ทำให้เด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดได้รับการดูแล การให้คำปรึกษา และการแก้ไขให้ตรงจุด ทำให้เด็กและเยาวชนไม่มีประวัติติดตัว สามารถกลับคืนสู่ครอบครัวและสังคมและใช้ชีวิตได้อย่างเป็นปกติ เป็นการเปิดโอกาสให้เด็กและเยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรมอย่างแท้จริง ทั้งการเข้ามามีส่วนรับผิดชอบในการกระทำความผิดของตน รู้สำนึกว่าการกระทำของตนเป็นการกระทำความผิด มีส่วนร่วมในการแก้ไขเยียวยาผลที่เกิดจากการกระทำความผิดของตน รับผิดชอบในผลของการกระทำความผิด เพื่อสร้างจิตสำนึกในการรับผิดชอบต่อผลที่เกิดจากการกระทำของตน เข้าใจสภาพสังคม โดยเปิดโอกาสให้ครอบครัว ชุมชน และสังคมเข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลเด็กและเยาวชน เนื่องจากเป็นบุคคลที่อยู่ใกล้ชิดเด็กหรือเยาวชนมากที่สุด หากเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชนจะทำให้สามารถเข้าใจและช่วยในการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู เยียวยาเด็กหรือเยาวชนได้มากที่สุด เพื่อที่จะช่วยในการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชน เพื่อให้สามารถกลับคืนสู่สังคมได้อย่างเป็นปกติและรวดเร็ว

การนำมาตรการพิเศษก่อนฟ้องคดี การนำมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา และมาตรการพิเศษแทนการพิพากษาคดีสำหรับเด็กและเยาวชนมาใช้บังคับ เป็นการนำหลักการในเรื่องการเปี่ยงเบนคดี (Diversion) มาใช้บังคับอย่างเป็นรูปธรรมในการพิจารณาคดีสำหรับเด็กหรือเยาวชนในประเทศไทย ทั้งยังมีการนำหลักการในเรื่องกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice) มาใช้ในกระบวนการพิจารณาคดีสำหรับเด็กหรือเยาวชนเพิ่มขึ้น เช่น การจัดตั้งศูนย์ให้คำปรึกษาและประสานการประชุม หากศาลมีคำสั่งให้ใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา หรือมาตรการพิเศษแทนการฟ้องคดีตามหลักการตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 73, 86, 90 และ 132 แต่เนื่องจากเป็นกฎหมายที่มีหลักเกณฑ์ใหม่ จึงจำเป็นที่จะต้องเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับหลักเกณฑ์ในกฎหมายให้กับทั้งกับบุคลากรในหน่วยงานของศาลเยาวชนและครอบครัว บุคลากรในหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม เช่น เจ้าพนักงานตำรวจ ผู้อำนวยการสถานพินิจ พนักงานอัยการ และบุคลากรในหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องกับเด็กหรือเยาวชน และคู่ความในคดีเพื่อให้เข้าใจขั้นตอนและกระบวนการของศาลเยาวชนและครอบครัว เนื่องจากการนำมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดี

อาญาและมาตรการพิเศษแทนการพิพากษาคดีสำหรับเด็กหรือเยาวชนที่ศาลเยาวชนและครอบครัวที่จะนำมาใช้ในแต่ละคดี อาจมีมาตรการที่แตกต่างกันในแต่ละคดี หรือแม้แต่ในคดีเดียวกันแต่มีเด็กหรือเยาวชนที่กระทำผิดหลายคน มาตรการที่จะนำมาใช้กับเด็กหรือเยาวชนแต่ละรายอาจไม่เหมือนกัน แล้วแต่สภาพปัญหาและการกระทำของเด็กหรือเยาวชนแต่ละราย ซึ่งจำเป็นต้องมีการทำความเข้าใจเพื่อให้ผู้ที่เกี่ยวข้องในคดีเข้าใจเจตนารมณ์ของกฎหมาย และบทบาทของศาลเยาวชนและครอบครัว เพื่อให้การดำเนินกระบวนการพิจารณาเป็นไปตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย และเป็นที่ยอมรับ และได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานอื่น ๆ ในกระบวนการยุติธรรมที่เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชน รวมทั้งชุมชน และสังคม

มาตรการพิเศษก่อนฟ้องคดี มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา และมาตรการพิเศษแทนการมีคำพิพากษา มีหลักเกณฑ์ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 73, 86, 90 และ 132 ในการที่จะพิจารณาว่ากรณีใดจะใช้มาตรการพิเศษตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ตามมาตรา 73, 86, 90 และ 132 มีหลักเกณฑ์ในการพิจารณาดังนี้

3.2.1 มาตรการพิเศษก่อนฟ้องคดี ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 73

ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 73 กำหนดหลักการเกี่ยวกับการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู เด็กและเยาวชนในชั้นศาลก่อนที่จะมีการฟ้องคดี โดยกฎหมายมีหลักเกณฑ์กำหนดให้ศาลเยาวชนและครอบครัวเริ่มเข้ามามีบทบาทในการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชนตั้งแต่ในชั้นจับกุม เมื่อเจ้าพนักงานตำรวจนำตัวเด็กหรือเยาวชนมาส่งศาลเยาวชนและครอบครัว เพื่อให้ศาลตรวจสอบว่าเป็นเด็กหรือเยาวชนซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิดหรือไม่ การจับและการปฏิบัติต่อเด็กหรือเยาวชนเป็นไปโดยชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ โดยศาลอาจมอบตัวเด็กหรือเยาวชนให้แก่บิดา มารดา ผู้ปกครอง บุคคลหรือองค์กรซึ่งเด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วย หรือบุคคลหรือองค์กรที่ศาลเห็นสมควรเป็นผู้ดูแลเด็กหรือเยาวชนในระหว่างการดำเนินคดี หรือในกรณีที่ศาลอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว หากปรากฏต่อศาลว่าเด็กหรือเยาวชน มีความจำเป็นต้องเข้ารับการบำบัดรักษา หรือรับคำปรึกษาแนะนำ หรือเข้าร่วมกิจกรรม

บำบัด ให้ศาลมีอำนาจกำหนดมาตรการนั้นได้²⁰ ซึ่งเป็นมาตรการใหม่ที่ให้อำนาจศาลเยาวชน และครอบครัวเข้ามาแก้ไข บำบัด พื้นฟูเด็กและเยาวชนได้ ตั้งแต่ชั้นเจ้าพนักงานตำรวจ เมื่อพนักงานสอบสวนได้รับตัวเด็กหรือเยาวชนซึ่งถูกจับ หรือเด็กหรือเยาวชนซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิดถูกเรียกมาส่งตัวมา หรือเข้ามาหาพนักงานสอบสวนเอง หรือมีผู้นำตัวเด็กหรือเยาวชนมาเข้ามอบ ตัวต่อพนักงานสอบสวน พนักงานสอบสวนต้องนำตัวเด็กหรือเยาวชนไปศาลเยาวชนและครอบครัวเพื่อตรวจสอบการจับภายในเวลาสี่ชั่วโมง นับแต่เวลาที่เด็กหรือเยาวชนไปถึงที่ทำการของพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบ²¹ การที่พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 73 ให้อำนาจศาลเยาวชนและครอบครัวได้เข้าไปมีอำนาจในการแก้ไข บำบัด พื้นฟูเด็กและเยาวชนตั้งแต่ต้น ภายในเวลาสี่ชั่วโมง นับเป็นการคุ้มครองเด็กและเยาวชน ซึ่งหากศาลเยาวชนและครอบครัวได้เข้าไปดำเนินการแก้ไข บำบัด พื้นฟูเด็กและเยาวชนตั้งแต่แรกจะทำให้เด็กและเยาวชนได้รับการแก้ไข บำบัด พื้นฟูอย่างรวดเร็ว และทันการ ซึ่งในปัจจุบันหลังจากมีศูนย์ให้คำปรึกษาแนะนำและประสานการประชุมแล้ว ศาลเยาวชนและครอบครัวจะนัดหมายเด็กหรือเยาวชนให้เข้ารับการปรึกษา จึงจำเป็นต้องให้ผู้พิพากษาในศาลเยาวชนและครอบครัวทั่วประเทศเข้าใจถึงหลักเกณฑ์ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 73 เข้าใจถึงอำนาจและบทบาทของผู้พิพากษตามมาตรานี้ เพื่อให้มีการนำไปใช้กับเด็กและเยาวชนตั้งแต่ชั้นตอนแรก ก่อนที่จะมีการฟ้องคดีเพื่อประโยชน์ของเด็กและเยาวชน

3.2.2 มาตรการพิเศษก่อนฟ้องคดี ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 86

เป็นกระบวนการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูชั้นก่อนฟ้องคดี โดยมีหลักการในการเปี่ยงคดีที่เด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิด ออกจากกระบวนการยุติธรรมตั้งแต่แรก โดยให้อำนาจผู้อำนวยการสถานพินิจเป็นผู้พิจารณาตั้งแต่เริ่มต้นว่า การกระทำความผิดของเด็กหรือเยาวชนใดไม่ควรฟ้องต่อศาลเยาวชนและครอบครัว แล้วทำเรื่องเสนอพนักงานอัยการเพื่อถอนฟ้องและรายงานให้ศาลทราบ

²⁰ พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 73

²¹ พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 72

ในการพิจารณาว่าการกระทำความผิดของเด็กหรือเยาวชนใดจะสามารถใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาตามมาตรานี้ได้ มีข้อพิจารณาดังนี้

1. คดีอาญาที่เด็กหรือเยาวชนกระทำความผิด กฎหมายกำหนดอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไว้ไม่เกินห้าปี ไม่ว่าคดีนั้นจะมีโทษปรับหรือไม่ก็ตาม

ในกรณีความผิดที่เด็กหรือเยาวชนกระทำความผิด เป็นความผิดหลายกรรมต่างกัน หรือกรรมเดียวผิดต่อกฎหมายหลายบท ให้ถือการกระทำความผิดที่มีอัตราโทษสูงสุดเป็นเกณฑ์

ตัวอย่างเช่น เด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดฐานลักทรัพย์ ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 334 และความผิดฐานพาอาวุธมิดิตตัวไปในเมืองหรือทางสาธารณะโดยไม่มีเหตุอันควร ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 371 เป็นการกระทำความผิดหลายกรรม จึงต้องดูตามความผิดฐานลักทรัพย์ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 334 ซึ่งมีอัตราโทษสูงสุด และมีอัตราโทษจำคุกไม่เกินสามปี จึงเข้าหลักเกณฑ์ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 86 ได้

2. เด็กหรือเยาวชนไม่เคยได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุกมาก่อน เว้นแต่ความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือลหุโทษ

3. เด็กหรือเยาวชนสำนึกในการกระทำความผิด และผู้เสียหาย เด็กหรือเยาวชนให้ความยินยอมที่จะปฏิบัติตามแผนแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู

4. ผู้อำนวยการสถานพินิจเห็นว่า เด็กหรือเยาวชนอาจกลับตนเป็นคนดีได้ ผู้อำนวยการสถานพินิจจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเสนอพนักงานอัยการ

5. เมื่อพนักงานอัยการเห็นว่าแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเป็นไปเพื่อประโยชน์สูงสุดของเด็กหรือเยาวชน และพนักงานอัยการเห็นชอบกับแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู และมีการดำเนินการตามแผนแล้ว ต้องรายงานให้ศาลทราบ

6. ศาลต้องมีคำสั่งภายในสามสิบวัน ในกรณีที่กระบวนการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูนั้นไม่ชอบด้วยกฎหมาย ศาลมีอำนาจสั่งตามที่เห็นสมควร

ในการพิจารณาตามหลักเกณฑ์ดังกล่าว หลักเกณฑ์ในข้อ 3 ที่มีหลักเกณฑ์ในเรื่องผู้เสียหายให้ความยินยอมนี้ ในทางปฏิบัติทำให้เกิดปัญหาในการดำเนินการของผู้อำนวยการสถานพินิจค่อนข้างมาก เพราะบางครั้งแม้เป็นคดีที่อัตราโทษจำคุกไม่เกินหลักเกณฑ์ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 86 คือไม่เกินสามปี และผ่านหลักเกณฑ์ตามข้อ 1 และ 2 แล้ว ซึ่งอยู่ในหลักเกณฑ์ที่เด็กหรือเยาวชน อาจนำมาตรการตามบทบัญญัติของกฎหมายนี้มาใช้ได้ แต่หากผู้เสียหายไม่ยินยอม จะไม่สามารถนำ

หลักการนี้มาใช้ได้เลย ซึ่งทำให้เด็กหรือเยาวชนขาดโอกาส ตัวอย่างคดีที่พบบ่อยในศาลเยาวชนและครอบครัวซึ่งไม่สามารถนำหลักการในเรื่องนี้มาใช้ เช่น คดีที่เด็กหรือเยาวชนลักทรัพย์ที่มีราคาเล็กน้อย เช่น ขนม ปากกา ดินสอ ในร้านสะดวกซื้อ หรือร้านขายปลีกต่าง ๆ ในคดีประเภทนี้ส่วนใหญ่ผู้เสียหายจะไม่ให้ความยินยอมในการที่จะไม่ดำเนินคดีกับเด็กหรือเยาวชน และไม่ยินยอมที่จะให้เด็กหรือเยาวชนปฏิบัติตามแผนแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู จึงจำเป็นต้องมีการดำเนินคดีกับเด็กหรือเยาวชนในศาลเยาวชนและครอบครัว ซึ่งไม่เป็นไปตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 จึงจำเป็นที่จะต้องมีการศึกษาเพื่อแก้ไขกฎหมายที่มีอยู่ให้สามารถนำมาใช้เพื่อให้เกิดประสิทธิผลตามเจตนารมณ์ของกฎหมายที่มุ่งคุ้มครองเด็กหรือเยาวชน

เมื่อพิจารณาตามหลักเกณฑ์ตามมาตรา 86 แล้ว มีหลักเกณฑ์คล้ายคลึงกับพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 มาตรา 63 แต่มีการแก้ไขปรับปรุงจากเดิม โดยให้ศาลเยาวชนและครอบครัวเข้ามามีบทบาทในการตรวจสอบการทำให้แผนแก้ไข บำบัดฟื้นฟูของผู้อำนวยการสถานพินิจ และคำสั่งของพนักงานอัยการที่เดิมให้เป็นที่สุด ซึ่งคงสืบเนื่องมาจากการแยกสถานพินิจออกจากศาลยุติธรรม จึงให้ศาลเยาวชนและครอบครัวเข้ามาช่วยในการตรวจสอบในการจัดทำแผนฟื้นฟูว่าชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ โดยเพิ่มหลักการจากคำสั่งของพนักงานอัยการให้เป็นที่สุด โดยพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 แก้ไขหลักเกณฑ์เป็นหากพนักงานอัยการเห็นชอบกับแผนแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูที่ผู้อำนวยการสถานพินิจเสนอ ให้พนักงานอัยการรายงานศาลเยาวชนและครอบครัวทราบ เพื่อให้ศาลเยาวชนและครอบครัวพิจารณาและมีคำสั่งภายใน 30 วัน หากศาลเยาวชนและครอบครัวเห็นว่ากระบวนการจัดทำแผนแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูไม่ชอบด้วยกฎหมาย ศาลเยาวชนและครอบครัวมีอำนาจสั่งตามที่เห็นสมควรได้ ซึ่งการที่ให้ศาลเยาวชนและครอบครัวเข้ามาเป็นผู้พิจารณาทำให้มีการตรวจสอบการจัดทำแผนแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่เด็กและเยาวชน รวมทั้งฝ่ายผู้เสียหาย เพื่อให้มีการดำเนินการเป็นไปโดยชอบด้วยกฎหมาย

หลังจากพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 86 ใช้บังคับแล้ว กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนออกระเบียบกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการจัดทำแผนแก้ไข บำบัดฟื้นฟู พ.ศ. 2554 ประกาศเมื่อวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2554 ซึ่งประกาศราชกิจจานุเบกษาเมื่อวันที่ 30 มิถุนายน 2554 ตามระเบียบนี้ให้คำจำกัดความไว้ดังนี้

“สถานพินิจ” หมายความว่า สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน

“ผู้อำนวยการ” หมายความว่า ผู้อำนวยการสถานพินิจ

“ผู้ประสานการประชุม” หมายความว่า ผู้อำนวยการหรือผู้ที่รับมอบหมาย ให้เป็นผู้ประสานงานประชุมกลุ่มเพื่อทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู²²

ระเบียบนี้กำหนดหลักเกณฑ์ไว้ว่าคดีที่จะจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูได้ ต้องเป็น คดีที่อยู่ในหลักเกณฑ์ของกฎหมายที่ให้นำมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาตามมาตรา 86²³ โดยกำหนดหลักเกณฑ์ในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูให้ผู้ประสานการประชุมเชิญผู้เข้าร่วม ประชุมดังต่อไปนี้

1. ฝ่ายเด็กหรือเยาวชน ได้แก่ เด็กหรือเยาวชน บิดา มารดา ผู้ปกครอง บุคคล หรือผู้แทนองค์กรที่เด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วย หรือบุคคลซึ่งเด็กหรือเยาวชนร้องขอ

2. ฝ่ายผู้เสียหาย ได้แก่ ผู้เสียหาย บิดา มารดา หรือผู้ปกครองผู้เสียหายในกรณี ผู้เสียหายเป็นผู้เยาว์และบุคคลซึ่งผู้เสียหายร้องขอ

3. นักจิตวิทยา หรือนักสังคมสงเคราะห์

4. พนักงานคุมประพฤติ

5. พนักงานอัยการ

ในกรณีที่เห็นสมควร ผู้ประสานการประชุมอาจเชิญผู้แทนชุมชน หรือหน่วยงาน ที่มีหน้าที่เกี่ยวข้อง หรือได้รับผลกระทบจากการกระทำความผิดมาเข้าร่วมการจัดทำแผนแก้ไขบำบัด ฟื้นฟูด้วยก็ได้²⁴ ในส่วนการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูอาจจะมีคำสั่งว่ากล่าวตักเตือน กำหนดเงื่อนไข ให้เด็กหรือเยาวชนปฏิบัติ และหากจำเป็นเพื่อประโยชน์ในการคุ้มครองเด็กหรือเยาวชน อาจ กำหนดให้บิดา มารดา ผู้ปกครอง บุคคลหรือองค์กรซึ่งเด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วยปฏิบัติ เช่น กำหนดให้เด็กหรือเยาวชนชดใช้เยียวยาความเสียหาย ทำงานบริการสังคม หรือทำงานสาธารณะ ประโยชน์ไม่เกิน 30 ชั่วโมง หรือกำหนดมาตรการอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างเพื่อประโยชน์ในการแก้ไข ฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชน ทั้งนี้ระยะเวลาในการปฏิบัติตามแผนแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูต้องไม่เกินหนึ่งปี²⁵

²² ระเบียบกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไข ในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู พ.ศ. 2554 ข้อ 3

²³ ระเบียบกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไข ในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู พ.ศ. 2554 ข้อ 4

²⁴ ระเบียบกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไข ในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู พ.ศ. 2554 ข้อ 6

²⁵ ระเบียบกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไข ในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู พ.ศ. 2554 ข้อ 7

ในการทำแผนแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูต้องจัดทำให้แล้วเสร็จ และเสนอให้พนักงานอัยการพิจารณาภายใน 30 วัน นับแต่วันที่เด็กหรือเยาวชนสำนึกในการกระทำ²⁶ ในกรณีจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูไม่ประสบความสำเร็จ ให้ผู้ประสานการประชุมรายงานผู้อำนวยการสถานพินิจทราบ เพื่อให้พนักงานคุมประพฤติแจ้งพนักงานสอบสวนดำเนินคดีต่อไป²⁷

นอกจากนี้ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 86 มีบทบัญญัติให้ประธานศาลฎีกาโดยความเห็นชอบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาออกข้อกำหนดเกี่ยวกับแนวทางในการดำเนินการของศาล ซึ่งต่อมาเมื่อวันที่ 13 มกราคม พ.ศ. 2557 มีการออกข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยแนวทางการพิจารณากระบวนการจัดทำแผนแก้ไข บำบัดฟื้นฟูขึ้นก่อนฟ้องคดี พ.ศ. 2557 ซึ่งประกาศในราชกิจจานุเบกษา ลงวันที่ 5 กุมภาพันธ์ 2557 วางหลักเกณฑ์เป็นแนวทางการพิจารณาของศาลในการพิจารณาแผนแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู เมื่อพนักงานอัยการให้ความเห็นชอบต่อแผนแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูที่ผู้อำนวยการสถานพินิจเสนอ โดยกำหนดให้ผู้อำนวยการสถานพินิจรายงานพร้อมเสนอแผนแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูต่อศาลที่มีเขตอำนาจทราบโดยเร็ว เมื่อศาลได้รับรายงานและแผนแล้ว ให้ศาลพิจารณาว่ากระบวนการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ ตามข้อกำหนดในข้อ 5, 6 และ 7

ข้อ 5 เมื่อศาลได้รับรายงานตามข้อ 4 แล้ว ให้ศาลพิจารณาว่ากระบวนการจัดทำแผน

แก้ไขบำบัดฟื้นฟูชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ ภายใต้หลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้

(1) คดีที่เด็กหรือเยาวชนต้องหาว่ากระทำความผิด ซึ่งมีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกินห้าปี ไม่ว่าจะมิโทษปรับด้วยหรือไม่ก็ตาม

กรณีเป็นความผิดหลายกรรมต่างกัน หรือกรรมเดียวผิดต่อกฎหมายหลายบท ให้ถือข้อหาที่มีอัตราโทษสูงสุดเป็นเกณฑ์

(2) เด็กหรือเยาวชนไม่เคยได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ

(3) เด็กหรือเยาวชนสำนึกในการกระทำ

²⁶ ระเบียบกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไข ในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู พ.ศ. 2554 ข้อ 10

²⁷ ระเบียบกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไข ในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู พ.ศ. 2554 ข้อ 5

(4) มีการนำ อายุ ประวัติ ความประพฤติ สถิติปัญญา การศึกษาอบรม สภาพร่างกาย สภาพจิต อาชีพ ฐานะ และเหตุแห่งการกระทำความผิดของเด็กหรือเยาวชนมาพิจารณาแล้ว

(5) ผู้เสียหายทุกคน และเด็กหรือเยาวชนเป็นรายบุคคลต้องให้ความยินยอมในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูแล้ว

ในกรณีที่ผู้เสียหายมีวุฒิภาวะพอที่จะให้ความยินยอมได้เอง บุคคลอื่นผู้มีอำนาจจัดการแทนจะให้ความยินยอมโดยขัดต่อความประสงค์ของผู้เสียหายไม่ได้

(6) ในการประชุมเพื่อจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูอย่างน้อยต้องมีฝ่ายเด็กหรือเยาวชน ฝ่ายผู้เสียหาย และนักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์เข้าร่วมประชุมด้วย

(7) มีการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู และเสนอแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูที่จัดทำแล้วเสร็จต่อพนักงานอัยการภายในสามสิบวันนับแต่วันที่เด็กหรือเยาวชนสำนึกในการกระทำ

(8) แผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูต้องไม่มีลักษณะเป็นการจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของเด็กหรือเยาวชน เว้นแต่เป็นการกำหนดขึ้นเพื่อประโยชน์ของเด็กหรือเยาวชนนั้น หรือเพื่อคุ้มครองประโยชน์สาธารณะ และต้องไม่มีลักษณะเป็นการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของเด็กหรือเยาวชน

(9) แผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูที่กำหนดให้ทำงานบริการสังคมหรือทำงานสาธารณประโยชน์ต้องกำหนดเวลาการทำงานไม่เกินสามสิบชั่วโมง

(10) กำหนดระยะเวลาในการปฏิบัติตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูต้องมีความเหมาะสม แต่ทั้งนี้ต้องไม่เกินหนึ่งปี

(11) ผู้เสียหายทุกคน และเด็กหรือเยาวชนเป็นรายบุคคลต้องให้ความยินยอมที่จะปฏิบัติตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูแล้ว

(12) ไม่มีกระบวนการหรือพฤติการณ์ หรือข้อเท็จจริงอื่นใดที่จะเป็นเหตุทำให้กระบวนการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูนั้นไม่ชอบด้วยกฎหมาย

ข้อ 6 ในการพิจารณาตามข้อ 5 ให้ศาลเรียกเด็กหรือเยาวชน และผู้เสียหาย มาสอบถาม ศาลอาจเรียกผู้อำนวยการสถานพินิจ พนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ หรือบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้องมาสอบถาม หรือมีคำสั่งให้ส่งเอกสารที่เกี่ยวข้องต่อศาลเพื่อประกอบการพิจารณาด้วยก็ได้

ข้อ 7 เมื่อศาลพิจารณาแล้วไม่มีเหตุอันควรสงสัยว่า กระบวนการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูไม่ชอบ ด้วยกฎหมาย ให้แจ้งผู้อำนวยการสถานพินิจทราบ

ในกรณีที่มิคำร้องขอ หรือศาลเห็นเองว่ามีเหตุอันควรสงสัยว่า กระบวนการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูอาจไม่ชอบด้วยกฎหมาย ให้ศาลหมายเรียกบุคคลที่เกี่ยวข้องมาสอบถามหรือไต่สวนได้ เมื่อศาลได้แจ้งให้ผู้อำนวยการสถานพินิจทราบตามวรรคหนึ่งแล้ว ต่อมาความปรากฏ

ต่อศาลเอง หรือมีคำร้องขอว่ากระบวนการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูไม่ชอบด้วยกฎหมาย ให้ศาลไต่สวนและมีคำสั่งตามที่เห็นสมควร

ข้อ 8 ในการพิจารณาหรือไต่สวน หากได้ความว่ากระบวนการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู ไม่เป็นไปตามหลักเกณฑ์ข้อใดข้อหนึ่งตามข้อ 5 ให้ศาลมีคำสั่งว่ากระบวนการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูไม่ชอบด้วยกฎหมาย แล้วแจ้งคำสั่งดังกล่าวพร้อมเหตุผลให้ผู้อำนวยการสถานพินิจเพื่อส่งคดีเข้าสู่การดำเนินคดีตามกฎหมาย

หากเหตุแห่งการไม่ชอบด้วยกฎหมายของกระบวนการนั้นอยู่ในวิสัยที่อาจแก้ไขได้ ทั้งเป็นประโยชน์แก่เด็กหรือเยาวชนและผู้เสียหาย ก็ให้ศาลสั่งตามที่เห็นสมควร แล้วแจ้งคำสั่งดังกล่าวพร้อมเหตุผลให้ผู้อำนวยการสถานพินิจทราบและดำเนินการ เมื่อศาลมีคำสั่งอย่างหนึ่งอย่างใดแล้ว ให้แจ้งคำสั่งให้ พนักงานอัยการ และผู้อำนวยการสถานพินิจทราบและดำเนินการโดยเร็ว

เมื่อมีข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยแนวทางการพิจารณากระบวนการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูขึ้นก่อนฟ้องคดี พ.ศ. 2557 แล้วจึงเป็นการวางหลักเกณฑ์ให้ศาลใช้ในการพิจารณาว่า แผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูที่ผู้อำนวยการสถานพินิจดำเนินการขอด้วยกฎหมายหรือไม่ อันจะทำให้เกิดประโยชน์สูงสุดทั้งต่อเด็กหรือเยาวชน และฝ่ายผู้เสียหาย

แต่อย่างไรก็ดี ในส่วนของการจัดทำแผนแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูก็ยังคงมีปัญหาในการทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเนื่องจากเป็นหลักเกณฑ์ใหม่ และที่ทำการของสถานพินิจและสำนักงานอัยการอยู่ในทุกจังหวัด อาจทำให้ในการปฏิบัติงานอาจไม่มีมาตรฐาน หรือไม่ไปในแนวเดียวกัน และมีข้อสังเกตว่าในส่วนระยะเวลาในการพิจารณาให้ความเห็นชอบหรือไม่เห็นชอบกับแผน เมื่อผู้อำนวยการสถานพินิจต้องทำแผนเสนอพนักงานอัยการ และกำหนดเวลาที่พนักงานอัยการต้องใช้เวลาในการพิจารณาแผนว่าจะเห็นชอบหรือไม่เห็นชอบด้วยกับแผน ต้องดำเนินการภายในกำหนดเวลาเท่าไร หรือหากในกรณีที่ไม่สามารถจัดทำแผนให้เสร็จภายในเวลาที่กำหนดไว้จะมีผลอย่างไร จึงจำเป็นต้องมีการศึกษา เพื่อหาแนวทางในการปฏิบัติงาน เพื่อให้การปฏิบัติงานของสถานพินิจ และพนักงานอัยการในแต่ละแห่งเป็นไปตามหลักการและเป็นไปตามมาตรฐานเดียวกัน ซึ่งควรจะมีหลักการกำหนดระยะเวลาไว้ให้ชัดเจน และอาจเป็นเหตุผลหนึ่งที่ทำให้มีการนำหลักการตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 86 มาใช้น้อยมาก จึงจำเป็นต้องมีการประสานงานในหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมเพื่อให้สามารถใช้กฎหมายที่มีอยู่เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อเด็กหรือเยาวชนต่อไป

3.2.3 มาตรการพิเศษแผนการดำเนินคดีอาญา ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 90

การพิจารณาว่ากรณีใดจะใช้หลักเกณฑ์ตามมาตรานี้ได้หรือไม่ มีข้อพิจารณาดังนี้

1. เมื่อมีการฟ้องคดีแล้วก่อนที่ศาลจะมีคำพิพากษา การกระทำความผิดที่ได้ ก หรือเยาวชนกระทำความผิดกฎหมายกำหนดอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไว้ไม่เกินยี่สิบปี ไม่ว่าคดีนั้นจะมี โทษปรับหรือไม่ก็ตาม

2. เด็กหรือเยาวชนไม่เคยได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุกมาก่อน เว้นแต่ความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือลหุโทษ

3. เด็กหรือเยาวชนสำนึกในการกระทำความผิด โดยเด็กหรือเยาวชนตระหนักว่า การกระทำของตนก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้อื่น รู้สึกเสียใจในการกระทำ พร้อมทั้งจะแก้ไขปรับปรุง ตนเอง

4. ผู้เสียหายยินยอมและโจทก์ไม่คัดค้าน

5. พฤติการณ์แห่งคดีไม่เป็นภัยร้ายแรงต่อสังคมเกินสมควร

6. ศาลเห็นว่าเด็กหรือเยาวชนอาจกลับตนเป็นคนดีได้

7. ผู้เสียหายอาจได้รับการชดเชยเยียวยาตามสมควร

8. การนำวิธีจัดทำแผนแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูจะเป็นประโยชน์ต่ออนาคตของ เด็ก หรือเยาวชนและต่อผู้เสียหายมากกว่าการพิจารณาพิพากษา

ศาลมีอำนาจในการมีคำสั่งให้ผู้อำนวยการสถานพินิจหรือบุคคลที่ศาลเห็นสมควร จัดให้มีการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู โดยมีเงื่อนไขให้เด็กหรือเยาวชน บิดา มารดา ผู้ปกครอง บุคคล หรือองค์กรซึ่งเด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วยปฏิบัติ แล้วเสนอต่อศาลเพื่อพิจารณาภายใน สามสิบวันนับแต่ที่ศาลมีคำสั่ง

ผลของการที่ศาลเยาวชนและครอบครัวสั่งให้มีการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู และ ศาลเยาวชนและครอบครัวเห็นชอบกับแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู ศาลเยาวชนและครอบครัวจะมีคำสั่ง จำหน่ายคดีชั่วคราว เพื่อให้มีการปฏิบัติตามแผน หากมีการปฏิบัติตามแผนครบถ้วนแล้ว บุคคล ที่ทำแผนต้องรายงานให้ศาลเยาวชนและครอบครัวทราบ หากศาลเยาวชนและ ครอบครัวเห็นชอบ ศาลเยาวชนและครอบครัวจะมีคำสั่งจำหน่ายคดี โดยไม่ต้องมีคำพิพากษา ผลคือสิทธิภาคีอาญา มาฟ้องเป็นอันระงับไป เด็กหรือเยาวชนที่เป็นจำเลยจะไม่มีประวัติว่าเคยต้องคำพิพากษาหรือถูกศาล มีคำพิพากษาลงโทษ ซึ่งเป็นผลดีต่อเด็กหรือเยาวชนในการที่จะกลับคืนสู่สังคมโดยไม่มีประวัติว่าเคย กระทำความผิดมาก่อน แต่ในกรณีที่ศาลเยาวชนและครอบครัวไม่เห็นชอบกับแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู ให้ดำเนินกระบวนการพิจารณาต่อไป ซึ่งไม่กำหนดว่าศาลจะต้องดำเนินการอย่างไรบ้าง ศาลอาจมี คำสั่งให้ทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเพื่อให้เหมาะสมกับสภาพและพฤติการณ์ของการกระทำความผิด ของ เด็กหรือเยาวชนแต่ละบุคคลได้ ไม่จำเป็นว่าในคดีหนึ่งจะต้องมีแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเพียงฉบับเดียว เพราะต้องคำนึงถึงประวัติ ภูมิหลัง และพฤติกรรมในการกระทำผิดเป็นรายบุคคล

ในกรณีที่ศาลเห็นชอบกับแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู แต่เด็กหรือเยาวชน หรือผู้ปกครองไม่สามารถปฏิบัติตามแผน หรือละเลยไม่ปฏิบัติตามแผน หรือปฏิบัติตามแผนแต่ไม่ครบถ้วน ศาลอาจมีคำสั่งเปลี่ยนแปลงหรือแก้ไขแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู หรือมีอำนาจสั่งขยายระยะเวลาปฏิบัติตามแผนตามที่ศาลเห็นสมควร โดยแจ้งโจทก์ เด็กหรือเยาวชน ผู้ปกครอง ผู้เสียหาย ผู้ประสานการประชุม และผู้บริหารแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูทราบ หรือมีคำสั่งให้ดำเนิน กระบวนพิจารณาพิพากษาต่อไปได้

ในกรณีที่ศาลเห็นว่า แผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูยังไม่เป็นประโยชน์ต่อเด็กหรือเยาวชน ศาลอาจมีคำสั่งให้ผู้ประสานการประชุมทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเข้าประชุมใหม่ตามเวลาที่ศาลกำหนด แต่ถ้าเพียงผิดหลักแก้ไขโดยไม่ต้องประชุมใหม่ กรณีไม่เห็นชอบกับแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู ศาลจะดำเนินกระบวนพิจารณาพิพากษาคดีต่อไป ซึ่งในการดำเนินการตามหลักเกณฑ์นี้ มีข้อบังคับของประธานศาลฎีกา ว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูหลังฟ้องคดี พ.ศ. 2556 วางหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูหลังฟ้องคดีไว้ โดยกำหนดค่านियามบุคคลที่ต้องเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดทำแผนไว้ดังนี้

“ศาล” หมายความว่า ศาลเยาวชนและครอบครัวตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553

“ผู้ประสานการประชุม” หมายความว่า ผู้ที่ศาลมีคำสั่งให้เป็นผู้ดำเนินการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูตามข้อบังคับนี้

“แผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู” หมายความว่า มาตรการ แนวทาง ขั้นตอนและวิธีการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูที่กำหนด โดยที่ประชุมการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเพื่อให้เด็กหรือเยาวชน บิดามารดา ผู้ปกครอง บุคคลหรือองค์กรซึ่งเด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วย ปฏิบัติ รวมทั้งการชดเชยเยียวยาความเสียหายแก่ผู้เสียหาย

“ผู้อำนวยการสถานพินิจ” หมายความว่า ผู้อำนวยการสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน

ในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู กำหนดให้ผู้ประสานการประชุมเชิญบุคคลต่อไปนี้เข้าร่วมการประชุมเพื่อพิจารณาจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู

(1) เด็กหรือเยาวชนผู้ถูกฟ้อง บิดา มารดา ผู้ปกครอง บุคคลหรือผู้แทนองค์กรที่เด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วย

(2) ผู้เสียหาย บิดา มารดา ผู้ปกครองหรือบุคคลที่ทำหน้าที่ปกครองดูแลในกรณีผู้เสียหายยังเป็นผู้เยาว์หรือผู้ทุพพลภาพยังไม่เพียงพอแก่การเข้าร่วมการประชุมตามลำพัง

(3) นักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์

นอกจากนี้อาจเชิญผู้แทนชุมชนหรือหน่วยงานซึ่งมีหน้าที่เกี่ยวข้องหรือที่ได้รับผลกระทบจากการทำความผิดของเด็กหรือเยาวชนหรือพนักงานอัยการเข้าร่วมประชุมการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูด้วยก็ได้ ในการดำเนินการประชุมต้องดำเนินการดังนี้

(1) ให้เด็กหรือเยาวชนได้แสดงออกถึงความรู้สำนึกในการกระทำ และรับผิดชอบต่อการกระทำของตน

(2) ให้เด็กหรือเยาวชนและผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายเข้าใจความรู้สึกและผลที่ผู้เสียหายได้รับ เพื่อให้ผู้เสียหายมีความรู้สึกที่ดีและตระหนักว่าทุกคนมิได้เพิกเฉย ละเลยต่อความรู้สึกและความเสียหาย ที่ผู้เสียหายประสบ

(3) แสวงหาแนวทางในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชน ตลอดจนกำหนดมาตรการในการป้องกันมิให้เด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดอีก จากผู้เข้าร่วมการประชุมทุกฝ่าย โดยให้คำนึงถึงความรู้สึกและจิตใจของผู้เสียหาย รวมทั้งการชดเชยเยียวยาความเสียหายแก่ผู้เสียหาย โดยไม่ต้องคำนึงถึงตัวเงินเป็นสำคัญ

จากหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ตามข้อบังคับของประธานศาลฎีกา ว่าด้วยหลักเกณฑ์วิธีการและเงื่อนไขในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูหลังฟ้องคดี พ.ศ. 2556 ทำให้มีแนวทางในการปฏิบัติงานที่ชัดเจนขึ้น แต่ก็ยังคงมีปัญหาในการปฏิบัติงานเนื่องจากการปฏิบัติงานเป็นไปตามดุลพินิจของผู้ปฏิบัติงาน จึงอาจเกิดความแตกต่างกัน และอาจมีปัญหาในเรื่องการใช้ดุลพินิจในการกำหนดว่าในกรณีใดควรใช้มาตรการพิเศษตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 90 หรือไม่ อย่างไร เช่น คดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด คดีความผิดเกี่ยวกับเพศ คดีความผิดต่อชีวิต ควรจะนำมาตรการพิเศษในเรื่องมาใช้บังคับหรือไม่ ควรมีการรอบในการนำมาใช้เพียงใด จึงจำเป็นที่จะต้องมีการศึกษาเพื่อกำหนดกรอบแนวทางในการนำมาตรการพิเศษตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 90 มาใช้เพื่อให้เกิดประโยชน์ในการดำเนินกระบวนการพิจารณาในคดีที่เด็กหรือเยาวชนกระทำความผิด ทั้งเป็นแนวทางในการปฏิบัติงานให้แก่บุคลากรที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการนำหลักการในเรื่องนี้มาใช้นั้น ขอยกตัวอย่างคดีที่เกิดขึ้นในศาลเยาวชนและครอบครัวกลางเพื่อเป็นกรณีศึกษาดังนี้

กรณีศึกษาที่ 1

โจทก์ฟ้องว่า จำเลยที่ 1 (ขณะกระทำความผิดอายุ 15 ปีเศษ อาชีพ นักเรียน) จำเลยที่ 2 (ขณะกระทำความผิดอายุ 14 ปีเศษ อาชีพ นักเรียน) จำเลยที่ 3 (ขณะกระทำความผิดอายุ 15 ปีเศษ อาชีพ นักเรียน) จำเลยที่ 4 (ขณะกระทำความผิดอายุ 16 ปีเศษ อาชีพ นักเรียน) ร่วมกัน

ปล้นทรัพย์รถจักรยานยนต์ของนายสอง (นามสมมุติ) ผู้เสียหาย ขอให้ลงโทษจำเลยทั้งสี่ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 340

จำเลยทั้งสี่ให้การรับสารภาพ

ในวันนัดพิจารณาจำเลยทั้งสองแถลงว่า ในวันเกิดเหตุจำเลยทั้งสี่ไปพบนายสอง ผู้เสียหายขณะขับรถจักรยานยนต์ แล้วนายสองขับรถปาดหน้ากลุ่มของจำเลยทั้งสี่ แล้วนำรถจักรยานยนต์ไปจอดไว้ที่ริมถนน จำเลยทั้งสี่เดินผ่าน จึงต้องการแกล้งผู้เสียหาย จำเลยทั้งสี่ช่วยกันนำรถจักรยานยนต์ไป หลังเกิดเหตุอาจารย์ฝ่ายปกครองของโรงเรียนที่จำเลยทั้งสี่เรียนอยู่ ให้จำเลยทั้งสี่เข้าร่วมกิจกรรมของโรงเรียน เนื่องจากจำเลยทั้งสี่ทำผิดกฎระเบียบของโรงเรียน จำเลยทั้งสี่แถลงรับว่ามีความประสงค์จะชดใช้ค่าเสียหายให้ผู้เสียหาย จำเลยทั้งสี่พบและพูดคุยกับผู้เสียหาย และมารดาของผู้เสียหาย จำเลยทั้งสี่ขอโทษผู้เสียหายและมารดาของผู้เสียหาย ผู้เสียหายและมารดาของผู้เสียหายให้อภัย และแถลงไม่ติดใจเอาความกับจำเลยอีก โดยฝ่ายผู้เสียหายแถลงเพิ่มเติมว่า หลังเกิดเหตุ ผู้ปกครองของจำเลยทั้งสี่ได้เสียยาโดยชดใช้ค่าเสียหายให้จำนวนหนึ่ง โดยฝ่ายผู้เสียหายไม่ติดใจเรียกร้องค่าเสียหายจากจำเลยทั้งสี่อีก ฝ่ายผู้เสียหายยินยอม หากศาลจะนำมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญามาใช้แก่จำเลยทั้งสี่ เนื่องจากเห็นว่าจำเลยทั้งสี่อยู่ในวัยศึกษาเล่าเรียน

จากกรณีดังกล่าวมีประเด็นที่ต้องวินิจฉัยว่า เป็นกรณีที่จะใช้หลักเกณฑ์ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 90 ได้หรือไม่ ซึ่งสามารถแยกพิจารณาตามหลักเกณฑ์ได้ดังนี้

1. คดีนี้โจทก์ฟ้องขอให้ลงโทษจำเลยทั้งสอง ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 340 ซึ่งมีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกินยี่สิบปี จึงเข้าหลักเกณฑ์

2. เด็กหรือเยาวชนไม่เคยได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุกมาก่อน แม้แต่ความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือลหุโทษ ในคดีนี้ในทางพิจารณาตรวจสอบแล้วจำเลยทั้งสี่ไม่เคยกระทำความผิดมาก่อน จึงเข้าหลักเกณฑ์

3. ก่อนมีคำพิพากษา เด็กหรือเยาวชนสำนึกในการกระทำความผิด ในคดีนี้จำเลยทั้งสี่สำนึกในการกระทำความผิดและขอโทษผู้เสียหายและมารดาของผู้เสียหายแล้ว จึงเข้าหลักเกณฑ์

4. ผู้เสียหายยินยอมและโจทก์ไม่คัดค้าน ข้อเท็จจริงในคดี ผู้เสียหาย และมารดาของผู้เสียหายให้อภัยจำเลยทั้งสี่ และแถลงไม่ติดใจเอาความกับจำเลยทั้งสี่ โดยแถลงเพิ่มเติมว่า หลังเกิดเหตุ ผู้ปกครองของจำเลยทั้งสี่ได้เสียยาโดยชดใช้ค่าเสียหายให้ฝ่ายผู้เสียหายจำนวนหนึ่งในจำนวนที่ฝ่ายผู้เสียหายพอใจ ฝ่ายผู้เสียหายไม่ติดใจเรียกร้องค่าเสียหายจากจำเลยทั้งสี่ ฝ่ายผู้เสียหายยินยอมให้ศาลนำมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญามาใช้แก่จำเลยทั้งสี่ได้

5. พฤติการณ์แห่งคดีไม่เป็นภัยร้ายแรงต่อสังคมเกินสมควร คดีนี้เป็นความผิดต่อทรัพย์ จำเลยทั้งสี่กระทำความผิดไปเพราะ ความฉกฉวย โดยไม่มีการใช้อาวุธทำร้ายร่างกาย พฤติการณ์ของจำเลยทั้งสี่จึงยังไม่เป็นภัยร้ายแรงต่อสังคมมากนัก

6. ศาลเห็นว่าเด็กหรือเยาวชนอาจกลับตนเป็นคนดีได้ ขณะกระทำความผิดในคดีนี้จำเลยที่ 1 อายุ 15 ปีเศษ จำเลยที่ 2 อายุ 14 ปีเศษ จำเลยที่ 3 อายุ 15 ปีเศษ จำเลยที่ 4 อายุ 16 ปีเศษ จำเลยทั้งสี่เป็นนักเรียน และจำเลยทั้งสี่มีผู้ปกครองที่ยังคงรักใคร่และห่วงใยเด็กหรือเยาวชน การกระทำของจำเลยทั้งสี่ยังอยู่ในวิสัยที่อาจกลับตนเป็นพลเมืองดีได้ จึงเข้าหลักเกณฑ์ในข้อนี้

7. ผู้เสียหายอาจได้รับการชดเชยเยียวยาตามสมควร ในคดีนี้ฝ่ายจำเลยทั้งสี่ประสงค์จะเยียวยาความเสียหาย โดยชดเชยค่าเสียหายให้ฝ่ายผู้เสียหายตามจำนวนที่ผู้เสียหายและผู้ปกครองพอใจ ฝ่ายผู้เสียหายแถลงต่อศาลว่าได้รับเงินค่าทดแทนจากจำเลยทั้งสี่จนเป็นที่พอใจแล้ว และไม่ประสงค์จะเรียกร้องค่าเสียหายจากจำเลยทั้งสี่อีก จึงเข้าหลักเกณฑ์ในข้อนี้

8. การนำวิธีจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูจะเป็นประโยชน์ต่ออนาคตของเด็กหรือเยาวชนและต่อผู้เสียหายมากกว่าการพิจารณาและพิพากษา ในคดีนี้จำเลยทั้งสี่อายุน้อย อยู่ในวัยศึกษาเล่าเรียน หากจำเลยทั้งสี่ได้รับการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูจะเป็นประโยชน์ต่ออนาคตของจำเลยทั้งสี่ซึ่งยังเป็นเด็กและเยาวชน จำเลยทั้งสี่มีโอกาสดูแลตัวเองกลับคืนสู่สังคมเพื่ออนาคตที่ดี และเป็นประโยชน์ต่อผู้เสียหาย ทำให้ผู้เสียหายและจำเลยทั้งสี่มีโอกาสปรับตัวเข้าหากัน สามารถเป็นคนที่อยู่ร่วมกันในสังคมต่อไปได้ โดยไม่มีปัญหาหรือข้อขัดแย้งกันต่อไปในอนาคต โดยผู้เสียหายได้รับการเยียวยาตามจำนวนที่พอใจแล้ว

เมื่อพิจารณาข้อเท็จจริงในคดีนี้แล้ว เห็นได้ว่า มีหลักเกณฑ์ครบถ้วนที่จะสามารถเข้าสู่กระบวนการมาตรการพิเศษตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 90 ได้ ศาลจึงมีคำสั่งให้มีการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูจำเลยทั้งสี่ โดยมีเงื่อนไขให้เด็กหรือเยาวชน บิดา มารดา ผู้ปกครอง บุคคลหรือองค์กรซึ่งเด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วยปฏิบัติ แล้วให้จัดทำแผนเสนอต่อศาลเพื่อพิจารณาภายในสามสิบวัน

ผู้ประสานการประชุมได้จัดประชุม เพื่อดำเนินการตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู โดยที่ประชุมมีมติให้ผู้ประสานการประชุมเป็นผู้บริหารแผน และให้อาจารย์และบุคลากรของสถานศึกษาเป็นผู้ดูแลและรับผิดชอบตามแผน โดยมีข้อเสนอแนะ หรือความเห็นให้เยาวชนทั้งสี่เข้าร่วมกิจกรรมของสถานศึกษาโดยจัดทำแผนตามแบบพิมพ์ มอ.6 โดยมีเป้าหมาย 2 ประการคือ

1. เยาวชนทั้งสี่สามารถบูรณาการสอดคล้องกับแผนแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู ตามหลักสูตรแผนการศึกษา

2. เยาวชนทั้งสี่สามารถสอบผ่านทุกวิชาในสถานศึกษา

เมื่อจัดทำแผนแล้วเสร็จ ผู้อำนวยการสถานพินิจนำเสนอแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู

ต่อศาล ดังนี้

ตารางที่ 3.1

แสดงแผนแก้ไขข้อบกพร่อง

มาตรการ	แนวทาง วิธีปฏิบัติ	ระยะเวลาที่ใช้ ในการปฏิบัติ	ผู้ปฏิบัติตามแผน	ผู้ดูแลหรือ ผู้รับผิดชอบ
1. เพื่อการแก้ไขความประพฤติ				
1.1 กิจกรรม เพื่อปรับทัศนคติ	ให้เยาวชนทั้งสี่ เข้าร่วมกิจกรรม ของสถานศึกษา ตามแบบบันทึก การปฏิบัติ กิจกรรมแนบ ท้ายแผนแก้ไข ข้อบกพร่อง ข้อ 1	ตั้งแต่วันที่ศาล มีคำสั่งเห็นชอบ ด้วยแผน จนถึงวันที่ 31 มี.ค. 2559	เยาวชนทั้งสี่ และผู้ปกครอง ของเยาวชนทั้งสี่	- ผู้บริหารแผน - ผู้อำนวยการ, อาจารย์ฝ่าย ปกครอง และบุคลากร ของสถานศึกษา
2. เพื่อการบำบัดฟื้นฟูร่างกายและจิตใจ				
2.1 กิจกรรม เพื่อสังคม	ให้เยาวชนทั้งสี่ เข้าร่วมกิจกรรม ของสถานศึกษา ตามแบบบันทึก การปฏิบัติ กิจกรรมแนบ ท้ายแผนแก้ไข ข้อบกพร่อง ข้อ 2	ตั้งแต่วันที่ศาล มีคำสั่งเห็นชอบ ด้วยแผน จนถึงวันที่ 31 มี.ค. 2559	เยาวชนทั้งสี่ และผู้ปกครอง ของเยาวชนทั้งสี่	- ผู้บริหารแผน - ผู้อำนวยการ, อาจารย์ฝ่าย ปกครองและ บุคลากรของ สถานศึกษา
2.2 กิจกรรมตาม จุดเน้นของ สถานศึกษา	ให้เยาวชนทั้งสี่ เข้าร่วมกิจกรรม ของสถานศึกษา ตามแบบบันทึก การปฏิบัติ กิจกรรมแนบ ท้ายแผนแก้ไข ข้อบกพร่อง ข้อ 3	ตั้งแต่วันที่ศาล มีคำสั่งเห็นชอบ ด้วยแผน จนถึงวันที่ 31 มี.ค. 2559	เยาวชนทั้งสี่และ ผู้ปกครองของ เยาวชนทั้งสี่	- ผู้บริหารแผน - ผู้อำนวยการ, อาจารย์ฝ่าย ปกครอง และบุคลากรของ สถานศึกษา

ตารางที่ 3.1

แสดงแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู (ต่อ)

มาตรการ	แนวทาง วิธีปฏิบัติ	ระยะเวลาที่ใช้ ในการปฏิบัติ	ผู้ปฏิบัติตามแผน	ผู้ดูแลหรือ ผู้รับผิดชอบ
3. เพื่อการพัฒนาเด็กและเยาวชน				
3.1 กิจกรรม บวชเณร	ให้เยาวชนทั้งสี่ เข้าร่วมกิจกรรม ของสถานศึกษา ตามแบบบันทึก การปฏิบัติ กิจกรรมแนบ ท้ายแผนแก้ไข บำบัดฟื้นฟู ข้อ 4	ตั้งแต่วันที่ศาล มีคำสั่งเห็นชอบ ด้วยแผน จนถึงวันที่ 31 มี.ค. 2559	เยาวชนทั้งสี่ และ ผู้ปกครอง ของเยาวชนทั้งสี่	- ผู้บริหารแผน - ผู้อำนวยการ, อาจารย์ฝ่าย ปกครองและ บุคลากรของ สถานศึกษา
3.2 กิจกรรม พัฒนาตัวเอง	ให้เยาวชนทั้งสี่ เข้าร่วมกิจกรรม ของสถานศึกษา ตามแบบ บันทึก การปฏิบัติ กิจกรรมแนบ ท้ายแผนแก้ไข บำบัดฟื้นฟู ข้อ 5	ตั้งแต่วันที่ศาล มีคำสั่งเห็นชอบ ด้วยแผน จนถึง วันที่ 31 มี.ค. 2559	เยาวชนทั้งสี่ และ ผู้ปกครอง ของเยาวชนทั้งสี่	- ผู้บริหารแผน - ผู้อำนวยการ, อาจารย์ฝ่าย ปกครองและ บุคลากรของ สถานศึกษา
4. เพื่อการป้องกันเด็กและเยาวชนกระทำความผิดซ้ำ				
4.1 ให้มา รายงานตัวที่ ศูนย์ให้คำปรึกษา	ให้มารายงานตัว รวม 3 ครั้ง ทุกครั้งให้นำแบบ บันทึกการปฏิบัติ กิจกรรมต่าง ๆ มาแสดง	1. วันที่ 26 ธ.ค. 2558 2. วันที่ 29 ม.ค. 2559 3. วันที่ 26 ก.พ. 2559	เยาวชนทั้งสี่ และผู้ปกครอง ของเยาวชนทั้งสี่	- ผู้บริหารแผน - ผู้อำนวยการ, อาจารย์ฝ่าย ปกครองและ บุคลากรของ สถานศึกษา

ตารางที่ 3.1

แสดงแผนแก้ไขข้อบกพร่อง (ต่อ)

มาตรการ	แนวทาง วิธีปฏิบัติ	ระยะเวลาที่ใช้ ในการปฏิบัติ	ผู้ปฏิบัติตามแผน	ผู้ดูแลหรือ ผู้รับผิดชอบ
5.1 การชดใช้ ค่าสินไหม ทดแทน	จำเลยทั้งสี่ ผู้ปกครองของ จำเลยทั้งสี่ ชดใช้ค่าเสียหาย แก่ฝ่ายผู้เสียหาย มารดาผู้เสียหาย แถลงยืนยันการ ได้รับการชดใช้ ค่าสินไหม ทดแทนจำนวน พอสมควร	วันที่ 26 ธ.ค. 2558	-เยาวชนทั้งสี่ และผู้ปกครอง ของเยาวชนทั้งสี่ -ผู้เสียหายและ ผู้ปกครองของ ผู้เสียหาย	- ผู้บริหารแผน - นักจิตวิทยา
5.2 การ ขอโทษและการ ให้อภัย	- เยาวชนทั้งสี่ และผู้ปกครอง ของเยาวชนทั้งสี่ ขอโทษต่อ ผู้เสียหาย และผู้เสียหาย ได้ให้อภัย	วันที่ 26 ธ.ค. 2558	-เยาวชนทั้งสี่ และผู้ปกครอง เยาวชน ทั้งสี่ -ผู้เสียหาย และผู้ปกครอง ของผู้เสียหาย	- ผู้บริหารแผน - นักจิตวิทยา
5.3 การ ดำเนินการ	ผู้เสียหาย ให้ความยินยอม ในการจัดทำ แผนแก้ไขข้อบกพร่อง ฟื้นฟู	วันที่ 26 ธ.ค. 2558	-เยาวชนทั้งสี่ และผู้ปกครอง ของเยาวชนทั้งสี่ -ผู้เสียหาย และผู้ปกครอง ของผู้เสียหาย	- ผู้บริหารแผน - นักจิตวิทยา
6. อื่น ๆ				

หลังจากที่มีการกำหนดแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเยาวชนทั้งสี่ โดยมีหลักเกณฑ์และกำหนดเวลาให้เยาวชนทั้งสี่ และผู้ปกครองของเยาวชนทั้งสี่เป็นผู้ปฏิบัติตามแผน โดยมีโรงเรียน นักจิตวิทยา ผู้ให้คำปรึกษาหรือผู้บริหารแผน เป็นผู้ดูแลหรือผู้รับผิดชอบเพื่อให้มีการปฏิบัติตามแผน เมื่อพิจารณาจากแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเยาวชนทั้งสี่ จะเห็นได้ว่าการให้สถานศึกษาที่เยาวชนศึกษา เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเยาวชนทั้งสี่ ในกรณีนี้ผู้อำนวยการโรงเรียน อาจารย์ฝ่ายปกครอง อาจารย์ในสถานศึกษา และบุคลากรของสถานศึกษา มีความประสงค์ที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการช่วยดูแลเด็กและเยาวชน โดยมาแถลงเสนอแผนต่อศาลเยาวชนและครอบครัวว่า ตามปกติในกรณีที่นักเรียนทำผิดกฎระเบียบของโรงเรียน ทางโรงเรียนจะจัดให้เด็กหรือเยาวชนทำกิจกรรมต่าง ๆ เช่น บวชเณร ทำกิจกรรมบริการสังคมหรือสาธารณะประโยชน์ เช่น ไปกวาดลานวัด ทำความสะอาดกำแพงตามที่สาธารณะที่มีเด็กอื่น ๆ ไปเขียนบนกำแพง เมื่อเชิญผู้อำนวยการโรงเรียน อาจารย์ฝ่ายปกครอง และบุคลากรของสถานศึกษามาเข้าร่วมประชุมวางแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู อาจารย์ฝ่ายปกครอง และบุคลากรของสถานศึกษามีความตั้งใจที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการทำแผนแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชน ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อเด็กหรือเยาวชนมาก เนื่องจากโรงเรียนมีความใกล้ชิด เด็กและเยาวชนใช้เวลาส่วนใหญ่อยู่ที่โรงเรียน หากโรงเรียนมีความตั้งใจ และเอาใจใส่นักเรียน จะสามารถดูแลเด็กหรือเยาวชนได้อย่างจริงจัง ในกรณีนี้เยาวชนทั้งสี่สามารถปฏิบัติตามแผนที่วางไว้ได้อย่างครบถ้วน ในวันที่ศาลเยาวชนและครอบครัวนัดพิจารณาผลการปฏิบัติตามแผน ผู้อำนวยการและอาจารย์ฝ่ายปกครองมาแถลงต่อศาลด้วยตนเองว่าเยาวชนทั้งสี่มีความรับผิดชอบ สามารถปฏิบัติตามแผนที่ได้กำหนดไว้ และมีพฤติกรรมดีขึ้น พร้อมส่งแฟ้มภาพถ่ายขณะเยาวชนทั้งสี่ทำกิจกรรมให้ศาลพิจารณา ซึ่งในกรณีนี้เยาวชนทั้งสี่ได้บรรพชาเป็นสามเณร ทำกิจกรรมจิตอาสาไปช่วยทำความสะอาดลานวัด ลอกคลอง และมีการชดเชยค่าเสียหายให้แก่ผู้เสียหายจนเป็นที่พอใจ ผู้เสียหายและผู้ปกครองให้อภัยและไม่ติดใจดำเนินคดีอาญากับเยาวชนทั้งสี่อีก เมื่อศาลเยาวชนและครอบครัวพิจารณาแล้วเห็นว่า เยาวชนทั้งสี่ปฏิบัติตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูได้ครบถ้วน จึงมีคำสั่งให้จำหน่ายคดีออกจากสารบบความ และในกรณีนี้ให้ถือว่าสิทธินำคดีอาญามาฟ้องเป็นอันระงับ ไม่สามารถดำเนินคดีอาญากับเยาวชนทั้งสี่ในความผิดฐานเดิมได้อีก²⁸

เมื่อพิจารณาจากการที่ศาลมีคำสั่งในการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 90 โดยให้โอกาสเยาวชนทั้งสี่ในการแก้ไข ปรับปรุงตัวเอง และมีโอกาสพบกับฝ่าย

²⁸ พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 92

ผู้เสียหาย เยียวยาความเสียหายให้แก่ฝ่ายผู้เสียหาย ทำให้เยาวชนทั้งสี่และฝ่ายผู้เสียหายสามารถปรับความเข้าใจ และฝ่ายผู้เสียหายให้อภัยในการกระทำความผิดของเยาวชนทั้งสี่ และสามารถกลับไปอยู่ร่วมกันในสังคมได้ ทั้งทำให้เยาวชนทั้งสี่มีโอกาสในการแก้ไข ปรับปรุงตัวเอง โดยผู้ปกครองของเยาวชนทั้งสี่ นักจิตวิทยา และสถานศึกษามีส่วนช่วยในการดูแล

แต่ปัญหาที่พบคือมีโรงเรียน หรือสถานศึกษาน้อยมากที่จะเข้ามีส่วนร่วมในการทำแผนแก้ไข บำบัดฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชน จึงมีความจำเป็นต้องหามาตรการหรือวิธีการใด ๆ ที่จะทำให้โรงเรียนที่เด็กหรือเยาวชนศึกษาอยู่ในสถานศึกษาเข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลเด็กหรือเยาวชนอย่างจริงจัง ซึ่งเป็นยุทธศาสตร์ที่สำคัญอย่างหนึ่งที่ศาลยุติธรรมได้กำหนดไว้ว่า ต้องการให้ชุมชนหรือสถาบันการศึกษาเข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลเด็กและเยาวชน ซึ่งจำเป็นต้องมีการประสานงาน และมีการทำงานร่วมกันอย่างจริงจัง

3.2.4 มาตรการพิเศษแทนการพิพากษาคดี ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 132²⁹

เพื่อให้การดำเนินการตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ประธานศาลฎีกาได้ออกข้อบังคับของประธานศาลฎีกา ว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการกำหนดมาตรการแทนการพิพากษาคดี พ.ศ. 2556 เพื่อใช้บังคับกับการพิจารณาคดีตามมาตรา 132 วรรคหนึ่ง ดังนี้

ในคดีอาญาที่มีข้อหาว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิด หากศาลเห็นสมควรหรือบิดา มารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคลซึ่งเด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วยร้องขอ ศาลอาจมีคำสั่งให้ดำเนินการตามมาตรา 132 แห่งพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ภายใต้หลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้

1. คดีเสร็จการพิจารณาแล้ว แต่ศาลเห็นว่าตามพฤติการณ์แห่งคดียังไม่สมควรจะมีคำพิพากษา
2. พฤติการณ์ของเด็กหรือเยาวชนในการกระทำความผิดไม่เป็นภัยร้ายแรงต่อสังคมเกินสมควร
3. เด็กหรือเยาวชนมีแนวโน้มที่จะปรับเปลี่ยนพฤติกรรมไปในทางที่ดีขึ้น
4. ศาลสอบผู้เสียหายแล้ว ในกรณีนี้ไม่ได้กำหนดว่า ผู้เสียหายต้องให้มียินยอม ซึ่งต่างจากมาตรา 90

²⁹ เพิ่งอ้าง.

5. เด็กหรือเยาวชนอายุไม่เกินยี่สิบสี่ปีบริบูรณ์ ในกรณีที่เด็กหรือเยาวชนหลายคนถูกฟ้องเป็นจำเลยในคดีในกรณีที่เด็กหรือเยาวชนหลายคนถูกฟ้องเป็นจำเลยในคดีเดียวกัน ให้พิจารณาหลักเกณฑ์ดังกล่าวข้างต้นเป็นรายบุคคล³⁰

ในการพิจารณากรณีที่จะใช้หลักเกณฑ์ตามมาตรา 132 นอกจากบิดา มารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคลที่เด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วยร้องขอ กฎหมายยังเพิ่มหลักเกณฑ์ให้ศาลเข้ามา มีบทบาทในการพิจารณาโดยศาลเห็นเองว่า ควรจะสั่งให้มีการปล่อยตัวจำเลยชั่วคราวแล้วมอบตัวให้บิดา มารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคลซึ่งเด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วยโดยกำหนดเงื่อนไขให้เด็กหรือเยาวชน บิดา มารดา หรือบุคคลซึ่งเด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วยเข้ารับการแก้ไขบำบัดฟื้นฟู เข้ารับคำปรึกษาแนะนำ เข้าร่วมกิจกรรมบำบัดหรือกิจกรรมทางเลือก หรือให้ใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัยได้ แต่ต้องไม่เกินกว่าที่เด็กหรือเยาวชนมีอายุครบยี่สิบสี่ปีบริบูรณ์ โดยศาลเป็นผู้พิจารณาว่ามาตรการใดเหมาะสมสำหรับเด็กหรือเยาวชน แม้ในคดีเดียวกันที่มีจำเลยหลายคน ในการพิจารณาว่าจะใช้มาตรการใดต่อเด็กหรือเยาวชน ศาลอาจแยกพิจารณาเป็นรายบุคคลก็ได้ แล้วแต่พฤติการณ์และความร้ายแรงของการกระทำของเด็กหรือเยาวชนแต่ละคน

ข้อสังเกตของหลักการตามมาตรา 132 คือเป็นการให้ศาลใช้ดุลพินิจว่าควรดำเนินการอย่างไรกับเด็กหรือเยาวชน บิดามารดา หรือบุคคลซึ่งเด็กหรือเยาวชนอยู่ด้วย โดยไม่ต้องได้รับความยินยอมจากผู้เสียหาย ซึ่งรวมถึงในกรณีที่ไม่มีผู้เสียหายศาลก็มีอำนาจที่จะใช้มาตรการนี้ในการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชน โดยคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของเด็กหรือเยาวชนเป็นสำคัญ ซึ่งเป็นการเพิ่มบทบาทให้ศาลเยาวชนและครอบครัวเข้ามาช่วยแก้ไขบำบัดฟื้นฟูทั้งตัวเด็กหรือเยาวชน และบิดามารดา รวมถึงบุคคลที่เด็กหรือเยาวชนพักอาศัยอยู่ ซึ่งเป็นการแก้ไขเด็กหรือเยาวชน ตั้งแต่ต้นทาง เพื่อให้หาสาเหตุและแนวทางในการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชน ซึ่งจะเป็นการเหมาะสมในการแก้ไข บำบัดและฟื้นฟูเด็กและเยาวชน

กรณีศึกษาที่ 2

โจทก์ฟ้องว่า จำเลย (ขณะกระทำความผิด อายุ 16 ปีเศษ อาชีพ นักเรียน) มีกัญชาอันเป็นยาเสพติดให้โทษประเภท 5 ตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 จำนวน 4.5 กรัม ไว้ในครอบครอง การกระทำของจำเลยเป็นความผิดตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 ขอให้ลงโทษตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 มาตรา 15, 67³¹

³⁰ ข้อบังคับประธานศาลฎีกา ว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการกำหนดมาตรการแทนการพิพากษาคดี พ.ศ. 2556 ข้อ 5

³¹ คดีของศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง

จำเลยให้การรับสารภาพ

โจทก์จำเลยไม่สืบพยาน

ข้อเท็จจริงจากการสืบเสาะของสถานพินิจกรุงเทพมหานครรายงานว่า ปัจจุบันจำเลยอายุ 16 ปีเศษ เรียนอยู่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 สาขาเอกภาษาญี่ปุ่น จำเลยกระทำความผิดเป็นครั้งแรก บิดามารดาจำเลยยังรักใคร่ห่วงใย ประสงค์จะรับตัวจำเลยกลับไปอบรมดูแลเอง จำเลยมีความมุ่งหวังที่จะสอบเข้ามหาวิทยาลัยในสาขาด้านศิลปกรรม จำเลยมีความสามารถพิเศษในการวาดรูป ในช่วงวันเสาร์อาทิตย์จำเลยเรียนพิเศษเพื่อเตรียมตัวสอบเข้ามหาวิทยาลัย

เมื่อพิจารณาจากข้อเท็จจริงในกรณีนี้ การกระทำที่จำเลยซึ่งเป็นเยาวชนกระทำความผิดมีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกิน 20 ปี เยาวชนไม่เคยได้รับโทษจำคุกมาก่อน เยาวชนสำนึกในการกระทำความผิด และพฤติการณ์แห่งคดีไม่เป็นภัยร้ายแรงต่อสังคมเกินสมควร ศาลพิจารณาแล้วเห็นว่า เยาวชนอาจกลับตนเป็นคนดีได้ เนื่องจากในคดีนี้แม้จะไม่มีผู้เสียหาย แต่เยาวชนกระทำความผิดครั้งแรก ไม่มีพฤติกรรมการเสี่ยงที่จะกระทำความผิดอีก ในวันพิจารณาส่งเยาวชนตรวจปัสสาวะ ไม่พบสารเสพติด เยาวชนแถลงว่าเพิ่งลองเสพกัญชาโดยรับกัญชามาจากเพื่อน และแถลงยืนยันว่าเยาวชนจะไม่ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด ผู้ปกครองเยาวชนรับว่าจะดูแลไม่ให้เยาวชนเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดอีก ในกรณีนี้หากนำวิธีจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่ออนาคตของเยาวชนมากกว่าการพิจารณา น่าจะมีประโยชน์ต่อเยาวชนมากกว่าการพิจารณาพิพากษาคดี แต่เนื่องจากหลักการตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2533 ไม่สามารถใช้มาตรา 90 ได้ เนื่องจากในกรณีนี้ไม่มีผู้เสียหาย แต่พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2533 ได้มีหลักเกณฑ์เปิดโอกาสให้ศาลเยาวชนและครอบครัวเข้ามามีบทบาทในการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนได้ โดยมีหลักเกณฑ์ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 132 ซึ่งสามารถนำมาใช้บังคับในกรณีนี้ได้ ซึ่งนับว่าก่อให้เกิดประโยชน์กับเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิด ซึ่งในกรณีศึกษานี้ศาลเยาวชนและครอบครัวกลางพิจารณาแล้วเห็นว่า ตามพฤติการณ์แห่งคดียังไม่สมควรจะมีคำพิพากษาเนื่องจากเยาวชนอยู่ในระหว่างการศึกษาเล่าเรียน โดยเรียนอยู่ในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 เยาวชนมีจุดมุ่งหมายที่จะสอบเข้ามหาวิทยาลัย และผู้ปกครองประสงค์จะรับตัวเยาวชนกลับไปอบรมดูแล และมีความประสงค์ให้เยาวชนศึกษาต่อในระดับมหาวิทยาลัย ทั้งไม่ปรากฏว่าเยาวชนเคยกระทำความผิด หรือมีพฤติกรรมอื่นใดที่จะเสี่ยงต่อการกระทำความผิด ศาลจึงมีคำสั่งกำหนดให้เยาวชนเข้ารับการแก้ไขฟื้นฟู และเข้ารับคำปรึกษาแนะนำ จากศูนย์ให้คำปรึกษาแนะนำ และกำหนดให้เยาวชนเข้าร่วมกิจกรรมของทางโรงเรียน ซึ่งทางโรงเรียนตกลงรับที่จะดูแลเด็กและเยาวชน

ศูนย์ให้คำปรึกษาแนะนำให้คำปรึกษาเยาวชนโดยนัดพบเป็นระยะ ให้เยาวชนนำผลการเรียน และนำผลงานที่เยาวชนทำมาส่งในช่วงระยะเวลา 6 เดือน ทุกครั้งที่เยาวชนและผู้ปกครองมาพบเพื่อเข้ารับการปรึกษา เยาวชนนำผลงานภาพวาดที่เยาวชนวาดมาส่ง ในวันนัดพิจารณา ศูนย์ให้คำปรึกษาส่งรายงานการให้คำปรึกษา พร้อมทั้งผลงานภาพวาดของเยาวชน รวม 3 ภาพ จากการสอบถามเยาวชน เยาวชนแสดงหลักฐานว่าเยาวชนสอบติดมหาวิทยาลัยศิลปากร เมื่อส่งเยาวชนไปตรวจหาสารเสพติดในปัสสาวะ ไม่พบสารเสพติด เมื่อศาลพิจารณาแล้วเห็นว่า เยาวชนสามารถแก้ไขปรับปรุงพฤติกรรมได้ และดำเนินการตามจุดมุ่งหมายที่เยาวชนวางไว้ได้ ทั้งมีผู้ปกครองรักใคร่ห่วงใย ศาลจึงมีคำสั่งยุติคดี ซึ่งในกรณีนี้ให้ถือว่าสิทธินำคดีอาญามาฟ้องเป็นอันระงับ³²

จากกรณีศึกษาทั้งสองกรณีนี้จะเห็นได้ว่า การนำมาตราการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา หรือมาตรการแทนคำพิพากษาตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 90 และ 132 มาใช้บังคับกับเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดจะทำให้เด็กหรือเยาวชนมีโอกาสในการแก้ไข ปรับปรุงตัวเอง รู้สำนึกในการกระทำความผิด และผลที่เกิดจากการกระทำของตนเอง มีส่วนร่วมในการหาทางเยียวยาความเสียหายให้ฝ่ายผู้เสียหาย ได้รับความเข้าใจกับฝ่ายผู้เสียหาย ซึ่งเป็นแนวทางในการแก้ไข บำบัด พื้นฟูเด็กและเยาวชน ป้องกันไม่ให้เกิดการกระทำความผิดซ้ำ ทำให้เด็กและเยาวชนไม่ถูกแยกจากครอบครัว กลับคืนเข้ามาสู่สังคมและมีอนาคตที่ดีต่อไปได้

อย่างไรก็ดี ปัญหาในการนำมาตราการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาหรือการนำมาตราการพิเศษแทนการพิพากษามาใช้บังคับที่สำคัญคือ หลังจากศาลกำหนดมาตรการให้เด็กหรือเยาวชนดำเนินการใดแล้ว ยังไม่มีมาตรการในการติดตามหรือตรวจสอบผลและการปฏิบัติงานว่ามีการปฏิบัติตามที่ตกลงกันไว้จริงหรือไม่ การที่ให้โรงเรียนหรือหน่วยงานหรือองค์กรอื่นเข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลเด็กและเยาวชนนั้น ทางโรงเรียน หรือหน่วยงาน หรือองค์กรอื่นเข้าใจถึงเจตนารมณ์ของกฎหมายดีเพียงพอหรือไม่อย่างไร และมีการดูแลเด็กให้เป็นไปตามมาตรการที่มีการตกลงกันไว้หรือไม่ จึงจำเป็นต้องมีมาตรการในการตรวจสอบการดำเนินการตามมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา หรือมาตรการแทนคำพิพากษา เพื่อให้เด็กหรือเยาวชนได้รับประโยชน์จากการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูอย่างแท้จริง ซึ่งในปัจจุบันตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ไม่มีหน่วยงานที่รองรับการปฏิบัติงานในเชิงรุกอย่างแท้จริง มีเพียงการให้พนักงานคุมประพฤติดูแล ซึ่งเป็นการรองรับให้เด็กหรือเยาวชนเข้ามารายงานตัวเองในสถานที่ทำการ

³² พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 133

ของสำนักงานคุมประพฤติ โดยไม่ได้ดำเนินการไปติดตามดูแลเด็กหรือเยาวชนที่บ้าน รวมถึงในกรณีที่ให้เด็กหรือเยาวชนมารายงานตัวต่อศูนย์ให้คำปรึกษานั้น ก็เป็นการรอให้เด็กหรือเยาวชนเข้ามารายงานตัว แต่ไม่มีเจ้าหน้าที่ของศาลเข้าไปดูแล หรือตรวจสอบหรือช่วยในการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนในสถานที่ที่เด็กหรือเยาวชนอยู่อาศัย เนื่องจากตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ไม่มีหลักเกณฑ์และไม่มีระเบียบปฏิบัติในเรื่องการกำหนดให้มีเจ้าหน้าที่ของศาลเยาวชนและครอบครัวที่จะดำเนินงานในด้านนี้ ทำให้ขาดเจ้าหน้าที่หรือองค์กรที่จะเข้าไปช่วยดูแลตรวจสอบและแก้ไขฟื้นฟูเด็กและเยาวชนอย่างแท้จริง จึงควรที่จะมีการแก้ไขบทบัญญัติของกฎหมายเพื่อให้เจ้าหน้าที่ของศาล หรือหน่วยงานอื่นใดที่สังกัดอยู่ในศาลเยาวชนและครอบครัว มีอำนาจในการเข้าไปดูแล ตรวจสอบ แก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชน เพื่อให้มีการบำบัดแก้ไขฟื้นฟูเด็กและเยาวชนได้อย่างแท้จริง

จากหลักเกณฑ์ที่กล่าวไว้แล้วสรุปเป็นตารางแสดงถึงความแตกต่างที่สำคัญระหว่างการนำมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา หรือมาตรการพิเศษแทนการพิพากษาตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว ตามมาตรา 86, 90 และ 132 ได้ดังนี้

ตารางที่ 3.2

แสดงความแตกต่างที่สำคัญระหว่างมาตรการตามมาตรา 86, 90 และ 132 วรรคหนึ่ง

มาตรา 86	มาตรา 90	มาตรา 132
1. เด็กหรือเยาวชนต้องสำนึกในการกระทำก่อนฟ้องคดี	1. เด็กหรือเยาวชนต้องสำนึกในการกระทำ	1. เป็นกรณีที่ศาลเห็นว่าพฤติการณ์ของเด็กและเยาวชนไม่ร้ายแรง
2. ผู้อำนวยการสถานพินิจพิจารณาเห็นว่า เด็กหรือเยาวชนอาจกลับตนเป็นคนดีได้โดยไม่ต้องฟ้องคดี	2. ศาลอาจเริ่มพิจารณานำมาตรการมาใช้ตั้งแต่ศาลมีคำสั่งรับฟ้อง หากปรากฏข้อเท็จจริงว่าเด็กหรือเยาวชนอยู่ในหลักเกณฑ์ที่จะนำมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีตามมาตรา 90 มาใช้ จนถึงเวลาใด ๆ ก่อนมีคำพิพากษา	2. ศาลจะใช้มาตรการพิเศษแทนการพิพากษาคดี เมื่อเสร็จการพิจารณาแล้ว
3. ผู้เสียหาย เด็กหรือเยาวชนต้องให้ความยินยอม	3. ผู้เสียหายต้องให้ความยินยอม และมีแนวโน้มว่าผู้เสียหายจะได้รับการชดเชยเยียวยาตามสมควร	3. ความยินยอมของผู้เสียหายไม่เป็นหลักเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนด ศาลเพียงสอบถามความเห็นของผู้เสียหายประกอบการใช้ดุลพินิจ เว้นแต่เข้าข่ายกเว้นตามข้อบังคับของประธานศาลฎีกา ข้อ 7 (2)
4. ไม่มีโจทก์ (เป็นกระบวนการก่อนฟ้องคดี)	4. โจทก์ไม่คัดค้าน	4. ไม่มีหลักเกณฑ์เรื่องโจทก์ไม่คัดค้าน
5. เป็นคดีที่เด็กหรือเยาวชนต้องหาว่ากระทำความผิด ซึ่งมีอัตราโทษอย่างสูงไม่เกินห้าปี ไม่ว่าจะมีโทษปรับหรือไม่ก็ตาม	5. เป็นคดีที่เด็กหรือเยาวชนถูกฟ้องว่ากระทำความผิด ซึ่งมีอัตราโทษอย่างสูงไม่เกินยี่สิบปี ไม่ว่าจะมีโทษปรับหรือไม่ก็ตาม	5. กฎหมายไม่ได้กำหนดอัตราโทษในคดี ศาลจึงอาจใช้มาตรการแทนการพิพากษาคดีได้ไม่ว่าคดีจะมีอัตราโทษเพียงใด

ตารางที่ 3.2

แสดงความแตกต่างที่สำคัญระหว่างมาตรการตามมาตรา 86, 90 และ 132 วรรคหนึ่ง (ต่อ)

6. ผู้อำนวยการสถานพินิจจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูพร้อมเสนอความเห็นประกอบแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูต่อพนักงานอัยการ	6. ใช้กระบวนการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู ซึ่งต้องมีการตั้งผู้ประสานการประชุมเพื่อดำเนินการจัดประชุม และนำข้อเสนอของที่ประชุมมากำหนดแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูร่วมกัน จากนั้นจึงมีการตั้งผู้บริหารแผนเพื่อคอยติดตามตรวจสอบว่าเด็กหรือเยาวชนปฏิบัติตามแผนครบถ้วนหรือไม่	6. ศาลเป็นผู้กำหนดเงื่อนไขต่าง ๆ ในการแก้ไขฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชน แต่ถ้าศาลเห็นว่าจำเป็นต้องมีการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู ศาลจะเป็นผู้กำหนดผู้จัดทำแผนและกำหนดระยะเวลาในการดำเนินการตามแผนตามสมควรตามข้อบังคับของประธานศาลฎีกา ข้อ 10
7. พนักงานอัยการพิจารณาแล้วเห็นว่า แผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเป็นไปเพื่อประโยชน์สูงสุดของเด็กหรือเยาวชน เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมให้พนักงานอัยการเห็นชอบและให้มีการดำเนินการตามแผน และรายงานให้ศาลทราบ ศาลต้องมีคำสั่งภายใน 30 วัน นับแต่ได้รับรายงาน หากพนักงานอัยการไม่เห็นชอบ ให้ส่งแก้ไขแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูหรือสั่งดำเนินคดี	7. การจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูต้องดำเนินการให้แล้วเสร็จภายใน 30 วัน เพื่อต้องการแก้ไขเด็กและเยาวชนได้อย่างรวดเร็ว	7. ไม่มีการกำหนดระยะเวลาว่าศาลต้องกำหนดเงื่อนไขหรือให้เจ้าหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูให้แล้วเสร็จภายในระยะเวลาใด เป็นเรื่องที่ศาลต้องควบคุมขั้นตอนการดำเนินงานให้แล้วเสร็จในเวลาที่เหมาะสม³³

³³ คู่มือปฏิบัติการของตุลาการส่วนวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว ศาลยุติธรรม,

3.3 หลักการและแนวคิดในการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู เด็กและเยาวชนในศาลเยาวชนและครอบครัวไทยในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

ในด้านกฎหมายมีวิธีบัญญัติกฎหมายเกี่ยวกับการของเด็กและเยาวชนอยู่สองระบบคือ

1. ระบบที่ไม่ถือว่าคดีเด็กและเยาวชนเป็นคดีอาญาโดยสิ้นเชิง กฎหมายเกี่ยวกับคดีเด็กและเยาวชนในระบบนี้จะมีบทวิเคราะห์ศัพท์การกระทำของเด็กที่มีปัญหาความประพฤติ (Juvenile Delinquency) ไว้ และในการพิจารณาของศาลนั้น เมื่อได้ความจริงว่าการกระทำของเด็กเข้าข่ายแห่งบทวิเคราะห์ศัพท์แล้ว ก็ตัดสินโดยใช้วิธีการสำหรับเด็กโดยตรงทีเดียว ไม่ต้องตัดสินวางโทษอาญาลงไปก่อนแล้วเปลี่ยนโทษเป็นวิธีการสำหรับเด็ก ศาลคดีเด็กและเยาวชนในระบบนี้ใช้คำตัดสินชนิดที่ไม่มีกำหนดเวลาปล่อยไว้ล่วงหน้า และมีอำนาจใช้วิธีการบำบัดรักษา (Treatment) ได้อย่างเดียว จะใช้การลงโทษ (Punishment) ไม่ได้ ถ้าเรื่องใดควรใช้โทษทางอาญาก็จะโอนการพิจารณาไปพิจารณาในศาลผู้ใหญ่

2. ระบบที่ถือว่าคดีเด็กและเยาวชนเป็นคดีอาญา เพียงแต่ใช้วิธีพิจารณาที่ไม่มีลักษณะเป็นคดีอาญาเท่านั้น (Noncriminal Procedure) กระบวนการในการพิจารณาเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนในระบบนี้ จะใช้กระบวนการพิจารณาตามกฎหมายอาญาทั่วไป หากพิจารณาแล้วเห็นว่าเด็กกระทำความผิด ศาลเด็กและเยาวชนจะตัดสินโดยใช้วิธีการสำหรับเด็กแทนโทษอาญา โดยศาลจะใช้วิธีการบำบัดรักษา (Treatment) หรือใช้การลงโทษ (Punishment) ก็ได้แล้วแต่กรณี โดยไม่จำเป็นต้องโอนคดีไปรับการพิจารณาในศาลผู้ใหญ่ ศาลเด็กและเยาวชนในระบบนี้ใช้คำตัดสินชนิดที่มีกำหนดเวลาปล่อยไว้ล่วงหน้า

ในส่วนของประเทศไทยใช้วิธีพิจารณาในระบบที่ใกล้เคียงกับระบบการพิจารณาในระบบที่สอง³⁴ จากการศึกษาวิวัฒนาการ และรูปแบบของการจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัว หลักการ แนวคิด ในเรื่องกระบวนการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู เด็กและเยาวชนตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบัน จะเห็นได้ว่า มีพัฒนาการของกระบวนการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู เด็กและเยาวชนมาโดยตลอด จนมีการนำหลักการมาบัญญัติไว้อย่างชัดเจน และเป็นรูปธรรมตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 โดยมีหลักการในการให้ศาลเยาวชนและครอบครัวเริ่มเข้ามามีบทบาท ในการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู เด็กและเยาวชนตั้งแต่ขั้นสอบสวน เมื่อพนักงานสอบสวนได้รับตัวเด็กหรือเยาวชนที่มามอบตัว หรือถูกจับมาส่งพนักงานสอบสวน พนักงานสอบสวนต้องนำตัวเด็กหรือเยาวชนไปศาลเยาวชนและ ครอบครัวเพื่อตรวจสอบการจับกุมทันที

³⁴ สง่า สีนะสมิต, *อ้าวแล้ว เชิงอรรถที่ 2*, น.178-179.

ภายในเวลาสี่สิบสี่ชั่วโมงนับแต่เวลาที่เด็กหรือเยาวชนไปถึงที่ทำการของพนักงานสอบสวน ผู้รับผิดชอบ โดยไม่นับระยะเวลาเดินทาง³⁵ ซึ่งหลักการตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553ให้อำนาจศาลเยาวชนและครอบครัวเริ่มเข้ามามีบทบาทในการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชนตั้งแต่ในชั้นเจ้าพนักงานตำรวจนี้ โดยมีหลักการว่า เพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิเด็กหรือเยาวชน ศาลอาจมีคำสั่งให้มอบตัวเด็กหรือเยาวชนให้แก่บิดา มารดา ผู้ปกครอง บุคคล หรือองค์กรซึ่งเด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วย หรือบุคคลหรือองค์กรที่ศาลเห็นสมควรควรเป็นผู้ดูแลเด็กหรือเยาวชนในระหว่างการดำเนินคดี ในกรณีที่ปรากฏข้อเท็จจริงว่า การกระทำของเด็กหรือเยาวชนมีลักษณะหรือพฤติการณ์ที่อาจเป็นภัยต่อบุคคลอื่นอย่างร้ายแรง หรือมีเหตุสมควรประการอื่น ศาลอาจมีคำสั่งให้ควบคุมเด็กหรือเยาวชนซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิดไว้ในสถานพินิจ หรือในสถานที่อื่นที่จัดตั้งขึ้นตามกฎหมาย และตามที่ศาลเห็นสมควรในการมอบตัวเด็กหรือเยาวชนให้แก่ผู้ดูแล หรือในกรณีที่มีการปล่อยตัวเด็กหรือเยาวชนชั่วคราว หากปรากฏต่อศาลว่าเด็กหรือเยาวชนมีความจำเป็นต้องเข้าการบำบัดรักษา หรือรับคำปรึกษาแนะนำ หรือเข้าร่วมกิจกรรมบำบัด ศาลมีอำนาจกำหนดมาตรการเพื่อแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูได้³⁶ ซึ่งเป็นหลักการที่เห็นได้ชัดว่า ศาลเยาวชนและครอบครัวเริ่มเข้ามามีบทบาทในการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูตั้งแต่ชั้นเจ้าพนักงานตำรวจ เมื่อเจ้าหน้าที่ตำรวจนำตัวเด็กและเยาวชนมาส่งศาลเยาวชนและครอบครัวเพื่อตรวจสอบการจับ แม้จะยังไม่มี การฟ้องคดีที่เด็กและเยาวชนกระทำความผิดต่อศาลเยาวชนและครอบครัวแล้วก็ตาม นอกจากนั้นเมื่อมีการฟ้องคดีเด็กและเยาวชนต่อศาลเยาวชนและ ครอบครัว ศาลเยาวชนและครอบครัวจะเข้ามามีบทบาทในการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูในชั้นพิจารณา ชั้นพิพากษาคดี และมีอำนาจในการแก้ไขคำพิพากษา แม้ศาลเยาวชนและครอบครัวจะอ่านคำพิพากษาแล้วตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว ซึ่งแตกต่างจากการดำเนินกระบวนการพิจารณาในศาลผู้ใหญ่

ในส่วนกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชนในศาลเยาวชนและครอบครัวของประเทศไทย มีขั้นตอนและกระบวนการตั้งแต่เด็กและเยาวชนถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดในชั้นเจ้าพนักงานตำรวจ และการดำเนินกระบวนการพิจารณาในชั้นศาล ในระหว่างพิจารณาและในชั้นพิพากษาคดี ปรากฏตามแผนภาพดังนี้

³⁵ พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 72

³⁶ พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 73

อย่างไรก็ดี แม้ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 จะมีหลักการเกี่ยวกับมาตรการพิเศษแทนการฟ้องคดี มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดี และศาลเยาวชนเข้ามามีบทบาทในการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชนอย่างต่อเนื่อง แต่เมื่อหากดูจากสถิติคดีที่เด็กและเยาวชนถูกนำตัวมาส่งศาลเยาวชนและครอบครัวทั้งประเทศก็ยังมีเด็กหรือเยาวชนที่เข้าสู่กระบวนการพิจารณาคดีจำนวนมาก

ตารางที่ 3.3

แสดงปริมาณคดีของศาลเยาวชนและครอบครัวทั่วราชอาณาจักร ประจำปี พ.ศ. 2556 ถึงปี พ.ศ. 2558

ปี พ.ศ.	ปริมาณคดีที่เข้าสู่การพิจารณา	ดำเนินคดีเสร็จไป		อยู่ระหว่างการดำเนินการ	
		จำนวนคดี	ร้อยละ	จำนวนคดี	ร้อยละ
2556	51,350	45,728	89.05	5,622	10.95
2557	49,082	43,302	88.22	5,780	11.78
2558	48,323	42,444	87.83	5,879	12.17
คดีแพ่ง	18,597	15,333	82.45	3,264	17.55
คดีอาญา	29,726	27,111	91.20	2,615	8.8
2559	57,403	50,019	87.13	7,384	12.87
คดีแพ่ง	20,151	20,205	100	-	
คดีอาญา	37,252	37,044	99.44	208	0.56

หมายเหตุ

ในส่วนคดีแพ่งที่เสร็จไป จำนวน 20,205 คดี ซึ่งมากกว่าคดีที่รับใหม่ จำนวน 20,151 คดี นั้น เนื่องจากมีคดีแพ่งค้างเก่ายังพิจารณาไม่เสร็จในแต่ละปี จึงทำให้มีสถิติคดีแล้วเสร็จจำนวนมากกว่าคดีที่รับใหม่

เมื่อเปรียบเทียบจำนวนปริมาณคดีที่ขึ้นสู่การพิจารณาของศาลเยาวชนและครอบครัว และคดีที่ดำเนินกระบวนการพิจารณาเสร็จ จากสถิติคดีของศาลเยาวชนและครอบครัว เปรียบเทียบระหว่างปี พ.ศ. 2556 ถึงปี พ.ศ. 2558 พบว่า ปริมาณคดีที่ขึ้นสู่การพิจารณาคดีของศาลเยาวชนและครอบครัวทั่วประเทศมีแนวโน้มลดลง แต่สถิติคดีเพิ่มขึ้นในปี พ.ศ. 2559 ในปี พ.ศ. 2557 ศาลเยาวชนและครอบครัวสามารถพิจารณาคดีเสร็จไป ได้อย่างรวดเร็วโดยคิดเป็นร้อยละ 88.22 ของ

ปริมาณคดีที่เข้าสู่การพิจารณาทั้งหมด และมีจำนวนคดีที่อยู่ระหว่างการดำเนินกระบวนการพิจารณา
ไม่มากนัก เมื่อเปรียบเทียบกับปริมาณคดีที่เข้าสู่การพิจารณา

ตารางที่ 3.4

แสดงจำนวนเด็กและเยาวชนที่เข้าสู่อการพิจารณาคดีของศาลเยาวชนและครอบครัวทั่วประเทศ
แยกตาม เพศ สัญชาติ และอายุ ในปี พ.ศ. 2559³⁷

สถิติคดีเด็กและเยาวชนในศาลเยาวชนและครอบครัวทั่วประเทศ ปี พ.ศ. 2559		
แยกตามเพศ สัญชาติและอายุ		จำนวนคดี
สัญชาติ ไทย	ชาย	
	อายุไม่เกิน 15 ปี	5,028
	อายุเกิน 15 ปี แต่ไม่เกิน 18 ปี	20,572
	อายุเกิน 18 ปี	1,187
	รวม	26,787
	หญิง	
	อายุไม่เกิน 15 ปี	451
	อายุเกิน 15 ปี แต่ไม่เกิน 18 ปี	1,197
	อายุเกิน 18 ปี	99
	รวม	1,747
สัญชาติ อื่น ๆ	ชาย	
	อายุไม่เกิน 15 ปี	166
	อายุเกิน 15 ปี แต่ไม่เกิน 18 ปี	495
	อายุเกิน 18 ปี	11
	รวม	632
	หญิง	
	อายุไม่เกิน 15 ปี	38
	อายุเกิน 15 ปี แต่ไม่เกิน 18 ปี	118
	อายุเกิน 18 ปี	156
	รวม	828

³⁷ <http://www.oppb.coj.go.th> สืบค้นเมื่อวันที่ 9 กุมภาพันธ์ 2561

จากตารางแสดงสถิติคดีเด็กและเยาวชนในศาลเยาวชนและครอบครัวทั่วประเทศ แสดงให้เห็นว่า เด็กและเยาวชนเพศชายอายุเกิน 15 ปี แต่ไม่เกิน 18 ปี อยู่ในวัยที่กระทำความผิดมากที่สุด ซึ่งจากการเก็บสถิติประเภทคดีที่เด็กและเยาวชนกระทำความผิดแยกตามประเภทข้อหาที่เข้าสู่กระบวนการพิจารณาของศาลเยาวชนและครอบครัวในปี พ.ศ. 2558 และ 2559 นั้นสรุปได้ตามตารางดังนี้

ตารางที่ 3.5

แสดงประเภทข้อหาสูงสุด 5 อันดับในคดีอาญาที่ขึ้นสู่การพิจารณาของศาลเยาวชนและครอบครัวทั่วราชอาณาจักร³⁸

ปี พ.ศ.	อันดับที่ 1	อันดับที่ 2	อันดับที่ 3	อันดับที่ 4	อันดับที่ 5
2558	พ.ร.บ. ยาเสพติดให้โทษฯ จำนวน 8,909 คดี คิดเป็นร้อยละ 51.06	พ.ร.บ. จราจรทางบกฯ จำนวน 2,760 คดี คิดเป็นร้อยละ 15.82	ความผิดฐานลักทรัพย์ จำนวน 2,452 คดี คิดเป็นร้อยละ 14.05	พ.ร.บ. อาวุธปืนฯ จำนวน 2,147 คดี คิดเป็นร้อยละ 12.3	ความผิดลหุโทษ จำนวน 1,178 คดี คิดเป็นร้อยละ 6.75
2559	พ.ร.บ. ยาเสพติดให้โทษฯ จำนวน 13,956 คดี คิดเป็นร้อยละ 37.46	พ.ร.บ. จราจรทางบกฯ จำนวน 4,159 คดี คิดเป็นร้อยละ 11.16	ความผิดฐานลักทรัพย์ จำนวน 3,295 คดี คิดเป็นร้อยละ 8.85	พ.ร.บ. อาวุธปืนฯ จำนวน 2,609 คดี คิดเป็นร้อยละ 7	ความผิดลหุโทษ จำนวน 1,429 คดี คิดเป็นร้อยละ 3.84

เมื่อพิจารณาจากข้อหาที่เข้าสู่การพิจารณาสูงสุด 5 ข้อหาแรก ในคดีอาญาเรียงตามลำดับ คือ ความผิดต่อพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษฯ ข้อหาความผิดต่อพระราชบัญญัติจราจรทางบกฯ ความผิดฐานลักทรัพย์ ข้อหาความผิดต่อพระราชบัญญัติอาวุธปืน เครื่องกระสุนปืนฯ และข้อหาความผิดลหุโทษ จำนวน 1,178 ข้อหา

³⁸ เพิ่งอ้าง

3.3.1 ขั้นตอนการเข้าสู่กระบวนการแก้ไข บำบัด พื้นฟู

ในกระบวนการแก้ไข บำบัด พื้นฟูเด็กและเยาวชนในศาลเยาวชนและครอบครัว เพื่อให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ศาลเยาวชนและครอบครัวได้ตระหนักถึงความสำคัญในกระบวนการแก้ไข บำบัด พื้นฟู เด็กและเยาวชน จึงมีการจัดตั้งศูนย์ให้คำปรึกษาแนะนำและประสานการประชุมเป็นหน่วยงานของ ศาลเยาวชนและครอบครัว โดยศาลเยาวชนและครอบครัวกลางดำเนินการจัดตั้งศูนย์ให้คำปรึกษา แนะนำและประสานการประชุมขึ้นเป็นแห่งแรกเมื่อวันที่ 13 มกราคม 2555 ตามคำสั่งของนายจิรนิติ หะวานนท์ อธิบดีผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อแก้ไข บำบัด พื้นฟู เด็กและเยาวชน และครอบครัว ตามคำสั่งศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง ที่ 3/2555 เรื่อง แนวปฏิบัติศูนย์ให้คำปรึกษาแนะนำและประสานการประชุมเพื่อแก้ไข บำบัด และฟื้นฟูเด็กและ เยาวชนและครอบครัว ที่วางหลักการประการหนึ่งว่า ศูนย์ให้คำปรึกษาแนะนำและประสาน การประชุมเพื่อแก้ไข บำบัด และฟื้นฟูเด็กและเยาวชน มีหน้าที่และวัตถุประสงค์ในการให้คำปรึกษา แนะนำด้านจิตวิทยาและสิ่งแวดล้อมทางสังคม การจัดทำแผนแก้ไข บำบัด พื้นฟูเด็กหรือเยาวชน รวมทั้งการสร้างระบบเครือข่ายและการส่งต่อผู้มีปัญหาทางสังคมและจิตเวชไปยังหน่วยงานที่ เหมาะสม เพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมหรือสนับสนุนเด็กหรือเยาวชน ซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิดและ เข้าสู่กระบวนการพิจารณาคดีของศาลเยาวชนและครอบครัวให้สามารถอยู่กับครอบครัวและชุมชน ได้อย่างปกติสุข ไม่หวนกลับไปกระทำผิดซ้ำ ซึ่งศูนย์ให้คำปรึกษาแนะนำและประสานการประชุม มีความสำคัญที่จะช่วยในการจำแนกเด็กและเยาวชน การให้คำปรึกษา เพื่อหาแนวทางในการแก้ไข บำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชน รวมทั้งบิดา มารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคลซึ่งเด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่

ศูนย์ให้คำปรึกษาแนะนำและประสานการประชุมจะมีเจ้าหน้าที่ประจำศูนย์ ให้คำปรึกษาแนะนำและประสานการประชุม ประกอบด้วยเจ้าพนักงานศาลยุติธรรมชำนาญการพิเศษ เป็นหัวหน้าศูนย์ให้คำปรึกษาแนะนำและประสานการประชุม นักจิตวิทยาชำนาญการพิเศษ หรือ ปฏิบัติการ และเจ้าหน้าที่ศาลยุติธรรมประจำศูนย์ เพื่อทำหน้าที่ในการกลั่นกรอง และจำแนกเด็กหรือ เยาวชนที่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรม และกำหนดให้มีผู้ให้คำปรึกษาแนะนำและประสานการ ประชุม ซึ่งอธิบดีผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง อาจตั้งผู้พิพากษาหรือข้าราชการศาลยุติธรรม คนใดทำหน้าที่เป็นผู้ให้คำปรึกษาแนะนำและประสานการประชุม³⁹ แล้วจัดทำรายงานนำเสนอ ให้ ผู้พิพากษาประจำศูนย์ให้คำปรึกษาแนะนำและประสานการประชุมกลั่นกรองก่อนที่จะนำเสนอ ผู้พิพากษาที่เป็นผู้พิจารณาคดี

³⁹ คำสั่งศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง ที่ 3/2555 ข้อ 5

หลังจากศาลเยาวชนและครอบครัวกลางจัดตั้งศูนย์ให้คำปรึกษาแนะนำและประสานการประชุมแล้ว ศาลเยาวชนและครอบครัวในส่วนภูมิภาคจึงดำเนินการจัดตั้งศูนย์ให้คำปรึกษาแนะนำและประสานการประชุม โดยศาลเยาวชนและครอบครัวในส่วนภูมิภาคที่จัดตั้งศูนย์ให้คำปรึกษาแนะนำและประสานการประชุมเป็นแห่งแรกคือ ศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดเพชรบุรี เมื่อปี พ.ศ. 2555 หลังจากนั้นจึงมีการจัดตั้งศูนย์ให้คำปรึกษาแนะนำและประสานการประชุมในศาลเยาวชนและครอบครัวในส่วนภูมิภาคจนครบทุกศาล ซึ่งศูนย์ให้คำปรึกษาแนะนำและประสานการประชุมเป็นหน่วยงานสำคัญในศาลเยาวชนและครอบครัวที่ช่วยในการจำแนกเด็กและเยาวชน การเสนอความเห็น การให้คำปรึกษา แนะนำ ติดตามเด็กหรือเยาวชน และครอบครัว เพื่อให้การแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชนและครอบครัวเป็นไปเพื่อประโยชน์สูงสุดของเด็กหรือเยาวชน

ในส่วนของศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง เป็นศาลที่อยู่ในส่วนกลางและมีลักษณะพิเศษ เนื่องจากเป็นศาลในระดับสำนักงานอธิบดี จึงมีหน่วยงานพิเศษอีกหน่วยงานหนึ่ง คือ โรงพยาบาลตุลาการเฉลิมพระเกียรติที่มีหน่วยแพทย์มาจัดตั้งในศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง เพื่อช่วยในการจำแนกเด็กและเยาวชนอีกทางหนึ่ง รวมทั้งสามารถแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชนได้ในเบื้องต้น เช่น การตรวจหาสารเสพติด การตรวจสอบสติปัญญาของเด็กหรือเยาวชน หรือในกรณีที่เด็กหรือเยาวชนจำเป็นต้องได้รับการบำบัดแก้ไขเกี่ยวกับการติดยาเสพติด โรงพยาบาลตุลาการเฉลิมพระเกียรติจะสามารถบำบัดเด็กหรือเยาวชนได้ทันที และมีโครงการ แก้ไข บำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนทั้งแบบผู้ป่วยนอกและแบบผู้ป่วยในโดยจะพิจารณาเฉพาะเป็นแต่ละรายไป แล้วนำเสนอผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัวกลางเพื่อพิจารณาให้เหมาะสมกับเด็กหรือเยาวชนแต่ละราย นอกจากนี้ในปัจจุบันสำนักงานคุมประพฤติ กรุงเทพมหานคร 11 กระทรวงยุติธรรมยังมาตั้งที่ศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง เพื่อประสานความร่วมมือกันในการทำงานบูรณาการด้านการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็ก เยาวชนและครอบครัว

3.3.2 การจำแนกเด็กหรือเยาวชน และกระบวนการคัดกรองเด็กหรือเยาวชนเข้าสู่กระบวนการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู

หลังจากมีการจัดตั้งศูนย์ให้คำปรึกษาแนะนำและประสานการประชุมแล้ว หน้าที่หลักประการหนึ่งของศูนย์ให้คำปรึกษาแนะนำและประสานการประชุมคือ การจำแนกเด็กหรือเยาวชน และกระบวนการคัดกรองเด็กหรือเยาวชนที่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญา ในการหาข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับเด็กหรือเยาวชน และครอบครัว เมื่อเด็กและเยาวชนเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญา ศูนย์ให้คำปรึกษาจะต้องหาข้อมูลเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน ครอบครัว สุขภาพกาย สุขภาพจิต การศึกษา ชุมชนที่เด็กหรือเยาวชนอาศัย โรงเรียน หรือการศึกษาของเด็กและเยาวชน

การประเมินความเสี่ยงของเด็กและเยาวชน ผลการประเมินความต้องการของเด็กและเยาวชน และจัดทำคำแนะนำในเรื่องการแก้ไข บำบัด พื้นฟูเด็กและเยาวชน และคำแนะนำเกี่ยวกับความสามารถของบิดา มารดา ผู้ปกครองหรือบุคคลที่เด็กและเยาวชนอาศัยอยู่ในการดูแลเด็ก สภาพชุมชน หรือสิ่งแวดล้อมที่เด็กและเยาวชนอาศัยอยู่รวมทั้งประเมิน ความเสี่ยงของเด็กและเยาวชนที่จะกระทำความผิดซ้ำ ประวัติการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชน รูปแบบและแนวทางในการแก้ไข บำบัด พื้นฟูเด็กและเยาวชนแต่ละราย เพื่อจำแนกเด็กและเยาวชน และเป็นกระบวนการในการคัดกรองเด็กและเยาวชนเพื่อเข้าสู่กระบวนการแก้ไข บำบัด พื้นฟู ในปัจจุบันศาลเยาวชนและครอบครัวทั่วประเทศได้จัดตั้งศูนย์ให้คำปรึกษาแนะนำและประสานการประชุมเป็นผู้ดำเนินการในเรื่องนี้ โดยจัดทำรายงานนำเสนอให้ผู้พิพากษาเพื่อประกอบการพิจารณา

ในการประเมินเพื่อจำแนกเด็กและเยาวชน และกระบวนการคัดกรองเด็กและเยาวชนเข้าสู่กระบวนการแก้ไข บำบัด พื้นฟูของศาลเยาวชนและ ครอบครัวจะดำเนินการโดยผ่านศูนย์ให้คำปรึกษาแนะนำและประสานการประชุม โดยมีแบบฟอร์มในการใช้เพื่อสอบถามเด็กและเยาวชน บิดา มารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคลที่เด็กอาศัยอยู่ โดยจะให้เด็กและเยาวชนกรอกข้อมูลเกี่ยวกับประวัติส่วนตัว ประวัติครอบครัว เช่น ชื่อ ที่อยู่ วันเดือนปีเกิด การศึกษา อาชีพ รายได้ของครอบครัว สาเหตุของการกระทำความผิด พฤติการณ์ในการกระทำความผิด ประวัติที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิด หรือการใช้ยาเสพติด พฤติกรรมของเด็กและเยาวชนในด้านต่าง ๆ สิ่งที่เกิดและเยาวชนต้องการความช่วยเหลือ ข้อมูลด้านครอบครัว การวางแผนอนาคต⁴⁰ การให้บิดา มารดา ผู้ปกครองกรอกข้อมูลเกี่ยวกับประวัติ สถานะของครอบครัว สุขภาพ การศึกษา อาชีพ รายได้เพื่อนำมาวิเคราะห์หาสาเหตุของการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชน แนวทางการแก้ไข ปัญหา และการวางแผนในการแก้ไข บำบัด พื้นฟูเด็กและเยาวชนเฉพาะราย การดำเนินการในการจำแนกเด็กและเยาวชน การวิเคราะห์เพื่อหาสาเหตุและ ปัจจัยที่ส่งผลต่อการกระทำความผิด การหาแนวทางในการวางแผนในการแก้ไข บำบัด พื้นฟู และการกำกับดูแลเด็กและเยาวชนให้ปฏิบัติตามแนวทางในการแก้ไข บำบัด พื้นฟูเด็กและเยาวชน จำเป็นต้องมีนักจิตวิทยาที่มีความรู้เกี่ยวกับจิตวิทยาของเด็กและเยาวชนโดยเฉพาะเข้ามามีส่วนร่วม และจากนั้นศูนย์ให้คำปรึกษาแนะนำและประสานการ ประชุม จะจัดทำรายงานสรุปข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนแต่ละราย พร้อมเสนอความเห็นในการแก้ไข บำบัด พื้นฟูเด็ก เยาวชน และครอบครัวโดยจัดทำในรูปรายงานสรุปการประเมินและการให้คำปรึกษา

⁴⁰ แบบฟอร์มข้อมูลส่วนตัวเป็นแบบฟอร์มที่ให้เด็กและเยาวชนกรอกข้อมูล

แนะนำเพื่อนำเสนอผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัวเพื่อใช้ในการประกอบการพิจารณา⁴¹ ในกรณีนี้ศูนย์ให้คำปรึกษาแนะนำและประสานการประชุมอาจจะนัดเด็กและเยาวชน บิดา มารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคลที่เด็กและเยาวชนอาศัยอยู่ให้มารับคำปรึกษา คำแนะนำเพื่อเสนอแนะแนวทาง ในการแก้ไขปัญหา การวางแผน หรือเสนอแนวทาง หรือการกำหนดมาตรการเพื่อให้เด็กและเยาวชน บิดา มารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคลที่เด็กและเยาวชนอาศัยอยู่ปฏิบัติ เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่เด็กและ เยาวชนตามพฤติการณ์ หรือประวัติ และภูมิหลังของเด็กและเยาวชนแต่ละราย แม้จะเป็นการกระทำ ความผิดในคดีเดียวกัน ก็อาจมีมาตรการ แนวทาง หรือการให้คำปรึกษา หรือแนะนำแตกต่างกัน เช่น การส่งตัวเด็กและเยาวชนไปบำบัดยาเสพติด การเสนอแนะให้เด็กและเยาวชนหลีกเลี่ยงจาก สภาพแวดล้อมหรือมูลเหตุที่อาจก่อให้เกิดการกระทำความผิดซ้ำ การให้เด็กและเยาวชนฝึกวิชาชีพ หรือการให้เด็กและเยาวชน บิดา มารดา ผู้ปกครองหรือบุคคลที่เด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่เข้าร่วม กิจกรรมหรือโครงการตามที่เห็นสมควร⁴²

แต่ในปัจจุบันศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดต่าง ๆ จะมีนักจิตวิทยาเพียง คนเดียว ซึ่งไม่เพียงพอในการจำแนกเด็กและเยาวชน การให้คำปรึกษา การวางแผนแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชนในการจำแนกเด็กและเยาวชน จึงมีการแต่งตั้งผู้ให้คำปรึกษาที่ต้องผ่าน การอบรมของศาลเยาวชนและครอบครัวกลางมาช่วยในการทำหน้าที่ในศูนย์ให้คำปรึกษาแนะนำ และประสานการประชุม ซึ่งจากการสรุปผลการประชุมเพื่อวิพากษ์ผลงานวิจัยเรื่องการพัฒนา ระบบ การปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนที่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรม ระหว่างวันที่ 30 ถึง 31 มกราคม 2553 ที่อ้างถึงในโครงการศึกษาวิจัยเรื่องการจำแนกแก้ไขบำบัดฟื้นฟูและติดตามเด็กและเยาวชนที่ เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมในส่วนที่เกี่ยวข้องกับศาลยุติธรรม งานระยะที่ 1 จัดทำโดยสถาบันวิจัย

⁴¹ แบบฟอร์มรายงานของศูนย์ให้คำปรึกษา จะมีรายงานสรุปสาเหตุแห่งการกระทำความผิด กิจกรรม ระยะเวลา และผู้รับผิดชอบในการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูตามคำสั่งของผู้พิพากษาประจำศูนย์ให้ คำปรึกษา สรุปผลการเปลี่ยนแปลงหลังการให้คำปรึกษา ทั้งทางด้านพฤติกรรม ความคิด อารมณ์ ครอบครัวและสังคม ความเห็นเกี่ยวกับการคุ้มครองสวัสดิภาพ และการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กเยาวชน และครอบครัว

⁴² ศูนย์ให้คำปรึกษาแนะนำและประสานการประชุมอาจนัดหมายให้เด็กและเยาวชน บิดา มารดา ผู้ปกครองหรือบุคคลที่เด็กและเยาวชนอาศัยอยู่มาพบเพียงครั้งเดียวหรือหลายครั้ง เพื่อรับ คำแนะนำ หรือร่วมกันกำหนดหรือช่วยหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาให้กับเด็กและเยาวชน โดยให้ เด็กและเยาวชน บิดา มารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคลที่เด็กและเยาวชนอาศัยอยู่เข้ามามีส่วนร่วมในการ หาทางแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้น

รพพิพัฒนศักดิ์ สำนักงานศาลยุติธรรมซึ่งมีการจัดประชุมโดยมีผู้เข้าร่วมประชุมประมาณ 40 คน จากหลายหน่วยงาน สรุปผลประเด็นในเรื่องการพัฒนาระบบการจำแนกโดยสรุปว่า การจำแนกเป็นเครื่องมือสำคัญในการคัดกรองเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดอาญาที่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมตั้งแต่เริ่มแรก หากใช้เครื่องมือสำเร็จรูปอย่างเดียว โดยไม่มีการตรวจสอบข้อมูลที่ได้ อาจจะเป็นอันตราย และส่งผลเสียหายต่อเด็กและเยาวชนได้ ในการจำแนกเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด ควรมีการตรวจสอบทางกาย ทางครอบครัว และปัจจัยสิ่งแวดล้อมส่วนแบบคัดกรองในการจำแนกเด็กและเยาวชน ต้องมีหลายระดับในการวัดความแตกต่างตามความเหมาะสมของเด็กและเยาวชน ตามข้อหาที่เด็กและเยาวชนกระทำความผิด ปัจจัยที่สำคัญอีกอย่างหนึ่ง คือ ทักษะและความสามารถของผู้ประเมินหรือเจ้าหน้าที่ในการปฏิบัติงาน เจ้าหน้าที่ที่เป็นผู้ใช้เครื่องมือในการจำแนกเด็กและเยาวชน ต้องมีความเป็นมืออาชีพ ต้องมีทักษะและความสามารถในการใช้เครื่องมือ มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน มีทัศนคติในการทำงานเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน และต้องมีการพัฒนาคน และพัฒนาระบบ เพื่อเอื้ออำนวยต่อการทำงานของเจ้าหน้าที่ ในการพัฒนาคนผู้พัฒนาเครื่องมือต้องศึกษาวิจัย เพื่อสืบหาสาเหตุในการกระทำความผิด ผู้ใช้เครื่องมือต้องเข้าใจการแปลผล เข้าใจเครื่องมือ ใช้ให้ตรงกับลักษณะการทำงาน ส่วนการพัฒนาระบบ มีข้อเสนอแนะว่าควรมีการกำหนดว่าหน่วยงานใดเป็นผู้มีหน้าที่ในการจำแนก เพื่อไม่ให้มีการทำงานที่ทับซ้อนกัน ในส่วนเกี่ยวกับการคัดกรองหรือการจำแนกเด็กและเยาวชนนั้น ต้องทำอย่างมีระบบและต้องทำโดยละเอียด เพื่อให้ได้ข้อมูลของเด็กและเยาวชนที่เป็นประโยชน์ในการใช้ประกอบการพิจารณา⁴³

กระบวนการการคัดกรองเด็กหรือเยาวชนเข้าสู่กระบวนการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู มีประโยชน์ต่อการพิจารณาและพิพากษาคดีในศาลเยาวชนและครอบครัว เพื่อประโยชน์ในการหาสาเหตุของการกระทำความผิด การหาข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน บิดา มารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคลที่เด็กและเยาวชนอยู่ด้วย เพื่อประโยชน์ในการกำหนดแนวทางในการปล่อยชั่วคราว การหาแนวทางแก้ไข และการจัดรูปแบบกิจกรรมเพื่อการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชนให้เหมาะสมกับเด็กและเยาวชนเฉพาะราย ทั้งเป็นการหาข้อมูลเพื่อเตรียมความพร้อมในการให้ความช่วยเหลือก่อนปล่อย และหลังจากปล่อยเด็กและเยาวชนสู่สังคม และเพื่อกำหนดแนวทางในการเบี่ยงเบนคดีเด็กและเยาวชน หรือการนำมาตรการพิเศษแทนการฟ้องคดี มาตรการพิเศษแทนการพิจารณา หรือมาตรการพิเศษแทนการพิพากษามาบังคับใช้กับเด็กและเยาวชน

⁴³ สถาบันวิจัยรพพิพัฒนศักดิ์ สำนักงานศาลยุติธรรม, “โครงการศึกษาวิจัยเรื่องการจำแนกแก้ไขบำบัดฟื้นฟูและติดตามเด็กและเยาวชนที่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมในส่วนที่เกี่ยวข้องกับศาลยุติธรรม งานระยะที่ 1,” น.120-124.

3.3.3 กระบวนการในการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชน

ในการเข้าสู่กระบวนการในการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชนนั้น ผู้ให้คำปรึกษาและการให้คำปรึกษาเป็นขั้นตอนสำคัญในกระบวนการการให้คำปรึกษา ในส่วนของนิยามของคำว่า การให้คำปรึกษานั้น มีผู้ให้ความหมายที่น่าสนใจไว้ดังนี้

การให้คำปรึกษา คือ กระบวนการที่เกิดขึ้นบนฐานของความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล 2 คน คนหนึ่งกำลังเผชิญปัญหาซึ่งตนเองไม่สามารถจัดการกับปัญหาได้โดยลำพัง อีกคนหนึ่งคือ นักวิชาชีพที่ได้รับการฝึกอบรมและมีประสบการณ์ทางการให้การปรึกษา ซึ่งจะทำให้เขามีคุณสมบัติเหมาะสมที่จะช่วยคนที่ปัญหาให้แก้ปัญหาผ่านความยากลำบากต่าง ๆ ได้ (Milton E. Hahn and Malcolm S. Maclean, 1995, p.6)

การให้การปรึกษา คือ ปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลซึ่งเกิดขึ้นระหว่างปัจเจกบุคคล 2 คน คนหนึ่งคือผู้ให้การปรึกษา (Counselor) อีกคนหนึ่งคือผู้ใช้บริการ (Client) ปฏิสัมพันธ์ดังกล่าวเกิดขึ้นในสถานที่ให้บริการทางวิชาชีพ และสัมพันธ์ภาพที่เป็นการเริ่มต้นและคงไว้ซึ่งวิธีการที่จะเอื้อต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม/การกระทำของผู้ใช้บริการ (Harold Pepinsky and Pauline Peinsky, 1954, p.3)

การให้คำปรึกษา คือ กระบวนการช่วยเหลือปัจเจกบุคคลให้ตระหนักรู้ตนเอง และวิธีการที่เขาปฏิบัติสัมพันธ์ต่อสิ่งแวดล้อม การให้คำปรึกษาเป็นกระบวนการที่ช่วยให้ผู้ใช้บริการทำความเข้าใจกับความหมายของโลกส่วนตัวกับการกระทำหรือพฤติกรรม และการกระทำที่พึงประสงค์ที่จะเกิดขึ้นในอนาคต (Donald H. Blocher, 1966, p.5)⁴⁴

แนวทางในการปฏิบัติงานในกระบวนการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชนของศาลเยาวชนและครอบครัว มีการนำหลักในการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชนก่อนฟ้องคดีในศาลเยาวชนและครอบครัวมาดำเนินการ โดยเริ่มต้นเมื่อเจ้าพนักงานตำรวจมีเหตุเชื่อว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิด เมื่อเด็กหรือเยาวชนมาปรากฏต่อหน้าเจ้าหน้าที่ตำรวจโดยการมอบตัว หรือในกรณีที่เจ้าหน้าที่ตำรวจจับกุมเด็กหรือเยาวชน เจ้าหน้าที่ตำรวจจะต้องนำตัวเด็กหรือเยาวชนส่งศาลภายใน 24 ชั่วโมง เพื่อตรวจสอบการจับ การเริ่มต้นในกระบวนการการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชนจะเริ่มต้นตรงจุดนี้ โดยเด็ก เยาวชน ผู้ปกครองจะเริ่มเข้าสู่ศูนย์ให้คำปรึกษาแนะนำและประสาน การประชุม ขั้นตอนในการให้การปรึกษาจะเริ่มต้นโดยแยกเป็นขั้นตอนก่อนให้การปรึกษา เจ้าหน้าที่ประจำศูนย์ให้คำปรึกษาจะสอบถาม ชื่อสกุลของเด็กหรือเยาวชนซึ่งจะมารับคำปรึกษา และ

⁴⁴ สุวัจนรา เปี่ยมญาติ และอังคณา บุญสิทธิ์, การให้การปรึกษาในกระบวนการยุติธรรม เชิงสมานฉันท์, ครั้งที่ 1, (กรุงเทพมหานคร: ร้านพุ่มทอง, 2551), น.113-114.

รายละเอียดต่าง ๆ ในเบื้องต้นไว้ หลังจากนั้นจะกำหนดวันเวลานัด ในวันนัดหมายให้เด็กหรือเยาวชนมารับคำปรึกษาเด็กหรือเยาวชนต้องมีบิดา มารดา หรือผู้ปกครอง หรือบุคคลที่เด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่มาด้วย เด็กหรือเยาวชนต้องกรอกข้อมูลในแบบสอบถามหรือแบบพิมพ์ต่าง ๆ จากนั้นจะเป็นขั้นตอนของการให้คำปรึกษา ผู้ให้คำปรึกษาจะให้คำปรึกษา และแนะนำเด็กหรือเยาวชน บิดา มารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคลที่เด็กอาศัยอยู่ ในการให้คำปรึกษาจะดำเนินการอย่างต่อเนื่องเพื่อช่วยในการแก้ไขให้ตรงต่อสภาพของเด็กหรือเยาวชน ตามพฤติกรรมของเด็กหรือเยาวชน และสภาพของครอบครัวแต่ละราย ซึ่งโดยเฉลี่ยแล้วศูนย์ให้คำปรึกษาแนะนำและประสานการประชุม จะให้คำปรึกษามากกว่า 2 ครั้ง ขึ้นไป โดยจะมีการติดตามผล และหาทางในการช่วยเหลือ เด็กหรือเยาวชน เพื่อหาแนวทางหรือมาตรการที่เหมาะสมในการช่วยเหลือและดูแลเด็กหรือเยาวชน

ในกรณีนี้ศูนย์ให้คำปรึกษาแนะนำและประสานการประชุม อาจดำเนินการดังนี้

เช่น

1. ตรวจสอบเอกสารเสพติด
2. ส่งเด็กหรือเยาวชนเข้ารับการบำบัดยาเสพติด
3. ให้เข้าร่วมกิจกรรม เพื่อต้องการแก้ไข บำบัดเด็กหรือเยาวชน
4. ให้คำปรึกษาตามพฤติกรรมอย่างต่อเนื่องทั้งต่อตัวเด็กและเยาวชน บิดา มารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคลที่เด็กและเยาวชนอาศัยอยู่ด้วย ตามที่เห็นสมควร

หลังจากศูนย์ให้คำปรึกษาแนะนำและประสานการประชุมได้จำแนก คัดกรอง และให้คำปรึกษาในเบื้องต้นแล้ว จะทำรายงานข้อเท็จจริงที่ได้จากการให้คำปรึกษา พร้อมเสนอความเห็นต่อผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัว ในศูนย์ให้คำปรึกษาแนะนำและประสานการประชุมของศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง ผู้ปฏิบัติงานในศูนย์ให้คำปรึกษาแนะนำและประสานการประชุม ประกอบไปด้วย นักจิตวิทยาจำนวน 3 คน และผู้พิพากษาสมทบที่ได้รับการอบรมให้เป็นผู้ให้คำปรึกษา ซึ่งหากพิจารณาเปรียบเทียบกับหลักการของกฎหมายต่างประเทศจะเห็นว่า ประเทศไทยไม่มีองค์กรหรือหน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรงในการดูแลเด็กหรือเยาวชนมาช่วยเหลือ หรือเข้าร่วมกับกระบวนการในขั้นตอนนี้ เพียงแต่นักจิตวิทยาซึ่งเป็นข้าราชการประจำของศาลเยาวชนเป็นผู้ดูแล โดยนักจิตวิทยาจะเป็นผู้กลั่นกรองในเบื้องต้นว่า ในกรณีใดที่นักจิตวิทยาจะเป็นผู้ให้คำปรึกษา หรือกรณีใดจะให้ผู้พิพากษาสมทบที่ผ่านการอบรมแล้วเป็นผู้ให้คำปรึกษา โดยผู้ให้คำปรึกษา 1 คนจะเป็นผู้รับผิดชอบในการให้คำปรึกษาในแต่ละเรื่องจนจบการให้คำปรึกษา อย่างไรก็ตามในขั้นตอนการให้คำปรึกษานี้ไม่ปรากฏว่า มีฝ่ายผู้เสียหายหรือชุมชนเข้ามาให้ถ้อยคำต่อศูนย์ให้คำปรึกษา หรือมาร่วมในการประชุม หรือเสนอความเห็น เนื่องจากศูนย์ให้คำปรึกษามุ่งเน้นในการแก้ไข บำบัด พื้นฟูเด็กหรือเยาวชน และครอบครัว ส่วนขั้นตอนที่ผู้เสียหายหรือตัวแทนผู้เสียหายเข้ามามีส่วนร่วมในการ

ดำเนินกระบวนการพิจารณาเด็กหรือเยาวชน ส่วนใหญ่จะเริ่มต้นในชั้นพิจารณาของศาลเยาวชนและครอบครัว อาจเนื่องมาจากวัฒนธรรมและสภาพสังคมของไทยที่มีความไว้วางใจในกระบวนการพิจารณาของศาล มากกว่าที่จะไปตกลงในชั้นเจ้าพนักงานตำรวจ หรือในขั้นตอนอื่น ๆ โดยบางครั้งก็เคยมีการพบปะกันของฝ่ายผู้เสียหาย กับฝ่ายเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดกันมาบ้างแล้ว แต่ยังไม่สามารถเจรจาตกลงกันได้ จึงจำเป็นต้องมีการพูดคุย เจริญ เพื่อหาข้อยุติ หรือการบรรเทาผลร้ายให้ฝ่ายผู้เสียหาย ทั้งที่เป็นตัวเงิน และไม่ใช่ว่าตัวเงิน เช่น การที่เด็กหรือเยาวชนรู้สำนึกในการกระทำความผิด การขอโทษในสิ่งที่ก่อให้เกิดผลร้ายต่อผู้เสียหาย ซึ่งจะทำให้เกิดกระบวนการแก้ไข บำบัดฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชนตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว

ในปัจจุบันศาลเยาวชนและครอบครัวกลางกำลังพัฒนาขั้นตอนในการเข้าสู่ศูนย์ให้คำปรึกษา แนะนำและประสานการประชุม โดยเริ่มใช้ในวันที่ 9 มิถุนายน 2559 มีการเปลี่ยนแปลงขั้นตอนในการเข้าสู่ศูนย์ให้คำปรึกษาแนะนำและประสานการประชุม โดยกำหนดมาตรการให้เด็กหรือเยาวชนทุกคนต้องเข้ารับการกลั่นกรอง ให้การปรึกษา และรับคำแนะนำโดยโรงพยาบาลตุลาการเฉลิมพระเกียรติ ซึ่งมีสาขาอยู่ที่ศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง เพื่อจำแนกเด็กและเยาวชน หลังจากผ่านการประเมินของโรงพยาบาลตุลาการ⁴⁵ จากนั้นจึงส่งเด็กหรือเยาวชนเข้าสู่ศูนย์ให้คำปรึกษาเพื่อดำเนินการต่อไป ซึ่งเป็นการนำหลักการทางการแพทย์เข้ามามีส่วนช่วยในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีสำหรับเด็กและเยาวชน อันเป็นแนวทางที่สำคัญในกระบวนการจำแนกเด็กและเยาวชน ซึ่งจำเป็นต้องมีการศึกษาอย่างต่อเนื่องว่าจะมีผลอย่างไร และในขั้นตอนของการให้คำปรึกษา การเข้าสู่กระบวนการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูก็จำเป็นต้องมีนักจิตวิทยามาร่วมดูแลในทุกขั้นตอน แต่ปัญหาที่มีอยู่ในปัจจุบันคือ จำนวนนักจิตวิทยาในศาลเยาวชนและครอบครัวมีจำนวนไม่เพียงพอกับเด็กและเยาวชนที่มารับบริการที่ศาลเยาวชนและครอบครัวในแต่ละแห่ง จึงจำเป็นต้องตระหนักถึงปัญหานี้และหาทางแก้ไขปัญหายอย่างจริงจัง ซึ่งทางฝ่ายรัฐต้องเล็งเห็นถึงความสำคัญในการขาดแคลนนักจิตวิทยาและจัดสรรงบประมาณให้เพียงพอ เพื่อการแก้ไขปัญหของเด็กและเยาวชนอย่างจริงจัง

นอกจากการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูที่ดำเนินการในศาลเยาวชนและครอบครัวข้างต้นแล้ว ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.

⁴⁵ รายงานการตรวจประเมินทางกายและจิตวิทยาการแพทย์เด็กและเยาวชนของโรงพยาบาลตุลาการเฉลิมพระเกียรติ สำนักงานศาลยุติธรรม จะมีการตรวจประเมินทางกายและทางจิตวิทยาเด็กเยาวชน และผู้ปกครอง ทางด้านระดับเขาวนปัญญา ปัญหาทางอารมณ์ พฤติกรรมทางสังคม ทักษะคติต่อผู้เลี้ยงดู บุคลิกและอาชีพที่สนใจ ผลการประเมินผู้ปกครองทางด้านลักษณะบุคลิกภาพ

2553 มาตรา 86, 90 และ 132 ที่กำหนดให้มีการทำแผนแก้ไข บำบัด พื้นฟูนั้น ต่อมาประธานศาลฎีกาได้ออกข้อบังคับของประธานศาลฎีกา ว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูหลังฟ้องคดี พ.ศ. 2556⁴⁶ ข้อบังคับของประธานศาลฎีกา ว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขในการกำหนดมาตรการแทนการพิพากษาคดี พ.ศ. 2556⁴⁷ และ ข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยแนวทางการพิจารณากระบวนการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูชั้นก่อนฟ้องคดี พ.ศ. 2557⁴⁸

ตามข้อบังคับของประธานศาลฎีกา ว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูแทนการพิพากษา พ.ศ. 2556 ให้คำจำกัดความของคำว่า

“การแก้ไขบำบัดฟื้นฟู” หมายความว่า มาตรการที่กำหนดเพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมหรือสนับสนุนเด็กหรือเยาวชนให้สามารถอยู่กับครอบครัวและชุมชนได้โดยปกติสุข เช่นการรับคำปรึกษาแนะนำ การเข้าร่วมกิจกรรมบำบัด การเข้าร่วมกิจกรรมทางเลือก การศึกษา หรือการฝึกอาชีพหรือวิชาชีพ⁴⁹

ในกรณีที่ศาลเห็นว่าการแก้ไข บำบัด พื้นฟูเด็กหรือเยาวชนมีความจำเป็นต้องมีแผนแก้ไข บำบัด พื้นฟูให้ศาลกำหนดให้นักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ หรือบุคคลที่ศาลเห็นสมควรจัดทำแผนแก้ไข บำบัดฟื้นฟูตามสภาพปัญหาของเด็กหรือเยาวชน โดยกำหนดระยะเวลาในการดำเนินการตามแผนให้ชัดเจนและต้องไม่เกินกว่าเด็กหรือเยาวชนนั้นมีอายุครบยี่สิบสี่ปีบริบูรณ์⁵⁰ ในการสอดส่องและกำกับดูแลการปฏิบัติตามเงื่อนไขในการแก้ไข บำบัด พื้นฟูเด็กหรือเยาวชน ให้ศาลมอบหมายให้เจ้าพนักงานศาลยุติธรรม นักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์ในกลุ่มงานมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา เป็นผู้ดำเนินการ และรายงานผลการดำเนินการให้ศาลทราบ⁵¹

⁴⁶ ประกาศในราชกิจจานุเบกษา ลงวันที่ 1 กรกฎาคม 2556

⁴⁷ ประกาศในราชกิจจานุเบกษา ลงวันที่ 19 สิงหาคม 2556

⁴⁸ โดยความเห็นชอบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ซึ่งประกาศในราชกิจจานุเบกษา ลงวันที่ 5 กุมภาพันธ์ 2557

⁴⁹ ข้อบังคับของประธานศาลฎีกา ว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูแทนการพิพากษา พ.ศ. 2556 ข้อ 4

⁵⁰ ข้อบังคับของประธานศาลฎีกา ว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูแทนการพิพากษา พ.ศ. 2556 ข้อ 10

⁵¹ ข้อบังคับของประธานศาลฎีกา ว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูแทนการพิพากษา พ.ศ. 2556 ข้อ 12

ส่วนตามข้อบังคับของประธานศาลฎีกา ว่าด้วยหลักเกณฑ์วิธีการและเงื่อนไขในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูหลังฟ้องคดี พ.ศ. 2556 ให้คำจำกัดความของคำว่า

“ผู้ประสานการประชุม” หมายความว่า ผู้ที่ศาลมีคำสั่งให้เป็นผู้ดำเนินการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูตามข้อบังคับนี้

“แผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู” หมายความว่า มาตรการ แนวทาง ขั้นตอนและวิธีการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูที่กำหนดโดยที่ประชุมการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเพื่อให้เด็กหรือเยาวชน บิดา มารดา ผู้ปกครอง บุคคลหรือองค์กรซึ่งเด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วย ปฏิบัติ รวมทั้งการชดเชยเยียวยาความเสียหายแก่ผู้เสียหาย⁵²

ในการประชุมทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู ให้ผู้ประสานการประชุมเชิญ เด็กหรือเยาวชนผู้ถูกฟ้อง บิดา มารดา ผู้ปกครอง บุคคล หรือผู้แทนองค์กรที่เด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วย ผู้เสียหาย บิดา มารดา ผู้ปกครองหรือบุคคลที่ทำหน้าที่ปกครองดูแลในกรณีผู้เสียหายยังเป็นผู้เยาว์หรืออุ้มฉ้อภาวะยังไม่เพียงพอแก่การเข้าร่วมการประชุมตามลำพัง และนักจิตวิทยา หรือนักสังคมสงเคราะห์ เข้าร่วมการประชุมเพื่อพิจารณาในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู และในกรณีมีเหตุสมควร ผู้ประสานการประชุมอาจเชิญผู้แทนชุมชนหรือหน่วยงานซึ่งมีหน้าที่เกี่ยวข้องหรือที่ได้รับผลกระทบจากการกระทำความผิดของเด็กหรือเยาวชนหรือพนักงานอัยการเข้าร่วมประชุมการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูด้วยก็ได้⁵³ ในการดำเนินการประชุม ต้องเปิดโอกาสให้เด็กหรือเยาวชนได้แสดงออกถึงความรู้สึกในการกระทำ และรับผิดชอบต่อการกระทำของตน ให้เด็กหรือเยาวชน และผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายเข้าใจความรู้สึก และผลที่ผู้เสียหายได้รับ และแสวงหาแนวทางในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชน ตลอดจนกำหนดมาตรการในการป้องกันมิให้เด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดอีก โดยให้คำนึงถึงความรู้สึกและจิตใจของผู้เสียหาย รวมทั้งการชดเชยเยียวยาความเสียหายแก่ผู้เสียหาย โดยไม่ต้องคำนึงถึงตัวเงินเป็นสำคัญ⁵⁴ ซึ่งขอยกตัวอย่างในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนในศาลเยาวชนและครอบครัวกลางเป็นตัวอย่างดังนี้

⁵² ข้อบังคับของประธานศาลฎีกา ว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูหลังฟ้องคดี พ.ศ. 2556 ข้อ 4

⁵³ ข้อบังคับของประธานศาลฎีกา ว่าด้วยหลักเกณฑ์วิธีการและเงื่อนไขในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูหลังฟ้องคดี พ.ศ. 2556 ข้อ 10 และ 11

⁵⁴ ข้อบังคับของประธานศาลฎีกา ว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูหลังฟ้องคดี พ.ศ. 2556 ข้อ 12

3.3.4 โครงการแก้ไข บำบัด พื้นฟูเด็กและเยาวชน

การดำเนินงานของศาลเยาวชนและครอบครัว ในการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนหลังจากผ่านขั้นตอนการจำแนก และคัดกรองเด็กและเยาวชนโดยผ่านทางศูนย์ให้คำปรึกษา แนะนำและประสานการประชุมแล้ว ศูนย์ให้คำปรึกษาแนะนำและประสานการประชุมจะทำรายงานเสนอศาลเพื่อพิจารณาว่าจะกำหนดมาตรการในการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชนอย่างไร ในการดำเนินงานของศาลเยาวชนและครอบครัวได้จัดทำโครงการเพื่อรองรับการใช้ดุลพินิจของผู้พิพากษา ในการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชน รวมถึงบิดา มารดา ผู้ปกครองหรือบุคคลที่เด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ ในส่วนของโครงการต่าง ๆ นั้น เนื่องจากศาลเยาวชนและครอบครัวมีทุกจังหวัดในประเทศไทย และเป็นอำนาจของผู้พิพากษาหัวหน้าศาลในแต่ละศาลเยาวชนและครอบครัว ในการจัดโครงการต่าง ๆ ทำให้เด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดอาจไม่มีโอกาสได้รับการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูในทิศทางเดียวกัน จึงจำเป็นต้องศึกษาถึงโครงการต่าง ๆ และนำเสนอเพื่อให้เป็นแนวทางในการปฏิบัติงาน เพื่อให้การแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู เด็กและเยาวชนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

ในส่วนของการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนของศาลเยาวชนและครอบครัว กลาง ศาลเยาวชนและครอบครัวกลางได้จัดทำกิจกรรมและโครงการต่าง ๆ ที่สำคัญเพื่อเป็นเครื่องมือในการช่วยแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู เด็กและเยาวชน เพื่อเป็นเครื่องมือในการส่งเสริมความสัมพันธ์ในครอบครัว กระบวนการในการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชนจะเป็นการเสริมสร้างความรู้ เพื่อเป็นเกราะป้องกันเด็กและเยาวชนรวมถึงครอบครัว เพื่อป้องกันไม่ให้เด็กและเยาวชนกระทำความผิดซ้ำ ตลอดจนส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีโดยการส่งเสริมความรู้เพื่อนำไปใช้ในการประกอบวิชาชีพ เพื่อให้เด็กและเยาวชนกลับคืนสู่สังคม ไปใช้ชีวิตได้อย่างเป็นปกติสุข โดยแบ่งโครงการและกิจกรรมต่าง ๆ ออกเป็นหมวดหมู่ได้ 4 ประการดังนี้

3.3.4.1 โครงการหรือกิจกรรมที่ส่งเสริมความสัมพันธ์ในครอบครัว

โครงการกลุ่มนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อให้เด็กและเยาวชน บิดา มารดา หรือผู้ปกครองเข้าร่วมกิจกรรมร่วมกันเพื่อเปิดโอกาสให้เด็ก เยาวชน และผู้ปกครองมีเวลาอยู่ร่วมทำกิจกรรมด้วยกัน และนำความรู้ความเข้าใจที่ได้รับจากการอบรมไปปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเด็กและเยาวชน พัฒนาและแก้ไขพฤติกรรมในการอยู่ร่วมกันในครอบครัว ส่งเสริมให้ บิดา มารดา ผู้ปกครอง เข้าใจเด็กและเยาวชน เสริมสร้างให้ครอบครัวมีความสัมพันธ์ที่ดีขึ้น ลดปัญหาความไม่เข้าใจกัน ภายในครอบครัว อันจะทำให้ครอบครัวเข้าใจกันมากขึ้นและสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข โดยการจัดกิจกรรมให้บิดา มารดา ผู้ปกครอง ทำกิจกรรมร่วมกับเด็กและเยาวชนเพื่อเสริมสร้างความเข้าใจ เปิดโอกาสให้ครอบครัวมีการพูดคุย และปรับความเข้าใจกันในครอบครัว ทำให้สถาบันครอบครัวซึ่งเป็นพื้นฐานที่สำคัญของสังคมมีความแข็งแรงซึ่งจะเป็นเกราะป้องกัน ไม่ให้เด็กและ

เยาวชนหวนกลับไปกระทำความผิดซ้ำ เช่น กิจกรรมครอบครัวสัมพันธ์, กิจกรรมครอบครัวบำบัด (ซาเทียร์)

กิจกรรมครอบครัวสัมพันธ์

เป็นกิจกรรมที่มีวัตถุประสงค์เพื่อให้เด็กและเยาวชน บิดา มารดา หรือ ผู้ปกครองทำกิจกรรมร่วมกันและนำความรู้ที่ได้จากการอบรมไปใช้ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเด็กและเยาวชน เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดและเยาวชนกระทำความผิดซ้ำ ทำให้เด็กและเยาวชนมีความรู้ ทักษะ และแรงจูง ในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ลดความเสี่ยงในการกระทำความผิดซ้ำ ระยะเวลาในการเข้าร่วมกิจกรรม จำนวน 2 ครั้ง

กิจกรรมครอบครัวบำบัด (ซาเทียร์)

เป็นกิจกรรมที่มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนมีความภาคภูมิใจในตนเอง มีจุดมุ่งหมายให้บิดา มารดา หรือผู้ปกครองเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อให้มีโอกาสดูแลเปลี่ยนความรู้ ความเข้าใจ ในการเลี้ยงดูลูกกับครอบครัวอื่น เสริมสร้างความเข้าใจ และความสัมพันธ์ระหว่างเด็ก เยาวชน และครอบครัว ระยะเวลาในการทำกิจกรรม จำนวน 5 ครั้ง และมีการติดตามผลในระยะเวลา 1 ปี

3.3.4.2 โครงการหรือกิจกรรมการเสริมสร้างการพัฒนาคุณภาพชีวิต

โครงการหรือกิจกรรมนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อให้เด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดสามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมมีระเบียบวินัยในการดำเนินชีวิต ลดปัญหาความก้าวร้าว การขาดการยับยั้งชั่งใจ ให้เด็กสามารถรู้จักตนเอง มีมนุษยสัมพันธ์สามารถอยู่ร่วมกับบุคคลอื่น เห็นคุณค่าของตนเองและผู้อื่น ซึ่งจะทำให้เด็กและเยาวชนสามารถแสดงออกทางอารมณ์ได้อย่างเหมาะสม เช่น โครงการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์และเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรม (EQ – MQ) โครงการค่ายคุณธรรมจริยธรรม โครงการคุณธรรมนำชีวิต โครงการบรรพชาสามเณร โครงการบวชชีพรามณ์

โครงการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์และเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรม (EQ – MQ)

กิจกรรมพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์และเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรม เป็นกิจกรรมที่ทำให้เด็กและเยาวชนสามารถพัฒนาตนเองได้อย่างดีมีคุณธรรม โครงการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อให้เด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดมีพัฒนาการในการรู้จักตนเอง มีความสามารถในการอยู่ร่วมกับผู้อื่น ยอมรับและเห็นคุณค่าของตนเองและผู้อื่น มีความตระหนักรู้เท่าทันอารมณ์ของตนเองและผู้อื่น พร้อมทั้งสามารถปรับและแสดงออกทางอารมณ์ได้อย่างเหมาะสมในสังคม

และสิ่งแวดล้อมควบคู่ไปกับการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม เพื่อรู้ถึงสิ่งที่ควรทำและสิ่ง ที่ควร หลีกเลี่ยงเพื่อไม่กระทำความผิด ผู้เข้าร่วมโครงการประกอบด้วยเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด

โครงการค่ายคุณธรรมจริยธรรม ณ สำนักพุทธสถาน จ.นครปฐม

โครงการค่ายคุณธรรมจริยธรรม เป็นโครงการที่ต้องการปลูกฝังให้เด็ก และเยาวชนมีคุณธรรมจริยธรรม มีจุดมุ่งหมายเพื่อการเรียนรู้ กิน อยู่ ดู ฟัง อย่างรู้รอบ รู้ลึก รู้จริง คิดเป็น แก้ปัญหาเป็น โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อนำหลักธรรมทางศาสนา เข้ามาประยุกต์ใช้ใน ชีวิตประจำวัน ใช้หลักธรรมทางศาสนา เข้ามากำกับใจให้เด็กและเยาวชนโตขึ้นอย่างมีความ รับผิดชอบต่อสังคม ภายใต้การดูแลที่ถูกต้องของบิดา มารดา หรือผู้ปกครอง เพื่อให้เด็กและเยาวชน มีชีวิตที่ดี โดยนำหลักธรรมทางพุทธศาสนา มาประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวันได้อย่างถูกต้อง เพื่อเป็น แนวทางในการดำรงชีวิตให้ถูกทาง สามารถที่จะกลับมาใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างเป็นปกติสุข ซึ่งจะมี ส่วนที่จะทำให้สังคมสงบสุข ระยะเวลาในการเข้าร่วมกิจกรรม 3 วัน 2 คืน ในช่วงวันศุกร์ เสาร์ อาทิตย์ โดยผู้เข้าร่วมโครงการประกอบด้วยเด็กหรือเยาวชน บิดา หรือมารดา หรือผู้ปกครองของเด็ก และเยาวชนที่กระทำความผิด

โครงการคุณธรรมนำชีวิต

ศาลเยาวชนและครอบครัวกลางได้ทำโครงการนี้โดยทำความร่วมมือกับ กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม ซึ่งรับผิดชอบในเรื่องเกี่ยวกับศาสนาต่าง ๆ เพื่อนำแนวทาง ศาสนามาเป็นหลักในการแก้ไข บำบัดฟื้นฟู เด็กและเยาวชน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เด็กและ เยาวชนกลับตัวกลับใจไม่กลับมากระทำความผิดซ้ำ โดยจัดเป็นโครงการค่ายคุณธรรมจริยธรรม นำ เด็กและเยาวชน บิดา หรือมารดา หรือผู้ปกครองของเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดเข้ารับ การ อบรม เพื่อให้รู้จักผิดชอบชั่วดี มีหลักธรรมนำทางชีวิตให้ถูกต้อง มีความซื่อสัตย์ มีความกตัญญูทวดที่ รู้จักรักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ดำรงชีวิตอยู่ได้ด้วยดี ปลูกจิตสำนึกให้เด็กและเยาวชนพร้อม ผู้ปกครอง รู้จักการตอบแทนคุณแผ่นดิน มีความรับผิดชอบต่อสังคมและส่วนรวม เพื่อป้องกันการ กระทำความผิดซ้ำ ระยะเวลาในการเข้าร่วมกิจกรรมจำนวน 3 ครั้ง ทุกวันพุธ

โครงการบรรพชาสามเณรเพื่อถวายเป็นพระราชกุศล

โครงการบรรพชาสามเณรเพื่อถวายเป็นพระราชกุศลเป็นการปลูกฝัง จิตสำนึกในการดำรงตนให้เป็นคนดีโดยการให้ความรู้ด้านกฎหมายและการประกอบอาชีพ โดยใช้ ความรู้ด้านศาสนาเป็นสื่อกลางในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดให้รู้ถึง บาปบุญคุณโทษ ปลูกจิตสำนึกของเด็กและเยาวชนในการปฏิบัติตนเป็นคนดี โดยใช้ศาสนาเป็น สื่อกลางในการให้ความรู้ด้านคุณธรรม ศีลธรรม และพัฒนาใจให้มีสติ รู้จักเกรงกลัวต่อการกระทำความ ผิด การกตัญญูรู้คุณบิดา มารดา ผู้ปกครองเป็นการกล่อมเกลาจิตใจของเด็กและเยาวชนที่เป็นกำลังสำคัญ

ของครอบครัว ในการพัฒนาครอบครัว สังคม ชุมชน และประเทศชาติ เพื่อน้อมเกล้าฯ ถวายเป็นพระราชกุศล และเพื่อให้เด็กและเยาวชนเกิดความสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ และสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ที่ทรงมีต่อเด็กและเยาวชนตลอดจนพสกนิกรทุกหมู่เหล่า โดยมีระยะเวลาในการเข้าร่วมกิจกรรม 15 วัน

โครงการบวชชีพรหมณ์

โครงการบวชชีพรหมณ์เป็นโครงการที่มีวัตถุประสงค์เพื่อถวายเป็นพระราชกุศล และส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนหญิงที่กระทำความผิดให้เข้าถึงหลักธรรม คำสั่งสอนทางศาสนาเป็นแนวทางในการดำรงชีวิต นำศีล 5 มาประพฤติและปฏิบัติ เป็นการสร้างจิตสำนึกในการปฏิบัติตนให้เป็นคนดี รู้จักการเสียสละ และเกรงกลัวต่อการกระทำความผิด ซึ่งเป็นการป้องกันไม่ให้เกิดการกระทำความผิดซ้ำ โดยมีระยะเวลาในการเข้าร่วมกิจกรรม 5 วัน 4 คืน

3.3.4.3 โครงการหรือกิจกรรมที่ส่งเสริมให้มีการลดปัญหาสังคม

โครงการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อให้เด็กและเยาวชนสามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมด้วยการเข้ารับการอบรม เพื่อลดพฤติกรรมที่ก้าวร้าว และเป็นภัยต่อสังคม อันจะทำให้เด็กและเยาวชนสามารถยับยั้งชั่งใจ โดยส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนที่ผ่านการอบรมสามารถกลับไปใช้ชีวิตตามปกติในครอบครัวและในสังคม สร้างภูมิคุ้มกันให้กับเด็กและเยาวชน ให้เด็กมีระเบียบวินัย เพื่อเป็นการลดปัญหาสังคม และทำให้เด็กและเยาวชนสามารถกลับคืนสู่สังคมไปใช้ชีวิตได้อย่างเป็นปกติสุข เช่น โครงการครอบครัวอุ่นใจได้ลูกหลานคืน โครงการค่ายอบรมเยาวชนมีระเบียบวินัยชีวิต (ค่ายวิวัฒน์เยาวชนนวมินทรราชินี) ในกรณีนี้รวมถึง การส่งเด็กหรือเยาวชนไปเข้ารับการรักษาดูจิตยาเสพติด หรือการลดพฤติกรรมที่ก้าวร้าวด้วย

โครงการค่ายอบรมเยาวชนเพื่ออนาคตของชาติและครอบครัวอบอุ่น (ค่ายกำแพงเพชรอัครโยธิน/ค่ายอินทรี)

โครงการค่ายอบรมเยาวชนนี้เป็นโครงการที่เป็นเสมือนห้องเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนนอกสถานที่ เพื่อต้องการให้เด็กและเยาวชนการปรับพฤติกรรมของตนเองเพื่อยู่ร่วมกันในครอบครัว และการอยู่ร่วมกันในสังคมส่วนรวมให้ได้ ด้วยการปฏิบัติตนให้มีระเบียบวินัยในชีวิตประจำวันตั้งแต่ตื่นเช้าจน เข้านอน เรียนรู้การปฏิบัติตน เพื่อให้สามารถปรับตัวเข้ากับครอบครัว และสังคมตามวัฒนธรรมไทย มีสัมมาคารวะ โอบอ้อมอารี ให้ความร่วมมือ รู้จักการดูแลร่างกายและจิตใจตนเองให้มีสุขภาพดี มีจิตสาธารณะ และมีทัศนคติที่ดีต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้โอกาสเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดปรับเปลี่ยนพฤติกรรมด้วยการเข้ารับการฝึกอบรมในค่ายทหารเพื่อปรับปรุงตนให้เป็นอนาคตที่ดีของประเทศไทย ทำให้เด็กและเยาวชนได้เรียนรู้และเข้าใจความสำคัญ และความจำเป็นที่ต้องมีระเบียบวินัย สอนให้เด็กและเยาวชนรู้จักการให้

ความร่วมมือ รู้จักสามัคคี รู้จักเสียสละเพื่อผู้อื่น และสามารถอยู่ร่วมกับคนอื่น เพื่อเป็นแนวทางในการนำไปปรับใช้ในการดำรงชีวิตประจำวัน โดยมีระยะเวลาในการเข้าร่วมกิจกรรม 7 วัน 6 คืน

3.3.4.4 โครงการส่งเสริมความรู้

โครงการนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อให้เด็กและเยาวชนมีความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพในด้านต่าง ๆ และสามารถนำความรู้ที่ได้ไปใช้ในการประกอบอาชีพ เพื่อหารายได้เลี้ยงตนเองและครอบครัว ซึ่งจะเป็นการแก้ไขปัญหาตั้งแต่ต้นตออย่างถาวร เช่น โครงการสอนตัดเย็บเสื้อผ้าบุรุษและสตรี โครงการทำสิ่งประดิษฐ์ด้วยผ้าและหนัง โครงการเพิ่มองค์ความรู้วิชาชีพ ศิลปะประดิษฐ์ด้วยมือ โครงการฝึกทำอาหาร โครงการพัฒนาทักษะวิชาชีพด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสาร

โครงการตัดเย็บเสื้อผ้าบุรุษและสตรี โครงการทำสิ่งประดิษฐ์ด้วยผ้าและหนัง โครงการเพิ่มองค์ความรู้วิชาชีพศิลปะประดิษฐ์ด้วยมือ และโครงการฝึกทำอาหาร

เป็นโครงการที่มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพ เพื่อให้เด็กและเยาวชนมีพื้นฐานความรู้ และทักษะในการประกอบอาชีพ เพื่อนำไปใช้ในการสร้างรายได้ให้กับตนเอง และครอบครัว เป็นการเสริมสร้างครอบครัวให้แข็งแรง ทำให้เกิดภูมิคุ้มกันอย่างถาวร เพื่อเป็นกันป้องกันไม่ให้เกิดและเยาวชนกระทำความผิดซ้ำ ระยะเวลาในการเข้าร่วมกิจกรรมโครงการตัดเย็บเสื้อผ้าบุรุษและสตรีและโครงการทำสิ่งประดิษฐ์ด้วยผ้าและหนัง จำนวน 5 วัน โครงการเพิ่มองค์ความรู้วิชาชีพศิลปะประดิษฐ์ด้วยมือ ใช้เวลาอบรมจำนวน 3 วัน และโครงการฝึกทำอาหารในการฝึกทำอาหารจะใช้เวลา 1 วัน ซึ่งเมื่อได้รับการฝึกอบรมแล้วจะทำให้เด็กและเยาวชนสามารถนำความรู้ที่ได้ไปประกอบอาชีพเพื่อนำรายได้มาใช้ในการดำรงชีวิตประจำวัน ซึ่งเป็นการแก้ไขปัญหาได้อย่างถาวร

โครงการพัฒนาทักษะวิชาชีพด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร

เป็นโครงการที่ศาลเยาวชนและครอบครัวกลางร่วมมือกับกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ ICT ชุมชนเพื่อเยาวชน ที่ศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง จำนวน 1 ศูนย์ โดยมีการจัดอบรมความรู้ด้านเทคโนโลยีให้เด็กและเยาวชนในเรื่อง E-commerce เบื้องต้น ใช้ระยะเวลาในการอบรมรุ่นละ 4 วัน ซึ่งจะทำให้เด็กและเยาวชนสามารถนำความรู้ไปใช้ในการประกอบอาชีพ เช่น การนำเสนอหรือขายสินค้าออนไลน์ได้ เพื่อให้เด็กและเยาวชนนำรายได้มาในการดำรงชีวิต

ส่วนโครงการอื่น ๆ ที่ศาลเยาวชนและครอบครัวกลางดำเนินการ เช่น โครงการจัดทำแผน แก้อาการ บำบัดฟื้นฟูในศูนย์ให้คำปรึกษาแนะนำและประสานการประชุมเพื่อแก้ปัญหามั่วสุม พินิจเด็ก เยาวชน และครอบครัว ในการเยียวยาแก้ไขทุกฝ่ายอย่างมีประสิทธิภาพ ให้ผู้เสียหาย

ได้รับการชดเชย เปิดโอกาสให้ชุมชน สังคม เข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาเด็กหรือเยาวชนที่ต้องหาว่ากระทำความผิด ให้สามารถกลับคืนสู่ ชุมชน และสังคมได้อย่างปกติสุข และสังคมมีความปลอดภัย โครงการสร้างความร่วมมือเพื่อลดปัญหาการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชนในสถานศึกษา เพื่อสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างสถานศึกษาในการลดปัญหาการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชนในสถานศึกษา⁵⁵

จากโครงการต่าง ๆ ของศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง ทำให้เห็นบทบาทที่สำคัญของศาลเยาวชนและครอบครัวที่ชัดเจนขึ้นว่าไม่ได้จัดตั้งขึ้นโดยมีเจตนารมณ์เพียงพิจารณาและพิพากษาคดีเท่านั้น แต่บทบาทที่สำคัญคือการแก้ไข บำบัด และฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่เข้ามาสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญา โดยการที่ศาลเยาวชนและครอบครัวกลางได้นำหลักการในเรื่องมาตรการพิเศษก่อนฟ้อง มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา มาตรการพิเศษแทนการพิพากษา ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 73, 90 และ 132 มาใช้บังคับ โดยการนำเด็กและเยาวชน รวมทั้งบิดา มารดา ผู้ปกครองมาเข้าร่วมโครงการในการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชน แต่อย่างไรก็ดี การทำงานก็ยังไม่บรรลุวัตถุประสงค์ของหลักการตามที่กำหนดไว้ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัววิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ซึ่งจะได้กล่าวถึงปัญหาในการปฏิบัติงานในหัวข้อต่อไป

นอกจากโครงการต่าง ๆ ของศาลเยาวชนและครอบครัวกลางแล้ว สำนักงานคุมประพฤติ 11 กรมคุมประพฤติ กระทรวงยุติธรรมโดยความร่วมมือของศาลเยาวชนและครอบครัวกลางได้มาขอใช้สถานที่และจัดตั้งหน่วยงานที่ศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง โดยมีกลุ่มเป้าหมายคือ เด็ก เยาวชน และผู้ปกครองที่อยู่ระหว่างการคุมประพฤติของสำนักงานคุมประพฤติ กรุงเทพมหานคร 11 ในปี พ.ศ. 2560 ได้จัดโครงการจำนวน 2 โครงการ ได้แก่

1. โครงการสานรักครอบครัวสร้างรั้วสังคม
2. โครงการส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาตน

ในการพิจารณาเกี่ยวกับโครงการต่าง ๆ ในศาลเยาวชนและครอบครัวนั้น แต่ละศาลเยาวชนและครอบครัวอาจมีโครงการที่แตกต่างหรือเหมือนกันแล้วแต่ผู้บริหารและบุคลากรของแต่ละศาล ทำให้การดำเนินการในแต่ละศาลอาจมีแนวทางที่แตกต่างหรือเหมือนกัน จึงจำเป็นต้องมีการศึกษาเพื่อให้การจัดทำโครงการ และวิธีการในการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชนเป็นไปเพื่อประโยชน์ของเด็กอย่างเป็นมาตรฐาน มีการศึกษาถึงโครงการต่าง ๆ เพื่อให้การจัดโครงการต่าง ๆ เกิดประโยชน์ในการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชน และเป็นไปในทิศทางเดียวกัน

⁵⁵ โครงการสนับสนุนการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็ก เยาวชนผู้กระทำความผิด ปี พ.ศ. 2560

ในการศึกษาจึงจำเป็นต้องศึกษาเปรียบเทียบโครงการของศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง เปรียบเทียบกับโครงการของศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดอื่น เช่น ศาลเยาวชนและครอบครัว จังหวัดนนทบุรี⁵⁶ ได้ ดังนี้

โครงการหรือกิจกรรมที่ส่งเสริมความสัมพันธ์ในครอบครัว

โครงการเสริมสร้างความสัมพันธ์ในครอบครัว

โครงการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อปรับพฤติกรรมเด็ก เยาวชน และผู้ปกครอง ให้เกิดความรัก ความห่วงใย และความอบอุ่นในครอบครัว เพื่อให้เด็กและเยาวชนตระหนักถึงคุณค่าของตัวเอง และทำให้บิดา มารดา หรือผู้ปกครองมีความรู้ ความเข้าใจ วิธีการเลี้ยงดูบุตรหลาน อย่างเหมาะสมตามหลักจิตวิทยา วัยรุ่น ใช้ระยะเวลาในการฝึกอบรม 2 วัน ผู้เข้ารับการอบรม ประกอบด้วยเด็กหรือเยาวชนและผู้ปกครอง เพื่อรองรับการบำบัดแก้ไขฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชน ตาม มาตรา 73 วรรคท้าย มาตรา 132 และมาตรา 138

โครงการหรือกิจกรรมการเสริมสร้างการพัฒนาคุณภาพชีวิต

โครงการการอบรมค่ายคุณธรรม - จริยธรรม

โครงการนี้มีวัตถุประสงค์ในการจัดเพื่ออบรมเด็กหรือเยาวชน เพื่อพัฒนา จิตใจและปลูกฝังให้เด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดมีจิตสำนึกที่ดี มีคุณธรรม จริยธรรม โดยนำหลักธรรม คำสั่งสอนไปเป็นพื้นฐานในการดำเนินชีวิต เพื่อให้เกิดจิตสำนึกที่ดี แก้ไขปรับเปลี่ยนตนเองไปในทางที่ดี โดยใช้หลักคุณธรรมในการแก้ไขปรับเปลี่ยนพฤติกรรมให้ดีขึ้น อันเป็นการสร้างภูมิคุ้มกันทางจิตใจ ให้เข้มแข็ง ไม่หวนกลับไปกระทำความผิดซ้ำ และสามารถอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นในสังคมได้ ระยะเวลา การอบรม 4 วัน

โครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน

โครงการนี้เป็นโครงการที่ให้ความสำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเด็ก หรือเยาวชนเพื่อให้เป็นคนดีมีความสามารถในการดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันกับผู้อื่นในสังคม โครงการ มีวัตถุประสงค์เพื่อป้องกันเด็กหรือเยาวชนไม่ให้กระทำความผิด จึงจัดกิจกรรม เพื่อส่งเสริมให้เด็ก หรือ เยาวชนได้รู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ โดยการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน ซึ่งกิจกรรมดังกล่าว เหล่านั้นเชื่อว่าจะเป็นวิธีการหนึ่งในการป้องกันการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชนและส่งเสริมให้เด็ก หรือเยาวชนและครอบครัวเข้าใจบทบาทหน้าที่ของตนต่อสังคมและประเทศชาติ โดยมีการอบรม

⁵⁶ โครงการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชนของศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดนนทบุรี ประจำปี 2559

เพื่อให้เด็กหรือเยาวชน ครู อาจารย์ มีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับกฎหมาย วิธีการเผยแพร่ความรู้ และมีส่วนร่วมในการป้องกันเด็กหรือเยาวชนมิให้กระทำความผิด

โครงการหรือกิจกรรมที่ส่งเสริมให้มีการลดปัญหาสังคม

โครงการศาลเยาวชนนันทคืนคนดีสู่สังคม

โครงการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อให้เด็กและเยาวชน บิดา มารดา และผู้ปกครองได้มีโอกาสนำความรู้ คำแนะนำ และแนวทางในการพัฒนาตนเองจากการอบรมไปใช้ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเด็กหรือเยาวชน เพื่อไม่ให้กลับไปกระทำความผิดซ้ำ และสามารถปรับตัวกลับเข้าสู่สังคมได้อย่างปกติสุข โดยการจัดอบรมวิชาชีพให้กับเด็กและเยาวชน บิดา มารดา และผู้ปกครอง ซึ่งจะทำให้ผู้เข้ารับการอบรมสามารถนำความรู้เกี่ยวกับการฝึกอาชีพไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ ให้เด็กและเยาวชนนำความรู้ที่ได้ไปประกอบอาชีพ การทำโครงการนี้ได้รับความร่วมมือจากจากสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด ให้ความรู้เรื่องยาเสพติดให้โทษ ศูนย์พัฒนาฝีมือแรงงานจังหวัดนนทบุรีให้ความรู้เกี่ยวกับการฝึกอาชีพ การพัฒนาอาชีพ สำนักงานจัดหางานจังหวัดนนทบุรีให้ความรู้ในเรื่องการหางานของ เด็กและเยาวชน ทั้งที่ยังไม่ได้ประกอบอาชีพหรือกำลังหางานทำ ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนให้ความรู้และแนะแนวการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและมัธยมศึกษาตอนปลาย และสำนักงานคุมประพฤติจังหวัดนนทบุรีให้ความรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติตนในระหว่างการรายงานตัวและหลังพ้นคุมความประพฤติ มีระยะเวลาดำเนินการ 1 วัน

โครงการส่งเสริมความรู้

โครงการ ครอบครัวดีศรีเมืองนนท์

โครงการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อให้เพื่อให้เด็กหรือเยาวชน และครอบครัว ได้ทำกิจกรรมร่วมกัน เพื่อเสริมสร้างความรู้ทักษะในการฝึกอาชีพ โดยจัดอบรมให้เด็กและเยาวชน บิดา มารดา และผู้ปกครองเข้ารับการอบรมเพื่อเสริมสร้างความรู้ทักษะในการฝึกอาชีพการทำ กว๋ยเตี๋ยลุยสวน เพื่อนำไปใช้ประกอบอาชีพและรับประทานภายในครอบครัว อันเป็นการเสริมสร้างความอบอุ่นในครอบครัว ทำให้เด็กและเยาวชนได้เรียนรู้ หรือตระหนักถึงผลแห่งการกระทำ ไม่ว่าจะโดยเรียนรู้หรือตระหนักด้วยตนเอง หรือโดยได้รับการว่ากล่าวตักเตือน แนะนำ สั่งสอนจากบิดา มารดา ผู้ปกครอง ระยะเวลาการอบรม 1 วัน

โครงการลงนามบันทึกข้อตกลงความร่วมมือ (MOU) การมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนการสร้างและประสานเครือข่ายองค์กรภาครัฐ องค์กรภาคเอกชน เพื่อการแก้ไขบำบัดฟื้นฟู ติดตามดูแลความประพฤติของเด็กและเยาวชนที่เข้าสู่กระบวนการของศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดนนทบุรี

โครงการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการสร้างเครือข่ายในการทำงานด้านการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู เด็กหรือเยาวชน ในการให้ความคุ้มครองสิทธิสวัสดิภาพต่อเด็ก เยาวชน สตรี และบุคคลในครอบครัว อีกทั้งยังให้ความสำคัญกับการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู เด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดทางอาญา เพื่อให้กลับตัวเป็นพลเมืองที่ดีกว่าการที่จะลงโทษ โดยการสร้างและประสานเครือข่ายชุมชนโดยใช้รูปแบบชุมชนและสังคม เป็นพื้นฐานสำคัญในการเข้าร่วมดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกับคณะกรรมการสร้างเครือข่ายชุมชน (Community Based Program) เพื่อทำหน้าที่ช่วยสอดส่อง ดูแล และป้องกันมิให้เด็กและเยาวชนที่เคยกระทำความผิดกลับไปกระทำความผิดซ้ำ หรือสอดส่องดูแลเด็กและเยาวชนที่ไม่เคยกระทำความผิด แต่มีความเสี่ยงในการที่จะหลงกระทำความผิดให้กลับตัวใหม่ โดยชี้ให้เห็นถึงโทษต่าง ๆ หลังจากที่ได้กระทำความผิด เพื่อเป็นการป้องกันเชิงรุก รวมทั้งคอยดูแลป้องกันเหตุอันจะก่อให้เกิดเด็กและเยาวชนกลายเป็นผู้ถูกกระทำอันมิชอบ อันจะก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อชุมชน และส่งผลที่ดีต่อประเทศชาติในภาพรวมต่อไป ผู้เข้าร่วมโครงการประกอบด้วย

1. ผู้แทนองค์กรภาครัฐ องค์กรภาคเอกชน และชุมชนที่ตอบรับเข้าร่วมลงนามบันทึกข้อตกลงความร่วมมือ (MOU) ได้แก่ สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดนนทบุรี สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดนนทบุรี โรงพยาบาลพระนั่งเกล้า วิทยาลัยเทคโนโลยีปัญญาภิวัฒน์ วัดชลประทานรังสฤษฎ์ และวัดบัวขวัญ

2. อาสาสมัครเครือข่ายชุมชน อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ซึ่งผ่านการอบรมเชิงปฏิบัติการขั้นต้นจากศาลา รวมทั้งผ่านการตรวจสอบประวัติอาชญากรรม 83 ราย

3. คณะกรรมการงานสร้างและประสานเครือข่ายและเจ้าหน้าที่

นอกจากโครงการต่าง ๆ ที่มุ่งเน้นการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู เด็กและเยาวชนที่ได้รับการปล่อยชั่วคราว หรือในชั้นการพิจารณาของศาลเยาวชนและครอบครัว ศาลเยาวชนและครอบครัวแต่ละศาลยังมีโครงการในการติดตาม เยี่ยมเด็กและเยาวชนที่อยู่ในศูนย์ฝึกอบรม โดยอาจมีลักษณะของการทำงานร่วมกันของศาลเยาวชนและครอบครัวที่สังกัดภาคเดียวกัน หรือในกรณีที่จังหวัดที่ศาลเยาวชนและครอบครัวตั้งอยู่มีศูนย์ฝึกอบรม ศาลเยาวชนและครอบครัวก็อาจมีโครงการตรวจเยี่ยมเด็กและเยาวชนในศูนย์ฝึกนั้น ๆ เช่น ศาลเยาวชนและครอบครัวกลางก็มีโครงการตรวจเยี่ยมเด็กและเยาวชน ที่โรงเรียนฟ้าใส ส่วนศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดนนทบุรีก็มีโครงการตรวจเยี่ยมเด็กหรือเยาวชนที่ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนชายบ้านกรุณา

โครงการตรวจเยี่ยมเด็กหรือเยาวชนที่ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนชายบ้านกรุณา

โครงการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ติดตามพัฒนาการของเด็กและเยาวชนที่อยู่ในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กหรือเยาวชนบ้านกรุณา เพื่อให้เด็กหรือเยาวชนได้รับการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู สร้างเสริมขวัญและกำลังใจให้แก่เด็กหรือเยาวชนที่อยู่ในบ้านกรุณา

3.3.5 การประเมินผลโครงการ

เมื่อเด็กและเยาวชนเข้าสู่กระบวนการพิจารณาของศาลเยาวชนและครอบครัว และเข้าสู่กระบวนการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู ของศาลเยาวชนและครอบครัว โดยผ่านกระบวนการคัดกรองจากการดำเนินการเข้าร่วมกิจกรรมและโครงการต่าง ๆ ของศาลเยาวชนและครอบครัวแล้ว จำเป็นต้องมีการประเมินผลของโครงการในแต่ละโครงการว่า สามารถทำให้เด็ก เยาวชน และครอบครัวที่เด็กและเยาวชนกระทำความผิดสามารถนำความรู้ และประสบการณ์ต่าง ๆ ที่ได้จากการเข้ารับการอบรม หรือจากการเข้าร่วมโครงการไปปรับใช้ หรือนำไปประกอบวิชาชีพเพื่อการกลับเข้าไปใช้ชีวิตตามปกติในสังคมได้หรือไม่ และการเข้าร่วมโครงการสามารถเป็นแนวทางให้เด็กและเยาวชนนำความรู้ที่ได้รับไปปฏิบัติเพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในครอบครัวได้เพียงใด เนื่องจากครอบครัวเป็นพื้นฐานที่สำคัญของสังคม และเป็นเกราะป้องกันไม่ให้เด็กและเยาวชนหวนกลับไปกระทำความผิดซ้ำอีก โดยตรวจสอบจากสถิติคดีที่เด็กและเยาวชนกระทำความผิด จึงจำเป็นต้องมีการสร้างเครือข่ายในการตรวจสอบข้อมูลให้ศาลเยาวชนและ ครอบครัวทั่วประเทศสามารถเข้าถึงข้อมูล เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการปรับปรุงโครงการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชนต่อไป

ในส่วนสถิติคดีที่จำเป็นต้องนำมาพิจารณาประกอบเพื่อหาแนวทางในการแก้ไข เด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดที่สำคัญ คือ สถิติการกระทำความผิดซ้ำของเด็กและ เยาวชน ซึ่งสถานพินิจเป็นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการดูแลเด็กและเยาวชน เมื่อเด็กและเยาวชนเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน หากเด็กและเยาวชนไม่ได้รับการปล่อยชั่วคราว เด็กและเยาวชนจะถูกส่งตัวไปสถานพินิจ ในส่วนสถานพินิจทั่วประเทศได้มีการเก็บสถิติที่เด็กและเยาวชนกระทำความผิด และสถิติคดีที่เด็กและเยาวชนกระทำความผิดซ้ำที่สถานพินิจทั่วประเทศรับตัวไว้ ซึ่งหากเปรียบเทียบกับคดีที่เข้าสู่ศาลเยาวชนและ ครอบครัวอาจแตกต่างกัน เนื่องจากคดีที่เด็กและเยาวชนเข้าสู่กระบวนการพิจารณาของศาลเยาวชนและ ครอบครัวบางคดีเด็กและ เยาวชนอาจได้รับการปล่อยชั่วคราว และคดียุติไปโดยเด็กและเยาวชนไม่ถูกส่งตัวเข้าสถานพินิจ

ตารางที่ 3.6

แสดงจำนวนและร้อยละของคดีเด็กและเยาวชนที่เป็นการกระทำความผิดซ้ำเมื่อเปรียบเทียบกับคดีที่ถูกดำเนินคดีโดยสถานพินิจฯ ทั่วประเทศตั้งแต่ปี พ.ศ. 2554 ถึงปี พ.ศ. 2558

	ปี พ.ศ.				
	2554	2555	2556	2557	2558
จำนวนคดีที่จับกุมทั้งสิ้น	35,049	34,276	36,763	36,537	33,121
จำนวนคดีที่เป็นการกระทำความผิดซ้ำ	5,559	4,125	7,490	6,401	6,302
ร้อยละของคดีที่เป็นการกระทำความผิดซ้ำ	15.86	12.03	20.37	17.52	19.03

ที่มา: ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศ กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนรายงานสถิติคดีประจำปีของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน⁵⁷

ตารางที่ 3.7

แสดงจำนวนและร้อยละของคดีเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดซ้ำเมื่อเปรียบเทียบกับคดีที่เด็กและเยาวชนถูกดำเนินคดีทั้งหมดระหว่างปี พ.ศ. 2556 ถึงปี พ.ศ. 2557 แยกตามเพศชายและหญิง

ปี พ.ศ.		จำนวน		ร้อยละ
		คดีที่ถูกดำเนินคดีทั้งหมด	คดีที่เป็นการกระทำความผิดซ้ำ	
พ.ศ. 2556	รวม	36,763	7,490	20.37
	ชาย	34,729	7,256	19.74
	หญิง	2,484	234	0.63
พ.ศ. 2557	รวม	36,537	6,401	17.52
	ชาย	34,108	6,199	16.97
	หญิง	2,429	272	0.55

ที่มา: ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศ กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนรายงานสถิติคดีประจำปีของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน⁵⁸

⁵⁷ <http://www.djop.go.th> สืบค้นเมื่อวันที่ 1 เมษายน 2561

⁵⁸ เพิ่งอ้าง

ตารางที่ 3.8

แสดงคดีที่มีการกระทำความผิดซ้ำระหว่างปี พ.ศ. 2556 ถึงปี พ.ศ. 2557 แยกตามฐานความผิด

คดีที่มีการกระทำความผิดซ้ำ แยกตามฐานความผิด	พ.ศ. 2555		พ.ศ. 2556		พ.ศ. 2557	
	หน่วย: คดี	ร้อยละ	หน่วย: คดี	ร้อยละ	หน่วย: คดี	ร้อยละ
ความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดให้โทษ	2,958	43.20	3,165	42.26	3,058	47.77
ความผิดเกี่ยวกับชีวิตและร่างกาย	604	8.82	641	8.56	561	8.76
ความผิดเกี่ยวกับทรัพย์	2,278	33.26	2,656	35.46	1,893	29.57
ความผิดเกี่ยวกับเพศ	151	2.20	161	2.15	132	2.06
ความผิดเกี่ยวกับความสงบสุข เสรีภาพ ชื่อเสียง และการปกครอง	167	2.44	139	1.85	110	1.72
ความผิดเกี่ยวกับอาวุธและวัตถุระเบิด	358	5.22	442	5.90	362	5.66
ความผิดอื่น ๆ	333	4.86	286	3.82	286	4.47

ที่มา: ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศ กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนรายงานสถิติคดีประจำปีของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน⁵⁹

⁵⁹ เพิ่งอ้าง

จากตารางข้างต้นแสดงจำนวนคดีที่เด็กและเยาวชนถูกดำเนินคดีและถูกควบคุมอยู่ในสถานพินิจทั่วประเทศในปี พ.ศ. 2556 จำนวนทั้งหมด 36,763 คดี เป็นคดีที่เด็กและเยาวชนกระทำความผิดจำนวน 7,490 คดี ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 20.37 ของคดีที่เด็กและเยาวชนถูกดำเนินคดีทั้งหมด เมื่อพิจารณาตามเพศของเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด พบว่าเด็กและเยาวชนเพศชายกระทำความผิดจำนวน 6,199 คดี คิดเป็นร้อยละ 16.97 ของคดีที่เด็กและเยาวชนถูกดำเนินคดีและส่งตัวไปควบคุมที่สถานพินิจ ในขณะที่ผู้กระทำความผิดเพศหญิงมีจำนวนเพียง 272 คดี คิดเป็นร้อยละ 0.55 ของคดีที่เด็กและเยาวชนถูกดำเนินคดี ส่วนในปี พ.ศ. 2557 มีคดีที่เด็กและเยาวชนกระทำความผิดและถูกส่งตัวไปควบคุมที่สถานพินิจจำนวนทั้งหมด 36,537 คดี เป็นคดีที่เด็กและเยาวชนกระทำความผิดจำนวน 6,401 คดี คิดเป็นร้อยละ 17.52 ของคดีที่เด็กและเยาวชนถูกดำเนินคดีและส่งตัวไปควบคุมที่สถานพินิจ เมื่อพิจารณาตามเพศของเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด พบว่า เด็กและเยาวชนเพศชายกระทำความผิดมากกว่าเพศหญิง จำนวน 6,199 คดี คิดเป็นร้อยละ 16.97 ของคดีที่เด็กและเยาวชนถูกดำเนินคดีทั้งหมด ในขณะที่ผู้กระทำความผิดเพศหญิงมีจำนวนเพียง 272 คดี คิดเป็นร้อยละ 0.55 ของคดีที่เด็กและเยาวชนถูกดำเนินคดีทั้งหมด ส่วนคดีที่เด็กและเยาวชนกระทำความผิดมากที่สุดคือ ความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดให้โทษ คิดเป็นร้อยละ 47.77 ของคดีที่เด็กและเยาวชนกระทำความผิดทั้งหมด

เมื่อพิจารณาจากสถิติคดีดังกล่าวจะเห็นได้ว่า มีคดีที่เด็กและเยาวชนกระทำความผิด และเข้าสู่กระบวนการพิจารณาของศาลเยาวชน และถูกควบคุมในสถานพินิจจำนวนมาก และส่วนใหญ่ความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดให้โทษจะมีการกระทำความผิดมากที่สุดถึงร้อยละ 47.77 ของคดีที่เด็กและเยาวชนกระทำความผิดทั้งหมด ดังนั้นการนำกระบวนการในการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชนมาใช้ในชั้นศาลเยาวชนและครอบครัวจึงมีความจำเป็นและสำคัญ เพราะนอกจากจะเป็นการเบี่ยงเบนคดีที่เด็กและเยาวชนกระทำความผิดออกจากกระบวนการยุติธรรมแล้ว ยังเป็นการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู เพื่อป้องกันไม่ให้เด็กและเยาวชนกระทำความผิดซ้ำ และสามารถกลับมาใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างปกติสุข ซึ่งศาลยุติธรรมได้ตระหนักถึงหลักการในเรื่องนี้โดยในการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ ตามแผนยุทธศาสตร์ศาลยุติธรรม พ.ศ. 2553 ถึง 2556⁶⁰ ในยุทธศาสตร์ที่ 1 ซึ่งกำหนดยุทธศาสตร์เกี่ยวกับการดำเนินกระบวนการพิจารณาพิพากษาคดีเยาวชนและครอบครัวไว้ว่า การรักษาความ

⁶⁰ แผนยุทธศาสตร์ศาลยุติธรรมจัดทำทุก 4 ปี ต่อมาศาลยุติธรรมมีแผนยุทธศาสตร์ศาลยุติธรรม พ.ศ. 2557 ถึง 2560 และแผนยุทธศาสตร์ศาลยุติธรรม พ.ศ. 2561 ถึง 2564 ซึ่งใช้ในปัจจุบัน ซึ่งแต่ละแผนจะมีแผนในส่วนที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน ซึ่งกำหนดภารกิจและหน้าที่ของศาลเยาวชนและครอบครัวไว้

เข้มแข็งและมุ่งสู่ความเป็นเลิศ ในการอำนวยความสะดวกและการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพ ด้วยความเสมอภาค

นอกจากสถิติคดีของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนข้างต้น กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนได้รวบรวมสถิติคดีเด็กและเยาวชนที่ถูกดำเนินคดีโดยสถานพินิจฯ ทั่วประเทศ ในช่วงปี พ.ศ. 2554 ถึง พ.ศ. 2558 โดยจำแนกตามฐานความผิด ซึ่งจะทำให้ทราบแนวทางเกี่ยวกับการกระทำความผิด ประเภทคดีที่เด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด เพื่อที่จะนำสถิติคดีดังกล่าวมาเป็นแนวทางในการหามาตรการในการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชนให้เหมาะสมต่อไป จากสถิติคดีของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนดังกล่าวมาสรุปเป็นตารางแสดงจำนวนคดีเด็กและเยาวชนที่ถูกดำเนินคดีโดยสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนทั่วประเทศ จำแนกตามฐานความผิดได้ดังนี้

ตารางที่ 3.9

แสดงจำนวนคดีเด็กและเยาวชนที่ถูกดำเนินคดีโดยสถานพินิจฯ ทั่วประเทศ จำแนกตามฐาน
ความผิด⁶¹

ปี พ.ศ. 2554-2558	หน่วย: คดี				
ฐานความผิด	ปี พ.ศ.				
	2554	2555	2556	2557	2558
คดีรวม	35,049	34,276	36,763	36,537	33,121
ความผิดเกี่ยวกับทรัพย์	7,078	6,800	7,260	7,208	7,027
ความผิดเกี่ยวกับชีวิตและร่างกาย	4,051	4,086	4,263	3,759	4,296
ความผิดเกี่ยวกับเพศ	1,482	1,576	1,636	1,383	1,473
ความผิดเกี่ยวกับความสงบสุข เสรีภาพ ชื่อเสียงและการปกครอง	1,615	1,034	1,241	866	850
ความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดให้โทษ	13,845	14,773	15,530	16,508	13,125
ความผิดเกี่ยวกับอาวุธ และวัตถุระเบิด	2,282	2,274	2,613	3,252	2,864
ความผิดอื่น ๆ	4,696	3,733	4,220	3,561	3,486

หมายเหตุ

สถิติคดีที่สถานพินิจและคุ้มครองเด็กอาจแตกต่างจากสถิติคดีของศาลเยาวชนและ
ครอบครัว

⁶¹อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 57.

เนื่องจากคดีที่เด็กและเยาวชนเข้าสู่กระบวนการพิจารณาของศาลเยาวชน และครอบครัว ในบางคดีเด็กและเยาวชนอาจได้รับการปล่อยชั่วคราว และคดียุติไปโดยเด็กและเยาวชนไม่ถูกส่งตัวเข้าสถานพินิจตามที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น

จากสถิติคดีดังกล่าว เมื่อมองในภาพรวมของคดีที่เด็กและเยาวชนถูกควบคุมตัวในสถานพินิจ จะเห็นได้ว่าคดีที่เด็กและเยาวชนกระทำความผิดและถูกควบคุมตัวในสถานพินิจตั้งแต่ปี พ.ศ. 2554 ถึงปี พ.ศ. 2558 มีแนวโน้มลดลง ส่วนหนึ่งน่าจะมาจากการประกาศใช้พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ซึ่งมีหลักการใหม่ในเรื่องมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดี และมาตรการพิเศษแทนการพิพากษา ทำให้เด็กและเยาวชนได้รับการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูโดยไม่จำเป็นต้องส่งตัวเด็กและเยาวชนไปควบคุมที่สถานพินิจ ส่วนคดีที่เด็กและเยาวชนถูกส่งตัวไปควบคุมที่สถานพินิจมากที่สุด คือ คดีเกี่ยวกับยาเสพติดให้โทษ จึงจำเป็นต้องมีมาตรการในการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูที่เหมาะสมกับเด็กและเยาวชน

ในส่วนที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดซ้ำของเด็กและเยาวชนนั้น ศาลยุติธรรมได้ตระหนักถึงเรื่องนี้อย่างจริงจัง โดยมีการกำหนดมาตรการในการดำเนินการตามแผนปฏิบัติการ 4 ปี สำนักงานศาลยุติธรรม พ.ศ. 2561-2564⁶² แผนยุทธศาสตร์ C ในการเร่งบูรณาการเครือข่ายด้านการยุติธรรมทั้งภายใน ประเทศ และระหว่างประเทศ (Collaboration) โดยมีเป้าประสงค์ให้หน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมในประเทศและต่างประเทศ รวมถึงองค์การระหว่างประเทศให้การยอมรับ และให้ความร่วมมือทางการศาล การยุติธรรมและทางวิชาการ ในส่วนตัวชี้วัดที่ 5 เฉพาะที่เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชนในคดีอาญา ซึ่งเข้ารับการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูโดยศาลเยาวชนและครอบครัว เพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมตามที่กฎหมายกำหนด โดยกำหนดเป้าหมายว่า ร้อยละ 80 เด็กและเยาวชนไม่กลับมากระทำความผิดซ้ำ โดยมีแนวทางในการดำเนินการที่ 5 ในการพัฒนาระบบการจำแนกเด็กและเยาวชนในคดีอาญา การแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู และการคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กและเยาวชน การจัดโครงการสนับสนุนการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู เด็ก เยาวชนและครอบครัว โดยมีตัวชี้วัดเป้าหมายผลผลิตสองประการ ประการแรกได้แก่ บิดา มารดา หรือผู้ปกครองของเด็กและเยาวชน ผู้กระทำความผิดมีความรู้ ความเข้าใจในการเลี้ยงดูบุตรหลานตามหลักจิตวิทยา และผ่านเกณฑ์การทดสอบที่กำหนดไว้ ประการที่สองมีเป้าหมายให้เด็กหรือเยาวชนผู้กระทำความผิดได้รับการอบรมแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู หรือดำเนินการวิธีการอื่นเพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมตามคำสั่งศาลตามแผนที่กำหนด

⁶² อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 37.

ในส่วนแนวทางการดำเนินการที่ 6 เป็นการจัดให้มีระบบการบริหารเครือข่ายชุมชนที่มีประสิทธิภาพ และสามารถผลักดันให้เกิดการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็ก เยาวชน และครอบครัว โดยการจัดให้มีโครงการสองโครงการ

โครงการแรกเป็นโครงการพัฒนาระบบการบริหารเครือข่าย เพื่อลดการกระทำผิดซ้ำของเด็กและเยาวชนในคดีอาญา โดยมีตัวชี้วัดเป้าหมายผลผลิต คือ การมีมาตรการในการลดการกระทำผิดซ้ำของเด็กและเยาวชนในคดีอาญา ที่ได้จากการประชุมหารือร่วมกันระหว่างศาลยุติธรรม และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยมีกำหนดแล้วเสร็จตามแผนที่กำหนดไว้ในปี พ.ศ. 2563 จำนวน 1 มาตรการ และในปี พ.ศ. 2565 จำนวน 1 มาตรการ

โครงการที่สองเป็นโครงการศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพเด็ก เยาวชน และครอบครัว “ตุลาการเฉลิมพระเกียรติ” โดยมีตัวชี้วัดเป้าหมายผลผลิตประการแรกคือ เด็ก เยาวชน และครอบครัวเข้ารับการอบรมการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูจากศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพเด็ก เยาวชน และครอบครัว “ตุลาการเฉลิมพระเกียรติ” ตามคำสั่งศาลตามแผนที่กำหนด ประการที่สอง ในส่วนงานที่เกี่ยวข้องกับการพิทักษ์แก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็ก เยาวชน และครอบครัวได้รับการดำเนินการแล้วเสร็จตามแผนปฏิบัติงานที่กำหนด ประการที่สาม จำนวนเครือข่าย และองค์การพัฒนาชุมชนทั้งภาครัฐ และภาคเอกชนเข้าร่วมกับศาลเยาวชนและครอบครัว และศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพเด็ก เยาวชน และครอบครัว “ตุลาการเฉลิมพระเกียรติ” ในการพิทักษ์แก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็ก เยาวชน และครอบครัว เพิ่มขึ้นเมื่อเทียบกับปีที่ผ่านมาร้อยละ 10 ในแต่ละปี ระหว่างปี พ.ศ. 2561 ถึงปี พ.ศ. 2564

ซึ่งการปฏิบัติตามแผนยุทธศาสตร์ที่กำหนดไว้ จำเป็นต้องได้รับการสนับสนุนจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชน รวมถึงการสนับสนุนด้านงบประมาณจากรัฐอย่างจริงจัง แม้ศาลยุติธรรมจะกำหนดให้เป็นภาระหน้าที่ของศาลเยาวชนและครอบครัว แต่จำเป็นต้องได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องหรือรัฐ ซึ่งหากสามารถดำเนินการตามแผนยุทธศาสตร์ได้ จะก่อให้เกิดประโยชน์โดยตรงต่อเด็ก เยาวชน และครอบครัว รวมทั้งสังคมต่อไป

บทที่ 4

ผลการศึกษาและวิเคราะห์

จากการศึกษากระบวนการยุติธรรมทางอาญา และกระบวนการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็ก และเยาวชนในศาลเยาวชนและครอบครัวตามหลักกฎหมายต่างประเทศ หลักการในประเทศอังกฤษ ประเทศสหรัฐอเมริกา และประเทศนิวซีแลนด์ เปรียบเทียบกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชนในศาลเยาวชนและครอบครัวในประเทศไทย จะเห็นได้ว่ามีวัตถุประสงค์ในการดำเนินการกระบวนการพิจารณาและกระบวนการในการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูที่ใกล้เคียงกัน เพื่อต้องการแก้ไข บำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชน โดยคำนึงถึงผลประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นทั้งต่อตัวเด็ก เยาวชน ครอบครัว ฝ่ายผู้เสียหาย ชุมชน และสังคมในส่วนรวม โดยการนำหลักในเรื่องการเบี่ยงเบนคดี (Diversion) และกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice) มาใช้ โดยประเทศนิวซีแลนด์เป็นต้นแบบของการนำหลักในเรื่องกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice) มาใช้ในรูปของการประชุมกลุ่มครอบครัว ซึ่งหลาย ๆ ประเทศได้นำหลักการดังกล่าวมาปรับใช้ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชน และมาปรับเป็นกฎหมายภายในของแต่ละประเทศตามที่ได้ศึกษาในบทที่ 2 รวมทั้งประเทศไทยก็นำแนวคิดตามหลักกฎหมายต่างประเทศ และแนวคิดของประเทศต่าง ๆ มาพัฒนาปรับใช้เป็นกฎหมายภายในของประเทศ จนมีการแก้ไขพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 โดยนำหลักการในเรื่องมาตรการพิเศษแทนการฟ้องคดีอาญา มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีและมาตรการพิเศษแทนคำพิพากษามาใช้บังคับตามมาตรา 86, 90 และ 132 แต่เมื่อเปรียบเทียบหลักการในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชนในประเทศไทย กับหลักการตามกฎหมายต่างประเทศตามที่ได้ศึกษามาแล้ว ยังมีหลักการที่เหมือนหรือแตกต่างกันซึ่งจะนำมาวิเคราะห์เปรียบเทียบ เพื่อนำมาเป็นแนวทางที่จะนำมาปรับใช้ให้เกิดหลักเกณฑ์และวิธีการที่เหมาะสมกับประเทศไทยต่อไป

4.1 เปรียบเทียบหลักเกณฑ์เกี่ยวกับกระบวนการพิจารณาและเยาวชนในศาลเยาวชนและครอบครัวของประเทศไทยกับต่างประเทศ

จากการศึกษาถึงหลักเกณฑ์เกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็ก และเยาวชนในประเทศอังกฤษ ประเทศสหรัฐอเมริกา และประเทศนิวซีแลนด์ ในบทที่ 2 เปรียบเทียบหลักเกณฑ์ในกระบวนการพิจารณาเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนของประเทศไทย ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ซึ่งเป็นกฎหมายที่ใช้

อยู่ในปัจจุบัน ตามที่ได้ศึกษาไว้ในบทที่ 3 ทั้งในส่วนกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชน กระบวนการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชน และรูปแบบในการดำเนินการเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนแล้ว สรุปได้ดังนี้

ตารางที่ 4.1

แสดงการเปรียบเทียบหลักเกณฑ์ กฎหมาย กระบวนการ และรูปแบบดำเนินการกระบวนการพิจารณาคดีเด็กและเยาวชนในประเทศไทยกับของประเทศอังกฤษ ประเทศสหรัฐอเมริกา และประเทศนิวซีแลนด์

ประเทศไทย		
กฎหมาย	กระบวนการ	รูปแบบ
-พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 -ข้อบังคับของประธานศาลฎีกา ว่าด้วยหลักเกณฑ์วิธีการ และเงื่อนไขในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูหลังฟ้องคดี พ.ศ. 2556 -ข้อบังคับของประธานศาลฎีกา ว่าด้วยหลักเกณฑ์วิธีการ และเงื่อนไขในการกำหนดมาตรการแทนการพิพากษาคดี พ.ศ. 2556	-เด็ก บุคคลอายุเกินสิบปี แต่ไม่เกินสิบห้าปีบริบูรณ์ -เยาวชน บุคคลอายุเกินสิบห้าปีบริบูรณ์ แต่ยังไม่ถึงสิบแปดปีบริบูรณ์ -เจ้าพนักงานตำรวจมีอำนาจควบคุม 24 ชั่วโมง -สถานพินิจ (สังกัดกระทรวงยุติธรรม) สืบเสาะข้อเท็จจริงรายงานศาล -การเบี่ยงเบนคดี -ผู้อำนวยการสถานพินิจมีอำนาจในการใช้มาตรการพิเศษก่อนฟ้องคดี (มาตรา 86) -ศาลมีอำนาจใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดี และมาตรการพิเศษหลังฟ้องคดี (มาตรา 90, 132) -การโอนคดี -ศาลเยาวชนและครอบครัวมีอำนาจโอนคดีไปศาลผู้ใหญ่ได้	-ผู้อำนวยการสถานพินิจจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู เสนอพนักงานอัยการและศาลตามลำดับ -ในการจัดทำแผนของผู้อำนวยการสถานพินิจจะมีคณะกรรมการสหวิชาชีพประจำสถานพินิจซึ่งประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิในวิชาชีพด้านจิตวิทยา สังคมสงเคราะห์ สาธารณสุขและการศึกษาด้านละหนึ่งคน มีหน้าที่ให้ข้อเสนอแนะต่อผู้อำนวยการสถานพินิจในการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชนแต่ละราย คณะกรรมการสหวิชาชีพอย่างน้อยหนึ่งต้องไม่เป็นเจ้าหน้าที่ของสถานพินิจ -ผู้เข้าร่วมการประชุมประกอบด้วยเด็กหรือเยาวชน บิดามารดา ผู้ปกครอง บุคคล

ตารางที่ 4.1

แสดงการเปรียบเทียบหลักเกณฑ์ กฎหมาย กระบวนการ และรูปแบบดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีเด็กและเยาวชนในประเทศไทยกับของประเทศอังกฤษ ประเทศสหรัฐอเมริกา และประเทศนิวซีแลนด์ (ต่อ)

ประเทศไทย		
กฎหมาย	กระบวนการ	รูปแบบ
	เมื่อคำนึงถึงสภาพร่างกายสภาพจิตใจ สติปัญญา นิสัยของเด็กและเยาวชนแล้ว เห็นว่ามีสภาพเช่นเดียวกับบุคคลที่มีอายุตั้งแต่สิบแปดปีบริบูรณ์ -ศาลผู้ใหญ่โอนคดีบุคคลอายุไม่เกิน 20 ปีบริบูรณ์ ไปยังศาลเยาวชนและครอบครัวได้ เมื่อคำนึงถึงสภาพร่างกาย สภาพจิต สติปัญญา นิสัยแล้ว เห็นว่าบุคคลนั้นมีสภาพเช่นเดียวกับเด็กหรือเยาวชน	หรือผู้แทนองค์กรที่เด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดอาศัยอยู่ด้วย หรือบุคคลซึ่งเด็กหรือเยาวชนร้องขอ ฝ่ายผู้เสียหาย ประกอบด้วยผู้เสียหาย บิดา มารดา หรือผู้ปกครองผู้เสียหาย และบุคคลอื่นซึ่งผู้เสียหาย ร้องขอนักจิตวิทยา หรือ นักสังคมสงเคราะห์ พนักงานคุมประพฤติ พนักงานอัยการ -ศูนย์ให้คำปรึกษา -การทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู -ผู้ประสานการประชุม (นักจิตวิทยาผู้พิพากษา สมทบ ที่ผ่านการอบรมหรือบุคคลอื่นที่ได้รับความเห็นชอบ) -ผู้ที่เข้าร่วมการประชุม ประกอบด้วยเด็กหรือเยาวชน ที่กระทำผิด บิดา มารดา ผู้ปกครอง หรือผู้ที่ดูแลเด็กหรือเยาวชนผู้เสียหาย หรือตัวแทนของผู้เสียหาย ดำเนินการประชุมโดยผู้ประสานการประชุม

ตารางที่ 4.1

แสดงการเปรียบเทียบหลักเกณฑ์ กฎหมาย กระบวนการ และรูปแบบดำเนินกระบวนการพิจารณาคดี เด็กและเยาวชนในประเทศไทยกับของประเทศอังกฤษ ประเทศสหรัฐอเมริกา และประเทศนิวซีแลนด์ (ต่อ)

ประเทศอังกฤษ		
กฎหมาย	กระบวนการ	รูปแบบ
-The Crime and Disorder Act 1998 (CDA) - The Youth Justice and Criminal Evidence Act 1999 (YJCEA) -The Children and Young Person Act 1993	-Young Offender เด็กและเยาวชนที่มีอายุตั้งแต่ 10 ปี บริบูรณ์ แต่ไม่เกิน 18 ปี บริบูรณ์ -Juvenile Offender เยาวชนที่มีอายุตั้งแต่ 18 ปีบริบูรณ์ แต่ไม่เกิน 21 ปีบริบูรณ์ -เจ้าพนักงานตำรวจมีอำนาจควบคุมเด็กหรือเยาวชน 24 ชั่วโมง -เจ้าพนักงานตำรวจมี Reprimand and Final Warning การเตือน และการเตือนครั้งสุดท้าย -การเบี่ยงเบนคดี (Diversion) -การประชุมกลุ่มครอบครัว -ศาลจะมีคำสั่ง Referral Order -ศาลส่งตัวเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดให้กับคณะทำงานเพื่อผู้กระทำความผิดที่เป็นเยาวชน (A Young Offender Panel) ซึ่งตั้งโดยคณะทำงานเพื่อผู้กระทำความผิดที่เป็นเยาวชน	เมื่อมีเหตุสงสัยว่า เด็กหรือเยาวชนกระทำความผิด และเจ้าพนักงานตำรวจเชื่อว่า มีการกระทำความผิดเกิดขึ้น จะมีคณะกรรมการดูแลเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด (Youth Offender Board) นัดเยาวชนที่กระทำความผิดไปที่ Youth Offender Board เพื่อกำหนดให้มีมาตรการในการป้องกันการกระทำความผิดซ้ำ คณะกรรมการชุดนี้จะมีบุคคลภายนอกสองคน และเจ้าพนักงานหนึ่งคนจาก Youth Offender Teams (YOTs) -Youth Offender Teams (YOTs) เป็นกลุ่มวิชาชีพ ประกอบด้วยเจ้าพนักงานตำรวจ พนักงานคุมประพฤติ นักสังคมสงเคราะห์ เจ้าหน้าที่สาธารณสุข เจ้าหน้าที่ทางการศึกษา เจ้าหน้าที่การเคหะแห่งชาติ และเจ้าพนักงานป้องกันและปราบปราม

ตารางที่ 4.1

แสดงการเปรียบเทียบหลักเกณฑ์ กฎหมาย กระบวนการ และรูปแบบดำเนินกระบวนการพิจารณาคดี เด็กและเยาวชนในประเทศไทยกับของประเทศอังกฤษ ประเทศสหรัฐอเมริกา และประเทศนิวซีแลนด์ (ต่อ)

ประเทศอังกฤษ		
กฎหมาย	กระบวนการ	รูปแบบ
	(Youth Offender Teams: YOTs) -การโอนคดี -ตามปกติในการพิจารณาคดี เด็กหรือเยาวชนจะพิจารณาคดีที่ Youth Court แต่ในกรณีที่ เด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดในคดีร้ายแรง เช่น ความผิดฐานฆ่าคนตาย ความผิดฐานข่มขืน แม้คดีจะเริ่มต้นพิจารณาที่ Youth Court แต่จะมีการโอนคดีไปที่ Crown Court	ยาเสพติดหรือการดื่มสุรา -กองทุนยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ -การประชุมกลุ่มครอบครัว
ประเทศสหรัฐอเมริกา		
-Juvenile Justice Code -The Juvenile Justice and Delinquency Act 1974 (แก้ไขในปี 2002) -กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับเด็กหรือเยาวชนของมลรัฐ ต่าง ๆ เช่น ในมลรัฐแคลิฟอร์เนีย (California) มีกฎหมาย - The Juvenile Sanctions Division of the Nation	-เด็กที่กระทำความผิดอาญา หมายถึง เด็กที่มีอายุตั้งแต่ 10 ปี ขึ้นไป ส่วนเด็กหรือเยาวชน หมายถึง บุคคลที่มีอายุน้อยกว่า 18 ปี เว้นแต่เพื่อวัตถุประสงค์ในการสอบสวน หรือฟ้องร้อง บุคคลที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำการฝ่าฝืนกฎหมายของรัฐหรือสหพันธรัฐ ทั้งทางแพ่งและทางอาญา หรือกฎหมายท้องถิ่น	โครงการประนีประนอมข้อพิพาทระหว่างผู้เสียหายและผู้กระทำความผิด (Victim Offender Mediation) -โครงการเสวนาผู้กระทำความผิด และผู้เสียหาย (Victim Offender Dialogue) -โครงการประชุมผู้กระทำความผิด และผู้เสียหาย

ตารางที่ 4.1

แสดงการเปรียบเทียบหลักเกณฑ์ กฎหมาย กระบวนการ และรูปแบบดำเนินกระบวนการพิจารณาคดี เด็กและเยาวชนในประเทศไทยกับของประเทศอังกฤษ ประเทศสหรัฐอเมริกา และประเทศนิวซีแลนด์ (ต่อ)

ประเทศสหรัฐอเมริกา		
กฎหมาย	กระบวนการ	รูปแบบ
Council of Juvenile and Family Court Judges California Welfare and Institutions Code -California Welfare and Institutions Code	และเยาวชนจะไม่รวมถึงบุคคลที่มีอายุ 17 ปี ที่บรรลุนิติภาวะแล้ว -เด็ก เยาวชน บุคคลอายุไม่เกินสิบแปดปีบริบูรณ์ แต่ไม่กำหนดอายุขั้นต่ำไว้ (มลรัฐแคลิฟอร์เนีย California) -เจ้าพนักงานตำรวจมีอำนาจควบคุม 6 ชั่วโมง -ส่งตัวเด็กให้เจ้าหน้าที่ของศาลเยาวชน (Juvenile Court Officials หรือ Juvenile Facility) Intake Officer หรือ Detention Facilities (สำนักงานคุมประพฤติ) ซึ่งเป็นแผนกหนึ่งในศาลเยาวชน -มาตรการการเบี่ยงเบนคดี (Diversion) 3 รูปแบบ 1. Police Diversion การเบี่ยงเบนคดีโดยเจ้าหน้าที่ตำรวจ	(Victim Offender Conferencing) -โครงการประชุมครอบครัว (Family Group Conference) -การประชุมล้อมวง (Circles) -ในศาลเยาวชนของมลรัฐแคลิฟอร์เนีย เมื่อเด็กและเยาวชนถูกส่งตัวให้สำนักงานคุมประพฤติ พนักงานคุมประพฤติจะเป็นผู้ตัดสินใจว่าการกระทำของเด็กหรือเยาวชนควรจะถูกควบคุมตัวอยู่ที่สถานพินิจ หรือเด็กหรือเยาวชนควรจะถูกการเบี่ยงเบนคดีออกไป -ในกรณีที่เด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดและถูกตั้งข้อหาถ้าการกระทำความผิดของเด็กหรือเยาวชนสามารถที่จะเข้าไปสู่กระบวนการที่ไม่เป็นทางการ เช่น การชดเชยเงินในความเสียหาย การจัดให้มีการจัดทำแผนให้คำปรึกษา การเข้าโปรแกรมการศึกษา, การทำ

ตารางที่ 4.1

แสดงการเปรียบเทียบหลักเกณฑ์ กฎหมาย กระบวนการ และรูปแบบดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีเด็กและเยาวชนในประเทศไทยกับของประเทศอังกฤษ ประเทศสหรัฐอเมริกา และประเทศนิวซีแลนด์ (ต่อ)

ประเทศสหรัฐอเมริกา		
กฎหมาย	กระบวนการ	รูปแบบ
	2. School or Other Social Agency การเปี่ยงเบนคดีโดยโรงเรียนหรือหน่วยงานทางสังคมอื่น ๆ 3. Court Diversion การเปี่ยงเบนคดีโดยผู้พิพากษา-การโอนคดี บางมลรัฐกำหนดอายุขั้นต่ำที่สามารถโอนคดีเด็กและเยาวชนไปยังศาลผู้ใหญ่ได้ ซึ่งแตกต่างกันไปในแต่ละมลรัฐ ส่วนในรัฐแคลิฟอร์เนียไม่ได้กำหนดอายุขั้นต่ำไว้ แต่กำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับความผิดที่โอนคดีไปศาลผู้ใหญ่ได้ เช่น ความผิดฐานฆ่าคนตาย, ความผิดเกี่ยวกับเพศ (ข่มขืนโดยใช้กำลังบังคับ หรือการกระทำความรุนแรง ซึ่งความผิดต่อเด็กอายุต่ำกว่า 14 ปี), การลักพาตัวไปเรียกค่าไถ่, ความผิดฐานโจรกรรม ศาลก็มีอำนาจที่จะมีคำสั่งให้ดำเนินคดีกับเด็กหรือเยาวชนในศาลเยาวชนได้	กิจกรรมบริการสังคม การเข้าโปรแกรมการไกล่เกลี่ย ในการแก้ไขบำบัดเยียวยาเด็กหรือเยาวชนที่เข้ามาอยู่ในความดูแลของศาล พนักงานคุมประพฤติจะเรียกเด็กหรือเยาวชน บิดามารดา หรือผู้ปกครองมาสัมภาษณ์ เพื่อสอบถามเกี่ยวกับพฤติกรรมในการกระทำ ความผิดของเด็กหรือเยาวชน พฤติกรรมทั่วไปของเด็กหรือเยาวชนเพื่อหาความต้องการและสภาพปัญหาเพื่อให้มีการช่วยเหลือแบบพิเศษแก่เด็ก เฉพาะราย -กรณีที่พนักงานคุมประพฤติเห็นควรที่จะดำเนินคดี เด็กหรือเยาวชนจะถูกส่งไปที่สำนักงานอัยการ โดยเด็กหรือเยาวชนจะต้องถูกส่งโดยตรงไปที่สำนักงานอัยการภายใน 48 ชั่วโมง เพื่อที่จะตรวจสอบและตั้งข้อหา พนักงานอัยการสามารถที่จะ

ตารางที่ 4.1

แสดงการเปรียบเทียบหลักเกณฑ์ กฎหมาย กระบวนการ และรูปแบบดำเนินกระบวนการพิจารณาคดี เด็กและเยาวชนในประเทศไทยกับของประเทศอังกฤษ ประเทศสหรัฐอเมริกา และประเทศนิวซีแลนด์ (ต่อ)

ประเทศสหรัฐอเมริกา		
กฎหมาย	กระบวนการ	รูปแบบ
	ในกรณีที่ศาลเห็นว่าการดำเนิน กระบวนพิจารณาในศาล เยาวชนจะเป็นการดีต่อเด็กหรือ เยาวชนมากกว่า หรือศาล พิจารณาแล้วเห็นว่า การแก้ไข บำบัด พันฟูเด็กหรือเยาวชนจะ เป็นการดีต่อเด็กหรือเยาวชน มากกว่า	1. ตั้งข้อหา กับเด็กหรือเยาวชน และส่งเด็กหรือเยาวชนไปที่ศาล หรือ 2. ส่งเด็กหรือเยาวชนกลับมาที่ สำนักงานคุมประพฤติ ในกรณีที่ พนักงานอัยการ เห็นว่า การดำเนินคดีอย่างไม่เป็น ทางการจะเป็นประโยชน์กับเด็ก หรือเยาวชนมากกว่า
ประเทศนิวซีแลนด์		
-The Children, Young Persons and Their Families Act 1989	- Child เด็ก หมายถึง เด็กซึ่งมี อายุต่ำกว่า 14 ปี - Yong Person เยาวชน หมายถึง เด็กซึ่งมีอายุมากกว่า 14 ปี แต่ไม่เกิน 17 ปี แต่ไม่รวมถึงบุคคลที่บรรลุนิติภาวะโดยการแต่งงานหรือ ตามกฎหมาย -การเบี่ยงเบนคดี (Diversion) -มีหน่วยงานที่ดูแลเด็กโดยเฉพาะที่เรียกว่า Youth Aid Division	-Youth Aid Division เป็นผู้จัดทำแนวทางในการตัดสินใจ เพื่อให้เจ้าหน้าที่เป็นผู้พิจารณา เจ้าหน้าที่ตำรวจนิวซีแลนด์จะเป็นผู้พิจารณาว่าการกระทำ ความผิดนั้นร้ายแรงหรือไม่ จะมี การตั้งข้อหาแก่เด็กและเยาวชน หรือไม่โดยเจ้าพนักงานตำรวจมี เครื่องมือที่เรียกว่า Youth Offending Risk Screening Tool: YORST) ซึ่งเป็น-Youth Aid Division เป็นผู้จัดทำ แนวทางในการตัดสินใจ เพื่อให้ เจ้าหน้าที่เป็นผู้พิจารณา

ตารางที่ 4.1

แสดงการเปรียบเทียบหลักเกณฑ์ กฎหมาย กระบวนการ และรูปแบบดำเนินกระบวนการพิจารณาคดี เด็กและเยาวชนในประเทศไทยกับของประเทศอังกฤษ ประเทศสหรัฐอเมริกา และประเทศนิวซีแลนด์ (ต่อ)

ประเทศนิวซีแลนด์		
กฎหมาย	กระบวนการ	รูปแบบ
	ในชั้นเจ้าพนักงานตำรวจ -เจ้าพนักงานตำรวจมีคำสั่งเตือน Warnings -Alternative Action มาตรการทางเลือก - Referral to Youth Justice Co-ordinator การส่งเรื่องไปให้ผู้ประสานงานในกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็ก - เด็กอายุ 10 ปีขึ้นไป หรือเด็กที่มีอายุ 12 ปี หรือ 13 ปี ถูกตั้งข้อหาว่า กระทำความผิดร้ายแรง เช่น ความผิดฐานฆ่าคนตายโดยเจตนาหรือไม่เจตนา หรือในกรณีที่เยาวชนถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิด 3 หรือ 4 ข้อหา อาจจะมีการพิจารณาโดยคณะลูกขุน (Jury)	เจ้าหน้าที่ตำรวจนิวซีแลนด์จะเป็นผู้พิจารณาว่าการกระทำ ความผิดนั้นร้ายแรงหรือไม่ จะมี การตั้งข้อหาแก่เด็กและเยาวชนหรือไม่โดยเจ้าพนักงานตำรวจมีเครื่องมือที่เรียกว่า Youth Offending Risk Screening Tool: YORST) ซึ่งเป็นแบบฟอร์มที่ใช้ในการสอบถามที่เรียกว่า Youth Justice Checklist ซึ่งเจ้าพนักงานตำรวจจะต้องนำมาวิเคราะห์เพื่อหาแนวทางในการแก้ไขเด็กและเยาวชน -Youth Offender Teams (YOTs) ของนิวซีแลนด์ ประกอบด้วยนักสังคมสงเคราะห์ของท้องถิ่น เจ้าพนักงานตำรวจ เจ้าหน้าที่ทางการศึกษา ตัวแทนของ Iwi Social Service ตัวแทนของหน่วยงานที่ดูแลด้านสังคม หรือบุคคลอื่น ๆ ที่กฎหมายกำหนดให้เป็นผู้ดูแลเด็กหรือเยาวชน

ตารางที่ 4.1

แสดงการเปรียบเทียบหลักเกณฑ์ กฎหมาย กระบวนการ และรูปแบบดำเนินการกระบวนการพิจารณาคดีเด็กและเยาวชนในประเทศไทยกับของประเทศอังกฤษ ประเทศสหรัฐอเมริกา และประเทศนิวซีแลนด์ (ต่อ)

ประเทศนิวซีแลนด์		
กฎหมาย	กระบวนการ	รูปแบบ
		-วิธีการประชุมกลุ่มครอบครัว (Family Group Conference) ผู้ที่เข้าร่วมการประชุมกลุ่มครอบครัวประกอบด้วยเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิด บิดา มารดา ผู้ปกครองหรือผู้ที่ดูแลเด็กหรือเยาวชน สมาชิกของครอบครัว Whanau พนักงานอัยการ ผู้เสียหายจากการกระทำความผิดหรือตัวแทนของผู้เสียหาย เจ้าหน้าที่ตำรวจ และนักสังคมสงเคราะห์ ที่ปรึกษากฎหมายของเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิด ตัวแทนของ Iwi Social Service ตัวแทนของหน่วยงานที่ดูแลด้านสังคม หรือบุคคลอื่น ๆ ที่กฎหมายกำหนดให้เป็นผู้ดูแลเด็กหรือเยาวชน -The Department of Child Youth and Family Service หน่วยงานที่ดูแลเด็กตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล

จากตารางการเปรียบเทียบหลักเกณฑ์ กฎหมาย กระบวนการ และรูปแบบในเรื่องการนำหลักในเรื่องกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชนในประเทศไทยกับของประเทศอังกฤษ ประเทศสหรัฐอเมริกา และประเทศนิวซีแลนด์ข้างต้น แสดงให้เห็นว่าทั้งหลักเกณฑ์ กฎหมาย กระบวนการ และรูปแบบในประเทศไทยยังแตกต่างจากประเทศอื่นที่นำมาวิเคราะห์เปรียบเทียบหลายประการ ซึ่งจำเป็นที่จะต้องนำมาวิเคราะห์เพื่อพัฒนากฎหมาย กระบวนการ และรูปแบบที่เหมาะสมกับประเทศไทย

4.2 วิเคราะห์ปัญหาและแนวทางแก้ไขในการกระบวนการยุติธรรมของประเทศไทยเปรียบเทียบกับต่างประเทศ

จากการศึกษาเปรียบเทียบเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชนในประเทศอังกฤษ ประเทศสหรัฐอเมริกา และประเทศนิวซีแลนด์ กับหลักเกณฑ์ในกระบวนการพิจารณาเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนของประเทศไทย ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ตามตารางการเปรียบเทียบข้างต้น เห็นได้ว่าในแต่ละประเทศรวมถึงประเทศไทย มีกฎหมาย กระบวนการ และรูปแบบที่แตกต่างกัน ซึ่งประเทศไทยสามารถนำมาปรับใช้เพื่อให้เหมาะสมกับสภาพสังคมและบริบทของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชนได้ดังนี้

4.2.1 มาตรการเบี่ยงเบนคดีในชั้นเจ้าพนักงานตำรวจ

ในชั้นเจ้าพนักงานตำรวจ ตามหลักการของต่างประเทศที่ควรนำมาปรับใช้และจำเป็นอย่างยิ่ง คือ การนำหลักเกณฑ์ในเรื่องการเบี่ยงเบนคดีในชั้นเจ้าพนักงานตำรวจมาปรับใช้ในการเบี่ยงเบนคดีในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชนในประเทศไทย จากการศึกษากฎหมายของประเทศอังกฤษ ประเทศสหรัฐอเมริกา และประเทศนิวซีแลนด์ มีการใช้มาตรการพิเศษตั้งแต่ชั้นเจ้าพนักงานตำรวจ โดยให้อำนาจเจ้าพนักงานตำรวจในการใช้ดุลพินิจในการเบี่ยงเบนคดี ในกรณีที่มีการกระทำความผิดเกิดขึ้นตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในประเทศอังกฤษที่เจ้าพนักงานตำรวจมีอำนาจในการเตือนแบบเป็นทางการและแบบไม่เป็นทางการ และสามารถเบี่ยงเบนคดีโดยไม่ต้องมีการดำเนินคดีกับเด็กและเยาวชนได้ หากเด็กและเยาวชนปฏิบัติตามการเตือนของเจ้าพนักงานตำรวจ หรือในประเทศสหรัฐอเมริกาในมลรัฐแคลิฟอร์เนียที่ให้อำนาจเจ้าพนักงานตำรวจในการใช้ดุลพินิจในการดำเนินคดีกับเด็กและเยาวชน หรือในประเทศนิวซีแลนด์ที่มีหลักเกณฑ์ในการให้อำนาจเจ้าพนักงานตำรวจที่จะดำเนินการหรือไม่ดำเนินการอย่างไรกับ เด็กและเยาวชน หรือการเตือน หรือการใช้กระบวนการในการเบี่ยงเบนหรือกระบวนการทางเลือกอื่น ๆ

ซึ่งแตกต่างกับประเทศไทยที่ไม่มีการกำหนดหลักในเรื่องการเบี่ยงเบนคดีเด็กและเยาวชนในชั้นเจ้าพนักงานตำรวจไว้ มีแต่การให้อำนาจผู้อำนวยการสถานพินิจในการใช้มาตรการพิเศษก่อนฟ้องคดีตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 86 เท่านั้น

4.2.2 บุคคลหรือองค์กรที่หาข้อมูลหรือข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน

ตามกฎหมายต่างประเทศที่ศึกษา มีองค์กรที่เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมในการหาข้อมูลต่าง ๆ เกี่ยวกับเด็กและเยาวชน หาสาเหตุและการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชน โดยองค์กรหรือหน่วยงานที่มีนักจิตวิทยา หรือนักสังคมสงเคราะห์ในการดูแลเด็กและเยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาดังกล่าว โดยจะเป็นผู้หาข้อมูลเกี่ยวกับเด็ก เยาวชน ครอบครัว หรือบุคคลซึ่งเด็กและเยาวชนพักอาศัยอยู่ด้วย หาข้อมูลเกี่ยวกับพฤติการณ์ในการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชน สิ่งแวดล้อมหรือปัจจัยอื่นใดที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิด เพื่อนำมาเป็นข้อมูลในการดูแลและช่วยเหลือเด็กและเยาวชนตั้งแต่ต้น และเพื่อใช้ประกอบการพิจารณาทั้งในชั้นเจ้าพนักงานตำรวจ เพื่อให้เจ้าพนักงานตำรวจนำข้อมูลดังกล่าวมาใช้ประกอบการใช้ดุลพินิจของเจ้าพนักงานตำรวจ ในการตัดสินใจว่าจะดำเนินการ หรือมีมาตรการอย่างไรที่จะนำมาใช้กับเด็กและเยาวชน การนำข้อเท็จจริงมาใช้ในการประกอบการตัดสินใจของเจ้าพนักงานตำรวจ ในกรณีการออกคำสั่งเตือน การใช้มาตรการทางเลือกอื่น ๆ หรือในการใช้ดุลพินิจในการส่งเด็กและเยาวชนไปเข้าร่วมการประชุมกลุ่มครอบครัว และในชั้นพิจารณาของศาล เพื่อที่จะนำข้อเท็จจริงที่ได้จากการหาข้อมูลดังกล่าวมาใช้ในการประชุมกลุ่มครอบครัว และนำมาใช้ในการพิจารณาคดีประกอบพฤติการณ์ของเด็กและเยาวชน เพื่อหาแนวทางในการจัดทำแผนแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชนให้เหมาะสมกับเด็กและเยาวชนในแต่ละกรณี แต่ตามกฎหมายของประเทศไทย มีเพียงเจ้าหน้าที่ของสถานพินิจและเจ้าหน้าที่ของศูนย์ให้คำปรึกษาเป็นผู้ดำเนินการสืบหาข้อมูลเท่านั้น จึงควรมีการนำหลักการในเรื่องนี้ไปปรับใช้เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ต้องการจากบุคคลหรือองค์กรที่มีความรู้เกี่ยวกับเด็กและเยาวชนเพื่อใช้ประกอบการพิจารณา

4.2.3 หลักเกณฑ์เกี่ยวกับเรื่องการประชุมกลุ่มครอบครัว

ในเรื่องการประชุมกลุ่มครอบครัวตามกฎหมายต่างประเทศที่ได้ศึกษาในบทที่ 2 เน้นการประชุมกลุ่มครอบครัวร่วมกัน โดยการมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชน บิดา มารดา ผู้ปกครองหรือบุคคลที่เด็กและเยาวชนอาศัยอยู่ ผู้เสียหาย หรือบุคคลที่ผู้เสียหายไว้วางใจ และชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการประชุม เพื่อเปิดโอกาสให้เด็กและเยาวชนมีโอกาสได้พบกับผู้เสียหาย โดยการให้เด็กและเยาวชนมีส่วนร่วมในการแสดงความเห็น วิธีการในการเยียวยาความเสียหาย ทั้งต่อผู้เสียหาย และการให้ชุมชนมีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูทั้งต่อเด็กและเยาวชนผู้เสียหาย และชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากการกระทำความผิด ทั้งกำหนดหลักการชัดเจนว่า ผู้ที่

เข้าร่วมการประชุมกลุ่มครอบครัวต้องมีใครบ้าง เช่น ในประเทศนิวซีแลนด์และประเทศอังกฤษ ที่มีการกำหนดไว้คล้ายกัน โดยกำหนดให้มีผู้ที่เข้าร่วมการประชุมกลุ่มครอบครัวประกอบด้วยเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด บิดา มารดา ผู้ปกครอง หรือผู้ที่ดูแลเด็กและเยาวชน สมาชิกของครอบครัว พนักงานอัยการ ผู้เสียหายจากการกระทำความผิด หรือตัวแทนของผู้เสียหาย เจ้าหน้าที่ตำรวจ และนักสังคมสงเคราะห์ ที่ปรึกษากฎหมายของเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด ตัวแทนของหน่วยงานที่ดูแลด้านสังคม หรือบุคคลอื่น ๆ ที่กฎหมายกำหนดให้เป็นผู้ดูแลเด็กและเยาวชน

แต่ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ไม่มีบทบัญญัติที่บังคับให้ต้องมีการประชุมกลุ่มครอบครัว ซึ่งในทางปฏิบัติมีเพียงบางคดีที่มีการประชุมกลุ่มครอบครัว อันสืบเนื่องมาจากปัญหาที่มีคดีที่เด็กและเยาวชนกระทำความผิดเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญามาก ทั้งปัญหาในเรื่องการขาดแคลนบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถ ทำให้แต่ละหน่วยงานที่เกี่ยวข้องไม่ได้จัดให้มีการประชุมกลุ่มครอบครัวอย่างจริงจัง ประกอบกับตามกฎหมายไม่ได้กำหนดชัดเจนว่าต้องดำเนินการ และไม่มีหลักเกณฑ์กำหนดให้ผู้เสียหาย หรือชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการประชุมกลุ่มครอบครัว เพื่อแสวงหาข้อตกลงที่เกิดจากความต้องการทั้งสองฝ่าย เพื่อเปิดโอกาสให้ฝ่ายผู้เสียหายมีโอกาสได้พบกับฝ่ายเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด ฝ่ายผู้เสียหายจะมีโอกาสพบกับเด็กและเยาวชนเมื่อมีการส่งตัวเด็กและเยาวชนไปที่ศาลเยาวชนและครอบครัวแล้วเท่านั้น ทั้งตามกฎหมายไม่มีหลักเกณฑ์ให้เจ้าพนักงานตำรวจ ซึ่งเป็นบุคคลแรกที่ได้รับเรื่องที่มีการพบหรืออ้างว่ามีการกระทำที่อ้างว่าเด็กและเยาวชนกระทำความผิดเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำแผนแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชน เช่น ในคดีที่เด็กและเยาวชนกระทำความผิดฐานขักรถโดยไม่คำนึงถึงความปลอดภัยหรือเดือดร้อนของผู้อื่นที่เป็นปัญหาสำคัญอยู่ในสังคมไทยในปัจจุบัน เมื่อเจ้าพนักงานตำรวจจับกุมเด็กและเยาวชนมาส่งศาลแล้ว ก็ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดูแล แก้ไข บำบัด ฟื้นฟูพฤติกรรมของเด็กและเยาวชน ทั้ง ๆ ที่เจ้าพนักงานตำรวจเป็นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการแก้ไขปัญหาระเบิดจราจร และเป็นผู้จับกุมเด็กและเยาวชน และบางครั้งก็ได้รับผลโดยตรงจากการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชน ซึ่งเคยมีข่าวบ่อยครั้งว่า เจ้าพนักงานตำรวจถูกขักรถชนในขณะที่มีการตั้งด่านเพื่อตรวจจับ จึงควรมีการกำหนดหลักเกณฑ์ให้เจ้าพนักงานตำรวจเข้ามามีส่วนร่วมอย่างจริงจัง หรือการให้หน่วยงานหรือองค์กรที่ดูแลเด็กเข้ามามีส่วนร่วมในการร่วมประชุมกลุ่มครอบครัวร่วมกับกับบุคคลในสาขาวิชาชีพต่าง ๆ ซึ่งประกอบด้วยเจ้าพนักงานตำรวจ พนักงานอัยการ พนักงานคุมประพฤติ นักสังคมสงเคราะห์ เจ้าหน้าที่สาธารณสุข เจ้าหน้าที่ทางการศึกษา และเจ้าพนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติดให้โทษ ตามหลักเกณฑ์ของประเทศอังกฤษ

ขั้นตอนที่อาจจัดให้มีการประชุมกลุ่มครอบครัว เช่น ในขั้นตอนของสถานพินิจ เนื่องจากสถานพินิจจะเป็นผู้ตรวจสอบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำความผิด เหตุแห่งการกระทำ

ความผิด ผลของการกระทำความผิด ซึ่งมีโอกาสที่จะได้พบกับฝ่ายผู้เสียหาย จึงอาจมีการจัดประชุม กลุ่มครอบครัวโดยผู้อำนวยการสถานพินิจ ส่วนในชั้นพิจารณาในศาลเยาวชนและครอบครัว ในกรณีที่ ผู้พิพากษาเป็นผู้ไกล่เกลี่ยก็มีโอกาสที่เด็กและเยาวชน บิดา มารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคลที่เด็กและ เยาวชนอาศัยอยู่ด้วย ได้พบ พูดคุยกันถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น มีโอกาสพบกับผู้เสียหาย เพื่อให้เด็กและ เยาวชนได้รู้ถึงผลกระทบที่เกิดจากการกระทำความผิดของตนจากฝ่ายผู้เสียหาย และให้โอกาสเด็ก และเยาวชนรู้สำนึกในการกระทำความผิด เปิดโอกาสให้เด็กและเยาวชนขอโทษ หรือชดเชยความ เสียหายให้แก่ฝ่ายผู้เสียหาย การแสดงความเสียใจในการกระทำของตน และศาลเยาวชนและ ครอบครัวอาจนำมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา หรือมาตรการแทนการพิพากษามาใช้กับ เด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดได้ตามเงื่อนไขที่กำหนดตามกฎหมาย ซึ่งได้ศึกษาไว้แล้วในบทที่ 3 ในกรณีที่ศาลเยาวชนและครอบครัวเห็นควรให้มีการจัดทำแผนแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชน ก็ จะดำเนินการโดยผู้ประสานการประชุม ซึ่งจะมีลักษณะของการประชุมกลุ่มครอบครัว เพื่อเปิดโอกาส ให้เด็กและเยาวชน บิดา มารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคลที่เด็กและเยาวชนอาศัยอยู่ด้วย ผู้เสียหาย หรือ บุคคลที่ผู้เสียหายไว้วางใจ หรือในบางกรณีอาจจะมีสถานศึกษา หรือชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการ ประชุมเพื่อหาแนวทางในการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชน เพื่อร่วมกันในการจัดทำแผนแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเพื่อนำเสนอศาลเยาวชนและครอบครัว

4.2.4 บุคคลหรือองค์กรที่มีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็ก

และเยาวชน

ตามหลักกฎหมายต่างประเทศได้ศึกษาในบทที่ 2 เน้นการให้ชุมชน เจ้าพนักงาน ตำรวจ พนักงานอัยการ นักสังคมสงเคราะห์ ที่ปรึกษากฎหมายของเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด ตัวแทนของ Iwi Social Service ตัวแทนของหน่วยงานที่ดูแลด้านสังคม หรือบุคคลอื่น ๆ ที่กฎหมาย กำหนดให้เป็นผู้ดูแลเด็กและเยาวชน องค์กรอื่นที่มีหน้าที่ในการดูแลและช่วยเหลือเด็ก เข้ามามีส่วน ร่วมในกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน ตั้งแต่มีเหตุสงสัยว่าเด็กและเยาวชนกระทำความผิด แต่ตามหลักการในพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชน และครอบครัว พ.ศ. 2553 ตั้งแต่เริ่มจับกุมเด็กและเยาวชน หรือในกรณีที่เด็กและเยาวชนเข้ามอบตัว ต่อเจ้าพนักงานตำรวจ ยังไม่มีตัวแทนของหน่วยงานที่ดูแลด้านสังคม หรือบุคคลอื่น ๆ ที่กฎหมาย กำหนดให้เป็นผู้ดูแลเด็กและเยาวชน และไม่มีหลักเกณฑ์ให้องค์กรอื่นที่มีหน้าที่ในการดูแล และช่วยเหลือเด็กและเยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน คงมี เพียงนักจิตวิทยา หรือ นักสังคมสงเคราะห์ บุคคลที่เด็กร้องขอ ที่ปรึกษากฎหมายของเด็กและเยาวชน และพนักงานอัยการอยู่ร่วมในการสอบปากคำเด็กหรือเยาวชนเท่านั้น ทั้งในการสอบปากคำกำหนด เพียงว่า บิดา มารดา ผู้ปกครอง หรือผู้แทนองค์กรซึ่งเด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วยจะเข้าร่วมรับ ฟัง การสอบสวนด้วยก็ได้ ซึ่งไม่ใช่บทบังคับว่าต้องให้บิดา มารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคลที่เด็กและเยาวชน

อาศัยอยู่ด้วยต้องอยู่ขณะสอบปากคำ ซึ่งแสดงว่า ไม่ได้มีจุดมุ่งหมายให้เด็กและเยาวชน บิดา มารดา ผู้ปกครอง หรือผู้แทนองค์กรซึ่งเด็กและเยาวชนอาศัยอยู่ด้วยเข้ามามีส่วนร่วมหรือแสดงความคิดเห็นอย่างแท้จริง จึงควรมีการแก้ไขกฎหมายให้มีหน่วยงานของรัฐเข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลและช่วยเหลือเด็กและเยาวชนตั้งแต่ต้นทางของกระบวนการยุติธรรม เมื่อเด็กและเยาวชนถูกกล่าวหาว่าเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิด ซึ่งอาจนำหลักการของประเทศอังกฤษที่มี Youth Offender Team ที่เป็นกลุ่มวิชาชีพ ประกอบด้วย เจ้าพนักงานตำรวจ พนักงานคุมประพฤติ นักสังคมสงเคราะห์ เจ้าหน้าที่สาธารณสุข เจ้าหน้าที่ทางการศึกษา เจ้าหน้าที่การเคหะแห่งชาติ และเจ้าพนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติดหรือการตีมสุมรา มาปรับใช้กับประเทศไทย เพื่อให้มีตัวแทนของชุมชน และเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานที่มีหน้าที่ดูแลเด็กและเยาวชนเข้ามาช่วยดูแลเด็กและเยาวชนตั้งแต่เด็กและเยาวชนถูกกล่าวหาว่ามีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิด ซึ่งเป็นการคุ้มครองและดูแลเด็กและเยาวชนให้ทัดเทียมกับประเทศอื่น ๆ ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่า ควรจัดตั้งขึ้นเป็นหน่วยงานเฉพาะและอยู่ในความดูแลของศาลเยาวชนและครอบครัว ซึ่งจะช่วยให้การทำงานเกิดประโยชน์ต่อเด็กและเยาวชน สามารถนำข้อมูลมาใช้ประกอบการพิจารณาการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน เพื่อให้มีการแก้ไขปัญหาลูกและเยาวชนได้อย่างตรงจุด และเกิดประโยชน์สูงสุดต่อเด็กและเยาวชน

4.2.5 โครงการในการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชน

ในส่วนโครงการในการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชนของต่างประเทศ มีหลายโครงการที่มีหลักการในการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่ชัดเจน ซึ่งในประเทศไทย ยังไม่มีโครงการดังกล่าว อาทิ โครงการต่าง ๆ ที่กำหนดไว้ในประเทศสหรัฐอเมริกา เช่น โครงการประนอมข้อพิพาทระหว่างผู้เสียหาย และผู้กระทำความผิด (Victim Offender Mediation) โครงการเสวนาผู้กระทำความผิด และผู้เสียหาย (Victim Offender Dialogue) โครงการประชุมผู้กระทำความผิด และผู้เสียหาย (Victim Offender Conferencing) โครงการประชุมครอบครัว (Family Group Conference) และการประชุมล้อมวง (Circles) การจัดให้มีการจัดทำแผนให้คำปรึกษา การเข้าโปรแกรมการศึกษา การทำกิจกรรมบริการสังคม การเข้าโปรแกรมในการแก้ไข บำบัด เยียวยาเด็กหรือเยาวชนที่เข้ามาอยู่ในความดูแลของศาล ซึ่งประเทศไทยอาจนำโครงการดังกล่าวมาเป็นต้นแบบเพื่อนำมาปรับใช้กับประเทศไทยอย่างเป็นรูปธรรม พร้อมทั้งการกำหนดให้มีองค์กร หรือหน่วยงานที่ต้องเข้ามาเป็นผู้ดูแลเด็กและเยาวชน และโครงการต่าง ๆ พร้อมงบประมาณในการจัดโครงการต่าง ๆ อย่างทั่วถึง เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชนอย่างแท้จริง

ในกรณีปัญหาที่ว่าหากเด็กและเยาวชนรู้สำนึกในการกระทำความผิด และตกลงกับฝ่ายผู้เสียหายได้แล้ว จำเป็นที่เด็กและเยาวชนต้องมาที่ศาลเยาวชนและครอบครัวหรือไม่ ผู้วิจัยเห็นว่า

เด็กและเยาวชน บิดา มารดา และผู้ปกครองของเด็กและเยาวชนจำเป็นที่จะต้องมาที่ศาลเยาวชนและครอบครัว เพื่อเข้าสู่กระบวนการในการจำแนกเด็กและเยาวชน โดยการคัดกรองจากศูนย์ให้คำปรึกษาและประสานการประชุม เพื่อหาแนวทางในการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชนอย่างเหมาะสมกับเด็กและเยาวชนเฉพาะราย แม้จะมีผู้ร่วมกระทำความผิดหลายคนก็ตาม กระบวนการในการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู จะเริ่มจากการนัดหมายเด็กและเยาวชน บิดา มารดา และผู้ปกครองของเด็กและเยาวชนมาเพื่อสอบถามข้อเท็จจริง หรือเพื่อหาสภาพปัญหาของเด็กและเยาวชน เพื่อประโยชน์ในการให้คำปรึกษาหรือแนะนำ หรือการให้เด็กและเยาวชน บิดา มารดา ผู้ปกครองของเด็กและเยาวชน เข้าร่วมโครงการหรือกิจกรรมที่เหมาะสมกับเด็กและเยาวชน เนื่องจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชนมีจุดมุ่งหมายเพื่อแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชนเพื่อให้กลับคืนสู่ครอบครัวและสังคม และสามารถใช้ชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นปกติสุข ส่วนการให้เด็กและเยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมในการหาแนวทางในการแก้ไข เยียวยา ชดเชยค่าเสียหายเป็นตัวเงินหรือไม่เป็นตัวเงิน แก่ฝ่ายผู้เสียหายนั้น เป็นการเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นต่อผู้เสียหาย ซึ่งเป็นส่วนประกอบหนึ่งในการพิจารณาพฤติกรรมของเด็กและเยาวชนว่ารู้สำนึกในการกระทำของตน และหาแนวทางในการบรรเทาผลร้ายที่เกิดขึ้นอย่างไร เพื่อนำมาประกอบการหาแนวทางในการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชน การที่ฝ่ายเด็กและเยาวชนและฝ่ายผู้เสียหายสามารถตกลงชดเชยหรือชดเชยหรือบรรเทาผลเสียหายที่เกิดขึ้นนับเป็นผลดีต่อเด็กและเยาวชน และฝ่ายผู้เสียหายในการช่วยกันหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น ซึ่งแยกส่วนกับการที่เด็กและเยาวชน บิดา มารดา และผู้ปกครองของเด็กและเยาวชนที่ต้องมาศาลเยาวชนและครอบครัวเพื่อเข้ารับการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู ซึ่งตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ก็มีบทบัญญัติในการพิจารณาคดีว่าเด็กและเยาวชนมีสิทธิเข้าฟังการพิจารณา และศาลมีอำนาจเรียกบิดา มารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคลซึ่งเด็กและเยาวชนอาศัย ให้การศึกษา ให้การทำงาน หรือเกี่ยวข้องมาสอบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนได้ และตามกฎหมายของมลรัฐแคลิฟอร์เนีย ประเทศสหรัฐอเมริกา ก็มีบทบัญญัติทำนองเดียวกัน โดยกำหนดให้บุคคลที่ต้องมาศาลเยาวชน ได้แก่ เด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด ผู้ปกครองหรือบุคคลที่เป็นผู้ดูแลเด็กและเยาวชน ในกรณีที่เด็กและเยาวชนไม่มีผู้ปกครองหรือบุคคลที่เป็นผู้ดูแลเด็กและเยาวชนภายในรัฐ หรือไม่สามารถระบุที่อยู่ได้ ญาติผู้ใหญ่ที่มีความสัมพันธ์กันและอาศัยอยู่ในรัฐนั้น หรือญาติผู้ใหญ่ที่มีถิ่นอาศัยใกล้ศาลเยาวชนที่สุดต้องมาศาลเยาวชน ส่วนในกรณีของประเทศอังกฤษ จะมี Youth Offender Teams เข้ามาดูแลเด็กและเยาวชน จึงจำเป็นที่เด็กและเยาวชนจะต้องมาพบกับเจ้าหน้าที่เพื่อเข้าสู่กระบวนการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู

4.3 วิเคราะห์การนำมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา และมาตรการพิเศษแทนการพิพากษา ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 90 และมาตรา 132 มาใช้

แม้ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 จะให้อำนาจศาลเยาวชนและครอบครัวในการนำหลักเกณฑ์ในเรื่องการนำมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดี และมาตรการพิเศษแทนการพิพากษามาใช้บังคับเมื่อเด็กและเยาวชนเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญา แต่ในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีในศาลเยาวชนและครอบครัวมีคดีส่วนน้อยที่เด็กและเยาวชนกระทำความผิด แล้วมีการนำคดีเข้าสู่มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาหรือมาตรการพิเศษแทนการพิพากษา และคดีที่ใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาหรือมาตรการพิเศษแทนการพิพากษานั้น สามารถยุติคดีได้จำนวนหนึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับคดีที่เข้าสู่กระบวนการพิจารณาคดีในชั้นพิจารณา โดยพิจารณาตามสถิติคดีของศาลเยาวชนและครอบครัวกลางในส่วนที่มีการดำเนินการตามมาตรการพิเศษตามมาตรา 90 และมาตรา 132 ในช่วงปี พ.ศ. 2557 ถึงปี พ.ศ. 2559 และสถิติคดีที่เข้าสู่กระบวนการพิจารณาคดีของศาลเยาวชนและครอบครัวทั่วประเทศ เปรียบเทียบกับคดีที่ศาลมีคำพิพากษา จำเลยที่ศาลปล่อย และจำนวนจำเลยที่มีการนำมาตรการพิเศษ แทนการดำเนินคดีอาญามาใช้ ดังนี้

ตารางที่ 4.2

แสดงสถิติคดีของศาลเยาวชนและครอบครัวกลางตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 90 ระหว่างปี พ.ศ. 2557 ถึงปี พ.ศ. 2559¹

ปี พ.ศ.	จำนวนคดีที่เข้า	จำนวนคดีที่ยุติ
2557	40	30
2558	58	12
2559	44	57

หมายเหตุ

- แผนแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชนแต่ละแผนมีระยะเวลาไม่เท่ากัน แต่ละคดีจะมีระยะเวลาของการปฏิบัติตามแผนมากกว่า 1 ปี จึงทำให้คดีไม่สามารถยุติภายในปีที่ทำแผนแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู

- คดีที่มีการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาที่สามารถยุติคดีในแต่ละปี อาจเป็นคดีที่ยุติคดีภายในปีนั้น หรืออาจจะเป็นคดีที่พิจารณาคดีต่อเนื่องมาจากปีก่อนหน้า

ตารางที่ 4.3

แสดงสถิติคดีของศาลเยาวชนและครอบครัวกลางพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ตามมาตรา 132 ระหว่างปี พ.ศ. 2557 ถึงปี พ.ศ. 2559²

ปี พ.ศ.	จำนวนคดีที่เข้า	จำนวนคดีที่ยุติ
2557	6	6
2558	20	2
2559	81	46

หมายเหตุ

- คดีที่มีการใช้มาตรการพิเศษแต่ละแบบมีระยะเวลาไม่เท่ากัน แต่ละคดีจะมีระยะเวลาของการปฏิบัติตามแผนมากกว่า 1 ปี จึงอาจทำให้คดีไม่สามารถยุติภายในปีที่ทำแผนแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู

- คดีที่มีการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาที่สามารถยุติคดีในแต่ละปี อาจเป็นคดีที่ยุติคดีภายในปีนั้น หรืออาจจะเป็นคดีที่พิจารณาคดีต่อเนื่องมาจากปีก่อนหน้า

¹ รายงานสถิติคดีของศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง

² เพิ่งอ้าง.

จากสถิติคดีที่มีการนำมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาและมาตรการพิเศษแทนการพิพากษาตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 90 และมาตรา 132 มาใช้กับเด็กและเยาวชนเปรียบเทียบกับปริมาณคดีที่เข้าสู่การพิจารณาคดีของศาลเยาวชนและครอบครัวกลางแล้ว เห็นได้ว่ามีปริมาณคดีจำนวนไม่มาก เมื่อเปรียบเทียบกับคดีทั้งหมด สาเหตุหนึ่งอาจมาจากกระบวนการหรือโครงการที่จะนำมาใช้เพื่อแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชนมีจำนวนกิจกรรมหรือโครงการน้อย กำหนดเวลาหรือระยะเวลาที่จะให้เด็กและเยาวชน บิดา มารดา ผู้ปกครองเข้าร่วมโครงการไม่เหมาะสมกับเด็กและเยาวชน เช่น เด็กและเยาวชนเรียนหนังสือ การที่กำหนดให้เด็กและเยาวชนเข้าร่วมกิจกรรมหรือโครงการที่ใช้เวลานาน และเวลาที่จะเข้าร่วมกิจกรรมหรือโครงการตรงกับเวลาที่เด็กและเยาวชนเรียนหนังสือ จึงไม่เหมาะสมที่จะให้เด็กและเยาวชนเข้าร่วมกิจกรรมหรือโครงการ เนื่องจากส่งผลกระทบต่อการศึกษาของหนังสือของเด็กและเยาวชน หรือกิจกรรมหรือโครงการที่มีอยู่ไม่เหมาะสมกับเด็กและเยาวชน จึงต้องมีการจัดกิจกรรมหรือโครงการที่เหมาะสมและเพียงพอเพื่อแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชน

เมื่อพิจารณาจากสถิติคดีที่เข้าสู่กระบวนการพิจารณาคดีของศาลเยาวชนและครอบครัวทั่วประเทศเปรียบเทียบกับคดีที่ศาลมีคำพิพากษา จำเลยที่ศาลปล่อย และจำนวนจำเลยที่มีการนำมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา และมาตรการพิเศษแทนการพิพากษา ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 90 และมาตรา 132 ประจำปี พ.ศ. 2559 ปรากฏตามตารางดังนี้³

³ เฝ้าอ้าง.

ตารางที่ 4.4

แสดงสถิติที่ดีที่เข้าสู่กระบวนการพิจารณาคดีของศาลเยาวชนและครอบครัวทั่วประเทศเปรียบเทียบกับคดีที่ศาลเยาวชนและครอบครัวมีคำพิพากษา จำเลยที่ศาลมีคำสั่งหรือคำพิพากษาปล่อย และจำนวนจำเลยที่มีการนำมาตรวจการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา (จำนวน: คน)

ศาล	ศาลตัดสินลงโทษ			ศาลสั่งปล่อยโดยมีเงื่อนไข			จำเลยที่ใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา		
	ชาย	หญิง	รวม	ชาย	หญิง	รวม	ชาย	หญิง	รวม
ศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง ชาย 2,560 หญิง 334 รวม 2,834	2,294	315	2,609	7	4	11	193	8	201
ศาลเยาวชนและครอบครัว ภาค 1 ชาย 2,516 หญิง 170 รวม 2,686	1,628	125	1,753	96	11	107	749	31	780
ศาลเยาวชนและครอบครัว ภาค 2 ชาย 1,819 หญิง 175 รวม 1,992	972	130	1,102	73	1	74	742	42	784
ศาลเยาวชนและครอบครัว ภาค 3 ชาย 4,546 หญิง 282 รวม 4,828	1,749	114	1,863	18	3	21	2,735	160	2,895

ตารางที่ 4.4

แสดงสถิติที่ดีที่เข้าสู่กระบวนการพิจารณาคดีของศาลเยาวชนและครอบครัวทั่วประเทศเปรียบเทียบกับคดีที่ศาลเยาวชนและครอบครัวมีคำพิพากษา จำเลยที่ศาลมีคำสั่งหรือคำพิพากษาปล่อย และจำนวนจำเลยที่มีการนำมาตรวจการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา (จำนวน: คน) (ต่อ)

ศาล	ศาลตัดสินลงโทษ			ศาลสั่งปล่อยโดยมีเงื่อนไข			จำเลยที่ใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา		
	ชาย	หญิง	รวม	ชาย	หญิง	รวม	ชาย	หญิง	รวม
ศาลเยาวชนและครอบครัว ภาค 4 ชาย 4,266 หญิง 204 รวม 4,470	1,536	106	1,642	67	2	69	2,652	96	2,748
ศาลเยาวชนและครอบครัว ภาค 5 ชาย 2,301 หญิง 116 รวม 1,491	835	78	913	68	4	72	460	33	493
ศาลเยาวชนและครอบครัว ภาค 6 ชาย 2,301 หญิง 139 รวม 2,834	991	80	1,071	95	5	100	1,181	54	1,235
ศาลเยาวชนและครอบครัว ภาค 7 ชาย 1,935 หญิง 210 รวม 2,145	1,134	127	1,261	123	9	132	666	65	731

ตารางที่ 4.4

แสดงสถิติคดีที่เข้าสู่กระบวนการพิจารณาคดีของศาลเยาวชนและครอบครัวทั่วประเทศเปรียบเทียบกับคดีที่ศาลเยาวชนและครอบครัวมีคำพิพากษา จำเลยที่ศาลมีคำสั่งหรือคำพิพากษาปล่อย และจำนวนจำเลยที่มีการนำมาตรวจการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาไว้ (จำนวน: คน) (ต่อ)

ศาล	ศาลตัดสินลงโทษ			ศาลสั่งปล่อยโดยมีเงื่อนไข			จำเลยที่ใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา		
	ชาย	หญิง	รวม	ชาย	หญิง	รวม	ชาย	หญิง	รวม
ศาลเยาวชนและครอบครัว ภาค 8 ชาย 3,048 หญิง 162 รวม 3,201	1,036	68	1,104	146	8	154	1,818	85	1,903
ศาลเยาวชนและครอบครัว ภาค 9 ชาย 3,153 หญิง 111 รวม 3,264	1,301	42	1,343	14	1	15	1,814	64	1,878
ศาลเยาวชนและครอบครัว ทั่วราชอาณาจักร ชาย 27,459 หญิง 1,901 รวม 29,360	13,476	1,185	14,661	707	48	755	3,008	638	13,646

จากตารางแสดงสถิติคดีดังกล่าวแสดงให้เห็น จำนวนคดีที่เด็กและเยาวชนกระทำความผิดในศาลเยาวชนและครอบครัวทั่วประเทศประจำปี พ.ศ. 2559 มีจำนวนเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดรวม 29,360 คน เด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดเป็นชายจำนวน 27,459 คน เป็นหญิงจำนวน 1,901 คน ซึ่งเมื่อพิจารณาแล้วจะเห็นว่าศาลเยาวชนและครอบครัวกลางมีจำนวนเด็กและเยาวชนเข้าสู่กระบวนการในการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาน้อยกว่าศาลเยาวชนและครอบครัวที่ตั้งอยู่ในภาคอื่น สาเหตุอย่างหนึ่งอาจเนื่องจากศาลเยาวชนและ

ครอบครัวกลางมีเขตอำนาจในกรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นเมืองใหญ่ ประเภทคดีที่เกิดขึ้นเป็นคดีอุจฉกรรจ์ที่มีอัตราโทษสูง จึงไม่สามารถเข้าสู่กระบวนการในการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาได้ และเมื่อพิจารณาจำนวนคดีดังกล่าวที่ศาลเยาวชนและครอบครัวทั่วราชอาณาจักรตัดสินลงโทษเด็กและเยาวชนที่เป็นชายจำนวน 13,476 คน เด็กและเยาวชนที่เป็นหญิงจำนวน 1,185 คน ศาลเยาวชนและครอบครัวทั่วราชอาณาจักรใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญากับเด็กและเยาวชนรวม 13,646 คน แยกเป็นชายจำนวน 13,008 คนและเป็นหญิงจำนวน 638 คน ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบแล้วยังไม่ถึงกึ่งหนึ่งของเด็กและเยาวชนทั้งหมดที่เข้าสู่การพิจารณาของศาลเยาวชนและครอบครัวทั่วราชอาณาจักร และมีจำนวนน้อยกว่าเด็กและเยาวชนที่ศาลเยาวชนและครอบครัวทั่วราชอาณาจักรมีคำพิพากษาคัดสินลงโทษ จึงจำเป็นต้องมีการพัฒนากระบวนการในการนำหลักการเกี่ยวกับมาตรการพิเศษแทนดำเนินคดีและมาตรการพิเศษแทนคำพิพากษามาตรา 86, 90 และ 132 มาใช้อย่างจริงจัง สาเหตุที่สำคัญอาจจะเนื่องมาจากในบางครั้งกิจกรรมหรือโครงการของศาลเยาวชนและครอบครัว ในขณะที่เด็กและเยาวชนเข้าสู่กระบวนการพิจารณานั้นไม่มีโครงการที่เหมาะสม ทั้งในเรื่องของระยะเวลาที่เข้าร่วมกิจกรรม หรือโครงการ และตัวกิจกรรมหรือโครงการที่มีในช่วงระยะเวลาดังกล่าวแต่ละโครงการที่มีไม่เหมาะสมกับเด็กและเยาวชน จึงจำเป็นต้องมีการพัฒนากิจกรรมหรือโครงการที่เหมาะสมเพื่อให้ผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัว เด็กและเยาวชนและครอบครัวมีทางเลือกในการเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อให้เด็กและเยาวชนรวมทั้งครอบครัวเข้าร่วมกิจกรรมหรือโครงการของศาลเยาวชนและครอบครัวทั่วประเทศ จึงควรมีการพัฒนา และจัดโครงการหรือกิจกรรมต่าง ๆ ให้เหมาะสม และเปิดโอกาสให้มีทางเลือกเพื่อให้เด็กและเยาวชนรวมทั้งครอบครัวมีโอกาสในการเข้าร่วมกิจกรรมหรือโครงการของศาลเยาวชนและครอบครัว

4.4 การประเมินผลการเข้าร่วมกิจกรรมหรือโครงการของศาลเยาวชนและครอบครัว

ในการประเมินผลโครงการที่นำมาใช้ในการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่ดำเนินการอยู่ในปัจจุบันในศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง โดยการสอบถามและการทำแบบสอบถาม⁴ ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชนทั้งทางตรงและทางอ้อม ได้แก่ เด็กและเยาวชน บิดา มารดา ผู้ปกครองของเด็กและเยาวชนที่เข้าร่วมโครงการ เจ้าพนักงานตำรวจ ผู้พิพากษาสมทบ ในเขตกรุงเทพและจังหวัดนนทบุรี ผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัว ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลเยาวชนและครอบครัวในสังกัดสำนักงานอธิบดีผู้พิพากษามาตรา 1 เกี่ยวกับโครงการที่ใช้ในการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชน เพื่อให้ทราบความเห็นและประสบการณ์ต่อโครงการแก้ไข

⁴ แบบสอบถามภาคผนวก

บำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่ศาลเยาวชนและครอบครัวดำเนินการ แนวทางในการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู เด็กและเยาวชน และข้อเสนอแนะของผู้ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการแก้ไข บำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชน โดยสอบถามจากผู้ที่เกี่ยวข้องในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑลรวมทั้งสิ้นฝ่ายละ 10 คน สรุปผลได้ดังนี้

เด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดและเข้าร่วมโครงการ

จากการทำแบบสอบถามเด็กและเยาวชนที่มีอายุระหว่าง 16 ถึง 17 ปี ส่วนใหญ่เป็น ชาย ในคำถามเกี่ยวกับโครงการของศาลเยาวชนและครอบครัว เด็กและเยาวชนผู้ตอบแบบสอบถาม เห็นด้วยอย่างยิ่งกับโครงการหรือกิจกรรมส่งเสริมความสัมพันธ์ในครอบครัว ได้แก่ โครงการครอบครัวสัมพันธ์ โครงการหรือกิจกรรมการเสริมสร้างการพัฒนาคุณภาพชีวิต เช่นโครงการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์และเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรม (EQ - MQ) โครงการคุณธรรมนำชีวิต ส่วนโครงการหรือกิจกรรมที่ส่งเสริมมีการลดปัญหาสังคม ได้แก่ โครงการค่ายอบรมเยาวชนเพื่ออนาคตของชาติ และครอบครัวอบอุ่น เช่น ค่ายกำแพงเพชรอัครโยธิน และค่ายอินทรี เด็กและเยาวชนส่วนใหญ่ เห็นด้วย แต่บางคนซึ่งเป็นส่วนน้อยไม่เห็นด้วยกับโครงการดังกล่าว และเด็กและเยาวชนส่วนใหญ่ ไม่เห็นด้วยกับโครงการหรือกิจกรรมครอบครัวบำบัด โครงการตัดเย็บเสื้อผ้าและโครงการฝึกทำอาหาร

ในส่วนคำถามที่ว่า ศาลเยาวชนและครอบครัวควรเข้าไปมีส่วนร่วมในการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชนหรือไม่ เด็กและเยาวชนที่ตอบแบบสอบถามมีความเห็นว่า ศาลเยาวชนและครอบครัวควรมีอำนาจหรือบทบาทในการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชน

ในส่วนโครงการที่เด็กและเยาวชนผู้ตอบแบบสอบถามมีความเห็นว่าเป็นประโยชน์มากที่สุด ได้แก่ โครงการคุณธรรมจริยธรรม เพราะโครงการมีการปลูกฝังจริยธรรมให้กับเด็กและเยาวชน และผู้ปกครองในเวลาที่เหมาะสม สามารถนำความรู้ที่ได้ไปปรับใช้ในชีวิตประจำวัน และเป็น การเปิดโอกาสให้เด็กและเยาวชน และครอบครัวได้อยู่ร่วมกันมีโอกาสใกล้ชิดกันมากขึ้น การที่เด็ก และเยาวชนเข้าโครงการของศาลเยาวชนและครอบครัวสามารถแก้ไขปัญหของเด็กและเยาวชน ได้ เพราะทำให้นำความรู้ไปปรับความเข้าใจและปรับปรุงตนเอง เพื่อไม่ให้บิดา มารดา ผู้ปกครอง ไม่พอใจเด็กและเยาวชน และเกิดปัญหาทะเลาะวิวาทในครอบครัว เด็กและเยาวชนที่เข้าร่วมโครงการ สามารถนำความรู้จากการเข้าร่วมโครงการหรือกิจกรรมไปใช้เป็นประโยชน์ในครอบครัว และใช้กับ เพื่อนที่เกเร ทำให้เด็กและเยาวชน และผู้ปกครองใกล้ชิดกันมากขึ้น ทำให้บิดา มารดา ผู้ปกครอง เข้าใจเด็กและเยาวชน และสามารถปรับความเข้าใจกับเด็กและเยาวชนได้ ทำให้เด็กและเยาวชน สามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมกลับไปอยู่ร่วมกับครอบครัว และคนในสังคมได้เนื่องจากเด็กและ เยาวชนได้รับการอบรมและผ่านโครงการของศาลเยาวชนและครอบครัว

ในส่วนคำถามที่ว่า ชุมชนซึ่งหมายรวมถึง สถานศึกษา สถานที่ทำงานควรมี ส่วนร่วมในการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชนหรือไม่ เด็กและเยาวชนผู้ตอบแบบสอบถาม

มีความเห็นว่า ชุมชน สถานศึกษา สถานที่ทำงาน ควรมีส่วนร่วมในการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชนเพราะจะทำให้มีกิจกรรมหลายอย่างเพิ่มมากขึ้น และจะได้ร่วมกันดูแลเด็กและเยาวชน

ในส่วนโครงการเพิ่มเติมที่เด็กและเยาวชนผู้ตอบแบบสอบถามมีความเห็นว่า เห็นว่าโครงการที่มีอยู่แล้วสามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของเด็กและเยาวชนได้เพียงพอแล้ว

บิดา มารดา ผู้ปกครอง

จากการทำแบบสอบถามบิดา มารดา ผู้ปกครองเกี่ยวกับโครงการของศาลเยาวชนและครอบครัว บิดา มารดา ผู้ปกครองที่ตอบแบบสอบถามให้ความเห็นโดยสรุปว่า ส่วนใหญ่เห็นด้วยอย่างยิ่ง กับโครงการที่ส่งเสริมความสัมพันธ์ในครอบครัว เช่น กิจกรรมครอบครัวสัมพันธ์ และกิจกรรมครอบครัวบำบัด โครงการหรือกิจกรรมการเสริมสร้างการพัฒนาคุณภาพชีวิต โครงการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์และเสริมสร้างคุณธรรม (EQ - MQ) โครงการคุณธรรมนำชีวิต และโครงการค่ายคุณธรรม จริยธรรม และเห็นด้วยกับโครงการหรือกิจกรรมที่ส่งเสริมให้มีการลดปัญหาสังคม เช่น โครงการค่ายอบรมเยาวชนเพื่ออนาคตของชาติและครอบครัวอบอุ่น (ค่ายกำแพงเพชรอัครโยธินและค่ายอินทรี) โครงการส่งเสริมความรู้ในด้านต่าง ๆ เช่น โครงการสอนตัดเย็บเสื้อผ้าบุรุษและสตรี โครงการทำสิ่งประดิษฐ์ โครงการฝึกทำอาหาร โครงการฝึกทักษะวิชาชีพด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสาร โดยมีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับโครงการว่า ควรมีโครงการฝึกอาชีพเพิ่มมากขึ้น เพื่อให้เด็กและเยาวชนที่เข้าร่วมโครงการสามารถนำความรู้ที่ได้จากการเข้าร่วมโครงการไปประกอบอาชีพต่อไป

ส่วนแนวทางแก้ไขและข้อเสนอแนะนั้น บิดา มารดา ผู้ปกครองผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีความเห็นว่า บุคคลที่ต้องเป็นหลักในการมีส่วนร่วมในการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่สำคัญ คือ เด็กและเยาวชน ผู้ปกครองเด็กและเยาวชน เนื่องจากเป็นผู้ที่อยู่ใกล้ชิดกับเด็กและเยาวชนมากที่สุด โดยบิดา มารดา ผู้ปกครองผู้ตอบแบบสอบถามมีความเห็นเพิ่มเติมว่า หน่วยงานทุกองค์กรที่เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชน ผู้ปกครองเด็กและเยาวชน เจ้าหน้าที่ตำรวจ พนักงานอัยการ นักจิตวิทยา องค์กรที่มีหน้าที่ดูแลเด็กควรเข้าร่วมในการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชน โดยนำหลักการในด้านศาสนา ศีลธรรมเข้ามามีส่วนร่วมเพื่อกล่อมเกลাজิตใจให้เด็กกลับตัวเป็นคนดีของสังคม โดยให้เด็กและเยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมในการเลือกกิจกรรมที่เหมาะสมสำหรับเด็กและเยาวชน โครงการที่ให้เด็กและเยาวชน และครอบครัวทำกิจกรรมร่วมกัน เพื่อให้เด็กและเยาวชน และครอบครัวมีเวลาอยู่ร่วมกัน มีโอกาสในการแลกเปลี่ยนความรู้ความเข้าใจ ในครอบครัว ปรับทัศนคติในการอยู่ร่วมกัน เพื่อให้เด็กและเยาวชนมีความอบอุ่น และกล้าพูดในสิ่งที่เกิดขึ้น และหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นร่วมกับครอบครัว

ในส่วนโครงการที่เห็นว่ามีประโยชน์ในการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชนมากที่สุด บิดา มารดา ผู้ปกครองผู้ตอบแบบสอบถามมีความเห็นว่า คือ โครงการที่เปิดโอกาสให้เด็กและเยาวชนแสดงออกถึงความคิด ความรู้สึกของเด็กและเยาวชน เปิดโอกาสให้เด็กและเยาวชน และผู้ปกครองมี

โอกาสในการปรับความเข้าใจกัน โดยมีความเห็นว่าศาลเยาวชนและครอบครัวมีส่วนช่วยฝึกฝน เด็ก และเยาวชน การเปิดโอกาสให้เด็กและเยาวชน และครอบครัวเข้าร่วมโครงการของศาลเยาวชนและ ครอบครัว ซึ่งจะสามารถทำให้แก้ไขปัญหของเด็กและเยาวชนได้ เนื่องจากทำให้เด็กและเยาวชน และครอบครัวมีโอกาสเปิดใจคุยและรับรู้ความรู้สึก หรือสิ่งที่ต้องการร่วมกัน การให้ความรู้เด็กและ เยาวชนจะทำให้เด็กและเยาวชนสามารถนำแนวคิดดังกล่าวไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิต ป้องกันไม่ให้ เด็กและเยาวชนกระทำความผิดซ้ำ ทำให้เด็กและเยาวชนและครอบครัวสามารถปรับตัวเข้าหากันได้

ในส่วนคำถามที่ว่า ศาลเยาวชนและครอบครัวควรเข้าไปมีส่วนร่วมในการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชนหรือไม่ บิดา มารดา ผู้ปกครองผู้ตอบแบบสอบถามมีความเห็นว่า ศาลเยาวชน และครอบครัวควรเข้ามามีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมหรือโครงการต่าง ๆ เพราะเป็นการสอนให้เด็ก และเยาวชนมีความรับผิดชอบ และเป็นการนำทางที่ถูกต้องให้แก่เด็กและเยาวชน ช่วยทำให้เด็กและ เยาวชนเป็นเด็กดี สามารถนำแนวคิดที่ได้จากการเข้าโครงการไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้

ในส่วนคำถามที่ว่า ชุมชนซึ่งหมายรวมถึง สถานศึกษา สถานที่ทำงานควรมี ส่วนร่วมในการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชนหรือไม่ บิดา มารดา ผู้ปกครองผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่มีความเห็นว่า ชุมชน สถานศึกษา หรือสถานที่ทำงานจะมีส่วนช่วยในการดูแลสอดส่อง พฤติการณ์ของเด็กและเยาวชนตั้งแต่เบื้องต้น ในส่วนสถานศึกษาควรเข้ามามีส่วนร่วม เพราะเด็กและ เยาวชนจะเชื่อรุ่นพี่ที่อยู่ในสถานศึกษามากกว่าบิดา มารดา หรือผู้ปกครอง หากให้รุ่นพี่ในสถานศึกษา ช่วยในการดูแลเด็กและเยาวชนจะทำให้ช่วยในการดูแลเด็กและเยาวชนดีขึ้น ในส่วนสถานศึกษา รวมทั้งชุมชนจะได้รู้และเข้าใจปัญหาของเด็กและเยาวชนมากขึ้น และจะได้ช่วยในการดูแลเด็ก และเยาวชนหลังจากที่ผ่านกระบวนการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูของศาลเยาวชนและครอบครัวแล้วด้วยอีก ทางหนึ่ง โดยมีข้อเสนอแนะว่าชุมชนควรเข้ามามีส่วนร่วมและมีบทบาทในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ให้กับเด็กและเยาวชนในชุมชนมากขึ้น เช่น การจัดลานกีฬา เพื่อให้เด็กและเยาวชนใช้เวลาว่างให้เป็น ประโยชน์

ในส่วนของข้อเสนอแนะเกี่ยวกับโครงการเพิ่มเติมบิดา มารดา ผู้ปกครองผู้ตอบ แบบสอบถามมีความเห็นว่า ควรมีโครงการหรือกิจกรรมต่าง ๆ ในการแนะนำ หรือให้ความรู้ แก่เด็ก และเยาวชน เพื่อให้เด็กและเยาวชนเรียนรู้เพิ่มเติม ควรมีโครงการฝึกอาชีพสำหรับเด็กและเยาวชน และควรมีโครงการเพิ่มเติมโดยให้เด็กและเยาวชนที่อยู่ในภาวะเสี่ยงที่จะกระทำความผิดเข้าร่วม โครงการได้ด้วย ควรมีการจัดอบรมเกี่ยวกับการก่ออาชญากรรมในเด็ก การให้ความรู้และการอบรม เกี่ยวกับยาเสพติด

เจ้าพนักงานตำรวจ

เจ้าพนักงานตำรวจส่วนใหญ่ที่ตอบแบบสอบถามเคยเกี่ยวข้องกับกระบวนการในการแก้ไข บำบัด พื้นฟูเด็กและเยาวชนในศาลเยาวชนและครอบครัว จากการสอบถามเกี่ยวกับโครงการของศาลเยาวชนและครอบครัว เจ้าพนักงานตำรวจผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่เห็นด้วยอย่างยิ่งกับโครงการที่ส่งเสริมความสัมพันธ์ในครอบครัว เช่น กิจกรรมครอบครัวสัมพันธ์ กิจกรรมครอบครัวบำบัด โครงการหรือกิจกรรมการเสริมสร้างการพัฒนาคุณภาพชีวิต ได้แก่ โครงการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์และเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรม (EQ - MQ) โครงการคุณธรรมนำชีวิต โครงการค่ายคุณธรรมจริยธรรม และเห็นด้วยกับโครงการแก้ไข บำบัด พื้นฟูเด็กและเยาวชนเกือบทุกโครงการ โดยเจ้าพนักงานตำรวจบางคนที่ตอบแบบสอบถามเห็นด้วยอย่างยิ่งกับโครงการในการส่งเสริมความรู้ โดยให้ข้อเสนอแนะว่า ควรมีโครงการส่งเสริมความรู้ในการประดิษฐ์ทำเฟอร์นิเจอร์ไม้ เพื่อที่เด็กและเยาวชนที่เข้าร่วมโครงการจะได้นำความรู้ไปใช้ในการประกอบวิชาชีพ ลดความเสี่ยงในการกระทำ ความผิดซ้ำ

ในส่วนแนวทางในการแก้ไขและข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับกระบวนการในการแก้ไข บำบัด พื้นฟูเด็กและเยาวชนนั้น เจ้าพนักงานตำรวจผู้ตอบแบบสอบถามมีความเห็นว่า ผู้ที่ควรมีส่วนร่วมในกระบวนการแก้ไข บำบัด พื้นฟูเด็กและเยาวชน ได้แก่ ทุกภาคส่วนซึ่งประกอบด้วยเด็กและเยาวชน บิดา มารดา ผู้ปกครอง เจ้าพนักงาน ตำรวจ พนักงานอัยการ นักจิตวิทยา และองค์กรที่มีหน้าที่ดูแล เด็กควรเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไข บำบัดพื้นฟูเด็กและเยาวชน ในส่วนรูปแบบของโครงการหรือ กิจกรรมต่าง ๆ ควรมีรูปแบบที่กระชับ เปิดโอกาสให้เด็กและเยาวชนมีโอกาสเลือกที่จะเข้ารับการ บำบัด หรือเข้าร่วมกิจกรรมในโครงการใด ในลักษณะใด โดยมีหน่วยงานที่รับผิดชอบคอยกำกับดูแล

ในส่วนโครงการที่เห็นว่าเป็นประโยชน์ในการแก้ไขเด็กและเยาวชนมากที่สุด เจ้าพนักงานตำรวจผู้ตอบแบบสอบถามมีความเห็นว่า คือ โครงการส่งเสริมความสัมพันธ์ในครอบครัว เนื่องจากเห็นว่า สถาบันครอบครัวเป็นสถาบันแรกที่ทำให้เด็กและเยาวชนรู้สึกอบอุ่นเป็นที่พึ่ง พิง ครอบครัวมีส่วนช่วยอย่างมากในการลดปัญหาเด็กและเยาวชนเข้าไปมีส่วนร่วมกับการกระทำ ความผิด หากครอบครัวมีความรักและความเข้าใจต่อกัน และโครงการที่เป็นประโยชน์มากอีก โครงการหนึ่งคือ โครงการส่งเสริมความรู้ให้เด็กและเยาวชน เพื่อนำไปใช้ในการประกอบวิชาชีพต่อไป

ในส่วนคำถามที่ว่า ศาลเยาวชนและครอบครัวควรเข้าไปมีส่วนร่วมในการแก้ไข บำบัด พื้นฟูเด็กและเยาวชนหรือไม่ เจ้าพนักงานตำรวจผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีความเห็นว่า ศาลเยาวชนและครอบครัวควรเข้าไปมีส่วนร่วมในการแก้ไข บำบัด พื้นฟูเด็กและเยาวชน เนื่องจาก ศาลเยาวชนและครอบครัวมีกระบวนการและขั้นตอนในการอบรมที่จะสามารถช่วยแก้ไขเด็กและ เยาวชนได้ในระดับหนึ่ง และศาลเยาวชนและครอบครัวมีอำนาจตามกฎหมายในการส่งเด็กและ เยาวชนเข้าสู่กระบวนการแก้ไข บำบัด พื้นฟู ประกอบกับศาลเยาวชนและครอบครัว ได้รับข้อมูล

โดยตรงจากเด็กและเยาวชน และมีผู้มีความรู้มีประสบการณ์ที่จะช่วยในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของเด็กและเยาวชนได้ เจ้าพนักงานตำรวจผู้ตอบแบบสอบถามบางท่านมีความเห็นว่า โครงการของศาลเยาวชนและครอบครัวสามารถแก้ไขปัญหาของเด็กและเยาวชนได้บางส่วน เนื่องจากมีลักษณะในการบังคับให้เด็กและเยาวชน บิดา มารดา ผู้ปกครองเข้าร่วมโครงการหรือกิจกรรม โดยมีข้อเสนอแนะว่าควรให้เด็กและเยาวชนมีทางเลือกกว่า โครงการลักษณะใดที่เด็กและเยาวชนต้องการเข้าร่วมกิจกรรมหรือโครงการเพื่อให้เด็กและเยาวชนไม่มีความรู้สึกถูกบังคับ การที่เด็กและเยาวชนเข้าร่วมโครงการจะทำให้เด็กรู้จักบทบาทและหน้าที่ของตัวเอง

ในส่วนคำถามที่ว่า ชุมชนซึ่งหมายความรวมถึงสถานศึกษา สถานที่ทำงาน ชุมชนควรมีส่วนร่วมในการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชนหรือไม่ เจ้าพนักงานตำรวจผู้ตอบแบบสอบถามมีความเห็นว่า ชุมชน สถานศึกษา และที่ทำงานเป็นจุดเริ่มต้นในการปลูกฝังเด็กและเยาวชนในการเดินชีวิตที่ถูกต้อง จึงจำเป็นต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการให้คำปรึกษาแนะนำกับเด็กและเยาวชน และชุมชนต้องเพิ่มสถานที่ออกกำลังกายและสันทนาการต่าง ๆ เพื่อให้เด็กและเยาวชนมีพื้นที่ในการทำกิจกรรมมากขึ้น อันเป็นการส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนใช้เวลาว่างในทางที่เป็นประโยชน์

ในส่วนข้อเสนอแนะเกี่ยวกับโครงการเพิ่มเติมนั้น เจ้าพนักงานตำรวจผู้ตอบแบบสอบถามมีความเห็นว่า ควรเพิ่มโครงการอื่น ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อเด็กและเยาวชน เช่น โครงการอบรมความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับยาเสพติด โครงการที่เปิดโอกาสให้เด็กและเยาวชนแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่ไม่ถูกต้องและบางท่านเห็นว่า หากจะมีการทำโครงการใหม่ โครงการดังกล่าวต้องสอดคล้องกับโครงการเดิมและต้องทำโครงการเดิมให้บรรลุผลก่อน

ข้อเสนอเกี่ยวกับโครงการอื่น ๆ เจ้าพนักงานตำรวจผู้ตอบแบบสอบถามมีความเห็นว่า ควรจัดให้มีโครงการอื่น ๆ ที่สอดคล้องกับความต้องการในแต่ละชุมชน เพื่อชุมชนจะได้นำความรู้จากการเข้าร่วมโครงการหรือกิจกรรมดังกล่าวไปใช้ได้ ควรเพิ่มเติมโครงการโดยให้แรงงานจังหวัดและสถานประกอบการของจังหวัดมาเข้าร่วมในการจัดโครงการหรือกิจกรรมเพื่อให้เด็กและเยาวชนมีงานทำ และมีเงินพอแก่การเลี้ยงชีพ ควรจัดกิจกรรมให้มีการพบปะระหว่างเด็กและเยาวชนกับผู้ปกครอง โครงการที่เพิ่มคุณค่าให้เด็กและเยาวชนซึ่งจะทำให้เด็กและเยาวชนมีความภาคภูมิใจที่สามารถผ่านโครงการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูต่าง ๆ ได้ เพื่อให้เด็กและเยาวชนสามารถนำความรู้ไปถ่ายทอดประสบการณ์ให้กับเด็กและเยาวชนอื่น ไม่ให้มายุ่งเกี่ยวกับการกระทำความผิดโดยให้ความสำคัญกับแนวทางในการแก้ไข โดยมีข้อเสนอแนะว่า การให้เด็กและเยาวชนเข้าร่วมโครงการต้องไม่มีลักษณะบังคับ ต้องให้เด็กและเยาวชนมีทางเลือกกว่า โครงการลักษณะใดที่เด็กและเยาวชนต้องการเข้าร่วมบำบัด

ผู้พิพากษา

ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลเยาวชนและครอบครัว และผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัว ที่ตอบแบบสอบถาม มีระยะเวลาการทำงาน ประมาณ 20 ถึง 25 ปี และทุกท่านที่ตอบแบบสอบถาม เคยมีส่วนร่วมหรือเกี่ยวข้องในกระบวนการแก้ไข บำบัด พื้นฟูเด็กและเยาวชนประมาณ 1 ปี

จากการสอบถามเกี่ยวกับโครงการของศาลเยาวชนและครอบครัว ผู้พิพากษาส่วนใหญ่ ที่ตอบแบบสอบถามเห็นด้วยอย่างยิ่งกับโครงการที่ส่งเสริมความสัมพันธ์ในครอบครัว เช่น กิจกรรมครอบครัวสัมพันธ์ กิจกรรมครอบครัวบำบัด โครงการหรือกิจกรรมที่ส่งเสริมให้มีการลดปัญหาสังคม โครงการค่ายอบรมเยาวชนเพื่ออนาคตของชาติและครอบครัวอบอุ่น เช่น ค่ายกำแพงเพชรอัครโยธิน และค่ายอินทรี และเห็นด้วยกับโครงการอื่น ๆ

ในส่วนคำถามเกี่ยวกับกระบวนการแก้ไข บำบัด พื้นฟูเด็กและเยาวชนว่าใครควรมีส่วนร่วมในการแก้ไข บำบัด พื้นฟูเด็กและเยาวชน ผู้พิพากษาที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เห็นว่า เด็กและเยาวชน บิดา มารดา ผู้ปกครองเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด เป็นผู้ที่มีความมีส่วนร่วมในกระบวนการแก้ไข บำบัด พื้นฟูเด็กและเยาวชน เนื่องจากเห็นว่า สถาบันครอบครัวเป็นหน่วยหนึ่งของสังคม ถ้าสถาบันครอบครัวเข้มแข็งจะทำให้สามารถแก้ไขเด็กและเยาวชนได้ และมีบางท่านที่มีความเห็นว่า ผู้ที่มีความมีส่วนร่วมในการแก้ไข บำบัด พื้นฟูเด็กและเยาวชนต้องมีบุคคลทุกฝ่ายร่วมมือกัน ทั้งเด็กและเยาวชน บิดา มารดา ผู้ปกครองเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด ฝ่ายผู้เสียหาย เจ้าหน้าที่ตำรวจ พนักงานอัยการ นักจิตวิทยา และองค์กรที่มีหน้าที่ดูแลเด็ก รวมทั้งตัวแทนของชุมชน ที่ต้องร่วมมือกันทุกฝ่ายเพื่อให้ร่วมกันในการแก้ไขเด็กและเยาวชน ซึ่งจะทำให้สามารถแก้ปัญหาให้กับเด็กและเยาวชนได้อย่างแท้จริง

ในส่วนคำถามที่ว่าโครงการที่เห็นว่าเป็นประโยชน์ในการแก้ไขเด็กและเยาวชนมากที่สุด คือโครงการใด ผู้พิพากษาที่ตอบแบบสอบถามทั้งหมดเห็นว่า โครงการหรือกิจกรรมที่ส่งเสริมความสัมพันธ์ในครอบครัว เช่น กิจกรรมครอบครัวสัมพันธ์ และกิจกรรมครอบครัวบำบัด เป็นโครงการที่มีประโยชน์มากที่สุดเพราะสถาบันครอบครัวเป็นสถาบันที่ใกล้ชิดกับเด็กและเยาวชนมากที่สุด การที่ให้เด็กและเยาวชน บิดา มารดา และผู้ปกครองมีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมด้วยกัน ทำให้ได้มีโอกาสพบและพูดคุยกัน ทำให้เข้าใจและช่วยกันในการแก้ไขปัญหา บิดา มารดา และครอบครัว ควรมีส่วนร่วมในการแก้ไขเด็กและเยาวชน เนื่องจากเป็นผู้ที่อยู่ใกล้ชิดกับเด็กมากที่สุด หากครอบครัว อบอุ่นจะทำให้เด็กและเยาวชน บิดา มารดา และผู้ปกครองเข้าใจกันมากขึ้นอันเป็นการสร้างภูมิคุ้มกัน ไม่ให้เด็กหวนกลับมากระทำความผิดซ้ำ

ในส่วนคำถามที่ว่า การที่เด็กและเยาวชนไปเข้าโครงการของศาลเยาวชนและครอบครัว สามารถแก้ไขปัญหของเด็กและเยาวชนได้หรือไม่ ผู้พิพากษาที่ตอบแบบสอบถามทั้งหมด มีความเห็นว่า สามารถแก้ไขปัญหได้บางส่วน การที่เด็กและเยาวชนเข้าร่วมโครงการหรือกิจกรรมของ

ศาลเยาวชนและครอบครัวจะช่วยให้เด็กและเยาวชนได้รับการบำบัด พื้นฟูสภาพจิตใจ ปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ซึ่งจะทำให้เด็กและเยาวชนกลับไปใช้ชีวิตได้อย่างเป็นปกติสุข ทำให้เด็กยอมรับความเป็นจริงของสภาพครอบครัว เข้าใจตนเองและครอบครัวมากขึ้น ส่วนผู้พิพากษาที่ตอบแบบสอบถามบางท่านมีความเห็นว่า โครงการหรือกิจกรรมของศาลเยาวชนและครอบครัวสามารถแก้ไข้ปัญหาของเด็กและเยาวชนได้บางส่วนนั้น เนื่องจากเห็นว่าโครงการหรือกิจกรรมทุกกิจกรรมมีประโยชน์ แต่จะสามารถแก้ไข้เด็กและเยาวชนได้หรือไม่ขึ้นต้องขึ้นกับเด็กและเยาวชน บิดา มารดา ผู้ปกครอง และสมาชิกในครอบครัวที่ต้องให้ความร่วมมือ และความตั้งใจของเด็กและเยาวชนที่จะมีการแก้ไข้ปรับปรุงตนเอง แต่ครอบครัว สถานศึกษาต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไข้ และต้องขึ้นกับสภาพแวดล้อม ที่เด็กและเยาวชนต้องกลับเข้าไปอยู่หลังจากการเข้าร่วมโครงการหรือกิจกรรมของศาลว่าเป็นอย่างไร

ในส่วนคำถามที่ว่าควรให้ชุมชน หมายความว่า ชุมชน สถานศึกษา สถานที่ทำงาน เข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไข้ บำบัด พื้นฟูเด็กและเยาวชนหรือไม่นั้น ผู้พิพากษาที่ตอบแบบสอบถามเกือบทั้งหมดเห็นด้วยในการที่ให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไข้ บำบัด พื้นฟูเด็กและเยาวชน เพราะเห็นว่า ชุมชน สถานศึกษา สถานที่ทำงานอยู่ใกล้ชิดกับเด็กมากที่สุด โดยมีความเห็นว่า ชุมชนควรเข้ามามีส่วนร่วมเพื่อช่วยเหลือดูแลเด็กและเยาวชน โดยต้องเข้ามามีบทบาทในการร่วมกันแก้ไข้เด็กและเยาวชน ประกอบกับหลังจากที่เด็กและเยาวชนเข้าโครงการหรือกิจกรรมของศาลเยาวชนและครอบครัวแล้ว ต้องมีการติดตามประเมินผลว่าเด็กและเยาวชนมีความประพฤติอย่างไร ชุมชนจึงมีความจำเป็นในการช่วยเหลือและติดตามพฤติกรรมของเด็กและเยาวชน เพื่อป้องกันไม่ให้เด็กและเยาวชนกระทำความผิดซ้ำ และมีความเห็นเพิ่มเติมว่าในการแก้ไข้ปัญหาของเด็กและเยาวชนนั้นองค์กรใดองค์กรเดียวไม่สามารถที่จะแก้ไข้ได้ และการดำรงชีวิตของเด็กและเยาวชนต้องอยู่ร่วมกับสังคมและบุคคลอื่น ๆ จึงจำเป็นที่ชุมชนต้องเข้ามามีส่วนร่วม เพื่อให้ทราบ ปัญหาและแนวทางแก้ไข้เด็กและเยาวชน แต่ศาลเยาวชนและครอบครัวต้องทำความเข้าใจกับชุมชน สถานศึกษาเพื่อเตรียมความพร้อมในการดูแล สอดส่อง และการรับเด็กและเยาวชนกลับคืนสู่ชุมชนด้วย

ในส่วนคำถามที่ว่าศาลเยาวชนและครอบครัวควรมีอำนาจหรือบทบาทในการแก้ไข้ บำบัด พื้นฟูเด็กและเยาวชน โดยการให้เด็กและเยาวชน รวมถึงครอบครัวเข้าโครงการแก้ไข้ บำบัด พื้นฟูของศาลเยาวชนและครอบครัวหรือไม่นั้น ผู้พิพากษาที่ตอบแบบสอบถามทุกท่านมีความเห็นว่าศาลเยาวชนและครอบครัวควรมีอำนาจหรือบทบาทในการแก้ไข้ บำบัด พื้นฟูเด็กและเยาวชน โดยศาลเยาวชนและครอบครัวต้องกำหนดโครงการให้ชัดเจน และต้องมีผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญ โดยเฉพาะเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไข้ปัญหาเด็กและเยาวชน และมีความจำเป็นที่ต้องให้ครอบครัวเข้ามามีส่วนร่วม โดยศาลเยาวชนและครอบครัวต้องช่วยเหลือหรือสนับสนุน ค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ถ้ามีหรือแก้ไข้ปัญหากรณีที่เด็กและเยาวชนหรือครอบครัวไม่สามารถเข้ามาร่วมกิจกรรมได้ การให้เด็ก

และเยาวชนเข้าร่วมโครงการจะทำให้เด็กและเยาวชนมีความรับผิดชอบ รู้จักคิด และเข้าใจตนเองและครอบครัว เด็กและเยาวชน และครอบครัวจะได้ร่วมมือกันหาแนวทางในการแก้ไขปัญหา อันเป็นการป้องกันไม่ให้เกิดและเยาวชนกระทำความผิดซ้ำ เหตุผลอีกประการหนึ่งที่ศาลเยาวชนและครอบครัวควรมีบทบาทในการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู เนื่องจากหากเป็นหน่วยงานอื่น ๆ เด็กและเยาวชน รวมทั้งครอบครัวอาจจะไม่เข้าร่วมโครงการ แต่เหตุที่ยอมเข้าร่วมโครงการหรือกิจกรรมของศาลเยาวชนและครอบครัวเนื่องจากกลัวว่าต้องรับโทษหากไม่ปฏิบัติตาม

ในส่วนคำถามที่ว่าศาลเยาวชนและครอบครัวควรมีโครงการเพิ่มเติมจากที่มีอยู่อย่างไรในการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชน ผู้พิพากษาที่ตอบแบบสอบถามมีความเห็นว่า การที่จะพิจารณาว่าควรมีโครงการใด ควรจะพิจารณาจากหลักการและเหตุผลเป็นรายโครงการไป โครงการที่เพิ่มเติมควรเพิ่มเติมให้ครอบคลุมหลายด้าน และควรมีโครงการประจำศาลเยาวชนและครอบครัว โดยเสนอแนะให้มีการเพิ่มเติมโครงการเกี่ยวกับการฝึกวิชาชีพ รวมถึงการสร้างเครือข่ายในการช่วยเหลือดูแลเด็กและเยาวชน โดยมีทั้งองค์กรเครือข่ายภาครัฐและเอกชน การมีนักจิตวิทยาหรือนิติจิตเวชในศาลเยาวชนและครอบครัวให้มีจำนวนที่เพียงพอทุกศาลให้ครอบคลุม การทำความร่วมมือระหว่างศาลเยาวชนและครอบครัวกับชุมชนในการป้องกันและหามาตรการอื่น ๆ เพื่อมิให้เกิดและเยาวชนกระทำความผิด และหลักสำคัญคือ ในการทำโครงการแต่ละโครงการต้องมีการติดตามผลในการที่เด็กและเยาวชนเข้าร่วมกิจกรรมหรือโครงการอย่างจริงจังใกล้ชิดและต่อเนื่อง มีการจัดทำสถิติเพื่อใช้ในการพิจารณาผลของโครงการ ควรมีการเพิ่มเติมโครงการเพื่อดูแลเด็กและเยาวชนกลุ่มเสี่ยงซึ่งเป็นการป้องกันก่อนที่เด็กและเยาวชนจะกระทำความผิด เช่น โครงการให้ความรู้ด้านกฎหมายจราจร โครงการให้ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายยาเสพติด เพื่อให้เห็นถึงผลดีและผลเสียจากการกระทำความผิด

ในส่วนข้อเสนอแนะอื่น ๆ ผู้พิพากษาที่ตอบแบบสอบถามมีความเห็นว่า ศาลเยาวชนและครอบครัวจำเป็นต้องได้รับงบประมาณและการสนับสนุนจากภาครัฐอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้มีงบประมาณเพียงพอในการจัดกิจกรรมหรือโครงการที่เป็นประโยชน์ต่อเด็กและเยาวชน เพื่อที่จะได้มีการวางแผนในการให้เด็กและเยาวชนเข้าร่วมโครงการ ต้องมีผู้รับผิดชอบโครงการที่มีความรู้เชี่ยวชาญอย่างเพียงพอ ในส่วนกิจกรรมหรือโครงการต้องมีระยะเวลาหรือช่วงเวลาที่เอื้ออำนวยในการที่เด็กและเยาวชนเข้าร่วมโครงการ เช่น การจัดกิจกรรมหรือโครงการที่ใช้ระยะเวลานาน เช่น การบวช โครงการเข้าค่ายทหาร ในช่วงที่เด็กและเยาวชนปิดภาคการศึกษา เพื่อไม่ให้ส่งผลกระทบต่อ การเรียนของเด็กและเยาวชน ศาลเยาวชนและครอบครัวควรมีแนวทางในการช่วยเหลือหรือ แก้ไข ในกรณีที่เกิดและเยาวชน บิดา มารดา ผู้ปกครองไม่สามารถมาเข้าร่วมกิจกรรมหรือโครงการได้ เช่น การช่วยออกค่าใช้จ่ายในการเดินทางมาเข้าร่วมกิจกรรมหรือโครงการของศาล เหมือนกับการจ่ายค่าพาหนะให้กับพยานที่มาเบิกความเป็นพยานที่ศาล ควรจัดให้มีสถานดูแลเด็กและเยาวชนแบบ

เข้าไปเป็นกลไกเพื่อจะไม่ต้องแยกเด็กและเยาวชนออกจากครอบครัว หรือดูแลเด็กและเยาวชนกรณีที่อยู่ในภาวะเสี่ยงหากต้องกลับไปอยู่กับครอบครัว

ผู้พิพากษาสมทบ

ผู้พิพากษาสมทบที่ตอบแบบสอบถามทำงานและเกี่ยวข้องกับกิจกรรมและโครงการในการแก้ไข บำบัด พื้นฟูเด็กและเยาวชนประมาณ 10 ปี จากการสอบถามเกี่ยวกับโครงการของศาลเยาวชนและครอบครัว ผู้พิพากษาสมทบที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เห็นด้วยอย่างยิ่งกับโครงการหรือกิจกรรมที่ส่งเสริมความสัมพันธ์ในครอบครัว เช่น กิจกรรมครอบครัวสัมพันธ์ และกิจกรรมครอบครัวบำบัด นอกจากนั้นทุกท่านเห็นด้วยกับโครงการอื่น ๆ

ในส่วนคำถามเกี่ยวกับกระบวนการแก้ไข บำบัด พื้นฟูเด็กและเยาวชนว่า ใครควรมีส่วนร่วมในการแก้ไข บำบัด พื้นฟูเด็กและเยาวชน ผู้พิพากษาสมทบที่ตอบแบบสอบถามมีความเห็นว่า เด็กและเยาวชน บิดา มารดา ผู้ปกครอง และครอบครัวควรเข้ามามีส่วนร่วม เพื่อเปิดโอกาสให้เด็กและเยาวชนและผู้ปกครองรวมถึงครอบครัวมีโอกาสพูดคุยเปิดใจ เพื่อปรับความเข้าใจ แสดงความรักและความห่วงใย ในส่วนรูปแบบโครงการแต่ละโครงการนั้นควรมีรูปแบบที่ชัดเจน

ในส่วนคำถามที่ว่า โครงการต่าง ๆ ในการแก้ไข บำบัด พื้นฟูเด็กและเยาวชนที่เห็นว่าเป็นประโยชน์ในการแก้ไขเด็กและเยาวชนมากที่สุด ผู้พิพากษาสมทบที่ตอบแบบสอบถามมีความเห็นว่าคือ โครงการหรือกิจกรรมส่งเสริมความสัมพันธ์ในครอบครัว หรือโครงการอื่น ๆ ที่ให้เด็กและเยาวชน บิดา มารดา ผู้ปกครองและครอบครัวเข้าร่วมโครงการด้วย เพราะบิดา มารดา ผู้ปกครองและครอบครัวเป็นผู้ที่ใกล้ชิดกับเด็กและเยาวชน การเข้าร่วมโครงการทำให้เด็กและเยาวชน บิดา มารดา ผู้ปกครองมีความใกล้ชิดกันมากขึ้น กล้าเปิดใจแสดงออกถึงความรู้สึก ความเอื้ออาทรต่อกัน ทำให้รู้จักใช้คำพูดที่เหมาะสมระหว่างกัน ทำให้หันหน้าเข้าหากันเพื่อร่วมกันในการแก้ไขปัญหา

ในคำถามที่ว่า การที่เด็กและเยาวชนไปเข้าโครงการของศาลเยาวชนและครอบครัว สามารถแก้ไขปัญหาของเด็กหรือเยาวชนได้หรือไม่ เพราะเหตุใด ผู้พิพากษาสมทบที่ตอบแบบสอบถามมีความเห็นว่า สามารถแก้ไขปัญหได้เพียงบางส่วน เนื่องจากระยะเวลาในการเข้าร่วมโครงการหรือกิจกรรมน้อยเกินไป ส่วนที่เห็นว่ากิจกรรมหรือโครงการของศาลเยาวชนและครอบครัวสามารถแก้ไขปัญหาเด็กและเยาวชนได้ เพราะเห็นว่า การที่เด็กและเยาวชนเข้าร่วมโครงการของศาลทำให้เด็กและเยาวชนรู้สำนึก รู้ข้อผิดพลาด และสำนึกผิด เด็กและเยาวชนสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปแก้ไขตนเอง

ในคำถามที่ว่า ควรให้ชุมชนหมายความรวมถึงชุมชน สถานศึกษา สถานที่ทำงานเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาพื้นฟูเด็กและเยาวชนหรือไม่ ผู้พิพากษาสมทบที่ตอบแบบสอบถามเห็นว่า ควรให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม แต่บุคคลที่เข้ามามีส่วนร่วมต้องได้รับการฝึก และรู้ถึงการเก็บความลับของเด็กและเยาวชน ซึ่งบางท่านมีความเห็นว่า ในสภาพสังคมไทยการที่ให้ชุมชนเข้ามา

มีส่วนร่วมอาจไม่เหมาะสมนัก ชุมชนควรเข้ามามีส่วนร่วมหลังจากที่เด็กและเยาวชนผ่านกระบวนการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูแล้ว โดยชุมชนต้องเข้ามามีส่วนรับรู้เพื่อช่วยกำกับการดูแลแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู และบางท่านเห็นว่าชุมชนควรเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดบทบาทและร่วมวางแผนในการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชน

ในคำถามที่ว่าศาลเยาวชนและครอบครัวควรมีอำนาจหรือบทบาทในการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชน โดยการให้เด็กและเยาวชนรวมถึงครอบครัวเข้าโครงการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู ของศาลเยาวชนและครอบครัวหรือไม่ ผู้พิพากษาสมทบที่ตอบแบบสอบถามทั้งหมดมีความเห็นว่า ศาลเยาวชนและครอบครัวควรมีบทบาทในการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชน และควรให้บิดา มารดา ผู้ปกครองและครอบครัวเข้ามาร่วมกิจกรรมด้วย เนื่องจากบิดา มารดา ผู้ปกครองและครอบครัวมีความใกล้ชิดกับเด็กและเยาวชน หากเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู เด็กและเยาวชนแล้ว จะทำให้มีโอกาสในการแก้ไขเด็กและเยาวชนได้

ในคำถามที่ว่าศาลเยาวชนและครอบครัวควรมีโครงการเพิ่มเติมอย่างไรในการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชน ผู้พิพากษาสมทบที่ตอบแบบสอบถามมีความเห็นว่า ควรมีโครงการ ติดตามผลเด็กและเยาวชนที่เข้าร่วมโครงการหรือกิจกรรมของศาลเยาวชนและครอบครัว และติดตาม ผลหลังจากการเข้าร่วมโครงการหรือกิจกรรมแล้ว เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดและเยาวชนกระทำความผิดซ้ำ

ส่วนแนวทางแก้ไขและข้อเสนอแนะนั้น ผู้พิพากษาสมทบที่ตอบแบบสอบถามเห็นว่า ควรมีโครงการในการติดตามประเมินผลในทุก ๆ โครงการที่เด็กและเยาวชนเข้าร่วมโครงการ อย่างต่อเนื่องและจริงจัง โดยการเก็บสถิติโครงการที่ดำเนินการ โครงการหรือกิจกรรมต่าง ๆ ควรทำ อย่างต่อเนื่อง และมีการกำหนดผู้รับผิดชอบโครงการอย่างจริงจัง

สรุปผลจากแบบสอบถาม

จากแบบสอบถามผู้ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชน ส่วนใหญ่มีความเห็นไปในทางเดียวกันว่า ควรให้ศาลเยาวชนและครอบครัวมีส่วนร่วมในการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชน เนื่องจากศาลเยาวชนและครอบครัวมีอำนาจตามกฎหมายในการส่งเด็ก และเยาวชนเข้าสู่กระบวนการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู ศาลเยาวชนและครอบครัวมีกระบวนการและ ขั้นตอนในการอบรมที่จะสามารถช่วยแก้ไขเด็กและเยาวชนได้ในระดับหนึ่ง ประกอบกับศาลเยาวชน และครอบครัว ได้รับข้อมูลโดยตรงจากเด็กและเยาวชน และศาลเยาวชนและครอบครัวมีผู้มีความรู้ มีประสบการณ์ที่จะช่วยในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของเด็กและเยาวชนได้ และเด็กและเยาวชน บิดา มารดา ผู้ปกครองเห็นว่า ศาลเยาวชนและครอบครัวมีอำนาจในการลงโทษเด็กและเยาวชนได้ ทำให้เด็กและเยาวชนยอมที่จะเข้าสู่กระบวนการในการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเพื่อหลีกเลี่ยงการถูกส่งตัว เข้าสถานพินิจ แต่ที่สำคัญในกระบวนการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูต้องเปิดโอกาสให้เด็กและเยาวชน บิดา มารดา ผู้ปกครองเด็กและเยาวชน ที่กระทำความผิดมีส่วนร่วมในกระบวนการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็ก

และเยาวชนด้วย โดยมีความเห็นว่าการมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชน ทำให้เด็กและเยาวชนมีโอกาสในการแสดงความเห็น และเต็มใจในการเข้าสู่กระบวนการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู ประกอบกับบิดา มารดา ผู้ปกครองและครอบครัวมีความใกล้ชิดกับเด็กและเยาวชนจะทำให้ทราบถึงปัญหา และช่วยในการหาแนวทางในการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชน ซึ่งจะทำให้มีโอกาสในการแก้ไขเด็กและเยาวชนได้ และกระบวนการในการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูต้องเปิดโอกาสให้เด็กและเยาวชน บิดา มารดา และผู้ปกครอง รวมถึงครอบครัวพูดคุยเปิดใจ เพื่อปรับความเข้าใจ แสดงความรักและความห่วงใย เพราะหากสถาบันครอบครัวเข้มแข็ง ก็จะเป็นส่วนที่สำคัญที่จะทำให้สามารถแก้ไขเด็กและเยาวชนได้

ส่วนในประเด็นเรื่อง ควรให้ชุมชนหมายความว่ารวมถึง ชุมชน สถานศึกษา สถานที่ทำงาน เข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชนหรือไม่ นั้น เห็นว่า หากชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมจะทำให้มีส่วนในการดูแลเด็กและเยาวชนในระหว่างและหลังจากที่เด็กและเยาวชนเข้าร่วมกิจกรรมหรือโครงการของศาลเยาวชนและครอบครัว และควรเข้ามามีส่วนร่วมในการเสริมสร้างสันติภาพให้เด็กและเยาวชน โดยเฉพาะสถานศึกษาจะมีบทบาทในการช่วยดูแลเด็กและเยาวชน ในช่วงที่เด็กและเยาวชนไปเรียนหนังสือ ซึ่งจำเป็นที่จะต้องได้รับความร่วมมืออย่างจริงจังจากสถานศึกษาและคนในชุมชนด้วย

อย่างไรก็ดี การที่ศาลเยาวชนและครอบครัวจะสามารถดำเนินการใด ๆ ได้ ภาครัฐต้องให้ความสำคัญในกระบวนการแก้ไขเด็กและเยาวชนอย่างจริงจัง ศาลเยาวชนและครอบครัวจำเป็นต้องได้รับงบประมาณ และการสนับสนุนจากภาครัฐอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้มีงบประมาณเพียงพอในการจัดกิจกรรมหรือโครงการที่เป็นประโยชน์ต่อเด็กและเยาวชน เพื่อที่จะได้มีการวางแผนในการจัดกิจกรรมหรือโครงการให้เด็กและเยาวชน บิดา มารดา ผู้ปกครองของเด็กและเยาวชนเข้าร่วมโครงการกระบวนการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชน กิจกรรมหรือโครงการในการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชน ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ควรมีรูปแบบและต้องมีผู้รับผิดชอบโครงการที่ชัดเจน และที่สำคัญต้องมีการติดตามประเมินผลในทุก ๆ โครงการที่เด็กและเยาวชนเข้าร่วมโครงการ และต้องมีการติดตามดูแลเด็กและเยาวชนที่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญาอย่างต่อเนื่อง และจริงจัง

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

5.1 บทสรุป

จากการศึกษาในบทต่าง ๆ ที่ผ่านมาเห็นได้ว่าแม้ประเทศไทยจะมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ข้อบังคับของประธานศาลฎีกา ว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการกำหนดมาตรการแทนการพิพากษาคดี พ.ศ. 2556 ข้อบังคับของประธานศาลฎีกา ว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูหลังฟ้องคดี พ.ศ. 2556 และข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยแนวทางการพิจารณากระบวนการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูก่อนฟ้องคดี พ.ศ. 2557 ซึ่งมีหลักการและแนวทางที่สำคัญเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชน โดยมีการนำหลักในเรื่องมาตรการพิเศษแทนการฟ้องคดีอาญา มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีและมาตรการพิเศษแทนคำพิพากษามาใช้บังคับตามมาตรา 86, 90 และ 132 และหลักในเรื่องการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูมาใช้กับเด็กและเยาวชนแล้ว แต่เนื่องจากหลักการ แนวคิด และวิธีปฏิบัติในเรื่องดังกล่าวเป็นเรื่องใหม่ ทำให้เกิดปัญหาและข้อขัดข้อง ทั้งในด้านกฎหมาย กฎเกณฑ์ ข้อบังคับ หรือระเบียบที่เกี่ยวข้อง ซึ่งจำเป็นต้องมีการบัญญัติไว้ให้ชัดเจนสำหรับผู้ปฏิบัติงานที่ต้องเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา เพื่อใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติงาน ซึ่งเมื่อได้เปรียบเทียบกับหลักการที่กำหนดไว้ในประเทศอังกฤษ ประเทศสหรัฐอเมริกา และประเทศนิวซีแลนด์ แล้ว เห็นว่า ควรต้องมีการแก้ไข ปรับปรุงหลักการ กฎหมาย และแนวทางเพื่อให้การทำงานของศาลเยาวชนและครอบครัว รวมทั้งบุคลากรที่เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชนเป็นไปตามเจตนารมณ์ของกฎหมายที่มีใช้อยู่ในต่างประเทศ เพื่อให้การบังคับใช้กฎหมายเป็นไปเพื่อให้เกิดประโยชน์ทั้งต่อเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด ผู้เสียหาย ชุมชน และสังคมโดยรวม ทั้งต้องมีการเผยแพร่องค์ความรู้เกี่ยวกับหลักการและวิธีปฏิบัติตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 เพื่อให้ผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนสามารถปฏิบัติงานได้อย่างชัดเจน เนื่องจากแนวทางที่ใช้อยู่ในการปฏิบัติงานยังมีข้อขัดข้อง และแนวทางในการปฏิบัติงานไม่ชัดเจน แม้จะมีการออกข้อบังคับของประธานศาลฎีกา ข้อกำหนด หรือระเบียบในเรื่องอื่น ๆ ซึ่งนำมาใช้บังคับในการจัดทำแผนแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชนแล้วก็ตาม

แต่ในเรื่องกระบวนการ วิธีการ และบุคคลที่ควรจะต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานยังขาดความชัดเจนและแตกต่างกับต่างประเทศตามที่ได้ศึกษาในบทที่ 2 และบทที่ 3

เมื่อมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ก็นับว่าเป็นนิมิตหมายอันดีในการหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาในระดับหนึ่ง ซึ่งหลังจากการใช้พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 แล้ว มีการออกข้อบังคับของประธานศาลฎีกา ข้อกำหนด และระเบียบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในการปฏิบัติงานในศาลเยาวชนและครอบครัว แต่การดำเนินการดังกล่าวคงไม่เพียงพอ ถ้าผู้ปฏิบัติงานไม่มีความเข้าใจในหลักการ แนวคิด และวิธีปฏิบัติงาน ทั้งจากภาครัฐที่มีอำนาจ บุคลากรที่เป็นผู้ปฏิบัติงาน และฝ่ายบริหารที่ต้องทำความเข้าใจในแนวคิด หลักการ เนื้อหา จุดมุ่งหมายและหลักการในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชนอย่างจริงจัง ซึ่งศาลเยาวชนและครอบครัว โดยเฉพาะศาลเยาวชนและครอบครัวกลางได้พยายามหาแนวทางในการแก้ไขปัญหา โดยการใช้บุคลากรที่มีอยู่ในศาลเยาวชนและครอบครัว ทั้งนักจิตวิทยาซึ่งมีจำนวนน้อยมากไม่พอกับปริมาณคดีที่เกิดขึ้น และผู้พิพากษาสมทบที่ผ่านการอบรมแล้วมาช่วยในขั้นตอน การคัดกรองเด็กและเยาวชนที่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรม

การดำเนินการในการจัดทำแผนแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู ซึ่งศาลเยาวชนและครอบครัวกลางได้วางแนวทางในการประสานงานความร่วมมือกับหน่วยงานของรัฐ เช่น กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงยุติธรรม กรุงเทพมหานคร หน่วยงานที่ทำหน้าที่ดูแลเด็กและเยาวชน หรือองค์กรเอกชนอื่น ๆ เช่น มูลนิธิต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชน เช่น มูลนิธิเด็ก บ้านพักเด็ก ชุมชน โรงเรียน แต่การดำเนินการดังกล่าวยังไม่ปรากฏชัดเป็นรูปธรรม และอยู่ในระหว่างการประสานงาน และเริ่มทดลองใช้ในคดีที่เด็กและเยาวชนกระทำความผิดบางคดีที่คณะทำงานเห็นว่าควรเข้าร่วมโครงการ คณะทำงานก็จะนำคดีดังกล่าวมาเข้าร่วมประชุม เพื่อพิจารณาหาแนวทางในการแก้ไขปัญหา ซึ่งมีการนำร่องทดลองใช้ในศาลเยาวชนและครอบครัวบางศาล รวมถึงศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง¹ แต่ในการปฏิบัติงานยังคงประสบปัญหาและอุปสรรคในการทำงาน

¹ โครงการบูรณาการเสริมสร้างสวัสดิภาพเด็กเยาวชนและครอบครัวในกระบวนการยุติธรรม (Project on Enhancing Co-Operation in Protecting the Rights Of Children in Conflict with the Law (CPC)) ของศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง ซึ่งมีวัตถุประสงค์ในการเสริมสร้างและพัฒนาความร่วมมือของเครือข่ายแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู และเสริมสร้างสวัสดิภาพเด็ก เยาวชน และครอบครัวระดับชาติและระดับภูมิภาค เพื่อพัฒนาระบบการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู และเสริมสร้างสวัสดิภาพเด็ก เยาวชน และครอบครัวในศาลเยาวชนและครอบครัว และพัฒนาระบบการทำงานด้านจิตสังคมในกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็ก เยาวชน และครอบครัว

เช่น ไม่มีหลักเกณฑ์ที่แน่นอนว่าคดีใดควรเข้าสู่การพิจารณาของคณะทำงาน ใครควรมีอำนาจในการคัดเลือกคดีหรือใครมีอำนาจในการสั่งการ ผู้พิพากษาเจ้าของสำนวนต้องยินยอมหรือต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการคัดกรองคดีเพื่อเข้าสู่คณะทำงานหรือไม่ หากคณะทำงานเห็นควรให้ดำเนินการใด ๆ แต่โจทก์ ผู้เสียหาย หรือแม้แต่ผู้พิพากษาเจ้าของสำนวนไม่เห็นชอบจะสามารถดำเนินการต่อไปได้หรือไม่ การที่ผู้ที่มีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานในคดีจริงกับผู้ที่เกี่ยวข้องมาร่วมประชุมในคณะทำงานไม่ใช่บุคคลคนเดียวกัน ทำให้ยังขาดการประสานงานในการดำเนินการ การขาดความรู้ความเข้าใจในสภาพปัญหาของการปฏิบัติงาน การขาดความต่อเนื่องในการประสานงาน และปัญหาที่สำคัญคือ ไม่มีกฎหมายรองรับการทำงานในรูปแบบนี้ จึงจำเป็นต้องมีการแก้ไขกฎหมายเพื่อรองรับการทำงาน

ข้อแตกต่างของกฎหมายไทยกับต่างประเทศที่สำคัญอีกประการคือ ในทุกคดีที่เด็กและเยาวชนถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิด ประเทศไทยไม่มีหลักการในการส่งเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือองค์กรที่มีหน้าที่ดูแลเด็กและเยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมช่วยเหลือ หรือดูแลเด็กและเยาวชนเป็นการเฉพาะเหมือนกับประเทศอื่นตามที่ได้ศึกษาเปรียบเทียบไว้ในบทที่ 4 จึงจำเป็นต้องมีการศึกษาหลักการตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 เปรียบเทียบกับหลักการของประเทศอังกฤษ ประเทศสหรัฐอเมริกา และประเทศนิวซีแลนด์ เพื่อนำมาเปรียบเทียบ ปรับปรุง และพัฒนากฎหมายของประเทศไทยให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ในการคุ้มครองสิทธิ วิธีปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชน การป้องกันมิให้เด็กและเยาวชนกระทำความผิด และประเทศไทยจำเป็นต้องพัฒนาหลักการ แนวคิดของผู้ปฏิบัติงาน และแนวทางในการปฏิบัติงานเพื่อให้มีการบังคับใช้กฎหมายที่มีอยู่ ในการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชนให้กลับมาอยู่ร่วมกับครอบครัวและสังคมได้ตามปกติ

นอกจากนั้น เนื่องจากหลักการบางเรื่องเป็นเรื่องใหม่ที่ยังไม่เคยมีบัญญัติหรือนำมาใช้ในประเทศไทยมาก่อน การศึกษาหลักกฎหมายของต่างประเทศจะช่วยเป็นแนวทางในการปฏิบัติงาน รวมทั้งศึกษาถึงข้อดี ข้อเสีย และปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นเพื่อนำมาพัฒนาและปรับปรุงกฎหมายและแนวทางการปฏิบัติงาน เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนากระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชน การปฏิบัติงานของบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชน ซึ่งจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อเด็กและเยาวชนที่จะได้รับการคุ้มครอง ดูแล แก้ไขบำบัดฟื้นฟู เพื่อให้เด็กและเยาวชนของประเทศไทย ผู้ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ชุมชน และสังคมได้เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชน โดยการใช้กฎหมายที่มีอยู่ให้เกิดประสิทธิผลมากที่สุด และเพื่อให้การทำงานของศาลเยาวชนและครอบครัวเป็นไปตามเจตนารมณ์และกฎหมายที่คำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของเด็กเป็นสำคัญ (The Best Interests of the Child)

5.2 ข้อเสนอแนะ

ในการดำเนินกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนนั้น แม้ในปัจจุบันมีการใช้พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2533 แต่ในทางปฏิบัติงานแล้ว เนื่องจากหลักการในเรื่องนี้เป็นเรื่องใหม่ที่เพิ่งเริ่มนำมาใช้กับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชน ทำให้เกิดข้อขัดข้องในการปฏิบัติงานบางประการ ทั้งในส่วนหลักกฎหมาย ระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ จึงจำเป็นที่ภาครัฐต้องเข้ามามีบทบาทในการพัฒนากระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชน และพัฒนางานของศาลเยาวชนและครอบครัว รวมทั้งบัญญัติ ข้อบังคับ ข้อกำหนด หรือระเบียบในเรื่องอื่น ๆ และปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาปรับใช้ในการปฏิบัติงานของผู้เกี่ยวข้องในการปฏิบัติงานเด็กและเยาวชน องค์กร หน่วยงานของรัฐ หรือชุมชนในการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชน เพื่อให้การแก้ไขพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 เป็นไปตามเจตนารมณ์ที่จะให้มีการคุ้มครองเด็กและเยาวชนเพื่อให้เป็นไปตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก และเพื่อให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญ

โดยผู้วิจัยขอเสนอแนวทางเพื่อเป็นข้อเสนอแนะได้ดังนี้

5.2.1 มาตรการเกี่ยวกับกระบวนการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชน

5.2.1.1 มาตรการเบี่ยงเบนคดีในชั้นเจ้าพนักงานตำรวจ

ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 86, 90 และ 132 มีหลักเกณฑ์ในเรื่องการนำมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาและมาตรการพิเศษแทนการพิพากษามาใช้โดยมีจุดมุ่งหมายในการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญาเพื่อให้เด็กและเยาวชนออกจากกระบวนการยุติธรรมแต่ตามกฎหมายดังกล่าวไม่มีหลักเกณฑ์ในการเบี่ยงเบนคดีในชั้นเจ้าพนักงานตำรวจ ผู้วิจัยมีความเห็นว่า ต้องมีการนำหลักเกณฑ์ในการเบี่ยงเบนคดีในชั้นเจ้าพนักงานตำรวจมาปรับใช้ในประเทศไทย ตามมาตรการพิเศษก่อนฟ้องคดี ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 86 โดยต้องมีกฎหมายกำหนดว่า เมื่อเจ้าพนักงานตำรวจใช้ดุลพินิจในการเบี่ยงเบนคดีเด็กและเยาวชนแล้ว ต้องทำคำร้องเสนอเกี่ยวกับมาตรการและการเบี่ยงเบนคดีที่ใช้กับเด็กและเยาวชนเสนอต่อศาลเยาวชนและครอบครัวเพื่อให้พิจารณาเห็นชอบ หากศาลเยาวชนและครอบครัวเห็นชอบกับคำสั่งเรื่องการใช้มาตรการหรือการเบี่ยงเบนคดีของเจ้าพนักงานตำรวจ คำสั่งนี้ให้เป็นที่สุด และให้ถือว่า สิทธินำคดีอาญามาฟ้องเป็นอันระงับ จะดำเนินคดีกับเด็กและเยาวชนในความผิดนั้นอีกไม่ได้ ซึ่งในกรณีนี้จะ

คล้ายกับการใช้มาตรการพิเศษก่อนฟ้องคดีที่ให้อำนาจผู้อำนวยการสถานพินิจตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 86 แต่มีข้อแตกต่างตรงที่ต้องทำคำร้องเสนอเกี่ยวกับการเบี่ยงเบนคดีต่อศาลเยาวชนและครอบครัวเพื่อให้พิจารณาเห็นชอบ แทนที่จะเสนอต่อพนักงานอัยการ และเสนอศาลเพื่อตรวจสอบเท่านั้น ซึ่งจะทำให้การพิจารณาเป็นไปในทิศทางและมาตรฐานเดียวกัน อันจะเป็นการทำให้เด็กและเยาวชนได้รับการเบี่ยงเบนออกจากกระบวนการยุติธรรมได้โดยเร็วตั้งแต่ต้นทาง

ผู้วิจัยเสนอให้มีการแก้ไขพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 เพิ่มเติมมาตรา 86 ววรรคแรก² โดยเพิ่มหลักเกณฑ์หน้าคำว่า “...หากผู้อำนวยการสถานพินิจพิจารณาเห็นว่า...” เป็นว่า “...หากเจ้าพนักงานตำรวจหรือผู้อำนวยการสถานพินิจพิจารณาเห็นว่า...” และแก้ไขเพิ่มเติมในส่วนการดำเนินการ โดยเพิ่มเติมว่า “...เจ้าพนักงานตำรวจต้องทำคำร้องเสนอแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู หรือการดำเนินการใด ๆ เกี่ยวกับการเบี่ยงเบนคดีต่อศาลเยาวชนและครอบครัวเพื่อให้พิจารณาเห็นชอบ...” ซึ่งแตกต่างจากกรณีที่ผู้อำนวยการสถานพินิจทำแผนแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูที่เสนอต่อพนักงานอัยการ และเสนอต่อศาลเยาวชนและครอบครัวเพื่อตรวจสอบเท่านั้น ซึ่งการที่ให้เจ้าพนักงานตำรวจเสนอแผนต่อศาลเยาวชนและครอบครัวจะทำให้ได้รับการตรวจสอบจากศาลเยาวชนและครอบครัวและการพิจารณาจะเป็นไปในทิศทางและมาตรฐานเดียวกัน สร้างความเชื่อมั่นให้แก่ผู้ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชน อันจะเป็นการทำให้เด็กและเยาวชนได้รับการเบี่ยงเบนออกจากกระบวนการยุติธรรมได้โดยเร็วตั้งแต่ต้นทาง

ซึ่งเมื่อมีการแก้ไขพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 86 แล้วจำเป็นต้องมีการออกข้อบังคับหรือแก้ไขข้อบังคับของประธานศาลฎีกา ว่าด้วยแนวทางแนวทางการพิจารณากระบวนการจัดทำแผนแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูชั้นก่อนฟ้องคดี พ.ศ. 2557 โดยเพิ่มหลักเกณฑ์ให้ครอบคลุมถึงการปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานตำรวจด้วย

ส่วนในประเด็นเรื่องการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนต้องได้รับความยินยอมจากผู้เสียหายหรือไม่นั้น แม้จะมีการแก้ไขพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2555 มาตรา 86 แล้วว่า แผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูนั้นต้องได้รับความยินยอมจากเด็กหรือเยาวชนและผู้เสียหายด้วย หากคดีนั้นเป็นคดีที่มีผู้เสียหายนั้น ผู้วิจัยเห็นว่าในการกระทำความผิด

² พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 86 แก้ไขเพิ่มเติมตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2559

ทางอาญาผู้เสียหายอาจเป็นเอกชนหรือรัฐ ถ้าในกรณีที่ผู้เสียหายเป็นเอกชน แต่เป็นการกระทำ ความผิดบางฐานซึ่งเป็นความผิดเล็กน้อย เช่น ความผิดฐานลักทรัพย์เพียงเล็กน้อย หรือลักทรัพย์ ประเภทของบริโภคอุปโภคทั้งหลาย เช่น อาหาร ขนม นม จำนวนไม่มาก แต่เป็นการลักทรัพย์ใน ร้านสะดวกซื้อ หรือห้างสรรพสินค้า อาจมีนโยบายของร้านหรือบริษัทที่จะไม่ให้มีการให้ความยินยอม ในการที่จะให้เด็กและเยาวชนเข้าสู่กระบวนการแก้ไข บำบัดฟื้นฟู ทำให้เด็กและเยาวชนขาดโอกาสที่ จะเข้าสู่กระบวนการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู

ผู้วิจัยจึงเสนอว่าควรมีการแก้ไขพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและ ครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 86 วรรคสอง เป็นว่า “แผน แก้ไขบำบัด ฟื้นฟูที่เจ้าพนักงานตำรวจจัดทำและเห็นว่าเป็นกรณีที่ไม่จำเป็นต้องได้รับความยินยอม หรือไม่อาจขอความยินยอมจากผู้เสียหาย หรือในกรณีเป็นความผิดต่อรัฐและไม่ก่อให้เกิด ความเสียหายต่อประชาชนโดยส่วนร่วม ก็สามารถนำคดีเข้าสู่กระบวนการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูในชั้น เจ้าพนักงานตำรวจได้ แต่ต้องได้รับความยินยอมจากเด็กและเยาวชน ”

เมื่อมีการแก้ไขพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและ ครอบครัวและวิธี พิจารณาคดีเยาวชนและ ครอบครัว พ.ศ. 2553 เพิ่มเติมมาตรา 86 เพื่อเพิ่มบทบาทของเจ้าหน้าที่ ตำรวจในเรื่องการเบี่ยงเบนคดี ในขั้นตอนแรกเมื่อเด็กและเยาวชนเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทาง อาญาแล้ว จะทำให้กระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชนเป็นไปด้วยความรวดเร็ว ลดปริมาณคดีที่เข้าสู่ศาลเยาวชนและครอบครัว ทำให้เด็กและเยาวชนได้รับโอกาสในการกลับตัว และ กลับคืนสู่สังคมได้เร็วขึ้น

5.2.1.2 บุคคลหรือองค์กรที่เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชน

ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดี เยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ไม่มีหลักเกณฑ์ในเรื่องการให้มืองค์กรหรือหน่วยงานของรัฐเข้ามา ดูแลเด็กและเยาวชนในแต่ละขั้นตอน จึงจำเป็นต้องมีการแก้ไขกฎหมายกำหนดให้มืองค์กร หรือ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชนเข้ามาเป็นผู้ดูแลเด็กและเยาวชนตั้งแต่เริ่มแรกที่เด็กและ เยาวชนเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญา เพื่อให้มีหน่วยงานที่มีความรู้และความเข้าใจในการดูแล เด็กและเยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลเด็กและเยาวชนตั้งแต่ต้นทาง และช่วยในการแก้ไขเด็ก และเยาวชนได้อย่างเป็นระบบ

ผู้วิจัยเสนอว่า จำเป็นต้องมีการแก้ไขพระราชบัญญัติศาลเยาวชน และ ครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 69 วรรคสอง ที่เดิมกำหนด ว่า “ถ้าขณะจับกุมมี บิดา มารดา ผู้ปกครอง บุคคลหรือองค์กรซึ่งเด็กและเยาวชนอาศัยอยู่ด้วยใน ขณะนั้น ให้เจ้าพนักงานผู้จับกุมแจ้งเหตุแห่งการจับให้บุคคลดังกล่าวทราบ” เพิ่มเติมต่อท้ายเป็นว่า “.. และพนักงานสอบสวนต้องแจ้งเหตุแห่งการจับไปที่องค์กรหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการดูแลเด็กและ

เยาวชนให้เข้ามาดูแลเด็กและเยาวชน ตั้งแต่เด็กและเยาวชนมาพบพนักงานสอบสวนไม่ว่าจะเป็นกรณีเข้ามามอบตัวหรือถูกจับกุมก็ตาม และองค์กรเด็กต้องเข้ามาดูแลเด็กภายใน 6 ชั่วโมง นับแต่เวลาที่ได้รับการแจ้งเหตุจากพนักงานสอบสวน”

ในส่วนการจัดตั้งองค์กรหรือหน่วยงานที่มีหน้าที่ในการดูแลเด็กและเยาวชนนั้น ต้องมีแก้ไขพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 เพื่อจัดตั้งองค์กรหรือหน่วยงานที่เข้ามาดูแลเด็กและเยาวชนเพื่อมาเป็นตัวแทนทำหน้าที่ในการเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีอาญาสำหรับเด็กและเยาวชน การที่มีการเสนอให้มีการแก้ไขให้องค์กรหรือหน่วยงานที่เข้ามาดูแลเด็กและเยาวชนในทันทีจะไม่ทำให้กระบวนการในการดำเนินคดีเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนล่าช้า เนื่องจากตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 72 ระบุให้พนักงานสอบสวนต้องนำตัวเด็กและเยาวชนไปตรวจสอบการจับที่ศาลเยาวชนและครอบครัวภายในเวลาสี่สิบสี่ชั่วโมงอยู่แล้ว ดังนั้น การที่มีหน่วยงานหรือองค์กรเกี่ยวกับเด็กที่มีความรู้ ความเข้าใจในกฎหมายและการดูแลเด็กและเยาวชนมีโอกาสเข้ามาดูแลเด็กและเยาวชนจะเป็นการคุ้มครองดูแลเด็กและเยาวชนได้อย่างแท้จริง

5.2.1.3 บุคคลหรือองค์กรที่หาข้อมูลหรือข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน

ในส่วนหน่วยงานที่มีหน้าที่ในการตรวจสอบข้อมูลเด็กและเยาวชน ประวัติครอบครัว ประวัติการกระทำความผิด ในปัจจุบันมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องคือ สถานพินิจ กระทรวงยุติธรรม และศูนย์ให้คำปรึกษาแนะนำและประสานการประชุมของศาลเยาวชนและครอบครัว ซึ่งการทำงานมีลักษณะใกล้เคียงกันโดยสถานพินิจจะเป็นผู้สอบข้อเท็จจริงเบื้องต้น แล้วทำรายงานข้อเท็จจริงเสนอศาลเยาวชนและครอบครัว ส่วนศูนย์ให้คำปรึกษาแนะนำและประสานการประชุมมีหน้าที่ในการการให้คำปรึกษาแนะนำ การสอบถามข้อมูลเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน รายละเอียดต่าง ๆ เกี่ยวกับพฤติกรรมในการกระทำความผิด โดยการสอบถามจากเด็กและเยาวชน

ในประเด็นนี้ผู้วิจัยขอเสนอแนะให้มีการแก้ไขกฎหมาย โดยออกระเบียบของศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง กำหนดหน้าที่ศูนย์ให้คำปรึกษาแนะนำและประสานการประชุมของศาลเยาวชนและครอบครัวทั่วประเทศให้มีอำนาจและหน้าที่ในการตรวจสอบข้อเท็จจริงทางด้านจิตวิทยาและในทางการแพทย์ที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชน รวมถึงครอบครัวของเด็กและเยาวชน เพื่อให้ทราบข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในการจำแนกเด็กและเยาวชน การคัดกรอง และการจัดกิจกรรมหรือโครงการในการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูที่เหมาะสมสำหรับเด็กและเยาวชน เพื่อให้สามารถแก้ไขสภาพปัญหา หรือหาแนวทางในการให้คำปรึกษาและคำแนะนำให้ตรงกับสภาพปัญหา และช่วยหาทางในการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชน และเป็นแนวทางในการป้องกันไม่ให้เกิดการกระทำความผิดซ้ำ ซึ่งส่งผลดีต่อเด็ก เยาวชน ครอบครัว และสังคมส่วนรวม ทั้งต้องกำหนดให้

ศูนย์ให้คำปรึกษาแนะนำและประสานการประชุมมีอำนาจในการติดตาม ดูแลเด็กและเยาวชน หลังจากศาลเยาวชนและครอบครัวมีคำพิพากษาหรือมีคำสั่งอย่างหนึ่งอย่างใดแล้ว เพื่อให้แยกการให้คำปรึกษา คำแนะนำ ดูแล และการคุมประพฤติเด็กและเยาวชนออกจากการคุมประพฤติของสำนักงานคุมประพฤติ กระทรวงยุติธรรม ที่รับผิดชอบในกรณีนี้ผู้ใหญ่กระทำความผิด เป็นให้ศูนย์ให้คำปรึกษาแนะนำและประสานการประชุมของศาลเยาวชนและครอบครัวเป็นผู้ดูแล สอดส่อง และติดตาม ตลอดจนให้คำปรึกษา คำแนะนำกับเด็ก เยาวชน และครอบครัวอย่างต่อเนื่อง

ในการดำเนินการในส่วนนี้ เมื่อมีการแก้ไขระเบียบของศาลเยาวชนและครอบครัวกลางกำหนดให้ศูนย์ให้คำปรึกษาแนะนำและประสานการประชุมของศาลเยาวชนและครอบครัวสามารถดำเนินการได้แล้ว จะทำให้ลดปัญหาในการทำงานซับซ้อนของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

5.2.1.4 การประชุมกลุ่มครอบครัว

การแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชนจำเป็นต้องมีมาตรฐานและต้องมีความชัดเจน การกำหนดแนวทางในการจัดทำแผนแก้ไขฟื้นฟูเด็กและเยาวชน การเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำแผนแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู แบบมีส่วนร่วมโดยบุคคล หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับเด็ก บิดา มารดา ผู้ปกครองของเด็กและเยาวชน ผู้เสียหาย บิดา มารดา ผู้ปกครองของฝ่ายผู้เสียหาย รวมทั้งชุมชน เช่น สถานศึกษา ชุมชนของเด็กและเยาวชน ชุมชนของฝ่ายผู้เสียหาย ร่วมกันประชุมกลุ่ม เพื่อกำหนดทิศทางในการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชน และการส่งเสริมให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลเด็กและเยาวชนให้ปฏิบัติตามแผน การสอดส่องไม่ให้เด็กและเยาวชนกระทำความผิดซ้ำ และช่วยดูแลความประพฤติ การให้โอกาสเด็กและเยาวชนในการอยู่ร่วมในชุมชนและสังคม เช่น การเข้าร่วมประชุมกลุ่มครอบครัว เพื่อกำหนดทิศทางและแนวทางในการจัดทำแผนแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 86, 90 และ 132 รวมทั้งการพัฒนาเครือข่ายและองค์กรในชุมชน เพื่อบริการเด็กและเยาวชนที่ศาลมีคำสั่งให้ปฏิบัติตามแผนแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู เพื่อให้มีองค์กร หน่วยงานของรัฐ หรือชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน เพื่อการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเยียวยา และดูแลทั้งฝ่ายผู้เสียหายและฝ่ายเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด

ในการดำเนินการในส่วนนี้ ผู้วิจัยเสนอว่า จำเป็นต้องมีการแก้ไขกฎหมาย หรือข้อบังคับของประธานศาลฎีกากำหนดบุคคลดังต่อไปนี้เข้ามามีส่วนร่วมในการประชุมกลุ่มครอบครัว ได้แก่ ฝ่ายผู้เสียหาย ฝ่ายเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิด เจ้าหน้าที่ตำรวจ พนักงานอัยการ นักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ เจ้าหน้าที่สาธารณสุข เจ้าพนักงานป้องกันและปราบปราม ยาเสพติดให้โทษ เจ้าพนักงานตำรวจ ตัวแทนของหน่วยงานที่ดูแลด้านสังคม หรือบุคคลอื่น ๆ ที่กฎหมายกำหนดให้เป็นผู้ดูแลเด็กและเยาวชน องค์กร หรือหน่วยงานที่รับผิดชอบในเรื่องการดูแล

เด็กและเยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมในการประชุมเพื่อจัดทำแผนแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู ซึ่งจะทำให้ให้เกิดประสิทธิภาพในการดูแล แก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชน อันจะก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่เด็ก

5.2.2 มาตรการเกี่ยวกับกิจกรรมหรือโครงการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กและ

เยาวชน

ในส่วนกิจกรรมหรือโครงการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชน ศาลเยาวชนและครอบครัวแต่ละศาลมีการจัดกิจกรรมหรือโครงการตามดุลพินิจของผู้พิพากษาหัวหน้าศาลในแต่ละศาล ตามงบประมาณที่สามารถจัดหามาเพื่อทำกิจกรรมหรือโครงการ ทำให้แต่ละศาล หากมีการจัดกิจกรรมหรือโครงการที่เหมือนหรือแตกต่างกัน ทำให้เด็กและเยาวชนขาดโอกาสในการเข้ารับ การแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู อย่างเท่าเทียมกัน

ตามที่ได้ศึกษาจากกิจกรรม หรือโครงการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู ตามที่ได้ศึกษาจากกิจกรรมหรือโครงการที่ดำเนินการอยู่ในศาลเยาวชนและครอบครัวแล้ว ผู้วิจัยมีความเห็นว่า ภาครัฐต้องให้การสนับสนุนให้มีหน่วยงานหรือองค์กรที่รับผิดชอบในการจัดโครงการต่าง ๆ เพื่อเป็นเครื่องมือในการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชนอย่างจริงจัง

5.2.2.1 การจัดกิจกรรมหรือโครงการ

ในส่วนเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมหรือโครงการต่าง ๆ ผู้วิจัยเสนอว่า ต้องมีระเบียบของศาลเยาวชนและครอบครัวเพิ่มเติมเกี่ยวกับการจัดทำแผนแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู เพื่อให้ศาลเยาวชนและครอบครัวแต่ละศาลมีแนวทางในการจัดทำกิจกรรมหรือโครงการต่าง ๆ โดยมีแนวทาง หรือหลักการเหมือนหรือคล้ายกัน โดยภาครัฐต้องให้ความสำคัญและต้องมีความชัดเจนเกี่ยวกับงบประมาณในการจัดกิจกรรมหรือโครงการต่าง ๆ เพื่อให้โอกาสเด็กและเยาวชนมีโอกาสในการเข้าร่วมกิจกรรมหรือโครงการในการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชน อย่างจริงจัง ในจำนวนที่เหมาะสม และศาลเยาวชนและครอบครัวมีกิจกรรมหรือโครงการเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชน โดยจัดตั้งหน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบในการจัดกิจกรรมหรือโครงการเป็นแผนหนึ่งในศาลเยาวชนและครอบครัว มีหน้าที่รับผิดชอบในการดูแลกิจกรรมหรือโครงการของศาลเยาวชนและครอบครัวแต่ละศาลให้มีแนวทางหรือทิศทางในทำนองเดียวกัน เช่น โครงการประนีประนอมข้อพิพาทระหว่างผู้เสียหายและผู้กระทำความผิด โครงการประชุมผู้กระทำความผิดและผู้เสียหาย (Victim Offender Conferencing) โครงการประชุมกลุ่มครอบครัว (Family Group Conference) โครงการเข้าค่ายทหาร (Boot Camp) โครงการในการให้ความรู้แก่บิดา มารดา ผู้ปกครองของเด็กและเยาวชน พร้อมทั้งการศาลเยาวชนและครอบครัวเข้ามามีส่วนดำเนินการโครงการต่าง ๆ โดยมีงบประมาณในการดำเนินการ และมีการกำหนดระยะเวลาในการทำกิจกรรมหรือโครงการอย่างครอบคลุมทั่วถึงอย่างต่อเนื่อง

อนึ่ง ในส่วนของการศึกษาว่ากิจกรรมหรือโครงการในการแก้ไข บำบัด พื้นฟูเด็กและเยาวชนประเภทใดมีประสิทธิภาพ หรือเหมาะสมกับเด็กและเยาวชนหรือไม่เพียงใดนั้น จำเป็นต้องมีการศึกษาเพื่อเป็นแนวทางในการแก้ไข บำบัด พื้นฟูเด็กและเยาวชนต่อไป

5.2.2.2 ระยะเวลาในการจัดกิจกรรมหรือโครงการ

ในการจัดกิจกรรมหรือโครงการในการแก้ไข บำบัด พื้นฟูเด็กและเยาวชน นั้น กิจกรรมหรือโครงการต้องมีรูปแบบและดำเนินการอย่างต่อเนื่อง กำหนดและระยะเวลาที่ดำเนินโครงการต้องเป็นช่วงเวลาที่เหมาะสม สอดคล้องหรือทำให้กระทบกับกิจวัตรประจำวันของเด็กและเยาวชน รวมทั้งบิดา มารดา ผู้ปกครองของเด็กและเยาวชนให้น้อยที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ เช่น การจัดกิจกรรมหรือโครงการในวันหยุด หรือช่วงปิดภาคการศึกษาเพื่อให้เด็กและเยาวชนที่อยู่ในวัยศึกษาเล่าเรียนไม่ได้รับผลกระทบ หรือได้รับผลกระทบน้อยที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ ลักษณะของกิจกรรมหรือโครงการควรเน้นเรื่องความสัมพันธ์ หรือการให้โอกาสบิดา มารดา ผู้ปกครอง และครอบครัวเข้ามามีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมหรือโครงการ เพื่อส่งเสริมความสัมพันธ์ในครอบครัว สร้างความเข้าใจในครอบครัว และช่วยกันกำหนดกิจกรรมหรือโครงการที่เหมาะสมสำหรับเด็กและเยาวชน ส่งเสริมความรู้ ความเข้าใจเพื่อให้เด็กและเยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขตัวเอง ส่งเสริมความรู้ด้านการประกอบวิชาชีพเพื่อนำไปใช้ในการดำรงชีวิต เพื่อให้เด็กและเยาวชนออกจากปัญหาที่มีอยู่ การเปิดโอกาสให้ สถานศึกษา ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการเสนอแนวคิดในการแก้ไข บำบัด พื้นฟูเด็กและเยาวชน โดยอยู่ในการดูแลและการพิจารณาของศาลเยาวชนและครอบครัว ในการพิจารณาหาแนวทางที่เหมาะสมกับเด็กและเยาวชน

5.2.3 มาตรการในเรื่องความร่วมมือใน ระหว่างหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม สำหรับเด็กและเยาวชน

ในการดำเนินกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน จำเป็นต้องมีหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญา และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชนต้องเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องและเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการแก้ไข บำบัด พื้นฟู ซึ่งผู้วิจัยเสนอความเห็นในเรื่องนี้ ดังนี้

5.2.3.1 การพัฒนาการทำงานของหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม

ควรมีการพัฒนาการทำงานร่วมกันของหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม ตั้งแต่เจ้าพนักงานตำรวจ สถานีพินิจ สำนักงานอัยการ และศาลเยาวชนและครอบครัว รวมถึงหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องในด้านระบบข้อมูลข่าวสาร เพื่อให้สามารถตรวจสอบข้อมูลของเด็กและเยาวชนได้อย่างรวดเร็ว เช่น ประวัติทั่วไปของเด็กและเยาวชน ประวัติเกี่ยวกับการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชน สภาพและเหตุของการกระทำความผิด มูลเหตุจูงใจในการกระทำความผิด เพื่อประโยชน์ในการดำเนินการตั้งแต่ชั้นเจ้าพนักงานตำรวจ ชั้นพนักงานอัยการ และในขั้นตอนการ

ดำเนินกระบวนการพิจารณาในศาลเยาวชนและครอบครัว และหลังจากที่ศาลเยาวชนและครอบครัว มีคำพิพากษาแล้ว เพื่อช่วยในการหามาตรการทางเลือกที่เหมาะสมให้กับเด็กและเยาวชน หรือช่วย ในการแก้ไข บำบัด พื้นฟูเด็กและเยาวชนให้ตรงกับสภาพปัญหาของเด็กและเยาวชนแต่ละราย ซึ่งหาก มีการแก้ไขในเรื่องนี้แล้ว จะทำให้กระบวนการพิจารณาในศาลเยาวชนและครอบครัวรวดเร็วขึ้น ศาลเยาวชนและครอบครัวสามารถตรวจสอบข้อมูลได้โดยตรง ไม่ต้องรอข้อมูลจากหน่วยงานภายนอก จัดส่งให้

5.2.3.2 ผู้ประสานการประชุม

ในส่วนบุคคลที่ทำหน้าที่เป็นผู้ประสานการประชุม แม้จะมีข้อบังคับของ ประธานศาลฎีกา ว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขในการจัดทำแผนแก้ไข บำบัด พื้นฟูหลังฟ้อง คดี พ.ศ. 2556 ข้อ 9 มีหลักเกณฑ์ว่า ผู้ประสานการประชุมต้องเป็นผู้ผ่านการอบรมตามหลัก สูตร ผู้ประสานการประชุม เพื่อจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูของศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง และได้จด แจ้งเป็นผู้ประสานการประชุมในบัญชีผู้ประสานการประชุมของศาลเยาวชนและครอบครัวแห่งท้องที่ นั้น ๆ เท่านั้น แต่ก็ไม่ได้มีการกำหนดตัวบุคคล หรือคุณสมบัติที่จำเป็นของผู้ที่จะเป็นผู้บริหารแผน บุคคลที่จะเป็นผู้ปฏิบัติหรือดูแลแผนแก้ไข บำบัด พื้นฟู วิธีการในการจัดทำแผน เช่น ผู้ประสานการ ประชุมต้องผ่านการตรวจสอบสภาพจิตจากจิตแพทย์หรือแพทย์ที่เกี่ยวข้อง หรือต้องมีความรู้ทางด้าน จิตวิทยา เนื่องจากผู้ประสานการประชุมจะเป็นผู้ดำเนินการเพื่อให้มีการนำมาตรการในการจัดทำแผน แก้ไข บำบัด พื้นฟูมาใช้ก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่เด็กและเยาวชน

5.2.4 มาตรการสนับสนุนในการดูแลเด็กและเยาวชน ระหว่างพิจารณา และ การติดตามดูแลเด็กและเยาวชนหลังเข้าร่วมกิจกรรมหรือโครงการต่าง ๆ หรือหลังจากศาล มีคำพิพากษา

จากการศึกษากระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชนเกี่ยวกับการดูแลเด็กและเยาวชนระหว่างพิจารณา และการติดตามดูแลเด็กและ เยาวชนหลังมีคำพิพากษา เห็นได้ว่า ขาดการติดตามดูแลเด็กและเยาวชนในส่วนนี้ เนื่องจากไม่มีกฎหมายหรือระเบียบกำหนด หลักการในเรื่องนี้ไว้ ผู้วิจัยจึงเสนอแนะดังนี้

5.2.4.1 สถานที่ในการดูแลเด็กและเยาวชน

ต้องมีการจัดหาสถานที่ที่เหมาะสมในการดูแลเด็กและเยาวชนโดยเฉพาะ เพื่อให้มีการพัฒนาเด็กและเยาวชนอย่างแท้จริง ไม่ใช่มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการลงโทษเด็กและ เยาวชน แต่มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการพัฒนา ดูแล และส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนมีการพัฒนา ทั้งในทางสติปัญญาและจิตใจอย่างแท้จริง

ผู้วิจัยขอเสนอแนะว่า ต้องมีการจัดสถานที่ที่ดูแลเด็กและเยาวชนแบบ เข้าไปเย็นกลับ เพื่อให้มีการแยกเด็กออกจากครอบครัวน้อยที่สุด ส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนสามารถ

อยู่ร่วมกับสังคม และกลับไปใช้ชีวิตตามปกติได้เร็วที่สุด หรือจัดสถานที่ที่สามารถดูแลเด็กที่อยู่ในภาวะเสี่ยงที่จะกระทำผิดเพื่อให้มีการแยกเด็กจากสภาพแวดล้อมที่อาจเป็นภัยต่อเด็กและเยาวชน เพื่อป้องกันไม่ให้เด็กมีโอกาสหรือถูกชักจูงให้เด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดโดยให้เด็กและเยาวชน บิดา มารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคลอื่นที่มีส่วนได้เสียยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อให้พิจารณาให้เด็กและเยาวชนอยู่ในความดูแลได้ตามที่เห็นสมควร แต่ทั้งนี้ต้องไม่เกินกว่าที่เด็กและเยาวชนนั้นจะอายุ 24 ปีบริบูรณ์ รวมทั้งมีอำนาจในการสั่งให้เด็กและเยาวชน บิดา มารดา ผู้ปกครองเข้าร่วมกิจกรรม หรือโครงการใด ๆ ที่จะเป็นการป้องกัน หรือช่วยในการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชน แม้เด็กและเยาวชนจะยังไม่ได้กระทำความผิด อันเป็นการป้องกันตั้งแต่ต้นเหตุ ทั้งนี้การดำเนินการดังกล่าว ต้องอาศัยความร่วมมือทั้งจากภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชน เพื่อส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนสามารถกลับคืนสู่สังคมได้

ในการดำเนินการในเรื่องนี้จำเป็นที่ฝ่ายบริหารซึ่งมีอำนาจรับผิดชอบและดูแลเรื่องงบประมาณเห็นความสำคัญของการดำเนินการในเรื่องนี้อย่างจริงจัง โดยการดำเนินการจัดตั้งสถานที่และจัดบุคลากรในการดูแลเด็กและเยาวชนซึ่งจำเป็นที่ต้องมีการศึกษาต่อไปว่า ควรมีการจัดสถานที่ดูแลในรูปแบบใดเพื่อให้เกิดประโยชน์กับเด็กและเยาวชน

5.2.4.2 มาตรการในการติดตามผลการปฏิบัติตามแผนแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู

ควรมีมาตรการในการติดตามผลการปฏิบัติตามแผนแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู รวมทั้งการเก็บสถิติว่า มาตรการใดเป็นมาตรการที่เหมาะสมสำหรับเด็กและเยาวชน และมาตรการใดสามารถแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชนได้อย่างแท้จริง และทำให้กระทบกระเทือนต่อเด็กและเยาวชนน้อยที่สุด แต่ก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่เด็กและเยาวชน เพื่อจะได้มีการจัดมาตรการและโครงการดังกล่าวอย่างต่อเนื่อง ควรมีการศึกษาวิเคราะห์และการออกแบบกิจกรรมหรือโครงการที่เหมาะสมกับการนำไปใช้กับเด็กและเยาวชน เพื่อนำไปใช้ในการปฏิบัติงานในแต่ละขั้นตอน เช่น กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ ให้การศึกษา การฝึกวิชาชีพ การรักษา หรือการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู อย่างง่ายให้เหมาะกับเด็กหรือเยาวชนแต่ละราย เพื่อป้องกันไม่ให้เด็กและเยาวชนกระทำความผิดหรือลดการกระทำความผิดซ้ำ และควรให้ชุมชน สถานศึกษา บุคลากรในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสาธารณสุขให้เข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชน ช่วยในการติดตามดูแลเด็กและเยาวชน โดยอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของศาลเยาวชนและครอบครัว เพื่อให้เกิดผลเป็นรูปธรรม และสามารถนำไปปรับใช้ได้จริง และต้องมีการเชื่อมโยงข้อมูลกันในระหว่างศาลเยาวชนและครอบครัวทั่วประเทศเพื่อเป็นแนวทางในการนำมามาตรการพิเศษ และในการนำโครงการที่ดีและเป็นประโยชน์ต่อเด็กและเยาวชนมาปรับใช้เพื่อให้มีมาตรฐานเหมือนกันหรือใกล้เคียงกัน ซึ่งจำเป็นที่จะต้องได้รับการจัดสรรงบประมาณจากรัฐในการจัดหาเครื่องมือที่ทันสมัยในการจัดเก็บและ การเชื่อมโยงข้อมูลระหว่างหน่วยงาน

5.2.5 มาตรการเกี่ยวกับการส่งเสริม อบรม เผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชน

ในการดำเนินการต่าง ๆ ตามมาตรการนี้รัฐจำเป็นต้องเล็งเห็นถึงความสำคัญและประโยชน์ ในการจัดสรรงบประมาณ เพื่อให้มีการดำเนินการตามมาตรการนี้อย่างต่อเนื่องและจริงจัง

5.2.5.1 การจัดกิจกรรมส่งเสริมความรู้ การอบรม เผยแพร่ กิจกรรมและโครงการต่าง ๆ ให้แก่บุคลากรในกระบวนการยุติธรรม

จัดกิจกรรมส่งเสริมความรู้ การอบรม เผยแพร่ กิจกรรมและโครงการต่าง ๆ ในการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรมให้แก่บุคลากรในกระบวนการยุติธรรม องค์กร หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชน รวมถึงสถานศึกษา ชุมชนอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ เพื่อให้บุคลากรในกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน ชุมชน และสถานศึกษามีส่วนร่วม และเข้าใจ เพื่อนำไปปรับใช้ในการปฏิบัติงานให้สอดคล้องกัน

ผู้วิจัยขอเสนอแนะว่า ควรจัดให้มีการอบรมและพัฒนาความรู้แก่บุคลากรในกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน เช่น เจ้าพนักงานตำรวจ พนักงานอัยการ ผู้พิพากษา ผู้พิพากษาสมทบ แพทย์ นักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ พนักงานคุมประพฤติ เพื่อให้มีความรู้ ความเข้าใจถึงเจตนารมณ์ของกฎหมายหลักการ วิธีคิด และวิธีที่ต้องปฏิบัติแก่เด็กและเยาวชน โดยเฉพาะความรู้ในด้านสวัสดิการเด็กและเยาวชน (Child Welfare) ด้านจิตวิทยา (Psychology) ด้านสังคมสงเคราะห์ (Social Welfare) ด้านการบริหารการจัดการ (Administration) ด้านการไกล่เกลี่ย ประนีประนอม (Mediation) ³ เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจ และสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

5.2.5.2 การจัดกิจกรรมส่งเสริมความรู้ การอบรม เผยแพร่ กิจกรรมและโครงการต่าง ๆ ให้แก่บุคคลภายนอก

จัดกิจกรรมเผยแพร่ความรู้ หลักการ กฎหมาย และเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว การทำงาน และเจตนารมณ์ของกฎหมายและแนวทางในการปฏิบัติงานของศาลเยาวชนและครอบครัว และหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนที่ต้องการคุ้มครองสิทธิของเด็กและเยาวชนอย่างเป็นระบบ เพื่อให้บุคคลภายนอก ชุมชน และสังคมทราบถึงเจตนารมณ์ของกฎหมาย และให้เข้าใจบทบาท และหน้าที่การทำงานของบุคลากรในกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน และ

³ วิชา มหาคุณ, ศาลเยาวชนและครอบครัวตามแนวความคิดสากล, (กรุงเทพมหานคร: ศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง, 2538), น.52.

จัดเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติตัวเพื่อหลีกเลี่ยงในการกระทำผิดกฎหมายให้แก่เด็กและเยาวชน ทั้งที่เป็นกลุ่มเสี่ยง และเด็กและเยาวชนทั่วไป รวมถึงบิดา มารดา ผู้ปกครองอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เห็น สาเหตุ พฤติกรรมที่อาจนำไปสู่การกระทำความผิด ผลของการกระทำความผิด และโทษของการ กระทำความผิด เพื่อเป็นการป้องกันและป้องปรามไม่ให้เกิดการกระทำความผิด

การเผยแพร่ความรู้ หลักการ และเจตนารมณ์ของกฎหมายจะทำให้ ชุมชน สังคมเข้าใจบทบาทและหน้าที่ในการทำงานของบุคลากรในกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็ก และเยาวชน การพิจารณาและพิพากษาคดีในศาลเยาวชนและครอบครัว และเพื่อจัดความระแวด ระวัง ความเคลือบแคลงใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรในกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็ก และ เยาวชน ซึ่งจะส่งผลให้ได้รับความร่วมมือ ความเข้าใจ การให้อภัย และได้รับการช่วยเหลือจากคนใน สังคม สถานศึกษา และชุมชน ในการร่วมกันในการป้องกันไม่ให้เด็กและเยาวชนกระทำความ ผิด ร่วมกันในการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชน ช่วยกันสอดส่องดูแลเด็กและเยาวชนไม่ให้เกี่ยวข้องกับ การกระทำความผิด และยอมรับให้เด็กและเยาวชนกลับคืนสู่สังคม เพื่อให้การแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู เด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนเป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิด ประโยชน์สูงสุดแก่เด็กและเยาวชน

บรรณานุกรม

หนังสือและบทความในหนังสือ

- กระทรวงยุติธรรม. กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทยจำกัด, 2550.
- กิตติพงษ์ กิตติยารักษ์ และคณะ. กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์: ทางเลือกใหม่สำหรับกระบวนการยุติธรรมไทย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เดือนตุลา, 2545.
- _____ กิตติยารักษ์ ขาติ ชัยเดชสุริยะ และณัฐสา ฉัตรไพฑูรย์ (คณะผู้แปล) มาตรฐานองค์การสหประชาชาติว่าด้วยกระบวนการยุติธรรมทางอาญา United Nations Standards on Criminal Justice. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เดือนตุลา, 2548.
- เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์ และคณะ. สิทธิมนุษยชนและกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในประเทศไทย ชุดศึกษาวิจัยพัฒนาการสิทธิมนุษยชนในประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร: เจริญวิทย์การพิมพ์, 2529).
- จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย. กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์: การคืนอำนาจแก่เหยื่ออาชญากรรมและชุมชน. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนและสนับสนุนงานวิจัย (สกว.), 2548.
- _____ สังคมวิทยา อาชญากรรม (SOCIOLOGY OF CRIME) กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2551.
- ขาติ ชัยเดชสุริยะ. มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เดือนตุลา, 2549.
- ณัฐสา ฉัตรไพฑูรย์. กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์: จากทฤษฎีสู่ทางปฏิบัติในนานาชาติ. กรุงเทพมหานคร: ไม่ปรากฏสำนักพิมพ์, 2550.
- นวลจันทร์ ทศนชัยกุล. อาชญากรรม การป้องกัน: การควบคุม. นนทบุรี: พรทิพย์การพิมพ์, 2548.
- ประธาน วัฒนวาณิชย์. กระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน และกฎหมายเกี่ยวกับความผิดของเด็ก. กรุงเทพมหานคร: คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2526.
- ประภาศน์ อวยชัย. บทบาทศาลคดีเด็กและเยาวชนกับความมั่นคงแห่งชาติ. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงยุติธรรม, 2520.
- พรชัย ขันดี. ทฤษฎีอาชญาวิทยา: หลักการ งานวิจัย และนโยบายประยุกต์ (Criminological Theory: Principle. Research and Policy Implication). พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัดสุเนตร์ฟิล์ม, 2553.

- พรชัย ชันดี ธัชชัย ปิยะนัละบุตร และอัศวิน วัฒนะวิบูลย์. ทฤษฎี และงานวิจัย ทางอาชญาวิทยา (CRIMINOLOGY: THEORICES AND RESEARCH). กรุงเทพมหานคร: บริษัทบุ๊คเน็ท จำกัด, 2543.
- วิชา มหาคุณ. ชุมชนบำบัด (Therapeutic Community) กับการป้องกันแก้ไขปัญหายาเสพติดและการกระทำความผิดของเด็ก เยาวชน. กรุงเทพมหานคร: ศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง, 2546.
- _____. ศาลเยาวชนและครอบครัวตามแนวความคิดสากล. กรุงเทพมหานคร: ศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง, 2546.
- ศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดนนทบุรี. แผนยุทธศาสตร์ การป้องกัน แก้ไข บำบัด พันฟูเด็ก เยาวชน และครอบครัว ฉบับที่ 4 (พ.ศ.2558 - 2560). กรุงเทพมหานคร: บริษัทสำนักพิมพ์ วัฒนาพานิช จำกัด. ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์.
- สง่า สีนะสมิต. กฎหมายเกี่ยวกับการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชน. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2522.
- สุดสงวน สุธีสร. อาชญากรรม: ความหมาย ขอบเขต และทฤษฎี. กรุงเทพมหานคร: ไม่ปรากฏสำนักพิมพ์, 2541.
- _____. อาชญาวิทยา. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2547.
- _____. อาชญาวิทยาและงานสังคมสงเคราะห์. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2546.
- สุวัจจรา เปี่ยมญาติ และอังคณา บุญสิทธิ์. การให้คำปรึกษาในกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร: ร้านพุ่มทอง, 2551.
- อัจฉริยา ชูตินันท์. อาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา. พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน, 2557).

บทความ

- จิรนิติ หะวานนท์. “ศาลเยาวชนและครอบครัวคือ Problem Solving Court.” อุลพาท. เล่มที่ 1. ปีที่ 60. (มกราคม-เมษายน 2556): 90-96.
- ตราชูหญิง. “สรรหามาเล่า...อดีต: อดีตของศาลเยาวชนและครอบครัว.” อุลพาท. เล่มที่ 2. ปีที่ 47. (พฤษภาคม – สิงหาคม 2543): 99-106.

วิจิตร ชาดิกิจเจริญ. “การพัฒนาประสิทธิภาพกระบวนการยุติธรรมทางเลือกสำหรับเด็กและเยาวชน
ที่กระทำผิดในคดีอาญา.” เล่มที่ 1. วารสารวิชาการ บัณฑิตวิทยาลัยสวนดุสิต. ปีที่ 7.

(มกราคม – เมษายน 2554): 55-65.

อภิรติ โพธิ์พร้อม. “การเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนหนทางสู่ความเป็นธรรม
ทางสังคมอย่างยั่งยืน.” วารสารศาลยุติธรรมปริทัศน์. ปีที่ 5 ฉบับที่ 6 (สิงหาคม – กันยายน
2553): 16-54.

วิทยานิพนธ์

จารุพันธ์ อึ้งภากรณ์. “การศึกษาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครูที่ปรึกษาตามความคิดเห็นของเด็ก
และเยาวชนในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน.”
วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร, 2548.

จิตฤดี วีระเวสส์. “ความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในศาลยุติธรรมไทย: การศึกษาตัวแบบที่เหมาะสม
เกี่ยวกับความรุนแรงในครอบครัว.” ดุษฎีนิพนธ์ คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหิดล, 2549.

จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย. “กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์: การปรับกระบวนการ
ยุติธรรมไทย.” ดุษฎีนิพนธ์ คณะบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2548.

ชัยวิทย์ ฤทธิพิชัยวัฒน์. “มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา: ศึกษาบทบาทพนักงานอัยการตาม
มาตรา 56 ของพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและ
ครอบครัวพ.ศ.2553.” วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ปริทัศน์ พนมยงค์ มหาวิทยาลัย
ธุรกิจบัณฑิต, 2557).

ณัฐพร โตประยูร. “การนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในกระบวนการยุติธรรมสำหรับ
เด็กและเยาวชน.” สารนิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาการบริหารงานยุติธรรม คณะสังคม
สงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2550.

ดวงกมล จันทรัตน์มณี. “การปฏิบัติที่เหมาะสมต่อเด็กและเยาวชนซึ่งกระทำผิดฐานกระทำชำเรา
เด็ก.” วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, 2555.

เทพ สามงามยา. “หลักการพื้นฐานที่เหมาะสมในการดำเนินคดีอาญาเด็กและเยาวชนในชั้นศาล.”
วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2550.

ชนกมล สุญทุกข์. “การนำวิธีการประชุมกลุ่มครอบครัวมาปรับใช้กับการกระทำความผิดของเด็กและ
เยาวชน.” วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ปริทัศน์ พนมยงค์ มหาวิทยาลัยธุรกิจ
บัณฑิต, 2553.

นิศรา รัตนเกียรติกานต์. “มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา: ศึกษาการมีส่วนร่วมของผู้แทนชุมชนในการจัดทำแผนแก้ไขฟื้นฟูในชั้นก่อนฟ้อง.” วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ ปรีดี พนมยงค์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, 2558.

บัณฑิต ได้ทองดี. “กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์: ศึกษาการเบี่ยงเบนคดีความรุนแรงในครอบครัว,” วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ปรีดี พนมยงค์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, 2555.

ประกายรัตน์ ต้นธีรวงศ์. “การใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการจัดการความขัดแย้งทางอาญาในศาลเยาวชนและครอบครัว.” ภาควิชานิติศาสตร์ สาขาวิชาการจัดการความขัดแย้งแบบบูรณาการ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์, 2550.

พิชญา เหลืองรัตนเจริญ. “กระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิด.” ดุษฎีนิพนธ์ คณะนิติศาสตร์ปรีดี พนมยงค์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, 2555.

ภัทรสิริ แสงธรรมธร. “การเบี่ยงคดีเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดออกจากกระบวนการยุติธรรม.” วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2548.

ลัดตนา อินทพล. “การหันเหเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดออกจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญาศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายไทย-ลาว.” วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2553.

ศิริชัย จันทร์สว่าง. “การปรับปรุงและ พัฒนาทางเลือกของศาลในการแก้ไขฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด.” วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2544.

เอกสารอิเล็กทรอนิกส์

ณัฐวัฒน์ สุทธิโยธิน. “ทฤษฎีอาชญาวิทยา.” <http://www.law.stou.ac.th>, 11 พฤศจิกายน 2560.

วิชัย ช่างหัวหน้า และคณะ. “รายงานฉบับสมบูรณ์ (Final Report) เรื่อง การนำหลักความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ไปใช้ในการประนอมข้อพิพาทในคดีอาญา: ศึกษากรณีของศาลอาญา สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนการวิจัย (สกว.).” <http://www.djop.go.th>, 19 ธันวาคม 2560.

เอกสารอื่น ๆ

กฎหมายลักษณะอาญา รศ. 127.

กติกาสากลว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง.

ข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยแนวทางการพิจารณากระบวนการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู
ชั้นก่อนฟ้องคดี พ.ศ. 2557.

ข้อบังคับของประธานศาลฎีกา ว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการกำหนดมาตรการแทน
การพิพากษาคดี พ.ศ. 2556.

ข้อบังคับของประธานศาลฎีกา ว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัด
ฟื้นฟูหลังฟ้องคดี พ.ศ. 2556.

ดวงใจ นาคินทร์ ใจจันทร์เดือน. “บทบาทหน้าที่ของนักจิตวิทยาและผู้ให้คำปรึกษาแนะนำและผู้
ประสานการประชุมกับการพัฒนาศูนย์ให้คำปรึกษาแนะนำและประสานการประชุมเพื่อแก้ไข
บำบัดและฟื้นฟูเด็กเยาวชนและครอบครัว.” ผลงานส่วนบุคคล หลักสูตรผู้พิพากษาผู้บริหาร
ในศาลชั้นต้นรุ่นที่ 10 สถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรมสำนักงานศาล
ยุติธรรม กรุงเทพมหานคร, 2555.

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง.

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา.

ประมวลกฎหมายอาญา.

พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชน (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2506.

พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชน พ.ศ. 2494.

พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีเด็กและเยาวชน พ.ศ. 2494.

พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีศาลเยาวชนและครอบครัว
พ.ศ. 2534.

พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีศาลเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553.

ระเบียบกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการจัดทำ
แผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู พ.ศ. 2554.

วิชา มหาคุณ. “การปฏิรูประบบศาลเยาวชนและครอบครัว,” เอกสารวิจัยส่วนบุคคล วิทยาลัยป้องกัน
ราชอาณาจักร, 2542.

สถาบันกฎหมายอาญา สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ กรมสุขภาพจิต กรมประชาสัมพันธ์ และมูลนิธิศูนย์พิทักษ์สิทธิเด็ก. “กระบวนการยุติธรรม ทางเลือก: แนวคิดใหม่ในการแก้ไขเด็กกระทำผิด.” ในการประชุมทางวิชาการ 24 ตุลาคม 2544.

สถาบันวิจัยและพัฒนาคึกคัก สำนักงานศาลยุติธรรม. โครงการศึกษาวิจัย เรื่องการจำแนก แก้ไข บำบัด ฟื้นฟู และติดตามเด็ก และเยาวชนที่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมในส่วนที่เกี่ยวข้องกับ ศาลยุติธรรมงานระยะ 1. กรุงเทพมหานคร: ไม่ปรากฏสำนักพิมพ์และปีที่พิมพ์. _____ .โครงการศึกษาวิจัย เรื่องการจำแนก แก้ไข บำบัด ฟื้นฟู และติดตามเด็ก และเยาวชนที่ เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมในส่วนที่เกี่ยวข้องกับศาลยุติธรรมงานระยะ 2. กรุงเทพมหานคร: ไม่ปรากฏสำนักพิมพ์และปีที่พิมพ์.

สถาบันวิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. ณรงค์ ใจหาญ และคณะ “รายงาน ผลการวิจัยฉบับสมบูรณ์ โครงการวิจัยเรื่อง กระบวนการสร้างความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ในศาลยุติธรรม.” กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เดือนตุลา, 2553.

สมชาย เกรียงเรือง. “ข้อเสนอแนะต่อทิศทางการกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนที่ เปลี่ยนแปลงไป: ศึกษาเปรียบเทียบพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธี พิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553 กับพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและ ครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2534.” เอกสารวิชาการส่วน บุคคล หลักสูตรผู้บริหารกระบวนการยุติธรรมระดับสูง รุ่นที่ 16 วิทยาลัยการยุติธรรม สำนักงานศาลยุติธรรม, 2555.

สุนทีย พิษจรัส และ ปิยะพร ตันณีกุล. “การประเมินผลการดำเนินงานของกระบวนการยุติธรรม ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553.” รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ สนับสนุนโดยสำนักงานกิจการยุติธรรม กระทรวง ยุติธรรม กรุงเทพมหานคร, 2558.

สุมาลี วงษ์วิฑิต และคณะ. “รายงานฉบับสมบูรณ์ (Final Report) โครงการศึกษาวิจัย เรื่องการ ติดตามเด็ก และเยาวชนที่ผ่านกระบวนการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน (มาตรา 63) ด้วยการมีส่วนร่วมของประชาชน: กรณีศึกษาสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน กรุงเทพมหานคร.” กรุงเทพมหานคร: ไม่ปรากฏสำนักพิมพ์และปีที่พิมพ์.

อัจฉริยา ชูตินันท์. “รายงานผลการวิจัยเรื่อง กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์โดยวิธีการประชุม กลุ่มครอบครัวและชุมชนเพื่อหันเหคดีเด็กและเยาวชนโดยไม่ต้องขึ้นสู่ศาลเยาวชนและ ครอบครัว.” กรุงเทพมหานคร, 2551.

BOOKS

- A. Inciardi James. Criminal Justice. 4th ed. The United States of America: Harcourt Brace Jovanovich College Publishers, 1993.
- Robert C. Trojanowicz. and Morash Merry. Juvenile Delinquency Concepts and Control Justice. 5th ed. The United States of America: Prentice-Hall, Englewood Cliffs, New Jersey, 1992.
- Davies Malcolm. Croall Hazel. and Tyrer Jane. Criminal Justice: An Introduction to The Criminal Justice System in England and Wales. 3th ed. Essex: Henryling Ltd, 2005.
- Fox Darrell. and Arnall Elaine. Social Work in the Youth Justice System, 1st ed. England: Open University Press, 2013.
- Goldson Barry. and Muncie John. Youth Crime and Justice. 1st ed. Great Britain: Cromwell Press, 2006.
- Hirschel David. Wakefield Wikkiam. and Sasse Scott. Criminal Justice in England and United States. 2nd ed. Massachusetts: Jones and Bartlett Publishers, 2008.
- J. Clement Mary. The Juvenile Justice System: Law and Process. 2nd ed. The United States of America: Butterworth-Heinemann, 2002.
- John Ortiz Smykla, Community-based Corrections: Principles and Practices, (London: Collier Macmillan Publishers, 1993)
- Krisberg Barry, Juvenile Justice Redeeming Our Children, 1st ed. London, United Kingdom: Sage Publications Ltd, 2005.
- M. Regoli Robert and D. Hewitt John, Exploring Criminal Justice: The Essentials, 1st ed. The United States of America: John and Bartlett Publishers, 2010.
- Marsh Tony, Juvenile Law, The United States of America: Thomson Delmar Learning, 2007.
- Neubauer David W., America's Courts and the Criminal Justice System. 8th ed. The United States of America: Wadsworth Press, 2005.
- P. Lab, M, J, M, W Steven. and E. Buerger Michael. Criminal Justice. 2nd ed. The United States of America: Oxford University Press, 2011.

W. Drowns Robert. and M. Hess Karen. Juvenile Justice. 3th ed. The United States of America: Wadsworth, 2000.

W. Greenwood Peter. Changing Live: Delinquency Prevention as Crime-Control Policy. 1st ed. The United States of America: The University of Chicago Press, 2006.

ARTICLE

Berkovich Yekaterina. “ Protection of Jeuvniles’ Rights,” ST. John’s Law Review, (vol. 88): 562-595.

THESIS

Margaret Iona Lauren Lacey. “Youth Justice in England and Wales: Exploring Young Offenders’ Perception of Restorative and Procedural Justice in the Referral Order Process.” Thesis. London school of Economics and Political Science, 2012.

ELECTRONIC MEDIA

Bercrof Andrew. “It’s All Relative: The Absolute Importance of the Family in Youth Justice (A New Zealand Perspective).” <http://www.courtsofnz.govt.nz/>, April 30, 2018.

Blakeman Ian. “The Youth Justice system of England and Wales.” <http://www.unafei.or.jp/>, April 2, 2018.

D. Harris Kamala. “Juvenile Justice in California.” <http://www.oag.ca.gov/crime>, April 2, 2018.

E. Emery Robert. Rowen Jenna. and Dinescu Diana. “New Roles for Therapists in the Court: An Overview with a Focus on Custody Dispute Resolution.” <http://www.Family Process.org>, December 20, 2017.

F. Geraghty Thomas. “Justice for Children: How Do We Get There.” <http://www.scholarlycommons.law.northwestern.edu/jclc>, April 30, 2018.

Greenwood Pete. "Prevention and Intervention Programs for Juvenile Offenders."

<http://www.files.eric.ed.gov>, April 2, 2018.

Hamilton Carolyn. "Guidance for Legislative Reform on Juvenile Justice."

<http://www.unicef.org>, February 1, 2018.

Harris Kamala D. "Juvenile Justice in California." <http://www.oag.ca.gov>, February 1, 2018

Hopkins Ziyad. "Diverted from Counsel: Filling the Right Gap in New Zealand's Youth Justice Model (New Zealand: Fullbright New Zealand. 2015)."

<http://www.fullbright.org.nz>, April 30, 2018.

<http://www.en.m.wikipedia.org>, May 4, 2017.

<http://www.ncjj.org/stateprofiles>, May 1, 2017.

<http://www.oppb.coj.go.th>, April 15, 2018.

J. O'Driscoll Stephen. "Youth Justice in New Zealand: A Restorative Justice Approach to Reduce Youth Offending." <http://www.unafei.or.jp>, January 24, 2018.

Krisberg Barry. Vuong Linh. Hartney Christopher. and Marchionna Susan. "A New Era in California Juvenile Justice: Downsizing the State Youth Correction System October 2010." <http://www.law.berkeley.edu>, December 20, 2017.

Mclaren Kaye. "Alternative Action that Work: A Review of the Research on the Police Warnings and Alternative Action with Children and Young People. January 2011." <http://www.police.govt.nz>, December 20, 2017.

Mclaren Kaye. "Alternative Actions that Work." <http://www.newzealand.govt.nz>, May 4, 2018.

National Center for Juvenile Justice. "State Juvenile Justice Profile 2005. July 2012." <http://www.ncjj.org>, April 6, 2018.

Szymanski King. M. and L. (2006) "National Overview." State Juvenile Justice Profile. Pittsburgh: National Center for Juvenile Justice.

<http://www.ncjj.org/stateprofiles>, April 6, 2018.

Youth Justice Statistics 2013/2014 England and Wales. www.gov.uk/government/collections/youth-justice-annual-statistics, November 4, 2016.

Youth Law Center. "Overview of the Juvenile Justice in California Youth Justice. 2014." <http://www.ylc.org>, November 20, 2017

Youth Service Group: Police National Headquarters. “Alternative Action That Work National Guidelines.” <http://www.newzealand.govt.nz>, November 20, 2017

Other Documents

Basic Principles on the Use of Restorative Justice Programmes in Criminal Matters.

California welfare and Institutions Code.

Juvenile Justice Code.

The Children, Young Persons and Their Families Act 1984.

The Crime and Disorder Act 1998 (CDA).

The Juvenile Justice and Delinquency Act 1974.

The Juvenile Sanctions Division of the Nation Council of Juvenile and Family Court Judges.

The Youth Justice and Criminal Evidence Act 1999 (YJCEA).

United Nation Model Strategies and Practical Measures on the Elimination of Violence against Children in the Field of Crime Prevention and Criminal Justice.

United Nations Rules for the Protection of Juvenile Deprived of their Liberty.

United Nations Standard Minimum Rules for the Administration of Juvenile Justice (The Beijing Rules).

United Nations Standard Minimum Rules for the Administration of Juvenile Justice (The Beijing Rules).

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

แบบสอบถาม

เรื่อง กระบวนการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชนในศาลเยาวชนและครอบครัว

ในการศึกษาครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อต้องการทราบความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้อง และผู้มีส่วนร่วมในกระบวนการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชนในศาลเยาวชนและครอบครัว ขอความกรุณาทุกท่านกรอกแบบสอบถามตามความเห็นในหัวข้อดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลของผู้ทำแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 ทศนะและความเห็นเกี่ยวกับการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชน

ตอนที่ 3 แนวทางแก้ไขและข้อเสนอแนะ

ขอขอบคุณทุกท่านที่ได้เสียสละเวลาในการตอบแบบสอบถาม ความเห็นของท่านจะนำไปใช้เพื่อประโยชน์ทางวิชาการในการศึกษาวิจัย เกี่ยวกับกระบวนการในการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชน และเพื่อนำไปเป็นข้อเสนอแนะในกระบวนการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชนต่อไป

นางสาวศรัณยา เลิศศาสตร์วัฒนา

นักศึกษาหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารกระบวนการยุติธรรม

คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

มีนาคม 2561

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย วงกลม หรือกรอกข้อมูลตามข้อมูลที่ถูกต้อง

ตอนที่ 1 ข้อมูลของผู้กรอกแบบสอบถาม

1.สถานภาพของท่าน

1) ผู้พิพากษา	2) พนักงานอัยการ	3) เจ้าพนักงานตำรวจ
4) ข้าราชการศาล	5) ผู้เสียหาย	6) เด็กหรือเยาวชน
7) นักจิตวิทยา	8) อื่นๆ.....	

2. เพศ

1) หญิง	2) ชาย

3.อายุ.....ปี

4.ระยะเวลาการทำงาน.....ปี

5. ระดับการศึกษา

1) ประถมศึกษา	2) มัธยมศึกษาตอนต้น	3) มัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช.
4) อนุปริญญา/ปวส.	5) ปริญญาตรี	6) สูงกว่าปริญญาตรี
7) อื่นๆ (ระบุ).....		

6. ท่านเคยมีส่วนร่วมหรือเกี่ยวข้องในกระบวนการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็ก และเยาวชนหรือไม่

1) เคย จำนวน.....ครั้ง	หรือ.....ปี
2) ไม่เคย	

ตอนที่ 2 ทศนะและความเห็นเกี่ยวกับการแก้ไข บำบัด พื้นฟูเด็กและเยาวชนตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553

“เด็ก” หมายความว่า บุคคลอายุยังไม่เกินสิบห้าปีบริบูรณ์

“เยาวชน” หมายความว่า บุคคลอายุเกินสิบห้าปีบริบูรณ์ แต่ยังไม่ถึงสิบแปดปีบริบูรณ์

“การแก้ไขบำบัดฟื้นฟู” หมายความว่า มาตรการที่กำหนดเพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมหรือสนับสนุนเด็กหรือเยาวชนให้สามารถอยู่กับครอบครัวและชุมชนได้โดยปกติสุข เช่น การรับคำปรึกษาแนะนำ การเข้าร่วมกิจกรรมบำบัด การเข้าร่วมกิจกรรมทางเลือก การศึกษา หรือการฝึกอาชีพหรือวิชาชีพ

“แผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู” หมายความว่า มาตรการ แนวทาง ขั้นตอน และวิธีการแก้ไขบำบัด ฟื้นฟู ที่กำหนดโดยที่ประชุมการจัดทำแผนแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู เพื่อให้เด็กหรือเยาวชน บิดามารดา ผู้ปกครอง บุคคล หรือองค์กรซึ่งเด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วยปฏิบัติ รวมทั้งการชดเชยเยียวยาความเสียหายแก่ผู้เสียหาย

แบบสอบถามในส่วนนี้จะสอบถามถึงความเห็น และประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับโครงการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนในศาลเยาวชนและครอบครัวว่า ท่านมีความเห็นต่อโครงการที่ศาลเยาวชนและครอบครัวดำเนินการอย่างไร

(หมายเหตุ ชื่อโครงการในแต่ละศาล อาจแตกต่างกัน รายละเอียดและวัตถุประสงค์ของโครงการตามเอกสารแนบท้ายแบบสอบถาม)

โครงการ	เห็นด้วย อย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย อย่างยิ่ง	ไม่แน่ใจ
1. โครงการหรือกิจกรรมที่ส่งเสริมความสัมพันธ์ในครอบครัว					
กิจกรรมครอบครัวสัมพันธ์					
กิจกรรมครอบครัวบำบัด					
2. โครงการหรือกิจกรรมการเสริมสร้างการพัฒนาคุณภาพชีวิต					
โครงการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์และเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรม (EQ – MQ)					
โครงการคุณธรรมนำชีวิต					

โครงการ	เห็นด้วย อย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย อย่างยิ่ง	ไม่แน่ใจ
โครงการค่ายคุณธรรมจริยธรรม					
โครงการบวชชีพราหมณ์					
3. โครงการหรือกิจกรรมที่ส่งเสริมให้มีการลดปัญหาสังคม					
โครงการค่ายอบรมเยาวชนเพื่อนอนาคตของ ชาติและครอบครัวอบอุ่น (เช่น ค่ายกำแพงเพชรอัครโยธิน / ค่ายอินทรี)					
4. โครงการส่งเสริมความรู้					
โครงการสอนตัดเย็บเสื้อผ้าบุรุษและสตรี					
โครงการทำสิ่งประดิษฐ์ด้วยผ้าและหนัง					
โครงการเพิ่มองค์ความรู้วิชาชีพศิลปะ ประดิษฐ์ด้วยมือ					
โครงการฝึกทำอาหาร					
โครงการพัฒนาทักษะวิชาชีพด้านเทคโนโลยี สารสนเทศและการสื่อสาร					
โครงการอื่นๆ (โปรดระบุ)					

ตอนที่ 3 แนวทางแก้ไขและข้อเสนอแนะ

1. กระบวนการแก้ไขฟื้นฟูเด็ก และเยาวชน ควรมีรูปแบบอย่างไร ใครควรมีส่วนร่วมในการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชน (เช่น เด็กและเยาวชน ผู้ปกครองเด็กและเยาวชน ผู้เสียหาย เจ้าหน้าที่ตำรวจ พนักงานอัยการ นักจิตวิทยา องค์กรที่มีหน้าที่ดูแลเด็ก ตัวแทนของชุมชน...)

.....

.....

.....

.....

.....

2. ตามความเห็นของท่าน โครงการต่างๆ ในการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนใด ที่ท่านเห็นว่าเป็นประโยชน์ในการแก้ไขเด็กและเยาวชนมากที่สุด เพราะเหตุใด

.....

.....

.....

.....

.....

3. ตามความเห็นของท่าน การที่เด็กหรือเยาวชนไปเข้าโครงการของศาลเยาวชน และครอบครัวสามารถแก้ไขปัญหของเด็กหรือเยาวชนได้หรือไม่ เพราะเหตุใด

.....

.....

.....

.....

.....

4. ท่านมีความเห็นอย่างไรในคำกล่าวที่ว่าควรให้ชุมชน (หมายรวมถึง ชุมชน สถานศึกษา สถานที่ทำงาน) เข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชน

.....

.....

.....

.....

.....

5. ศาลเยาวชนและครอบครัวควรมีอำนาจหรือบทบาทในการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็ก และเยาวชนโดยการให้เด็ก เยาวชนรวมถึงครอบครัวเข้าโครงการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูของศาลเยาวชน และครอบครัวหรือไม่อย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

6. ท่านคิดว่าศาลเยาวชนและครอบครัวควรมีโครงการเพิ่มเติมจากที่มีอยู่อย่างไรในการ แก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชน

.....

.....

.....

.....

.....

7. ข้อเสนอแนะอื่นๆ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ขอบคุณที่กรุณาตอบแบบสอบถาม

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ	นางสาวศรัณยา เลิศศาสตรวัฒนา
วันเดือนปีเกิด	30 มกราคม 2510
วุฒิการศึกษา	ปีการศึกษา 2530: นิติศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ปีการศึกษา 2532: เนติบัณฑิตไทย ปีการศึกษา 2539: นิติศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ตำแหน่ง	ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลจังหวัดนนทบุรี ศาลจังหวัด นนทบุรี
ทุนการศึกษา	สำนักงานศาลยุติธรรม
ผลงานทางวิชาการ	

ศรัณยา เลิศศาสตรวัฒนา. "สิทธิของผู้ต้องหาและจำเลยในการมีล่ามในการดำเนินคดีอาญา."
วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539.

ประสบการณ์ทำงาน	2560 – ปัจจุบัน ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลจังหวัดนนทบุรี
	2558 - 2560 ผู้พิพากษาหัวหน้าคณะในศาลเยาวชน และครอบครัวกลาง
	2556- 2558 ผู้พิพากษาหัวหน้าคณะในศาลอาญา
	2555 – 2556 ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลจังหวัด สุพรรณบุรี
	2554 – 2555 ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลเยาวชน และครอบครัวจังหวัดเพชรบุรี
	2553 – 2554 ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลแขวงขอนแก่น
	2551 – 2553 ผู้พิพากษาหัวหน้าคณะในศาลจังหวัด นนทบุรี
	2545 – 2551 ผู้พิพากษาศาลจังหวัดนนทบุรี
	2542 – 2545 ผู้พิพากษาศาลจังหวัดจันทบุรี

2540 – 2542 ผู้พิพากษาศาลจังหวัดบุรีรัมย์

2537 - 2540 ผู้พิพากษาประจำกระทรวง

2536 - 2537 ผู้ช่วยผู้พิพากษา กระทรวงยุติธรรม

2533 – 2536 นิติกร กรมทางหลวง

กระทรวงคมนาคม

2532 – 2533 ทนายความ

สำนักงานทนายความสมหวังและ
เพื่อน

